УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ЕКОНОМІСТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ
АКАДЕМІЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ ТА ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ»

26 листопада 2025 року

Ужгород
2025

УДК 339.92:81’33

За загальною редакцією:

Федьо В. Я. *студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин УжНУ,* ***голова Студентського наукового товариства ФМЕВ****.*

Лукачко Д. І. *студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин УжНУ,* ***заступник голови Студентського наукового товариства ФМЕВ****.*

Рецензенти:

Палінчак М.М. *доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин УжНУ.*

Король М.М. *доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин УжНУ, заступник декана з наукової роботи.*

Міжнародні економічні відносини та прикладна лінгвістика в умовах глобальної фінансової нестабільності: матеріали доповідей Студентської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 26 листопада 2025 року) За заг. ред.: В. Я. Федьо, Д. І. Лукачко, – Ужгород, 2025. – 541.

У збірнику викладено матеріали доповідей учасників Студентської науково-практичної конференції **«Міжнародні економічні відносини та прикладна лінгвістика в умовах глобальної фінансової нестабільності»** (26 листопада 2025 року, м. Ужгород), присвячених дослідженню впливу світових фінансових криз і нестабільності на міжнародну торгівлю, економічну політику та глобальні ринки, а також аналізу ролі мови, перекладу й професійної комунікації у забезпеченні ефективної взаємодії між учасниками міжнародних економічних процесів.

УДК 339.92:81’33

© Факультет міжнародних економічних відносин, УжНУ, 2025

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ 9

Балог В. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ 9

Гливка С. ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ГЛОБАЛЬНІ ЛАНЦЮГИ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ 14

Гойс. І ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА НОВОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 20

Гойс І., Лукачко Д. ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ГЛОБАЛЬНУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ 25

Гриньо С. АКТИВІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 32

Давидова А. МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ ПІСЛЯ ВІЙНИ 38

Демчик К. ВПЛИВ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ 42

Дурневич М. ГАЛУЗЕВА СТРУКТУРА ЕКОНОМІКИ ЯПОНІЇ: ПРОВІДНІ ГАЛУЗІ, ЧАСТКА ПРОМИСЛОВОСТІ, СФЕРИ ПОСЛУГ, ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ 48

Ковальчук В. ПІСЛЯВОЄННІ ЕКОНОМІЧНІ МОДЕЛІ: ДОСВІД КРАЇН СВІТУ 54

Ковач С. МІСЦЕ США У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ 60

Когут Ю.“БУЛЬБАШКА ШІ” - АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО БУМУ ТА ОЦІНКА СИСТЕМНИХ РИЗИКІВ 66

*Когут Ю.*ВПЛИВ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ НА МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ОПЕРАЦІЇ 74

Копча О. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ДИНАМІКУ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІК 80

Костюк Ю. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ АЗІЇ 86

Лавінський С. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СТАБІЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ 90

Лазорка Д. АФРИКА ЯК НОВИЙ ЦЕНТР ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ 97

Лалакулич В. ЗМІНИ У СТРУКТУРІ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ЧЕРЕЗ САНКЦІЇ ПРОТИ РФ 103

Ленерт О. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ 108

Ловас С. СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ США ТА ЄС 113

Лукачко Д. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ (МВФ, СВІТОВОГО БАНКУ) У ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ 119

Маріна І. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА 123

Маркович О. ЦИФРОВИЙ РОЗРИВ МІЖ РОЗВИНЕНИМИ ТА КРАЇНАМИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ 129

Маркович О., Лалакулич В. ВИКОРИСТАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ ПРАВИЛ ІНКОТЕРМС У ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ 134

Маркович О., Лалакулич В. РОЛЬ ТНК ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІК КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ 139

Матяш А. ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ 144

Микита Д. РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА ІННОВАЦІЙНІЙ КОНКУРЕНЦІЇ КРАЇН 150

Нестерова К. ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА ЄС ТА ЇЇ ВПЛИВ НА КРАЇНИ-ПАРТНЕРИ 156

Панченко В. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ І ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН 162

Пастерна Є. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН НА СУЧАСНУ СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ 167

Пігаліцина М. РОЛЬ СТАРТАПІВ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН 170

Попадинець С. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ США ТА КАНАДОЮ 175

Приймачук К. ВПЛИВ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ 180

Путнокі А. ГЛОБАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ДИСБАЛАНСИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ 185

Сенгетовський К. КРИПТОВАЛЮТИ ТА ЦИФРОВІ АКТИВИ ЯК ВИКЛИКИ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ 190

Стасюк С. ДОСВІД ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ 197

Сухина О. ЗМІНИ У МІЖНАРОДНИХ ЛАНЦЮГАХ ПОСТАЧАННЯ ЧЕРЕЗ ВІЙНУ ТА ПАНДЕМІЮ 205

Томенюк О. ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ..... 211

Трачук А. ВПЛИВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ НА ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ 215

Федьо В. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ США ТА КИТАЄМ 220

Фенинець А. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ФАКТОРІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ 227

Фрінцко Р. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ..... 232

Ходанич А. КОНЦЕПЦІЇ СТРУКТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ: НЕОКЛАСИЧНА МОДЕЛЬ, РОЗВИТКОВА ДЕРЖАВА, ТЕОРІЯ ЗАЛЕЖНОСТІ 237

Ходанич А. ВПЛИВ ОЕСР НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ ТА УЧАСТЬ УКРАЇНИ У ЇЇ ІНІЦІАТИВАХ..... 247

Цап В. ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 257

Цап В. МІЖНАРОДНІ КОМПАНІЇ, ЯКІ ВИЙШЛИ З РОСІЙСЬКОГО РИНКУ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ 263

Черемiська Д. ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА МІЖНАРОДНУ МІГРАЦІЮ РОБОЧОЇ СИЛИ..... 268

Чубірка М. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ..... 273

Шафар А. ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ 278

Шелемба М. ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНА..... 284

Шетеля С. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ 290

Шимоняк В. МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ 295

Шпаченко С. УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ 301

Шуба А. ВПЛИВ СВІТОВИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВОЄН НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ 307

МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА 312

Гойс І., Лукачко Д. ДИПЛОМАТІЯ САНКЦІЙ: ЯК УКРАЇНА ВПЛИВАЄ НА ГЛОБАЛЬНУ САНКЦІЙНУ ПОЛІТИКУ 312

Зуб А. ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ОСТРОВА МЕН 317

Клаус А. ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ ІСПАНІЇ 329

Липчей І. МІГРАЦІЯ І ТЕРАКТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІСТАХ 339

Микита М. ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА ЗМІНУ СЕРЕДОВИЩА КРАЇН ЄВРОПИ 349

Палінкаш І. ПРОБЛЕМА ЛІСОВИХ ПОЖЕЖ У ЄВРОПІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ 357

Пузяк А. ОСВІТА В ІТАЛІЇ 364

Савула Д. МЕДИЦИНА У НІМЕЧЧИНІ 376

Сидоренко Б. БРЮССЕЛІЗАЦІЯ ЯК ЯВИЩЕ У МІСТОБУДУВАННІ 388

Фролов Т. КАТАЛОНСЬКЕ ПИТАННЯ: ІСТОРІЯ, СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ 394

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ 401

Гливка С. THE IMPORTANCE OF TRANSLATION IN BUSINESS ON THE EXAMPLE OF ELON MUSK 401

Когут Ю. “FIDELITY VS. FREEDOM IN TRANSLATION” 405

Лукачко Д., Гойс І. COMPARISON OF HUMAN AND AI TRANSLATION STRATEGIES: WHAT RECURRING ERRORS CAN BE OBSERVED? 411

Паш В. INNOVATIONS IN INTERPRETING 415

Пігаліцина М., Шимоняк В. TRANSLATION OF MOVIE TITLES: BETWEEN MARKETING AND ACCURACY 420

Свистак В., Фалач Н. THE ROLE OF EMPATHY IN TRANSLATION: HOW TO “FEEL” THE TEXT IN ANOTHER LANGUAGE 427

Федьо В., Цап В. A COMPARATIVE ANALYSIS OF IRISH AND BRITISH ENGLISH ACCENTS: PHONETIC, LEXICAL, AND SOCIOLINGUISTIC PERSPECTIVES 431

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА 436

Бабіля М. THE TRANSLATOR’S CREATIVE ROLE IN CONVEYING THE EMOTIONAL IMPACT OF SONGS ACROSS LANGUAGES 436

Божук В. TRANSLATING ENGLISH IDIOMS INTO UKRAINIAN: CHALLENGES AND STRATEGIES 440

Володько А. POLITENESS AS A TOOL OF EFFECTIVE CROSS-CULTURAL COMMUNICATION IN INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS 445

Галайда М. GENDER REPRESENTATIONS IN MEDIA DISCOURSE: TRANSLATION CHALLENGES AND STRATEGIES 449

Гацк Н. LINGUISTIC FEATURES OF THE SONG CREATIVITY OF THE BAND THE BEATLES 449

Герасимова А. TYPES OF TRANSLATION TRANSFORMATIONS IN LITERARY TEXTS 458

Дуб Д. STRATEGIES OF CULTURAL ADAPTATION IN TRANSLATING CHILDREN'S BOOKS 464

Іваненко Р. ACCURACY CHALLENGES IN REAL-TIME MACHINE TRANSLATION: LINGUISTIC FACTORS AND TECHNOLOGICAL CONSTRAINTS 469

Йовбак Ю. PROBLEMS AND METHODS OF TRANSMITTING NEOLOGISMS IN THE TRANSLATION OF TECHNICAL LITERATURE 473

Капустей В.. COMPARATIVE ANALYSIS OF LITERARY AND MACHINE TRANSLATION 473

Качур Т. LINGUOCULTURAL FEATURES OF ECONOMIC PHRASEOLOGICAL UNITS AND STRATEGIES FOR THEIR TRANSLATION 481

Кілб О. METAPHORICAL COMPARISONS IN CHILDREN'S LITERATURE: BRIDGING REALITY AND FANTASY 486

Копчак М. PECULIARITIES OF TRANSLATING CULTURAL REALITIES IN A LITERARY TEXT: PROBLEMS AND WAYS TO OVERCOME THEM 492

Костандова А. VERBAL MARKERS OF HATE SPEECH IN GERMAN-LANGUAGE ONLINE DISCOURSE ..... **Помилка! Закладку не визначено.**

Макута Я. GENDER SENSITIVITY IN LITERARY TRANSLATION: CHALLENGES AND STRATEGIES 500

Молдавчук В. THE TRANSLATOR'S DETECTIVE WORK: MAINTAINING LOGICAL COHERENCE WHILE ADAPTING CULTURAL REFERENCES .. 506

Русин О. TRANSLATION AS A TOOL OF CULTURAL EXCHANGE 506

Савко І. SOCIOLINGUISTIC ASPECTS: ACCENT PERCEPTION, INTELLIGIBILITY, AND IDENTITY IN EUROPEAN CONTEXTS 515

Тобак К. THE PROBLEM OF RENDERING HUMOR IN THE TRANSLATION OF ENGLISH AUDIOVISUAL TEXTS INTO UKRAINIAN 519

Томашко М. MACHINE TRANSLATION AS A MEANS OF INTERCULTURAL INTERACTION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION 524

Фролікова А. CHALLENGES AND TRENDS IN NEURAL MACHINE TRANSLATION 529

Хусаінова А. ENGLISH AS A GLOBAL ECONOMIC LANGUAGE: LINGUISTIC IMPERIALISM AND ACCESS TO INTERNATIONAL MARKETS 535

РОЗДІЛ 1.
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Балог Валентин
студент ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Гетманенко Олексій Олександрович
доктор філософії, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Економічний розвиток країн Латинської Америки протягом останнього десятиліття демонструє істотну мінливість, яка зумовлена поєднанням внутрішніх структурних дисбалансів та впливом зовнішніх економічних чинників. Динаміка номінального ВВП за період 2015–2024 років відображає чергування фаз уповільнення й пожвавлення, що були тісно пов’язані з глобальними економічними зрушеннями. Після відносно стабільного підйому у 2015–2017 роках регіон зіткнувся зі скороченням темпів економічної активності у 2019–2021 роках. Таке падіння було обумовлене наслідками пандемії COVID-19, різким зниженням попиту на міжнародних ринках та загальною нестабільністю світового середовища[1]. Лише з 2021 року економіки регіону повернулися до тенденцій поступового відновлення, внаслідок чого сукупний ВВП Латинської Америки досяг понад семи трильйонів доларів США у 2024 році.

Порівняльний аналіз частки Латинської Америки у світовому виробництві засвідчує відносно сталі, проте нерівномірні позиції регіону у глобальній економіці. У 2015 році вона перевищувала 7 %, однак у період пандемічної кризи знизилася до приблизно 5 %, а у 2024 році знову піднялася до близько 6,5 %. Така динаміка підкреслює нагальну потребу в модернізації економічних структур, підвищенні ефективності інституційного середовища та зміцненні конкурентоспроможності на світових ринках[2,с.30].

Оцінка розвитку провідних економік регіону — Аргентини, Бразилії та Мексики — свідчить про істотні розбіжності у темпах їхнього зростання та чутливості до зовнішніх шоків. Аргентина характеризувалася найвищим рівнем волатильності протягом 2015–2024 років, що зумовлено внутрішніми фінансовими проблемами, нестабільністю валютного ринку та повторюваними кризами. Бразилія, яка є найбільшою економікою регіону, після значного спаду у 2020 році зуміла відновити виробничу активність та у 2024 році досягла рівня понад 2,1 трильйона доларів США ВВП. Мексика, інтегрована у виробничі й торговельні ланцюги Північної Америки, демонструвала відносно стабільні темпи розвитку, особливо після пожвавлення глобального попиту у 2021–2024 роках[3]

Бразилія займає вагоме місце у світовій економічній системі. За даними МВФ, у 2023 році країна посідала дев’яту позицію за номінальним показником ВВП та сьому — за його обсягом за паритетом купівельної спроможності. Її частка у світовому ВВП за ПКС перевищувала 2,4 %, що свідчить про стратегічний економічний потенціал держави та її провідну роль у Латинській Америці[4,с.44]

Зовнішньоторговельний профіль країн регіону формується значною залежністю від експорту сировини, енергоносіїв і продукції аграрного сектору. Бразилія спеціалізується на продажу сої, нафти, залізної руди та авіаційної техніки; Мексика — на автомобілях, електроніці та нафтовій продукції;

Аргентина — на експорті соєвого комплексу, м'ясної продукції та вина. Чилі стабільно утримує провідні позиції у світовому експорті міді, що є ключовою основою її зовнішньоекономічної діяльності[5].

Головними торговельними партнерами регіону виступають Сполучені Штати Америки, Китай, Європейський Союз та країни Латинської Америки. США залишаються основним імпортером мексиканських, чилійських та колумбійських товарів. Китай протягом останніх років суттєво розширив свою присутність у регіоні, ставши ключовим покупцем мінеральної й аграрної продукції Бразилії, Аргентини та Перу. Підвищення залежності від китайського попиту формує додаткові ризики, пов'язані з коливаннями світової кон'юнктури та змінами у структурі глобального попиту.

Важливим чинником економічного розвитку регіону є діяльність інтеграційних об'єднань. Меркосур, до складу якого входять Аргентина, Бразилія, Парагвай і Уругвай, сприяє активізації внутрішньорегіональної торгівлі, хоча його вплив на глобальні торгові потоки залишається обмеженим.

Натомість Угода США–Мексика–Канада забезпечує Мексиці розширений доступ до одного з найбільших світових ринків та формує умови для розвитку спільних виробничих ланцюгів.

Прямі іноземні інвестиції відіграють ключову роль у розвитку економік Латинської Америки. Основними інвесторами виступають США, країни Європейського Союзу та Китай. Іноземний капітал зосереджується у видобувному секторі, енергетиці, автомобілебудуванні, телекомунікаціях та фінансових послугах. У Бразилії та Чилі інвестори активно підтримують проєкти у сфері видобутку міді та залізної руди, що сприяє технологічній модернізації та зміцненню експортного потенціалу. У Мексиці міжнародні корпорації відіграють ключову роль у розвитку автомобільної та електронної промисловості, інтегруючи країну у глобальні виробничі мережі[6, с.89].

Вплив транснаціональних корпорацій на економіки регіону містить як переваги, так і ризики. Серед переваг — стимулювання інвестиційної активності, створення робочих місць, модернізація виробництва та доступ до новітніх технологій. До ризиків належать загострення екологічних проблем, відтік капіталу та посилення залежності від іноземних інвесторів, особливо у видобувних галузях. У Перу та Колумбії значна частка іноземних компаній у видобутку золота та нафти створює серйозні виклики для екологічної та соціальної стабільності.

У сферах телекомунікацій, фінансових послуг і інформаційних технологій діяльність міжнародних корпорацій сприяє поширенню сучасних технологій, підтримує процеси цифрової трансформації та посилює конкурентоспроможність місцевих економік. Це дозволяє країнам Латинської Америки поступово інтегруватися у глобальні цифрові ринки[7, с.160].

Таким чином, економічний розвиток Латинської Америки залишається нерівномірним і значною мірою залежним від зовнішніх чинників. Незважаючи на наявний потенціал, країни регіону стикаються з волатильністю світових цін на сировину, обмеженістю внутрішнього ринку та істотною залежністю від іноземного капіталу. Подальший розвиток регіону визначатиметься ефективністю структурних реформ, диверсифікацією економік та поглибленням інтеграції у глобальні виробничі ланцюги.

Список використаних джерел

1. Русак Д. М. Резнікова Н. В. Іващенко О. А. Країни Латинської Америки та Карибського басейну у фокусі міжнародної економічної політики КНР: фінансово-інвестиційні проекції розвитку в період до та після пандемії. Економіка та держава 7, 2022. 4-10 с.

2. Радзієвська С. Регіональний розвиток у Латинській Америці та Карибському басейні. Bulletin of Sumy National Agrarian University 3.103, 2025. 25-32 с.

3. Ткач А. О. Концептуальні основи дослідження зовнішньої політики США в Латинській Америці та Карибському басейні за президенства Б. Обами. Український політико-правовий дискурс 9, 2025. 1-16

4. Михайлина Д. Роговська-Іщук І. Саєнко О. Зміна ролі провідних країн в економічному світопорядку. Науковий вісник ЧНУ імені Юрія Федьковича. Серія Економіка 1, 2025. 42-50 с.

5. Куделько Б. Вплив США на політику країн Латинської Америки. Історико-політичні проблеми сучасного світу 45, 2022. 86-91 с.

6. Балабанов К. В. Константинова Ю. В. Сулейманов Н. Р. Комунікативна стратегія Україна–держави Латинської Америки і Карибського басейну» як інструмент реалізації українських інтересів у регіоні. Історія. Політологія 40, 2024. 83-92 с.

7. Бойко В. В. Гіганти глобального півдня та посилення їх ролі у світі. Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Політикус 1, 2025. 153-162 с.

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ГЛОБАЛЬНІ ЛАНЦЮГИ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ

Гливка Станіслав

студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Рошко Світлана Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгродський національний університет»

Постановка проблеми: Сучасна глобальна економіка функціонує на основі складних та взаємозалежних ланцюгів доданої вартості, які забезпечують переміщення товарів, послуг, технологій та фінансових потоків між країнами. Повномасштабна війна, розпочата росією проти України у 2022 році, стала одним з наймасштабніших шоків для світової економік. Україна, будучи важливим постачальником аграрної продукції, металів, хімічних компонентів та енергоресурсних транзитних послуг, відіграє помітну роль у глобальних ланцюгах. Руйнування інфраструктури, блокада портів, міграційні процеси та глобальна політична реакція призвели до значних перебоїв у міжнародній торгівлі, що вимагає глибокого наукового аналізу. . Проблема полягає в тому, що традиційні моделі організації ланцюгів постачання виявилися недостатньо стійкими до геополітичних загроз. Відтак існує потреба дослідити, яким чином український воєнний фактор вплинув на трансформацію світових глобальних ланцюгів доданої вартості.

Мета дослідження: аналіз впливу війни в Україні на функціонування та еволюцію глобальних ланцюгів доданої вартості, включно з оцінкою логістичних, виробничих, інституційних та економічних змін. У межах

дослідження також визначаються ключові фактори адаптації міжнародних компаній, а також наслідки для світових ринків продовольства, енергетики, промислових товарів і високотехнологічної продукції.

Виклад основного матеріалу: у сучасних умовах господарювання ланцюги постачання відіграють ключову роль у забезпеченні стабільного та максимального прибутку підприємств. Проте саме рух товарних потоків став одним із найскладніших викликів для міжнародного бізнесу. Спочатку цьому сприяла нестабільність ринків, спричинена пандемією Covid-19, яка поставила безпрецедентний тиск на глобальні логістичні системи. Згодом ситуацію ще більше ускладнила війна на території України. Запроваджені через агресію росії міжнародні санкції порушили світові логістичні маршрути й зруйнували усталені торговельні моделі.

У таких умовах конфлікт між росією та Україною став додатковим чинником, що підсилює напруження у світових ланцюгах постачання. Вартість вантажних перевезень, особливо морських і залізничних, уже досягла високого рівня і має тенденцію до подальшого зростання через ризики, пов’язані з війною. Закриття українських морських портів, зокрема в Одесі та Маріуполі, а також неможливість проходу суден через Керченську протоку фактично паралізували морську логістику країни, яка раніше забезпечувала близько 70% національного експорту. Бойові дії призвели до пошкодження різних типів суден — нафтових танкерів, контейнеровозів і вантажних кораблів, що належали Японії, Туреччині, Молдові та Естонії. Вантажі включали дизельне паливо, рідкоземельні метали та зернові культури. Багато логістичних компаній були змушені тимчасово припинити доставку товарів до України та росії. Серйозно постраждав і глобальний продовольчий ринок, оскільки Україна та росія забезпечували значну частку світового експорту пшениці, кукурудзи та соняшникової олії. Зокрема, Україна була відповідальна майже за чверть світового експорту соняшникової олії. З огляду на вже порушені через пандемію ланцюги

постачання, ціни на продукти харчування, які й так досягли максимуму за останнє десятиліття, мають усі передумови продовжити своє зростання [1].

Найбільш уразливими до скорочення українського імпорту є держави Центральної та Східної Європи. Найбільшу залежність від української аграрної продукції має Молдова, яка покриває за її рахунок понад чверть своїх потреб. Грузія також значною мірою орієнтується на українські поставки, імпортуючи майже 20% необхідного обсягу сільськогосподарських товарів. Український експорт формує вагому частину зовнішньої пропозиції Молдови (14%), Сенегалу (9%) та Грузії (8%). Поза європейським регіоном суттєву залежність від українського агросектора демонструють Туніс (15%), Єгипет (10%), Індія (8%), Туреччина (7%) та Ліван (7%). Крім того, низка країн Африки та Близького Сходу залучена до імпорту українських товарів у межах окремих виробничих ланцюгів, де ці поставки відіграють критичну роль. Розглядаючи ключові напрями українського експорту, можна відзначити, що війна здатна викликати суттєві перебої в тих галузях, де Україна є важливим постачальником [2]. До таких сегментів належать: – металургія (залізна руда, чавун), – важке машинобудування (плоский та сталевий прокат), – виробництво напівпровідників (постачання неонового газу), – автомобілебудування (виробництво кабельних джгутів), – галузі, що використовують титан, а також сектор IT [3].

Матеріали для металургійної промисловості. Європейські країни значною мірою залежать від українських поставок як агломерованих, так і неагломерованих залізних руд: частка імпорту становить 16% та 15% відповідно. Найбільші обсяги цієї продукції надходять до Польщі та Чехії. Через те, що чавун і сталь є базовими матеріалами для виготовлення широкої номенклатури промислових товарів, будь-які перебої в поставках можуть мати серйозні наслідки для промисловості ЄС. Україна займає друге місце у світі серед експортерів агломерованої залізної руди (7,9% глобального експорту у 2019

році), забезпечуючи поставки до низки країн, зокрема до В'єтнаму, на який припадає 27% імпорту цього ресурсу. Крім того, у 2021 році Україна вийшла на друге місце у світі за обсягами експорту феросилікомарганцю. Основними споживачами цього стратегічного матеріалу традиційно є Туреччина, Німеччина, Польща та Єгипет [4].

У ситуації, коли через воєнні дії порушуються логістичні маршрути та виникають перебої в постачанні, країни змушені оперативно шукати альтернативні джерела сировини та готової продукції. Такі вимушені зміни зазвичай пов'язані зі зростанням витрат, оскільки нові маршрути або постачальники потребують додаткових фінансових ресурсів. Підвищення вартості транспортування, труднощі із забезпеченням необхідних обсягів продукції та виникнення дефіциту створюють інфляційний тиск на внутрішні ринки держав. Цей процес формує своєрідний мультиплікативний ефект: подорожчання базових ресурсів, включно з енергоносіями, збільшує собівартість виробництва всіх товарів, що в результаті призводить до підвищення цін на кінцеву продукцію. Дефіцит сировини та підвищення витрат можуть спричинити ситуацію, коли підприємства не здатні зберегти довоєнні масштаби виробництва

У результаті зменшується кількість робочих місць, скорочуються податкові надходження, що негативно позначається на макроекономічній стабільності держави. Під час збройних конфліктів також суттєво зростають витрати, пов'язані із забезпеченням безпеки ланцюгів постачання. Компанії змушені інвестувати додаткові кошти у захист вантажів і транспортних маршрутів з метою мінімізації ризиків їх втрати внаслідок нападів, саботажу або піратства. До таких витрат належать підвищені витрати на охорону, страхування вантажів та інші заходи, що зменшують загальну рентабельність підприємницької діяльності [5].

Висновки: Війна в Україні перетворилася на один із ключових чинників, що впливають на зміну архітектури сучасної світової економіки. Події, спричинені збройним конфліктом, продемонстрували надмірну залежність глобальних ланцюгів доданої вартості від регіонів, які характеризуються високою політичною нестабільністю, а також їхню значну вразливість до геополітичних потрясінь. Одним із найпомітніших результатів впливу війни стало активне посилення процесів диверсифікації джерел постачання та інтенсивний розвиток нових, більш захищених логістичних шляхів. У перспективі найближчих років прогнозується подальше укріплення економічних союзів між державами та посилення ролі урядів у формуванні та регулюванні глобальних ланцюгів доданої вартості. Для України включення в ці трансформаційні процеси створює важливі можливості для відновлення після війни, серед яких – поглиблення інтеграції до європейських виробничих кластерів і масштабний розвиток національної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Bezzubchenko.O. (2023). Вплив війни в Україні на глобальні ланцюги поставок. URL:https://peers.international/uk/node/1490

2. Ukrinvest. (2025). Війна рф проти України: вплив на глобальні ланцюги вартості. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/news/22-09-22/

3. Соловей Т.І., Балушевський К.Р., Малюта Л.Я. (2024). Вплив військових дій на глобальні ланцюги постачання та логістику. URL:https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/46599/2/CHUMACON12_2024_Solovei_T-Impact_of_hostilities_on_92-93.pdf

4. Шевченко.Ю. (2025). Україна та глобальні ланцюги постачання: як війна змінила світову логістику. URL: https://fbc.biz.ua/news/statti/ukrayina-ta-globalni-lantsyugi-postachannya-yak-vijna-zminila-svitovu-logistiku/

5. Трофименко.М. (2023). Проблеми та перспективи поствоєнної розбудови України. URL: https://mu.edu.ua/storage/MSU/pages/conferences/2023

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА НОВОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Гойс Іванна

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Брензович Катерина Степанівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгродський національний університет»

Цифрова трансформація суттєво змінює структуру глобальної економіки, формуючи нові моделі виробництва, конкуренції та взаємодії між учасниками ринку. Водночас ці зміни супроводжуються ризиками цифрової нерівності, зростанням вимог до регуляції та необхідністю адаптації ринку праці. Недостатньо дослідженими залишаються механізми, через які цифрові технології стають рушійною силою нового економічного укладу та забезпечують стійкий розвиток. Це зумовлює потребу в комплексному аналізі їхнього впливу на функціонування сучасної глобальної економіки.

Метою дослідження є визначення ролі цифрової трансформації як ключового чинника формування нової глобальної економіки та аналіз її впливу на економічні процеси, ринки й моделі розвитку, а також окреслення можливостей і ризиків, що виникають у результаті цифровізації.

У сучасній світовій економіці все більшої ваги набувають цифрові технології, які перебудовують економічні процеси та створюють абсолютно нові умови для розвитку. Поширення штучного інтелекту, великих даних, хмарних сервісів і цифрових платформ спричинило суттєві структурні зміни в системі виробництва, обміну та управління. Такі технологічні перетворення поступово

формують новий економічний етап, де ключовим ресурсом стає інформація та її здатність швидко перетворюватися на економічну цінність [1, 2].

На рівні підприємств цифровізація сприяє перебудові бізнес-моделей, оптимізації виробничих процесів та підвищенню ефективності управління. Зокрема, компанії все частіше впроваджують аналітику даних, автоматизовані системи контролю та інтегровані програмні рішення, що дозволяє зменшувати витрати, підвищувати точність планування та швидше реагувати на зміни ринку [2]. Такі інноваційні процеси не лише покращують внутрішню організацію діяльності, але й забезпечують підприємствам конкурентні переваги на глобальному ринку.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) суттєво впливає і на ринок праці. Зростання рівня автоматизації знижує потребу в низькокваліфікованій робочій силі, натомість підвищується попит на спеціалістів, які володіють цифровими навичками, здатні працювати з даними або управляти складними інформаційними системами [3]. Це вимагає перегляду підходів до освіти та професійної підготовки, розширення програм перепідготовки кадрів, а також активної участі держави у формуванні політики підтримки зайнятості [4]. Нездатність адаптувати робочу силу до нових реалій веде до поглиблення соціально-економічної нерівності та ризику структурного безробіття.

На глобальному рівні технологічний розвиток впливає на конкурентоспроможність держав, оскільки країни з більш розвиненою інфраструктурою, доступом до цифрових сервісів та високим рівнем інноваційного потенціалу отримують значні переваги. Прикладом є Естонія – країна, якій вдалося повністю перебудувати економічні процеси завдяки технологічним реформам. Розвиток електронного врядування, система e-Residency, цифровий підпис, електронні реєстри та онлайн-доступ до державних послуг зменшили адміністративні витрати, пришвидшили бізнес-процеси та

сприяли зростанню підприємництва. Естонія стала однією з перших держав, де понад 95% державних послуг доступні онлайн, що значно підвищило прозорість економічної діяльності та інвестиційну привабливість країни. Цей кейс демонструє, як технологічна модернізація може стати фундаментом для побудови конкурентоспроможної цифрової економіки [5]. Водночас залишається проблема так званого “цифрового розриву”, яка відображає нерівномірність темпів модернізації економік у світі. Країни, що не встигають адаптуватися до технологічних змін, ризикують опинитися на периферії світової економічної системи.

Важливо підкреслити, що сучасні інноваційні процеси формують не лише нові ринки та бізнес-моделі, але й змінюють характер глобальних економічних відносин. Міжнародна торгівля все частіше включає цифрові послуги, електронну комерцію, обмін даними та інтелектуальними продуктами, що потребує оновлення механізмів регулювання та міжнародної координації [6]. Крім того, важливим стає питання кібербезпеки, захисту персональних даних та формування етичних норм використання технологій, що також визначає нові виклики для держав і бізнесу [7].

Таким чином, сучасна цифровізація стає ключовим чинником трансформації світової економіки. Вона впливає на підприємницьку діяльність, ринок праці, міжнародну взаємодію та соціально-економічний розвиток держав. Своєчасна адаптація до цих процесів, інвестиції у технології, освіту та розвиток людського капіталу визначатимуть місце країни у глобальній економічній системі.

Отже, процеси цифровізації стають ключовим фактором розвитку нової глобальної економіки, змінюючи моделі виробництва, структуру ринку праці та міжнародні економічні відносини. Впровадження сучасних технологій відкриває нові можливості для бізнесу, держав та суспільства, водночас породжуючи виклики, пов’язані з нерівністю доступу до технологій, потребою у цифрових

навичках та регуляторними питаннями. Успішне використання інноваційних рішень вимагає комплексного підходу, що враховує соціальні, економічні та політичні аспекти розвитку.

Список використаних джерел

1. Chala N., Poplavska O. *Цифрова економіка: вплив на соціально-економічні трансформації в Україні.* Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. С. 124–130.URL: https://spne.ukma.edu.ua/article/view/213574 (дата звернення: 12.11.2025)

2. Горбаньова В.О. *Вплив цифрової трансформації бізнесу на механізми корпоративного управління.* Український економічний часопис. 2024.URL: https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/332(дата звернення: 15.11.2025)

3. Дяків О. *Вплив цифрових технологій на трансформацію ринку праці. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2023.URL: https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/51006(дата звернення: 14.11.2025)

4. Христуненко О., Просович О. *Вплив цифрової трансформації на ринок праці.* Економіка та суспільство.URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5904(дата звернення: 12.11.2025)

5. Ломовських Л.О., Єфремова Н.О., Пащенко Ю.В. *Управління цифровими трансформаціями економіки в контексті глобалізації*. Аграрні інновації.2023.С.33–40.URL:https://agrarian-innovations.izpr.ks.ua/index.php/agrarian/article/view/386 (дата звернення: 15.11.2025)

6. Могильна Л. *Вплив цифровізації на трансформацію міжнародних економічних відносин: ключові тренди та розбіжності*. Економіка та суспільство. 2025. № 72. С. 64.URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5704(дата звернення: 13.11.2025)

7. Ащеулова О.М., Гарькава В.Ф., Іваненко Р.О., Циганенко О.В. *Аналіз концепцій напрямів цифрової трансформації економіки.* Академічні візії. 2023.URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/191 (дата звернення: 13.11.2025)

ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ГЛОБАЛЬНУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ

Гойс Іванна та Лукачко Дмитро
студенти IV курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Кушнір Наталія Олексіївна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Впровадження систем штучного інтелекту суттєво впливає на конкурентні позиції міжнародних компаній, забезпечуючи зростання продуктивності та прибутковості. Однак ефективність використання ШІ сильно різниться між країнами та компаніями: лише частина корпорацій отримує повноцінну фінансову вигоду, тоді як інші стикаються з організаційними та кадровими бар'єрами. Це створює нові глобальні дисбаланси та потребує наукового аналізу впливу ШІ на міжнародну конкурентоспроможність.

Метою дослідження є аналіз впливу впровадження систем штучного інтелекту на глобальну конкурентоспроможність міжнародних компаній та визначення ключових факторів, що забезпечують успішне використання цих технологій у міжнародному бізнес-середовищі.

Виклад основного матеріалу. Стрімке впровадження систем штучного інтелекту стає ключовим чинником трансформації міжнародних компаній і посилення глобальної конкуренції. За оцінками аналітиків McKinsey, ШІ здатний щорічно додавати до світової економіки від 2,6 до 4,4 трлн доларів США , а

потенційний приріст продуктивності праці може досягати 0,6 % щороку до 2040 року [1]. Саме тому країни, які швидше інтегрують ШІ у свої корпоративні стратегії та державні програми розвитку, формують значні конкурентні переваги у глобальному бізнес-середовищі.

Одним із найбільш показових прикладів є застосування алгоритмічного ціноутворення. Урядовий звіт Великобританії показує, що Amazon щодня змінює приблизно 2,5 млн цін, використовуючи системи ШІ для моніторингу конкурентів, прогнозу попиту та аналізу поведінки споживачів у реальному часі. Згідно з аналітичними дослідженнями, алгоритми динамічного ціноутворення Amazon дозволяють компанії підвищувати маржинальність на 5–10% у сегменті електроніки та споживчих товарів, що дає суттєву перевагу на міжнародних ринках електронної комерції [2]. Для порівняння, традиційні методи цінового регулювання дозволяють компаніям коригувати ціни раз на день або навіть раз на тиждень, що значно уповільнює реакцію на ринкові коливання.

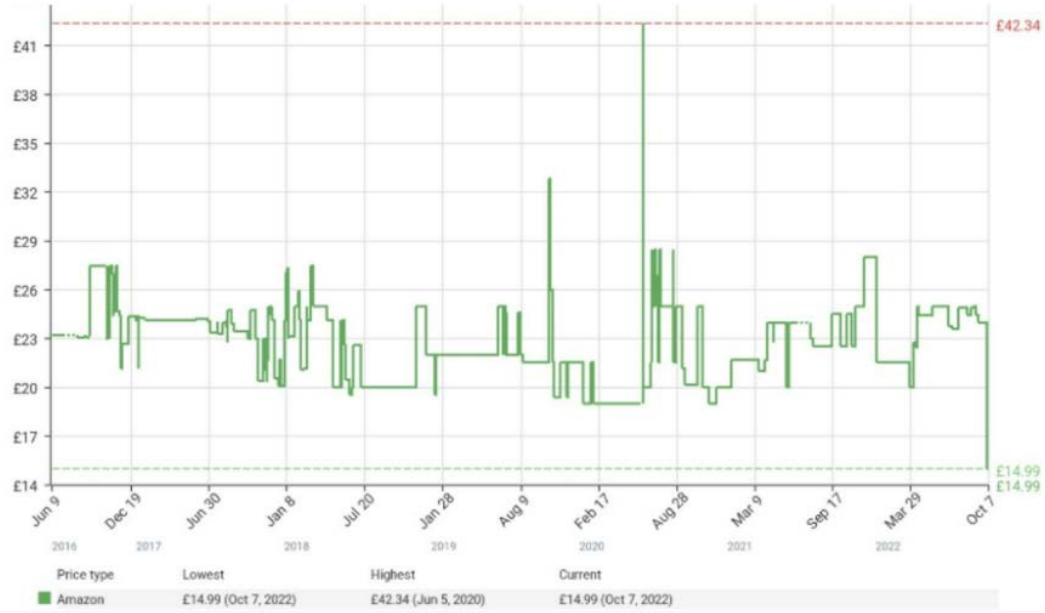

Рис.1 **Алгоритмічні зміни ціни товару на Amazon (2016–2022 рр.)**

Джерело : [8].

Рисунок демонструє історію змін ціни на окремий товар на Amazon. На ньому видно, що ціна часто коливається – інколи кілька разів на день – з різкими

підвищеннями та падіннями. Цей приклад показує, як алгоритмічні системи автоматично змінюють вартість товару, реагуючи на попит, конкуренцію та інші ринкові фактори. Важливість рисунка полягає в тому, що він наочно демонструє реальну роботу алгоритмічного ціноутворення: ціни в онлайн-магазинах динамічні, постійно адаптуються та впливають на поведінку покупців.

Системи динамічного ціноутворення активно використовуються і в міжнародних платформах мобільних перевезень. Дослідження Оксфордського університету підтверджує, що Uber застосовує алгоритми, які автоматично підвищують тарифи під час пікового попиту, коригують ціни залежно від локації та доступності водіїв, що безпосередньо впливає на глобальну рентабельність компанії [3]. За даними дослідження, проведеного на 1,5 млн поїздок, алгоритми Uber адаптують ціни навіть до мікрорівня ринкових умов, забезпечуючи компанії середнє збільшення доходу на 8–12% під час пікових періодів [4]. Водночас, аналіз моделей попиту показує, що використання динамічного ціноутворення дозволяє скорочувати час простою водіїв на 15–20%, що підвищує загальну ефективність платформи у понад 70 країнах світу.

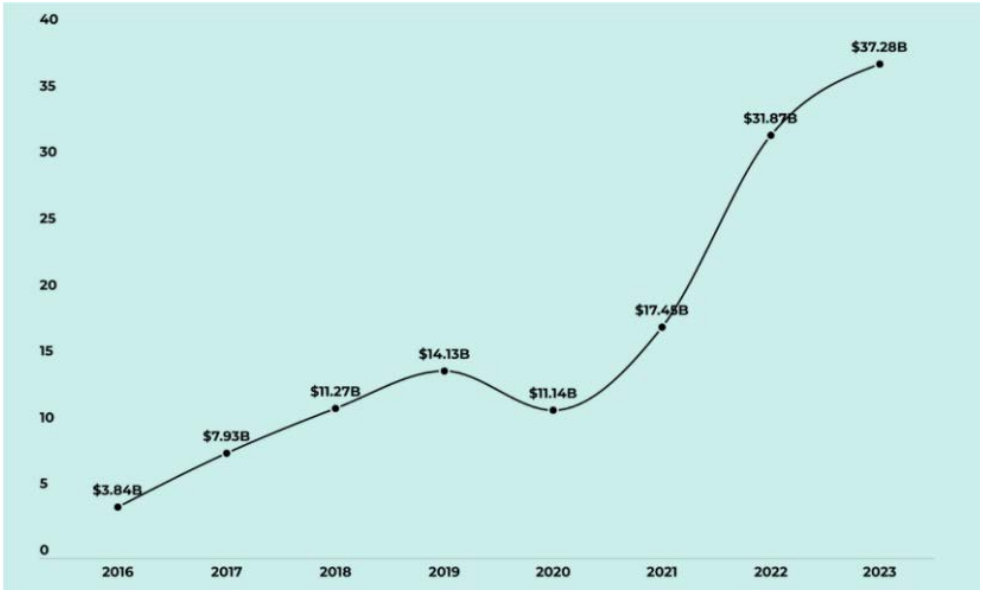

Рис. 2 **Динаміка доходів Uber (2016–2023 рр.)**

Джерело : [9].

Рисунок відображає динаміку доходів Uber у 2016–2023 роках, де простежується стабільне зростання від $3.84 млрд до рекордних $37.28 млрд. Після падіння у 2020 році, спричиненого пандемією, компанія демонструє стрімке відновлення та масштабне збільшення прибутків. На це істотно вплинуло впровадження технологій штучного інтелекту: оптимізація маршрутів, підвищення ефективності розподілу водіїв, розвиток алгоритмічного ціноутворення та вдосконалення сервісів доставки. Використання ШІ посилило операційну ефективність Uber і стало одним із ключових чинників різкого стрибка доходів у 2021–2023 роках.

Штучний інтелект активно впроваджується й у сфері електронної комерції для аналізу конкурентів. За даними аналітичного звіту Medium, багато глобальних ритейлерів – зокрема Walmart та Alibaba – використовують ШІ-моделі, які автоматично відстежують десятки тисяч товарів, порівнюють їхні ціни у конкурентів і формують рекомендації щодо оптимальних рівнів цін [5]. Такі системи дозволяють компаніям реагувати на коливання ринку упродовж секунд, тоді як традиційні методи вимагають днів або тижнів на аналіз і корекцію. Дослідження показують, що автоматизоване порівняння цін дозволяє підвищувати продажі на 10–15% за рахунок більш точного відстеження попиту та поведінки користувачів.

З доповіді Alexander Mackay випливає, що алгоритмічні системи ціноутворення здатні враховувати сотні змінних, від часу доби до еластичності попиту, і не лише оптимізують доходи, а й формують нову модель глобальної конкуренції [6]. Наприклад, у рітейлі використання алгоритмічних рекомендацій дозволяє збільшити конверсію на 15–30%, а у сегменті преміальних товарів –до 40%, завдяки персоналізованим пропозиціям і динамічному ціноутворенню [7]. Крім того, аналітика показує, що компанії з ефективними алгоритмами можуть скоротити запаси на 10–12%, оптимізуючи логістику та зменшуючи витрати на зберігання.

Сучасні міжнародні компанії переходять до моделей управління, де ШІ не лише автоматизує процеси, а стає основним фактором конкурентної переваги. Компанії, що активно впроваджують алгоритми аналізу попиту, поведінки користувачів та конкурентного середовища, демонструють вищі показники прибутковості на 7–15%, швидше адаптуються до ринкових змін і формують нові стандарти глобальної конкуренції. Динамічне ціноутворення та алгоритмічний аналіз стали ключовими інструментами для тих, хто прагне зберегти лідерство у цифровій економіці.

Висновок. Проведений аналіз показує, що інтеграція штучного інтелекту стає ключовим чинником формування глобальної конкурентоспроможності міжнародних компаній. Використання алгоритмічного ціноутворення, аналізу поведінки споживачів та моніторингу конкурентів дозволяє компаніям підвищувати продуктивність, скорочувати витрати та швидко адаптуватися до ринкових змін. ШІ дає змогу оптимізувати бізнес-процеси, прискорювати інновації та підвищувати ефективність прийняття рішень.

Компанії, що активно впроваджують алгоритмічні системи, отримують стійкі переваги на глобальному ринку: підвищення маржинальності, збільшення конверсії продажів, скорочення часу простою ресурсів та формування персоналізованих пропозицій для клієнтів. У сучасних умовах ШІ стає не додатковим інструментом, а центральним елементом конкурентної стратегії, що визначає здатність компаній зберігати лідерство на світових ринках і встановлювати нові стандарти ефективності та технологічного розвитку.

Список використаних джерел

1. McKinsey & Company. *The Economic Potential of Generative AI: The Next Productivity Frontier*. McKinsey Global Institute, 2023. URL: https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/the-economic-

potential-of-generative-ai-the-next-productivi ty-frontier (Дата звернення: 19.11.2025)

2. UK Government. *Algorithms: Economic Report — Pricing Algorithms.* UK Government, 2019. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/746353/Algorithms_econ_report.pdf (Дата звернення: 22.11.2025)

3. Oxford University. *New Oxford research reveals Uber's algorithmic pricing leaves drivers and passengers worse off.* University of Oxford Press Release, 23.06.2025. URL: https://www.ox.ac.uk/news/2025-06-23-new-oxford-research-reveals-uber-s-algorithmic-pricing-leaves-drivers-and-passengers (Дата звернення: 22.11.2025)

4. Binns R., Stein J., Datta S. et al. *Not Even Nice Work If You Can Get It; A Longitudinal Study of Uber's Algorithmic Pay and Pricing.* arXiv, 2025. URL: https://arxiv.org/abs/2506.15278 (Дата звернення: 23.11.2025)

5. Grid Dynamics. *Algorithmic Pricing, Part I: The Risks and Opportunities.* Medium, 2024. URL: https://medium.com/codex/algorithmic-pricing-part-i-the-risks-and-opportunities-d7ae8a9e9484 (Дата звернення: 22.11.2025)

6. Mackay A. *Dynamic Pricing Algorithms, Consumer Harm, and Regulatory Response.* 2024. URL: https://alexandermackay.org/files/Dynamic%20Pricing%20Algorithms%2C%20Consumer%20Harm%2C%20and%20Regulatory%20Response.pdf (Дата звернення: 23.11.2025)

7. ArticSledge. *AI in Dynamic Pricing for Online Sales Growth.* 2025. URL: https://www.articsledge.com/post/ai-in-dynamic-pricing-for-online-sales-growth (Дата звернення: 22.11.2025)

8. FT Strategies. *Five lessons for businesses investigating dynamic pricing*. FT Strategies. URL: https://www.ftstrategies.com/en-gb/insights/five-lessons-for-businesses-investigating-dynamic-pricing(Дата звернення: 22.11.2025)

9. FourWeekMBA. *Uber pricing strategy*. FourWeekMBA. URL: https://fourweekmba.com/uber-pricing-strategy/ (Дата звернення: 22.11.2025)

АКТИВІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Гриньо Світлана

студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Цалан Мирослава Іванівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгродський національний університет»

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізація дедалі частіше супроводжується активізацією глобальних проблем, які впливають на економічну, політичну й соціальну стабільність країн. Геополітичні конфлікти-насамперед вторгнення Росії в Україну та загострення суперництва між провідними світовими центрами порушують ланцюги постачання, підвищують ризики для ринків і ускладнюють функціонування економік. Зростають і інші глобальні виклики - економічна нерівність і соціальні диспропорції, екологічні загрози (зміна клімату, виснаження ресурсів, забруднення), а також ризики для продовольчої, енергетичної та фінансової безпеки**,** що поглиблюються саме в умовах взаємозалежного світу. Це підкреслює суперечливий характер глобалізації: поруч із розширенням можливостей вона генерує нові загрози, масштаби яких швидко виходять за межі окремих держав. Для України, яка перебуває в умовах війни та інтегрується у світовий простір, важливим є усвідомлення цих тенденцій і формування політики, здатної мінімізувати вплив глобальних проблем, що активізуються в умовах сучасної глобалізації.

Мета дослідження. Проаналізувати основні глобальні проблеми, що активізуються в умовах сучасної глобалізації, визначити ключові фактори, які

посилюють їх прояв, а також окреслити можливі напрями реагування для держав, зокрема України, з метою мінімізації їх негативних наслідків.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація є об'єктивним процесом, що зумовлений зростаючою інтеграцією різних сфер життя країн і народів. Вона проявляється у посилені взаємозалежності держав, коли результат розвитку кожної країни дедалі більше залежить від загального стану світової системи. Ефективність і узгодженість дій держав напряму впливають на здатність світової спільноти вирішувати глобальні проблеми людства. Основними тенденціями глобалізації виділяють:

1. Формування єдиного інформаційного простору**,** який трансформує суспільства, розширює комунікаційні можливості та забезпечує глобальну взаємодію між державами й людьми.

2. Поглиблення економічної інтеграції**,** що посилює роль транснаціональних корпорацій і наднаціональних організацій та сприяє формуванню єдиного фінансово-інформаційного простору.

3. Культурна інтеграція**,** що сприяє поширенню цінностей, стилів життя та появи нових форм медіа-культури, стимулюючи освіту й професійний розвиток.

4. Політична глобалізація**,** у межах якої формуються транснаціональні еліти й альянси, а все більше стратегічних рішень ухвалюється на наднаціональному рівні [1].

У контексті зазначених процесів глобалізації дедалі чіткіше проявляються глобальні проблеми, які впливають на економічну, політичну та соціальну стабільність держав.

Глобальною проблемою, що активізується сьогодні є економічна нерівність та соціальні диспропорції. Згідно із дослідженнями глобалізаційні процеси сприяють поглибленню розриву між країнами з різним рівнем розвитку, а також між соціальними групами всередині держав. Особливо це стосується

доступу до освіти, медичних послуг, цифрових технологій та інформації, що формує явище цифрового розриву.

Економічна нерівність у глобалізованому світі виступає не лише соціально-економічною проблемою, а й ключовим чинником, що визначає стійкість держав та ефективність їх участі в міжнародних процесах [2].

Наступною глобальною проблемою, що загострюється в умовах сучасної глобалізації, є зміна кліматичних умов. Підвищення температури, зміни вологості та часті стихійні явища - повені, посухи, урагани - створюють виклики для аграрного сектору, підвищують соціальну напругу та призводять до економічних збитків. Глобальне потепління спричиняє дефіцит питної води, зростання захворюваності та міграцію [3].

Подолання цих викликів потребує розвитку «зеленої» економіки, чистих технологій, модернізації промисловості та транспорту, підвищення екологічної освіти й міжнародної співпраці. Для України це ключ до економічної стабільності, соціальної безпеки та конкурентоспроможності на світовому ринку [4].

Ще однією глобальною проблемою є геополітична нестабільність, зокрема, конфлікти та економічні кризи, які змушують ЄС переглядати стратегічні пріоритети, акцентуючи на диверсифікації джерел енергії, розвитку внутрішніх ринків та підвищенні енергетичної безпеки. Вторгнення Росії в Україну у 2022 році створило серйозні ризики для трьох ключових сфер:

1. Енергетична безпека: до війни Росія постачала близько 40% природного газу ЄС [5]. Конфлікт призвів до скорочення імпорту російського газу, різкого зростання цін на енергоносії та необхідності швидкої диверсифікації джерел, зокрема через поставки зрідженого природного газу (ЗПГ) з США, Катару та Норвегії, а також прискорене впровадження відновлюваних джерел енергії (ВДЕ).

2. Продовольча безпека: обмеженя експорту зерна та олійних культур із України та Росії спричинило зростання цін на продовольство, підвищення ризику дефіциту продуктів у країнах, що залежать від імпорту, і посилення соціальної напруги.

3. Фінансова безпека: війна та пов'язані з нею санкції обмежили доступ до традиційних потоків капіталу, ускладнили інвестиції у критичну інфраструктуру та енергетичні проєкти.

Водночас війна стала каталізатором прискореного переходу ЄС до зеленої енергетики: Європейський зелений курс та директиви з енергоефективності інтегрують відповіді на глобальні та кліматичні виклики, формуючи стійку енергетичну політику, підвищуючи автономію та конкурентоспроможність ЄС, одночасно зменшуючи залежність від нестабільних регіонів і викопного палива [5].

Активізація глобальних проблем в умовах глобалізації пов'язана з посиленням впливу людської діяльності на навколишнє середовище та соціально-економічні процеси. Стійкий розвиток передбачає баланс між використанням природних ресурсів, збереженням біорізноманіття, боротьбою зі зміною клімату та соціальною справедливістю. Рушійними силами сталого розвитку є економічна стабільність, ефективне управління та людський капітал, що забезпечують інвестиції в екологічні технології, інфраструктуру та енергетику. Глобалізація пришвидшує обмін ресурсами, технологіями та інформацією, одночасно посилюючи тиск на екологію та соціальні системи. Міжнародні організації (Світовий банк, МВФ та СОТ) сприяють інтеграції держав у світову економіку, підтримуючи проєкти, які мінімізують екологічні ризики та стимулюють економічну стійкість. В умовах глобалізаційних трансформацій стратегічне використання ресурсів, розвиток «зеленої» енергетики та впровадження міжнародних стандартів управління стають критично важливими для подолання глобальних викликів [6].

Для мінімізації негативних наслідків, які спричинило вторгнення Росії в Україну у 2022 році, для продовольчої, енергетичної та фінансової безпеки Україні необхідно диверсифікувати торговельні відносини, підвищувати енергетичну та продовольчу автономію, інтегруватися у глобальні стандарти та посилювати міжнародні партнерства [7].

Висновки. Глобалізація створює нові можливості для розвитку, але одночасно активізує глобальні проблеми - економічну нерівність, соціальні диспропорції, екологічні загрози та ризики продовольчої, енергетичної і фінансової безпеки. Геополітичні конфлікти, зокрема війна в Україні, посилюють ці ризики та підкреслюють необхідність адаптації державної політики. Стійкий розвиток можливий за умови балансу між економічною стабільністю, ефективним управлінням, розвитком людського капіталу та впровадженням «зеленої» економіки. Для України важливими є диверсифікація ресурсів, інтеграція у глобальні стандарти та зміцнення міжнародних партнерств для підвищення стійкості до глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Поворознюк Н. С., Бондар Т. А. Зміна ролі глобалізації у нових загострених політичних реаліях. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 5. С. 122-128. URL: https://journals.kymu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/143

2. Адамик В. Соціально-економічна нерівність у національному та глобальному вимірі: сучасний погляд на проблему. *Вісник Економіки*. 2019. № 1. С. 102-116. URL: https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/839

3. Федорчук В. Я. Зміна кліматичних умов світу як глобальний виклик трансформацій владних відносин. *Політичне життя*. 2025. № 2. С. 130-137. URL: https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/17865

4. Харковський Б., Зварич Р. Глобальна нестабільність та кліматичні зміни як драйвери енергетичної політики ЄС. *Економіка та суспільство*. 2025. № 74. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6074

5. Кравчук Н., Бадюк Х. Геополітичні та геоекономічні наслідки сучасних міжнародних збройних конфліктів. *Вісник Економіки*. 2023. № 4. С. 52-66. URL: https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1539

6. Приходько В. П., Бочкай А. А. Екологічні проблеми в контексті прискореної економічної глобалізації та безпечного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2023. Вип. 49. С. 110-113. DOI: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-20

7. Паламарчук Т. Вплив глобалізації на Україну: економічний ландшафт в умовах геополітичних викликів. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка.* 2024. Том 19, № 1. С. 48-54 *Серія: Державне управління*. URL: https://gov.bulletin.knu.ua/article/view/3009

МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Давидова Анастасія

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Кушнір Наталія Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгродський національний університет»

Повномасштабна збройна агресія росії проти України та введений воєнний стан відкинули на роки рівень економічного розвитку нашої держави, зруйнували інфраструктуру та ланцюги торгівлі сільськогосподарською продукцією, викликали значні втрати людського капіталу, а також завдали величезної шкоди виробничим можливостям через втрату електроенергії та фіксації курсу НБУ адміністративними методами. Війна призвела до виникнення численних труднощів та проблем в усіх сферах національної економіки, а особливо у сфері зовнішньоекономічної діяльності країни. З початку повномасштабного вторгнення питання розвитку українського експорту набули зовсім іншого значення.

Сучасну ситуацію варто розглядати, в першу чергу, в контексті пошуку нових можливостей для економічного розвитку країни у світовому масштабі, імпортно-експортного переспрямування на нові ринки, пошуку надійних союзників та торгових партнерів, пошуку нових сфер розвитку української економіки, з поступовим переходом від експорту сировини й необробленої сільськогосподарської продукції – до створення додаткової вартості та запровадження високо технологічного інноваційного виробництва, з акцентом

на максимальне застосування наявного географічного та природно-кліматичного потенціалу [2, с. 11].

Насамперед слід зазначити, що експорт відіграє значущу роль в економіці кожної країни, здійснюючи вплив на рівень економічного зростання, визначаючи структуру виробництва й зайнятості, забезпечує приплив іноземної валюти. Окрім того, експортна діяльність визначає позиції держави на світовому ринку, що з одного боку, сприяє розвитку національної економіки, а з іншого – створює залежність від глобальних трендів та подій. Україна, попри війну й проблеми з логістикою, не припиняє експорт. Так, за даними Держстат, за 2024 рік експорт товарів становив 41733,1 млн. дол. США, або 115,3% порівняно із 2023 роком, імпорт – 70751,2 млн. дол., або 111,3%. Негативне сальдо склало 29018,1 млн. дол. (за 2023 р. також негативне – 27384,1 млн. дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,59 (за 2023р. – 0,57), а зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 230 країн світу [1].

Рис. 1. **Теми зростання (зниження) експорту товарів у 2024 р**. [1]

Відновлення українського експорту після завершення війни є одним із провідних чинників економічної стабілізації й довгострокового розвитку держави. На наш погляд, повноцінне повернення на зовнішні ринки потребує комплексних рішень, скерованих на модернізацію виробництва, диверсифікацію

експортних напрямів та формування стійких логістичних шляхів. Погоджуємось з Н. Станасюк та А. Палісою [3, с. 6] у тому, що у сучасних умовах «перед українськими виробниками і урядовцями стоїть завдання пошуку вигідних ніш на світових ринках. Це можуть бути як нішеві агрокультури, так і збільшення експорту зброї. Друге завдання вельми складне і неоднозначно оцінюється експертами, однак за продуманої державної політики воно здатне забезпечити переваги Україні. Також варто розширювати географію експорту, проводити політику імпортозаміщення в тих галузях, які мають виробничий потенціал».

До того ж після війни важливо відновлювати порти й транспортні шляхи, будувати нові термінали та логістичні хаби. Водночас ключовим напрямком має стати диверсифікація логістичних маршрутів, адже саме вразливість традиційних шляхів експорту стала одним із найсуттєвіших викликів воєнного часу. Розширення залізничних коридорів до ЄС, активне застосування потенціалу дунайських портів, модернізація автомобільних переходів і створення «зелених коридорів» для аграрної й промислової продукції здатні забезпечити стабільність та прогнозованість доставки товарів за кордон.

Вважаємо, що не менш значущою умовою успішного відновлення експорту є модернізація й переорієнтація виробництв. Постраждалі підприємства потребують реконструкції, а ті, що зберегли потужності, оновлення технологічного обладнання, переходу на стандарти ЄС та розвитку напрямів із високою доданою вартістю. Інвестиційна підтримка держави, міжнародні програми відновлення та партнерства з приватним сектором можуть прискорити ці процеси.

Отже, приходимо до висновку, що механізми відновлення українського експорту після війни мають стратегічне значення для економічної стабілізації та майбутнього розвитку держави. Відновлення експорту потребує модернізації виробництва, переходу до високотехнологічних секторів та продуктів із високою доданою вартістю, що забезпечить конкурентоспроможність України на

глобальних ринках. Дуже важливо активно розвивати нові експортні ніші, диверсифікувати географію поставок і зменшувати залежність від традиційних ринків та товарних груп. Особливого значення набуває відновлення й модернізація логістичної інфраструктури, зокрема портів, залізничних коридорів, автомобільних переходів, дунайського напрямку, а також створення нових логістичних хабів та «зелених коридорів». Саме ці кроки можуть забезпечити безперебійний експорт та знизити ризики, що пов’язані з нестабільністю традиційних маршрутів.

Список використаних джерел

1. Зовнішня торгівля України товарами за 2024 рік (експрес-випуск). URL: https://stat.gov.ua/uk/publications/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-za-2024-rik-ekspres-vypusk (дата звернення: 22.11.2025).

2. Орел Ю. Л., Прочан А. О., Нестеренко О. П. Перспективи післявоєнного відновлення економіки України: реалії сьогодення. *Академічні візії*. 2024. №31. С. 1–13. https://doi.org/10.5281/zenodo.11096562

3. Станасюк Н.С., Паліса А.Я. Тенденції та перспективи українського експорту. *Економіка та суспільство.* 2024. Ви. 69. С. 1-6. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-42

ВПЛИВ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

Демчик Катерина
студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Галинська Юлія Вікторівна
доктор економічних наук, професор кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Грошові перекази мігрантів - це складна економічна категорія, що у теперішній період розвитку глобальних інтересів набула важливого характеру та значення. На ринку кредитування міграційний капітал в Україні виконує дві функції. По-перше, для домогосподарств, які володіють початковим капіталом, а саме заощадженнями зі грошових переказів, він сприяє швидкому та спрощеному отриманню банківського кредиту. По-друге, для мігрантів та їхніх сімей, які мають обмежені можливості доступу до кредиту, грошові перекази стають не лише стартовим капіталом, а і базою для розвитку підприємницької діяльності.

Міжнародний капітал у збереженні соціального добробуту громадян є дуже важливим, оскільки, на відміну від державної допомоги, грошові перекази від мігрантів часто є вищими за обсягами та спрямовуються безпосередньо на вирішення конкретних проблем домогосподарств.

Дослідження фахівців Європейського фонду професійного навчання показали, що основна частина грошей витрачається на харчування, одяг, комунальні послуги, тобто на поточне споживання. Також є суттєві відмінності у витратах переказів між мігрантами та їхніми родинами. Мігранти є більше

заощадливими та на поточне споживання витрачають на 20% менше, ніж їхні, родини. Також, мігранти більше схильні до придбання речей тривалого користування, а саме: нерухомості, будівництва свого майна та розвитку власного бізнесу.[1]

Трудова міграція чинить великий вплив на збільшення доходів в реальних заробітних платах і, водночас, підтримує стабільність обмінного курсу гривні та сприяє покращенню платіжного балансу держави. Також позитивним наслідком цього явища є підвищення спроможності обслуговування державного боргу та систематичному накопиченню іноземної валюти для погашення зовнішніх зобов'язань держави.

Значущим результатом трудової міграції є поліпшення матеріального становища самих трудових мігрантів, яке зумовлене отриманням вищих доходів за кордоном. Це позитивно відображається і на економічному становищі членів їхніх родин, котрим ці гроші пересилаються або передаються споживчі товари з-за кордону. Такі грошові потоки впливають на зростання споживчого попиту та покращення рівня загального споживання в економіці.

Національний банк України проводить щорічну оцінку обсягів грошових переказів, зроблених трудовими мігрантами в Україну, використовуючи розроблену ним самим методику та модель аналізу. Одночасно з цим Світовий банк також щорічно опубліковує свою статистику щодо обсягів таких переказів. Важливо зазначити, що методики, які застосовують банк України та Світовий банк дуже відрізняються та це призводить до певних розбіжностей у оцінках показників обсягів переказів. Не дивлячись на різницю у методології , обидва джерела вказують на те, що масштаби переказів трудових мігрантів є великими та вони демонструють постійне зростання.

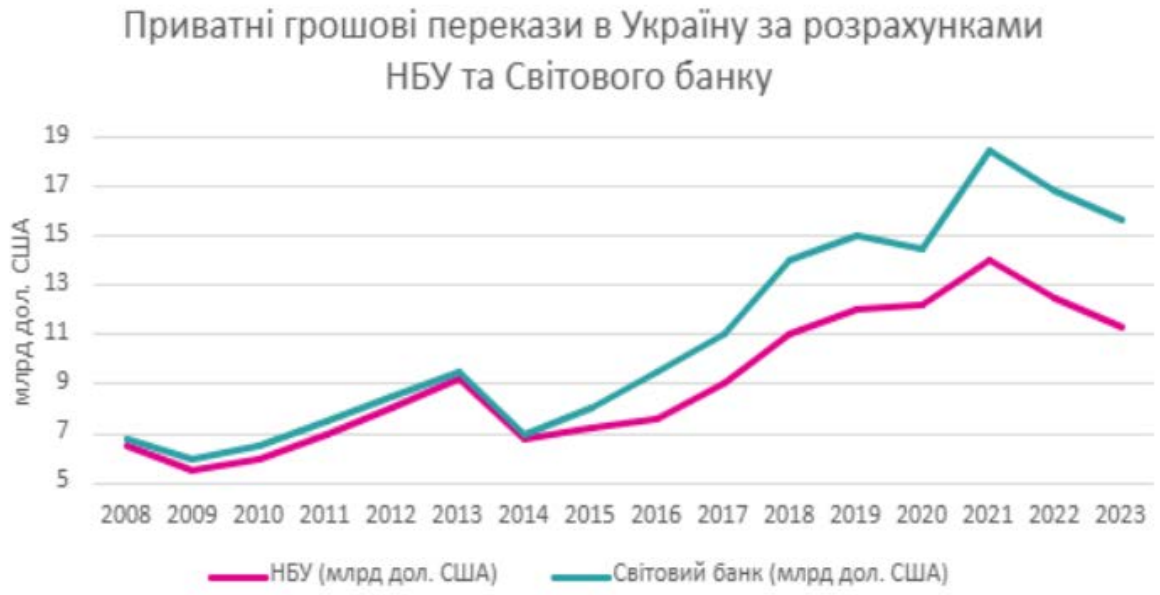

Рис. 1. Приватні грошові перекази в Україну за розрахунками НБУ та Світового банку Джерело: НБУ [3], Світовий банк [5], Масштаби та економічні наслідки грошових переказів українських трудових мігрантів [2]

У структурі грошових переказів, яку визначає Національний банк, є дві основні категорії:

1. Чиста оплата праці
2. Приватні трансфери

Головним фактором загального приросту грошових переказів є чиста оплата праці трудових мігрантів. Збільшення обсягів переказів пов'язане з зростанням кількості осіб, які виїжджають на заробітки за кордон. Середній розмір переказів на одного мігранта зменшувався, що говорить про те, що темпи зростання кількості трудових мігрантів перевищують темпи приросту обсягу грошових переказів.[2]

Доходи від трудової міграції мають і негативний вплив на економіку. За даними Державної служби статистики України приблизно 42,8% за 2024 рік усього споживчого ринку України заповнюється імпортними товарами. Ціни на ці товари залежать від закордонних виробників, рівня оподаткування та

курсу гривні до іноземних валют. Зростання попиту на імпортну продукцію не впливає на збільшення цін на місцевому ринку, але впливає на збільшення імпорту. [2,4]

Також, трудова міграція має негативний характер на доходи державного та місцевого бюджету, тому що, трудові мігранти не сплачують податки на зароблені за кордоном кошти. Це призводить до зменшення надходжень у Пенсійний фонд, тому що, іноземні роботодавці та мігранти не роблять пенсійних внесків. Як наслідок, виникає додатковий тиск на державний бюджет через необхідність збільшення грошових внесків у Пенсійний фонд для покриття дефіциту.

Ще один негативний результат, це значна залежність від грошових переказів, які мають нестабільний характер. Якщо, відбудеться економічний спад в країнах, куди виїжджають мігранти, рівень безробіття там зростає, а потреба у робочій силі зменшується і відповідно зменшуються обсяги грошових переказів. До того ж можуть вводитися нові візові обмеження на зайнятість трудових мігрантів, що матиме негативні наслідки для країни, звідки вони походять.

Великі грошові обсяги переказів трудових мігрантів значним чином послаблюють бюджетні обмеження держави, що дає змогу уряду проводити менш фіскальну політику. Це призводить до зростання видатків і обсягів запозичень, дозволяючи відтерміновувати рішення ключових проблем та усунення дисбалансів державного бюджету. Також, грошові перекази сприяють формуванню фінансової незалежності у населення від національної економічної ситуації та політики уряду. Така ситуація знижує тиск на владу, на рахунок необхідності поліпшення політичних умов.

Трудова міграція разом з грошовими переказами мігрантів виступають як наслідок негативного стану національної економіки, а також як форма адаптивної реакції народу для вирішення особистих матеріальних проблем. Саме

завдяки надходженню переказів зменшується загострення економічних проблем, оскільки рішення відкладається на майбутнє, що лише затягує процес структурних реформ.[2]

Отже, грошові перекази трудових мігрантів відіграють дуже важливу роль у фінансовій стійкості українських сімей та в економіці країни в цілому. Вони забезпечують додаткову підтримку для повсякденного життя, а саме: створення заощаджень, інвестування в житло та підтримки власного бізнесу. Завдяки великим обсягам грошових переказів утримується платіжний баланс, стабілізується курс національної валюти та підвищується здатність країни виконувати міжнародні зобов'язання.

Проте ця залежність супроводжується низкою негативних факторів. Збільшується залежність ринку від імпортних товарів, що посилює вразливість економіки до зовнішніх впливів. Також, держава втрачає податкові надходження та пенсійні внески, тому що, доходи від роботи за кордоном не оподатковуються. Фінансові перекази мають нестабільних характер і можуть скоротитись або завершитись у разі економічних труднощів в країнах, де працюють мігранти. Це додає ризиків для державного бюджету та соціальних реформ.

Для зменшення залежності від зовнішніх переказів держава повинна створювати сприятливі умови для продуктивної праці населення країни в середині, активному стимулюванні інвестицій та забезпеченні сталого економічного зростання, що сприятиме формуванню більш стабільної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. [Електроний ресурс]Вплив грошових переказів на економіку україни/URL:http://visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_2_2018ua/18.pdf(дата звернення: 14.11.2025)

2. [Електроний ресурс]Масштаби та економічні наслідки грошових переказів українських трудових мігрантів/URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2791/2711 (дата звернення: 14.11.2025)

3. [Електроний ресурс]Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну/URL:https://bank.gov.ua/files/ES/Perekaz_y.pdf (дата звернення: 14.11.2025)

4. [Електроний ресурс]Державна служба статистики України/URL: https://stat.gov.ua/uk/explorer (дата звернення: 14.11.2025)

5. [Електроний ресурс]The World Bank/URL: https://data.worldbank.org/indicator (дата звернення: 14.11.2025)

ГАЛУЗЕВА СТРУКТУРА ЕКОНОМІКИ ЯПОНІЇ: ПРОВІДНІ ГАЛУЗІ, ЧАСТКА ПРОМИСЛОВОСТІ, СФЕРИ ПОСЛУГ, ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Дурневич Мирон
студент ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Приходько Володимир Панасович
доктор економічних наук, завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгродський національний університет»

Частка Японії у світовій економіці складає близько 3,6% , поступово знижуючись з 14,6% до 5,9% відсотків у період з 2000 по 2020 років. Та все ж незважаючи на втрату значної частини світового ВВП, економіка Японії є однією з найбільш розвинених і технологічно прогресивних у світі, а її галузева структура формувалася під впливом глибокої модернізації, високої інноваційності та обмежених природних ресурсів. В умовах глобальної конкуренції Японія спирається на поєднання традиційно потужної промисловості, розвиненої сфери послуг і високотехнологічних виробництв, що забезпечують стабільний економічний розвиток та високу конкурентоспроможність на міжнародній арені. Головною проблемою економіки Японії на сучасному етапі розвитку інформаційної економіки в світі є неспроможність швидко пристосуватися через демографічне старіння та відсталістю в економічних реформах. Аналіз провідних галузей, частки промисловості, ролі послуг та значення високих технологій дозволяє визначити ключові тенденції та стратегічні напрями подальшого розвитку японської економіки, а також зрозуміти, як поєднання цих елементів формує сучасну

модель господарювання країни, збільшує її стійкість до непередбачуваних ситуацій, дозволяючи долати ризики та виклики поліструктурних змін у глобальній економіці , поляризації світу та глобальної конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Галузева структура економіки Японії є результатом тривалої історичної еволюції, глибокої модернізації та активної взаємодії держави й приватного сектору. Сучасна економіка країни відзначається високою диверсифікацією та збалансованістю між промисловістю, сферою послуг і високотехнологічними виробництвами. Така структура сформувалася під впливом обмежених природних ресурсів, необхідності імпортувати значну частину сировини, орієнтації на зовнішні ринки та прагнення до інноваційного розвитку. У центрі уваги японської економічної моделі перебуває якість, ефективність та використання технологій як основи довгострокового зростання. Японія наділена обмеженими природними ресурсами, що зумовлює її глибоку залежність від імпорту сировини, продовольства та промислових компонентів [1].

Японія проводить структурну перебудову економіки, спрямовану на розширення внутрішнього ринку, зростання сфери послуг, розвиток власного науково-технічного потенціалу. У структурі ВВП Японії на сферу послуг припадає 68%, на переробну промисловість та будівництво – 30,7%, на сільське, лісове та рибне господарство – лише 1,3% [4, с. 118]. Попри суттєве зростання ролі сфери послуг, промисловість продовжує відігравати значну роль у структурі економіки Японії. Традиційно вона є однією з найпотужніших у світі й забезпечує країні значні експортні надходження. Найбільш впливовою галуззю є автомобілебудування. Японські автомобільні компанії десятиліттями утримують лідерство у світовому виробництві завдяки високій якості, надійності та технологічним інноваціям. Автомобільний сектор становить основу експортного потенціалу країни, а японські підприємства розміщують заводи у Північній

Америці, Європі та Південно-Східній Азії, що дозволяє ефективно реагувати на міжнародний попит і зменшувати логістичні витрати.

Наступною важливою складовою є машинобудування, яке охоплює промислові роботи, обладнання для автоматизованих виробництв, верстати з числовим програмним керуванням, будівельну техніку та інструменти високої точності. Частка машинобудування у загальному обсязі промислового виробництва Японії в 2025 році становить 50% [6, с. 6]. Сектор машинобудування формує технологічну основу інших галузей, сприяє підвищенню продуктивності праці та залишається ключовим фактором конкурентоспроможності японської промисловості. Японські роботи та системи автоматизації використовуються в усьому світі, а сама країна є беззаперечним лідером у виробництві промислових роботів.

Електронна промисловість, незважаючи на зменшення ролі у сегменті побутової електроніки, все ще є надзвичайно важливою для економіки. Японія спеціалізується на виробництві електронних компонентів, оптики, акумуляторів, сенсорів, медичного електронного обладнання та високоточних технологічних пристроїв. Значну увагу приділено розробці нових матеріалів, літій-іонних батарей, мікросхем та напівпровідникових елементів, які забезпечують попит у галузях високих технологій, автомобілебудуванні та телекомунікаціях.

Хімічна промисловість також займає суттєве місце, оскільки забезпечує виробництво матеріалів для електроніки, медицини, фармацевтики, автомобілебудування та будівництва. Японія відома високою якістю полімерів, композитів, органічних хімікатів та інноваційних матеріалів з особливими фізичними властивостями. Розвиток цієї галузі є критично важливим для підтримання технологічної конкурентоспроможності.

Важливу роль в аналізі економічного розвитку тієї чи іншої країни відіграють публікації зі статистики національних рахунків, де досить повно відображаються дані щодо формування ВВП, валового національного продукту

й інших доходів економіки, галузевої і секторальної економічної статистики [5, с. 112]. Частка сфери послуг у ВВП Японії постійно зростає, що відповідає загальним тенденціям економічно розвинених країн. За підсумками всього 2024 року ВВП Японії збільшився на 0,1% [3]. Сьогодні саме послуги є найбільшим сектором японської економіки, і їхній вплив на зайнятість, внутрішній попит та соціальну стабільність є визначальним. Основними напрямами сфери послуг є торгівля, логістика, транспорт, фінанси, страхування, освіта, медицина, інформаційні технології та туризм. Велике значення має фінансовий сектор, оскільки японські банки й страхові компанії є одними з найбільших у світі. Вони активно інвестують у міжнародні проєкти, технічну модернізацію та інфраструктуру.

Логістична система Японії вирізняється високою ефективністю, що є необхідною умовою для країни, яка значною мірою залежить від імпорту сировини та експорту готової продукції. Сучасні порти, швидкісні залізничні лінії, морські та повітряні перевезення забезпечують швидке переміщення товарів і підтримують роботу промисловості. Туризм став однією з найдинамічніших галузей сфери послуг. Японія приваблює мільйони туристів завдяки культурній спадщині, традиціям, природним ландшафтам і високому рівню безпеки. Розвиток туризму стимулює готельний бізнес, торгівлю, транспорт і сферу харчування.

Особливе місце у структурі економіки Японії належить високим технологіям. Сьогодні Японія визнана в усьому світі лідером у сфері робототехніки, і AI значно покращив цей сектор [2]. Це один із найдинамічніших і стратегічно важливих секторів розвитку. Держава активно підтримує дослідження й інновації через спеціальні програми, фінансування університетів, створення наукових кластерів і співпрацю з приватними корпораціями. Основними напрямами високотехнологічного розвитку є робототехніка, штучний інтелект, нанотехнології, біотехнології, квантові дослідження,

телекомунікації та нові енергетичні системи. Японія є світовим лідером у виробництві промислових роботів та роботизованих систем обслуговування, що активно інтегруються в промисловість та побут.

Сфера високих технологій відіграє критичну роль у вирішенні соціальних проблем, пов'язаних із старінням населення. Вона сприяє розвитку медичних технологій, обладнання для діагностики та догляду, інтелектуальних систем підтримки літніх людей. Такі інновації забезпечують покращення якості життя населення та водночас створюють нові сегменти ринку.

Висновок. Загалом галузева структура японської економіки відзначається поєднанням потужної промислової бази, зростаючої сфери послуг і стратегічно важливого сектору високих технологій. Таке поєднання забезпечує стійкість, адаптивність і конкурентоспроможність країни в умовах глобальних викликів і швидких технологічних змін. Японія продовжує розвивати інноваційний потенціал, модернізувати промисловість і підвищувати ефективність сфери послуг, що дозволяє зберігати статус однієї з провідних економік світу та підтримувати високі стандарти життя населення.

Список використаних джерел

1. Аналіз ринку Японії для визначення перспективних секторів української економіки, продукція яких має експортний потенціал, з урахуванням регуляторного та конкурентного середовища Японії. Березень 2025. Торгово-промислова палата України. URL: https://ucci.org.ua/media/filemanager/JAPAN/-Japan%20markets%20research.pdf (дата звернення: 16.11.2025).

2. Вольфенштейн К. Розвиток ринку штучного інтелекту в Японії: фаворити, дослідження, підтримка, додатки та плани на майбутнє. Промисловий центр Xpert.digital. 2025. URL: https://xpert.digital/uk/штучний-інтелект-у-японії/ (дата звернення: 16.11.2025).

3. Економіка Японії прискорила зростання. Мінфін. 2025. URL: https://minfin.com.ua/ua/2025/02/17/145519957/ (дата звернення: 16.11.2025).

4. Кобернік С. Г. Географія (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. заг. серед. освіти. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2018. 256 с. URL: https://svarog.cx/product/geografiya-riven-standartu-10-klas-kobernik-s-g/ (дата звернення: 16.11.2025).

5. Кулик В. В. Аналіз галузевої структури економік Японії та України в рамках агрегованих моделей «витрати – випуск». Наукові праці НДФІ. 2020. № 3 (92). С. 109-127. URL: https://npndfi.org.ua/docs/NP_20_03_109_uk.pdf (дата звернення: 16.11.2025).

6. Тенденції розвитку машинобудування / Г. П. Кремнєв та ін. Одеса : Екологія, 2025. 142 с. URL: https://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/-123456789/35838/1/Навч.%20посібник%202025%20Кремнєв%20-%20Тенденції-%20розвитку%20машинобудування.pdf (дата звернення: 16.11.2025).

ПІСЛЯВОЄННІ ЕКОНОМІЧНІ МОДЕЛІ: ДОСВІД КРАЇН СВІТУ

Ковальчук Вікторія

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Рошко Світлана Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгродський національний університет»

Проблематика післявоєнного економічного відновлення набуває особливого значення у контексті глобальних геополітичних трансформацій і воєнних конфліктів, що істотно впливають на світовий економічний порядок. Сучасна історія демонструє, що саме економічні моделі, розроблені у періоди післявоєнної реконструкції, стають каталізаторами модернізації, технологічного розвитку та соціальної стабільності держав.

У XXI столітті проблема економічного відновлення знову набула актуальності у зв'язку з воєнними подіями в Іраку, Сирії, Афганістані, а сьогодні – в Україні. Повномасштабна війна, розв'язана рф, спричинила глибоку соціально-економічну кризу, руйнування інфраструктури, деградацію промислового потенціалу й загрозу макрофінансової стабільності. Водночас сучасна Україна має унікальну можливість переосмислити досвід інших держав і створити власну, інноваційно орієнтовану модель післявоєнного розвитку, засновану на принципах сталості, цифровізації, європейської інтеграції та зеленої економіки.

Розглядаючи досвід післявоєнного відновлення економік різних країн світу, варто відзначити, що успішність реконструкції значною мірою визначалася здатністю держав поєднати ринкові механізми з ефективним

державним управлінням і соціальною відповідальністю. У Німеччині після 1945 року модель соціального ринкового господарства (Soziale Marktwirtschaft) стала інституційною відповіддю на руйнування воєнного часу. Її основою було поєднання економічної свободи з чіткими правовими рамками та соціальними гарантіями. Ідеї ордолібералізму, розроблені В. Ейкеном, В. Рьопке та А. Мюллером-Армаком, сформували концепт сильної держави, яка забезпечує конкуренцію, антимонопольний контроль і соціальну рівновагу [1]. Запровадження валютної реформи 1948 року, лібералізація ринку та інтеграція соціального страхування створили умови для «економічного дива» на Рейні. Завдяки Плану Маршалла і розвитку експортного машинобудування Німеччина вже до 1955 року відновила довоєнний рівень промисловості та сформувала стійкий середній клас [2].

У Японії відновлення після поразки у Другій світовій війні ґрунтувалося на поєднанні державного стратегічного планування, технологічної модернізації та соціальної згуртованості. Центральну роль відіграло Міністерство міжнародної торгівлі та промисловості (MITI), що координувало економічну політику через механізм «адміністративного керівництва». Підтримка експорту, пільгові кредити, податкові стимули та інвестиції в науку забезпечили створення високотехнологічної індустрії. За рівнем НДДКР (2,5 % ВВП у 1970-х рр.) Японія перевищила більшість європейських країн [3]. У 1955-1973 роках середньорічне зростання ВВП перевищувало 9 %, а виробництво зросло утричі, що підтвердило ефективність моделі керованого капіталізму.

У сучасну епоху економічні моделі Іраку, Сирії та Афганістану демонструють складність відновлення в умовах політичної фрагментації, зовнішніх впливів і відсутності стабільних інститутів. В Іраку економічне зростання після 2003 року спиралося на нафтові доходи, але залишалося залежним від коливань світових цін і зовнішньої допомоги [4]. У Сирії збитки перевищили 400 млрд. доларів, а ВВП скоротився більш ніж на 60 %, що

зумовило залежність від регіональних партнерів та санкційне блокування [5]. Афганістан, попри понад 145 млрд. доларів міжнародної допомоги, не створив стабільної економічної основи, а після 2021 року переживає колапс фінансової системи та масове безробіття [6].

Розглядаючи проблеми та перспективи використання міжнародного досвіду у формуванні післявоєнної економічної політики України, варто наголосити, що сьогоднішнє відновлення держави відбувається в умовах безпрецедентної воєнної деструкції, макроекономічної нестабільності та глибоких інституційних трансформацій. Після початку повномасштабного вторгнення рф у 2022 році економіка України зазнала системного шоку, масштаби якого не мають аналогів у сучасній європейській історії. За даними уряду України, Світового банку, Європейської комісії та ООН (RDNA4), загальна вартість реконструкції протягом наступного десятиліття становить 524 млрд. доларів США, що у 2,8 раза перевищує номінальний ВВП країни на 2024 рік. Після падіння ВВП на 28,8 % у 2022 році, у 2023 році зафіксовано зростання на 5,5 %, однак у 2024 році – лише 2,9 %, що свідчить про поступове сповільнення темпів економічного відновлення [7]. Основними стримуючими чинниками залишаються зруйнована інфраструктура, енергетичні втрати, дефіцит трудових ресурсів, висока вартість кредитних ресурсів і залежність від зовнішньої допомоги.

Потенціал адаптації зарубіжних економічних моделей для України полягає у вибірковому використанні найефективніших практик державного регулювання, соціального партнерства й інноваційного розвитку. Найбільш релевантною є соціально-ринкова модель, що поєднує свободу підприємництва з гарантіями соціальної справедливості та державним контролем за дотриманням конкурентного середовища. Її адаптація дозволяє забезпечити баланс між економічною ефективністю та соціальною стабільністю, що особливо важливо для відновлення довіри громадян після війни. Водночас окремі елементи

азійських моделей «держави розвитку»: стратегічне планування, індустріальні програми, інвестиції в освіту та науку – можуть стати основою для технологічної модернізації, цифрової трансформації та створення нових секторів зайнятості. Україна має потенціал для реалізації місійних програм розвитку в галузях зеленої енергетики, машинобудування, оборонно-промислового комплексу та IT.

Стратегія економічного зростання має базуватися на принципах «розумної промислової політики» розвитку кластерів подвійного призначення, локалізації ланцюгів вартості, стимулюванні IT, інженерії та DefenseTech. Пріоритетними напрямами стають кліматична й енергетична трансформація, модернізація мереж, відновлювана енергетика та адаптація до CBAM-вимог ЄС. Особливу роль відіграє людський капітал – повернення та утримання фахівців, розвиток STEM-освіти, ринку праці та соціальної інклюзії. Фінансування стратегії має спиратися на ресурси ЄС, доходи від заморожених російських активів, кредити міжнародних фінансових інституцій та механізми державно-приватного партнерства.

Таким чином, узагальнення світового досвіду економічного післявоєнного відновлення підтверджує, що стійке відновлення забезпечує поєднання ринкової динаміки з інституційно сильною державою, яка гарантує конкуренцію, верховенство права та соціальну відповідальність. Ефективність моделей Німеччини й Японії зумовлена валютною та фінансовою стабілізацією, індикативним плануванням, промисловою політикою, інвестиціями в НДДКР і людський капітал, а також експортною орієнтацією з високою доданою вартістю. Досвід «Плану Маршалла» доводить результативність програмної допомоги за принципом «умовність – результат», тоді як приклади Іраку, Сирії та Афганістану демонструють обмеженість реконструкції без безпекової стабілізації, спроможних інститутів і прозорого управління ресурсами.

Для України оптимальною є гібридна модель, що поєднує соціально-ринкове господарство як ціннісну основу, елементи «держави розвитку» (місійні

програми у ВДЕ, оборонно-промисловому комплексі, ІКТ та інженерії), «розумну» промислову політику й кластеризацію, прив'язку зовнішнього фінансування до виконання реформ (Ukraine Facility, програми МВФ), децентралізовану відбудову за принципом «Build Back Better» із зелено-цифровою модернізацією, а також інструменти зниження воєнних ризиків для приватного капіталу через гарантії, страхування та змішані фінансові механізми.

Повернення й нарощення людського капіталу шляхом освіти, перекваліфікації та інклюзії сприятиме зростанню продуктивності, прискоренню експортної трансформації та формуванню траєкторії інклюзивного розвитку, узгодженого з євроінтеграційними стандартами й довготривалою економічною безпекою держави.

Список використаних джерел

1. Німецький ордолібералізм та розвиток теорії соціального ринкового господарства. *Безкоштовна бібліотека підручників*. URL: https://www.info-library.com.ua/books-text-1937.html.

2. Bundeszentrale für politische Bildung. soziale Marktwirtschaft. *bpb.de*. URL: https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/lexikon-der-wirtschaft/20642/soziale-marktwirtschaft/.

3. Японія, економічне диво, криза 90-х та Втрачене покоління. *TAS life*. URL: https://taslife.com.ua/blog/yaponiya-ekonomichne-dyvo-kryza-90-h-ta-vtrachene-pokolinnya.

4. Sab, R. (2014). *Economic impact of selected conflicts in the Middle East: What can we learn from the past?* (IMF Working Paper No. WP/14/100). International Monetary Fund. https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14100.pdf.

5. World Bank. (2017, July 10). *The Toll of War: The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria.* Retrieved from

https://www.worldbank.org/en/country/syria/publication/the-toll-of-war-the-economic-and-social-consequences-of-the-conflict-in-syria.

6. World Bank Group. New World Bank Report Highlights Syria's Economic Challenges and Recovery Prospects for 2025. *World Bank*. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/07/07/-new-world-bank-report-highlights-syria-s-economic-challenges-and-recovery-prospects-for-2025

7. Трекер економіки України під час війни. *Центр економічної стратегії*. URL: https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/.

МІСЦЕ США У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Ковач Софія
студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Галинська Юлія Вікторівна
доктор економічних наук, професор кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгродський національний університет»

Сполучені Штати Америки мають вирішальне значення для глобальної економіки, адже вони володіють колосальною фінансовою міццю, виступають у ролі провідника у світовому фінансовому секторі й утримують домінуючу позицію своєї грошової одиниці. Стосовно ж зовнішньої економічної діяльності, США застосовує комплексний підхід: діяльність Office of the U.S. Trade Representative (USTR) спрямована на розробку стратегій, які водночас сприяють вільному руху товарів та захисту важливих для країни сфер. Наприклад, у торговельному порядку на 2025 рік ключовими напрямами стають посилення надійності ланцюгів поставок, розвиток "зеленої" економіки та підтримка нових партнерств, зокрема через такі механізми, як Indo-Pacific Economic Framework.

У сфері міжнародної інтеграції США виступає активним учасником багатосторонніх структур, на кшталт Світової організації торгівлі (WTO), паралельно заохочуючи надходження прямих іноземних інвестицій (FDI), які поглиблюють глобальні виробничі ланцюги. Водночас, торговельна політика США демонструє збалансованість: держава виступає за відкриті ринки, але не нехтує інструментами захисту — митними тарифами чи антидемпінговими заходами, що забезпечують національну самодостатність у критичних секторах (наприклад, у технологічному секторі).

Щодо світової фінансової системи, то тут слід акцентувати увагу на домінантній позиції американського долара. Статистика від Федерального резерву за 2024 рік свідчить: 58% усіх світових офіційних валютних запасів номінально виражено у доларах; це суттєво більше, ніж у євро (20 %), японської єни (6 %) чи юаня КНР (2 %). [1] Додатково, значна частка цих резервів акумульована у формі американських казначейських облігацій: протягом першого кварталу 2025 року зарубіжні інвестори тримали близько 9 трильйонів доларів державних облігацій Сполучених Штатів, що становило 32 % від загальної вартості ринку казначейських цінних паперів. [2] Завдяки такому попиту Сполучені Штати мають можливість залучати довгострокове фінансування, причому значний обсяг їхнього державного боргу перебуває у власності іноземців, що, своєю чергою, укріплює позиції Штатів у глобальному фінансовому ландшафті.

Окрім того, Сполучені Штати Америки займають міцні позиції у світових фінансових установах: Міністерство фінансів США (U.S. Department of the Treasury) є провідною силою у Міжнародному валютному фонді, а також у Світовому банку (WBG). Завдяки високим квотам та праву впливу, Штати здатні скеровувати політичний курс цих організацій, залучаючи їх для забезпечення макроекономічної стабільності та реалізації власних стратегічних цілей.

Станом на 2024 рік Сполучені Штати Америки зіткнулися із низкою загроз для свого домінуючого становища: відсоток долара у світових резервах невимушено зменшується порівняно з історичними максимумами, а зміни у глобальній платіжній інфраструктурі та геополітичне суперництво здатні спричинити тиск на позиції долара як ключової резервної валюти. Водночас, Федеральна резервна система наголошує: хоча частка долара опустилася з піку близько 72 % у 2001 році до 58 % у 2024 році, цей показник залишається відносно стабільним останніми роками, що свідчить про його стійкість, незважаючи на загрози "дедоларизації". [2]

Наступною суттєвою перевагою Сполучених Штатів є їхній обсяжний внутрішній ринок та привабливість для залучення іноземних інвестицій. Потреба у державних облігаціях залишається стало високою, а інвестори — як приватні, так і державні — розглядають Штати як безпечну гавань для своїх активів. Це дозволяє Америці зберігати світове лідерство навіть в умовах мінливих обставин. Крім того, США мають потенціал залучити інновації у фінансовій сфері, зокрема через цифрові валюти чи стейблкоїни, аби утримати провідні позиції у міжнародних платежах, особливо якщо світова платіжна система зазнає суттєвих змін.

Стосовно зовнішньої економічної стратегії, Штати зіштовхуються із суттєвим торгівельним дефіцитом. Згідно з інформацією, оприлюдненою U.S. Bureau of Economic Analysis, у межах 2024 року дефіцит у торгівлі товарами та послугами сягнув позначки у 918,4 мільярда доларів (що є збільшенням порівняно з 784,9 мільярда у 2023 році). [3] До прикладу, лише у грудні 2024 року цей дефіцит оцінено у 98,4 мільярда доларів, оскільки експорт становив 266,5 мільярда, тоді як обсяг імпорту досяг 364,9 мільярда. [3] Ця статистика демонструє глибоку залежність американської економіки від імпорту, що, у свою чергу, відкриває простір для впровадження політики, яка комбінує як регулювання, так і стимулюючі інвестиційні програми з метою укріплення конкурентоспроможності національних секторів промисловості.

Протягом 2024–2025 років Сполучені Штати активно використовують жорсткі торговельні інструменти з метою чинення економічного та геополітичного тиску на інші країни. У 2025 році Дональд Трамп відновив та посилив застосування цих торговельних інструментів, під приводом національної безпеки, розширивши дію тарифів, запроваджених ще під час свого попереднього президентського терміну. А саме, 11 лютого 2025 року Трамп підписав прокламацію, яка анулювала звільнення для низки держав від мит на сталь та алюміній, запроваджених відповідно до Section 232, встановивши

універсальний тариф у 25% як для сталі, так і для алюмінію для всіх країн. [4] Згодом, 3 червня 2025 року він підвищив ці ставки до 50 % для сталі й алюмінію, що набуло чинності 4 червня. [5]

Це посилення тарифної політики адміністрації Дональда Трампа набуло системного характеру, ставши однією з домінантних рушійних сил, що визначають фінансові та комерційні тенденції на світових аренах. За даними аналітичного огляду Congressional Research Service (CRS, публікація IN12519, березень 2025 року), розширення тарифних обмежень, за мотивами національної безпеки — зокрема, доведення митних ставок за Section 232 на сталь і алюміній до рівня у 50% — спричинило помітне зростання рівню невизначеності серед ключових партнерів Сполучених Штатів. У цьому ж огляді, CRS підкреслює, що подібні дії «посилюють ризики дестабілізації ланцюгів постачання», змушуючи держав-експортерів металу активно шукати альтернативні ринки, а американські промислові підприємства — переоцінювати структуру витрат. [6]

Виплив цих рішень простягається далі за межі торговельного сектору, зачіпаючи міжнародні фінансові потоки. У звіті від CRS наголошується, що підвищення тарифів у стратегічних секторах, як правило, викликає «підвищення попиту на доларові активи під час періодів політичної та торговельної невизначеності». [6] Причиною є те, що фінансові активи Сполучених Штатів, зокрема казначейські облігації, традиційно сприймаються інвесторами як світовий надійний прихисток. Даний принцип було виявлено як під час попереднього раунду тарифів у 2018–2020 роках, так і в аналізі, проведеному у 2025 році, коли чергова спроба протекціонізму створила підвищений попит на резервні активи у країнах Азії та Європи.

Ключовим структурним наслідком, визначеним CRS, є схильність до торговельної фрагментації — це довготривале зміщення потоків товарів та інвестицій у напрямку регіональних економічних блоків. У звіті вказується, що жорсткі тарифні заходи, запроваджені Сполученими Штатами, «стимулюють

партнерів диверсифікувати фінансові зв'язки та зменшувати залежність від американського ринку». Це, своєю чергою, має відбиток на світовій валютній системі, зокрема на формування багатополярних резервних структур. CRS підкреслює, що незважаючи на збереження домінуючого статусу американського долара, частина країн починає інтенсивніше застосовувати механізми розрахунків, що в майбутньому здатне змінити глобальної ліквідності. [6]

Перспективи збереження Сполученими Штатами свого лідерства багато в чому вирішуватиметься їхньою спроможністю поєднувати стійкість внутрішнього господарства із домінуванням на світовій фінансовій арені. Влада долара, яка підкріплена величезними резервами та попитом, залишається знаряддям із вагомим потенціалом впливу. Паралельно, завдяки активній ролі у міжнародних інституціях та стратегічній торговельній політиці, США мають змогу диктувати умови функціонування світової економіки. Для утримання своїх провідних позицій Сполученим Штатам необхідно продовжувати модернізацію фінансової інфраструктури, всяко стимулювати технічні інновації (особливо у сфері фінансових технологій), підтримувати відкритість своїх ринків, забезпечуючи надійний захист стратегічно важливих секторів виробництва.

Список використаних джерел:

1. The International Role of the U.S. Dollar – 2025 Edition, Accessible Data. URL: https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/the-international-role-of-the-u-s-dollar-2025-edition-accessible-20250718.htm

2. The International Role of the U.S. Dollar – 2025 Edition. URL: https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/the-international-role-of-the-u-s-dollar-2025-edition-20250718.html

3. U.S. International Trade in Goods and Services, December and Annual 2024. URL: https://www.bea.gov/news/2025/us-international-trade-goods-and-services-december-and-annual-2024

4. Fact Sheet: President Donald J. Trump Restores Section 232 Tariffs. URL: https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/02/fact-sheet-president-donald-j-trump-restores-section-232-tariffs/

5. Fact Sheet: President Donald J. Trump Increases Section 232 Tariffs on Steel and Aluminum. URL: https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/06/fact-sheet-president-donald-j-trump-increases-section-232-tariffs-on-steel-and-aluminum/

6. Expanded Section 232 Tariffs on Steel and Aluminum. URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/IN/PDF/IN12519/IN12519.1.pdf

“БУЛЬБАШКА ШІ” - АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО БУМУ ТА ОЦІНКА СИСТЕМНИХ РИЗИКІВ

Когут Юрій

студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Кушнір Наталія Олексіївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Період 2023-2025 років увійшов в історію як час «лихоманки штучного інтелекту». Цей феномен, каталізований технологічними проривами у сфері генеративного ШІ (GenAI), зокрема публічним запуском ChatGPT, спричинив інвестиційний бум історичних масштабів. На фондових ринках та у венчурних колах домінує наратив про те, що ШІ є «фундаментальною зміною технологічного стеку», здатною трансформувати кожен сектор економіки. Ця ейфорія штовхнула ринкову капіталізацію технологічних гігантів та пов'язаних з ними компаній до надзвичайних рівнів.

Мета дослідження. Провести комплексний економічний аналіз інвестиційного буму в секторі штучного інтелекту на прикладі найбільших IT компаній, оцінити системні ризики і провести історичні паралелі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз ринку венчурного капіталу виявляє перші ознаки парадоксальної динаміки. З одного боку, зафіксовано рекордні обсяги фінансування. Глобальні венчурні інвестиції у Q1 2025 року сягнули $126.3 млрд, що є найвищим показником за останні 11 кварталів. Цей сплеск майже повністю зумовлений мега-раундами в секторі ШІ, зокрема історичним фінансуванням OpenAI на суму $40 млрд та раундом Anthropic на $4.5 млрд.

Дані CB Insights підтверджують цю тенденцію, показуючи $66.6 млрд інвестицій у ШІ в Q1 2025 та $47.3 млрд у Q2 2025 [2].

З іншого боку, ці рекордні обсяги маскують глибоку ринкову кризу. Одночасно зі зростанням обсягів фінансування, кількість угод впала до багаторічного мінімуму — 7,551 у Q1 2025. Це явище можна охарактеризувати як «ефект штанги» або K-подібну динаміку ринку. Це екстремальна концентрація капіталу. Інвестори масово вкладають мільярди доларів у 3-5 визнаних лідерів ринку, тоді як решта технологічних секторів та стартапи на ранніх стадіях відчувають гострий «інвестиційний голод».

Станом на Q3 2025, угоди у сфері ШІ склали рекордні 63.3% від усіх венчурних доларів, інвестованих за останні 12 місяців, порівняно з 40.3% роком раніше. Більше того, третина всього венчурного фінансування в США тепер надходить від 6 найбільших фондів (порівняно з 10% у минулому), і це зростання зумовлене виключно гігантськими угодами у сфері ШІ. Така архітектура ринку значно підвищує системний ризик: крах однієї компанії, як-от OpenAI, матиме каскадний ефект на весь венчурний ринок. Результатом цієї концентрації стало зростання сукупної post-money оцінки приватних ШІ-стартапів до $2.30 трлн станом на Q3 2025, порівняно з $469 млрд у 2020 році [2].

На поверхні, цей бум виглядає безпечнішим, ніж бум доткомів. Тоді інфраструктуру будували переважно збиткові телекомунікаційні компанії. Сьогодні це роблять найприбутковіші компанії в історії людства, спираючись на «реальні прибутки». Однак, це створює ілюзію безпеки. Банк Англії у своєму аналізі за жовтень 2025 року прямо вказує, що це «зростання інфраструктури ШІ, що фінансується за рахунок боргу», створює значні майбутні ризики для фінансової стабільності. Ризик полягає в тому, що ці трильйонні інвестиції в інфраструктуру можуть ніколи не окупитися, що призведе до масових списань активів. Такі списання завдадуть удару по балансах компаній та дестабілізують їхніх кредиторів, насамперед системні банки [5].

Так звана «Велична Сімка» (Alphabet, Amazon, Apple, Meta, Microsoft, NVIDIA та Tesla) станом на кінець 2025 року становить рекордні 37% від загальної капіталізації індексу S&P 500.

Це означає, що фондовий ринок США, а отже, і значна частина глобальних пенсійних та інвестиційних портфелів, де-факто перетворилися на концентровану, левериджовану ставку на успіх вузької групи компаній, що інвестують у ШІ.

Таблиця 1.

Динаміка та концентрація інвестицій у ШІ (2024-2025 рр.)

Показник	2024 (рік)	Q1 2025	Q2 2025	Q3 2025
Глобальне VC (всі сектори)	-	$126.3 млрд	-	$120 млрд
Кількість VC угод (глобально)	-	7,551 (мін. за >2 роки)	-	-
Глобальне фінансування ШІ	$101.5 млрд	$66.6 млрд		-
Частка ШІ у VC (% від TTM)	40.3% (станом на Q3 2024)	-	-	63.3% (станом на Q3 2025)
Ключові мега-угоди ШІ	-	$40 млрд, $4.5 млрд	-	$2.30 трлн
Сукупна оцінка ШІ-стартапів	$1.69 трлн	-	-	$450 млрд (р. прогноз 2025)

Джерело: [2]

З таблиці 1 можемо відмітити, що дані демонструють чітку дивергенцію ринку за принципом «K-подібного» зростання: хоча загальні обсяги фінансування б'ють рекорди ($126.3 млрд у Q1 2025), це зростання є штучно сконцентрованим, оскільки левова частка капіталу (63.3% усіх венчурних інвестицій) спрямовується виключно в сектор ШІ, ігноруючи інші галузі. Критичне падіння кількості угод до історичного мінімуму (7,551) при зростанні

їх вартості свідчить про формування «клубу обраних» — кількох мега-компаній на кшталт OpenAI, від успіху яких тепер залежить стабільність усього венчурного ринку.

Круговий двигун. В середині вересня 2025 найбільший у світі виробник напівпровідникової продукції Nvidia погодився інвестувати до 100 млрд доларів у компанію OpenAI.

Суть угоди полягає в наступному: Nvidia фінансує будівництво дата-центрів для OpenAI, а OpenAI, своєю чергою, наповнює ці центри мільйонами графічних процесорів (GPU), які постачає Nvidia. Тобто, Nvidia спрямовує капітал в OpenAI, а OpenAI використовує отримані кошти для закупівлі чипів Nvidia, виручка знову повертається до Nvidia.

З цього випливає те, що компанії реалізували аналогічний підхід повторно. Компанія OpenAI оголосила про укладення нового масштабного партнерського договору - цього разу з одним із основних конкурентів Nvidia, корпорацією Advanced Micro Devices (AMD). Розробник ChatGPT взяв на себе зобов’язання спрямувати десятки мільярдів доларів на закупівлю чипів AMD, а в обмін OpenAI має стати одним із найбільших акціонерів AMD.

Таким чином, за двотижневий період були задіяні два технологічні гіганти та сформовані взаємні зобов’язання сукупним обсягом понад 100 млрд доларів.

Зазначений тандем компаній фактично перетворився на гравітаційний центр усієї індустрії штучного інтелекту, об’єднуючи в єдину систему стартапи, хмарні сервіси та виробників апаратного забезпечення. Перехресні інвестиції між учасниками екосистеми трансформують зростання однієї компанії в ресурсне забезпечення зростання іншої.

Такий механізм у професійному середовищі часто описується як «рефлексивність у посиленій формі»: капітал циркулює по замкненому контуру й повертається на баланси компаній уже у вигляді виручки [4].

Відмітимо той факт, що після оголошення про угоду між Nvidia та OpenAI на суму 100 млрд доларів, компанія OpenAI оприлюднила інформацію про ще одну велику угоду - на 300 млрд доларів із корпорацією Oracle, що передбачає будівництво дата-центрів на території США. Oracle, своєю чергою, спрямовує мільярди доларів на закупівлю тих самих графічних процесорів Nvidia для оснащення зазначених центрів, тим самим знову повертаючи грошові потоки до Nvidia. Ситуація ускладнилася після появи у відкритому доступі внутрішніх документів, згідно з якими маржинальність хмарного бізнесу Oracle становила лише 14 центів із кожного долара виручки. На тлі цих даних котирування акцій компанії продемонстрували суттєве зниження.

Найбільш показовою ілюстрацією замкненої екосистеми стала компанія CoreWeave, що стрімко зайняла помітне місце на ринку так званих «неохмарних» рішень.

Nvidia придбала 7% акцій CoreWeave до проведення її первинного публічного розміщення (IPO). Згодом Nvidia погодилася закупити в CoreWeave хмарні послуги на суму 6,3 млрд доларів. Паралельно OpenAI отримала частку в CoreWeave розміром 350 млн доларів та розширила чинні контракти до 22,4 млрд доларів.

У результаті кожна з трьох сторін — OpenAI, Nvidia та CoreWeave — одночасно виступає і клієнтом, і інвестором для іншої.

Паралель з кінцем 1990-х років. У той період стартапи штучно нарощували виручку, систематично купуючи рекламу та послуги один в одного, формуючи ілюзію експоненційного зростання. Нині компанії справді мають реальні продукти та клієнтську базу, однак структура витрат, як і раніше, суттєво випереджає динаміку доходів [4].

Інфраструктура, що забезпечує розвиток AI, безумовно, має матеріальний, відчутний характер, але економічна модель, яка лежить у її основі, залишається в значній мірі невизначеною.

Таблиця 2.

Порівняльний аналіз ШІ (2025) та Доткомів (2000)

Характеристика	Бульбашка Доткомів (1999-2000)	Бум ШІ (2023-2025)
Ключові гравці	Збиткові стартапи (Pets.com, eToys), телекоми	Високоприбуткові (MSFT, GOOGL), приватні (OpenAI)
Джерело фінансування	Спекулятивні IPO, венчурний капітал	Прибутки Big Tech (від не-ШІ бізнесу), VC, приватний капітал
Рентабельність (ROI) інвестицій	Негативна або відсутня	95% корпоративних користувачів GenAI мають 0% ROI; OpenAI глибоко збиткова
Оціночні метрики	"Очні яблука" (eyeballs), "кліки" (clicks)	"Оброблені токени" (tokens processed), "запити до моделі" (model queries)
Інфраструктурний фокус	Оптоволокно (надлишкове будівництво)	Дата-центри, GPU (прогноз Capex $6.7 трлн)
"Зірка" інфраструктури	Cisco (CSCO)	Nvidia (NVDA)
Пікова оцінка "Зірки"	Cisco: P/E 188x, P/S 63x	Nvidia: P/E ~37-50x, P/S ~42x
Наслідок для "Зірки"	Падіння акцій на 86%	Невідомо
Оцінка лідерів (2-річ. Fwd P/E)	~70x (MSFT, CSCO, INTC, ORCL),	~26x (MSFT, GOOGL, AMZN, META)

Джерело: [2]

З таблиці 2 можемо відмітити, що поточний бум ШІ (2025) є більш стійким фінансово завдяки балансам Big Tech, проте структурно він повторює небезпечну логіку без підтвердженого попиту, що створює ризик масштабного знецінення активів. Критична вразливість полягає в розриві ROI: якщо 95% компаній не отримують віддачі від ШІ, інфраструктурний попит може

колапсувати так само раптово, як попит на оптоволокно у 2000 році, незалежно від поточної прибутковості інвесторів.

Висновки. Інвестиційний бум у секторі ШІ (2023-2025) є феноменом «подвійного стану». Він беззаперечно ґрунтується на реальному та потужному технологічному прориві , що фундаментально відрізняє його від багатьох спекулятивних бульбашок минулого. Проте, його фінансова надбудова демонструє всі класичні ознаки спекулятивної лихоманки: інвестування, що керується «наративом», заміна традиційних фінансових метрик новими, непрозорими показниками , та екстремальні оцінки вартості, що відірвані від поточних доходів. На відміну від бульбашки доткомів, ризики якої були значною мірою обмежені інвесторами в акції та венчурним капіталом, ризики «бульбашки ШІ» є глибоко системними. Вони посилюються новими, непрозорими та взаємопов'язаними фінансовими механізмами, такими як «циркулярне фінансування», яке маскує реальний попит і створює «синтетичні» доходи, та «прихованим кредитним плечем», що створює прямі ризики для банківської системи за моделлю кризи Archegos. Найбільша фундаментальна загроза полягає у розриві між трильйонними капітальними витратами та відсутністю доведеної рентабельності інвестицій (ROI). Сектор будує інфраструктуру вартістю $6.7 трлн для попиту, який ще не доведений (95% корпоративних користувачів мають нульовий ROI), і фінансує це будівництво частково за рахунок «синтетичних» доходів, що генеруються з власних інвестицій.

Список використаних джерел

1. Крах штучного інтелекту зруйнує світ — компанії ШІ переоцінені більше, ніж доткоми свого часу - URL: https://itc.ua/ua/novini/krah-shtuchnogo-intelektu-zrujnuye-svit-kompaniyi-shi-pereotsineni-bilshe-nizh-dotkomy-svogo-chasu/

2. Is AI a Bubble? The Dot-Com Bubble vs. Today's AI Revolution – URL: https://www.vaneck.com/us/en/blogs/thematic-investing/is-ai-a-bubble-the-dot-com-bubble-vs-todays-ai-revolution/

3. Венчурні інвестиції б'ють рекорди завдяки ШІ, динаміка – на мінімумі. Звіт KPMG Venture Pulse – URL: https://forbes.ua/news/venchurni-investitsii-byut-rekordi-zavdyaki-shi-dinamika-na-minimumi-zvit-kpmg-venture-pulse-12052025-29651

4. AI Sector in Q2 2025 Sees Record M&A, Surging Valuations, Rise of AI - URL: https://www.crowdfundinsider.com/2025/08/247085-ai-sector-in-q2-2025-sees-record-ma-surging-valuations-rise-of-ai-agents-research/

5. "AI Makes Past Hype Cycles Look Tame": PitchBook on the Stunning Venture Capital Mania for AI – URL: https://wolfstreet.com/2025/09/30/ai-makes-past-hype-cycles-look-tame-pitchbook-on-the-stunning-venture-capital-mania-for-ai/

6. Питання на трильйон доларів: чи лусне бульбашка ШІ у 2025 році? - URL: https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/vopros-na-trillion-dollarov-lopnet-li-puzyr-ii-v-2025-godu/

ВПЛИВ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ НА МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ОПЕРАЦІЇ

Когут Юрій

студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Брензович Катерина Степанівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгродський національний університет»

Транскордонні платежі, міжбанківські розрахунки та біржові угоди - традиційно здійснюються через складну систему посередників. Глобальна мережа SWIFT, що обслуговує понад 11 000 фінансових установ у 200 країнах, обробляє платежі на суму більше $5 трильйонів щоденно, але типовий переказ потребує участі 3–5 банків-кореспондентів. Унаслідок цього міжнародні транзакції займають від 2 днів і коштують значні комісії (у середньому $25–35 за переказ). За даними Світового банку, глобальна середня вартість відправлення грошових переказів становить близько 6,5% від суми платежу, що значно перевищує цільові показники сталого розвитку (3%). Високі витрати та затримки особливо обтяжують країни, що розвиваються, і трудових мігрантів, які щороку втрачають мільярди доларів на комісіях [1].

Крім того, непрозорість традиційної моделі (відстежити статус платежу важко через послідовний ланцюжок банків) та необхідність попереднього резервування коштів у рахунках створюють додаткові бар’єри ефективності. Банки змушені заморожувати значний обсяг ліквідності на кореспондентських рахунках по всьому світу для забезпечення платіжних потоків.

Блокчейн являє собою розподілену базу даних, що зберігає послідовний ланцюг транзакцій без єдиного центру контролю. Завдяки механізму консенсусу

та криптографії, кожен запис у блоці є незмінним і достовірним. Існують публічні блокчейни (наприклад, мережі Bitcoin, Ethereum, доступні всім учасникам) і приватні/консорціумні блокчейни (закриті мережі, де доступ мають лише певні установи). У фінансовому секторі використовуються обидва типи, публічні мережі переважно застосовуються для криптовалют та відкритих децентралізованих додатків, тоді як приватні блокчейни популярні серед консорціумів банків для внутрішніх розрахунків через вищий контроль над доступом і даними [2].

Блокчейн-технології усувають посередників, а транзакції можуть проводитись напряму між сторонами, що потенційно знижує операційні витрати та прискорює розрахунки. В таблиці 1 узагальнено ключові відмінності між традиційними підходами та блокчейн-рішеннями у міжнародних фінансових операціях.

Таблиця 1.

Порівняння традиційних та блокчейн-рішень

Показник	Традиційні рішення (кореспондентські банки, SWIFT тощо)	Блокчейн-рішення (децентралізовані мережі, криптовалюти)
Швидкість транзакції	1–5 робочих днів для міжнародного платежу	Секунди або хвилини
Вартість переказу	Комісії банків $20–40 + приховані витрати обміну валют	Мінімальні комісії незалежно від суми.
Прозорість і трасування	Відправник не має повного доступу до статусу платежу; дані розподілені між посередниками	Реєстр транзакцій відкритий (для публічних блокчейнів) і доступний у режимі реального часу для перегляду

Безпека та довіра	Заснована на довірі до центральних установ; є ризик помилок або зловживань на проміжних етапах	Заснована на криптографії; незмінність записів ускладнює фальсифікацію. Відсутність єдиної точки відмови підвищує стійкість
Посередники	Задіяно кілька банків, клірингові палати, що збільшує складність і час операцій.	Прямий peer-to-peer обмін між учасниками мережі без потреби у центральному посереднику.
Доступність 24/7	Операції проводяться у банківські години, можливі затримки через вихідні та свята	Мережа працює цілодобово без вихідних, що особливо важливо для глобальних угод у різних часових зонах.

Джерело: складено автором на основі [1], [2]

Як видно з таблиці 1, блокчейн-рішення суттєво перевершують традиційні системи за швидкістю та вартістю транзакцій. Використання децентралізованих мереж дозволяє знизити середні комісії на 70–80% та скоротити час обробки платежів з днів до годин і навіть хвилин. Це досягається завдяки усуненню ланцюжка посередників: транскордонний переказ виконується безпосередньо між сторонами через спільний реєстр, а не через низку банків.

Криптовалюти стали першим масштабним застосуванням блокчейну у фінансах. Однак перше покоління криптовалют має обмеження масштабованості та високу волатильність курсу, що ускладнює їх широке використання в розрахунках. Тому все більшого значення набувають стейблкоїни – цифрові валюти, прив’язані до курсу стабільних активів (переважно долара США). Глобальні платіжні системи вже інтегрують стейблкоїни у свої мережі. Visa та Mastercard запровадили підтримку USDC (USD Coin) для розрахунків між фінансовими установами [2].

Смарт-контрактами називають програмні алгоритми на блокчейні, що автоматично виконують умови договорів при настанні визначених подій. У міжнародних фінансових операціях смарт-контракти дозволяють підвищити рівень автоматизації і виключити людський фактор з багатьох рутинних процесів.

Прикладом використання смарт-контрактів є торговельне фінансування, зокрема для акредитивів. Звичайний паперовий акредитив - трудомісткий процес, що вимагає участі щонайменше чотирьох банків і безлічі документів, а його опрацювання може тривати від 5 до 10 днів. Блокчейн-платформа Contour (Voltron), розроблена консорціумом провідних банків на базі R3 Corda, вирішує цю проблему шляхом оцифрування та смарт-контрактного виконання акредитивів. [3].

Щодо децентралізованих фінансів (DeFi), то це екосистеми фінансових послуг на базі публічних блокчейнів. DeFi-платформи пропонують інструменти, які традиційно надавали лише банки або біржі, але без централізованого посередника. Це глобальні платформи, відкриті для будь-кого з доступом до інтернету, що особливо важливо для мешканців країн з нерозвиненою фінансовою інфраструктурою.

Головною перевагою DeFi є глобальна доступність та інклюзивність. Наприклад, людина в країні з валютними обмеженнями може через DeFi-мережу отримати кредит у стейблкоїнах, наданий інвестором з іншої частини світу, без звернення до місцевого банку. Смарт-контракти гарантують виконання умов позики (ліквідацію застави, якщо її вартість падає нижче порогу тощо) автоматично. Таким чином, DeFi потенційно усуває бар’єри входу до фінансових ринків, він надає послуги на кшталт обміну валют, кредитування, а інвестицій стають доступними 24/7 для будь-кого, а не лише для корпоративних клієнтів [4].

Підсумовуючи, можна зазначити що блокчейн-технології справляють суттєвий вплив на розвиток міжнародних фінансових операцій, пропонуючи якісно нові підходи до здійснення платежів, розрахунків та торгівлі фінансовими інструментами. Блокчейн допомагає усунути зайві ланки в процесингу платежів, що різко скорочує час і вартість транскордонних переказів.Також, блокчейн стимулював появу цілого спектру інновацій – від децентралізованих фінансових послуг до токенізації активів, яка робить можливим випуск цифрових аналогів акцій, облігацій, товарів. Ці явища сприяють глибшій інтеграції глобальних ринків, де інвестори отримують ширший доступ до іноземних активів, компанії до міжнародного капіталу, а позичальники до альтернативних джерел кредитування.

Список використаних джерел

1. Role of Blockcahin in Cross-Border Payments in 2025. TechRemit. URL: https://techremit.net/role-of-blockchain-in-cross-border-payments-in-2025/ (дата звернення: 18.11.2025)

2. How Blockchain Improves Cross-Border Payments. ChainLink. URL: https://blog.chain.link/how-blockchain-improves-cross-border-payments/ (дата звернення: 19.11.2025)

3. HSBC, ING backed letter of credit blockchain Contour launches in Singapore. LedgerInsights. URL: https://www.ledgerinsights.com/letter-of-credit-blockchain-contour-hsbc-ing/ (дата звернення: 20.11.2025)

4. Switzerland’s Six Digital Exchange Launches With Blockchain Bond. Coindesk. URL: https://www.coindesk.com/business/2021/11/18/switzerlands-six-digital-exchange-launches-with-blockchain-bond (дата звернення: 20.11.2025)

5. Blockchain in Financial Services Statistics 2025: What Banks Need to Know Now. SQ Magazine. URL: https://sqmagazine.co.uk/blockchain-in-financial-services-

statistics/#:~:text=,remittance%20costs%20by%20up%20to (дата звернення: 20.11.2025)

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ДИНАМІКУ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІК

Копча Олександр

студент ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Приходько Володимир Панасович

доктор економічних наук, професор

завідувач кафедри міжнародної політики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19, що розпочалася наприкінці 2019 року, стала одним із найбільших викликів для світового господарства за останнє століття. Вона спричинила масові локдауни, порушення ланцюгів постачань, спад виробництва та торгівлі, зростання безробіття та державних боргів. За оцінками Міжнародного валютного фонду, у 2020 році світова економіка скоротилася в середньому на 3,4 %. Карантинні обмеження, закриття кордонів, порушення глобальних ланцюгів постачання та зниження споживчого попиту створили комплексні виклики для всіх секторів світового господарства.

Економічні наслідки пандемії виявилися нерівномірними: розвинені країни зазнали глибокого рецесійного шоку, тоді як країни, що розвиваються, зіткнулися з обмеженим доступом до вакцин і фінансової допомоги.

У 2025 році все ще спостерігаються наслідки пандемії, такі як зростання нерівності, інфляція та зміна глобальних торговельних потоків. Тому аналіз впливу пандемії на динаміки розвитку світової економіки є актуальним, потребують подальшого дослідження посткризові тенденцій з урахуванням регіональних особливостей.

Мета дослідження. Метою роботи є аналіз впливу пандемії COVID-19 на на динаміку розвитку світового господарства, оцінка економічних наслідків кризи і відновлення глобальної економіки в період 2020-2025 років.

Виклад основного матеріалу. Пандемія COVID-19 спричинила безпрецедентну глобальну рецесію, яка значно перевищила за масштабами фінансову кризу 2008-2009 років. За даними Світового банку, у 2020 році світовий ВВП скоротився на 2,8-3,4%, що стало найбільшим спадом з часів Другої світової війни [1]. Це було зумовлено локдаунами, які паралізували сектори послуг, туризм, авіацію та виробництво. Наприклад, у 2020 році міжнародна торгівля товарами та послугами впала на 8,2%, а обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився на 35% [2].

У розвинених країнах, таких як США та ЄС, рецесія сягнула 4-6%, з піковим безробіттям до 15% у США навесні 2020 року [3]. Китай, навпаки, продемонстрував швидке відновлення завдяки жорстким карантинним заходам і державній підтримці, з ростом ВВП на 2,3% у 2020 році. Країни, що розвиваються, зазнали глибшого удару через залежність від сировинних експортів і туризму: у Латинській Америці ВВП впав на 6,9%, в Африці - на 2,1% [1]. Тобто, регіональні відмінності були значними.

З 2021 року, завдяки масовій вакцинації, фіскальній стимуляції та монетарній політиці, розпочалося відновлення, що супроводжувалося глобальним зростанням ВВП на 5,6% [4]. Уряди держав витратили понад 16 трлн дол. США на антикризові заходи, що призвело до зростання державного боргу до 98% від глобального ВВП у 2021 році [5]. До 2025 року економіка частково стабілізувалася, проте, у багатьох країнах, через порушення ланцюгів постачань, інфляція сягнула 8-10%. Також зросла нерівність, оскільки внаслідок пандемії непропорційно постраждало малозабезпечене населення [6].

Результати досліджень Світового банку та UNCTAD щодо динаміки ВВП з періоду пандемії COVID-19 до теперішнього часу представлено у таблиці 1 [1, 4]. Як видно з таблиці, найбільший спад світового ВВП спостерігали у 2020 р., з подальшим відновленням, але темпи зростання у 2023-2025 роках не повернулися до допандемійних рівнів (близько 3,5-4% на рік). Це призвело до структурних змін в економіці: прискорення цифровізації, переорієнтації на локальні ланцюги постачань.

Таблиця 1

Динаміка світового ВВП у період пандемії COVID-19 (у %)

Рік	Світовий ВВП	США	ЄС	Китай	Країни, що розвиваються
2020	-3,4	-3,4	-5,9	2,3	-4,5
2021	5,6	5,7	5,4	8,1	6,5
2022	3,1	2,1	3,5	3,0	4,0
2023	3,0	2,5	0,5	5,2	4,1
2024	3,2	2,7	1,0	4,6	4,2
2025	3,0	1,9	1,5	4,5	4,3

Від пандемії COVID-19 найбільше постраждали наступні галузі: авіаперевезення (скоротилось на 60%), туризм (падіння міжнародних прибуттів на 73%), автомобілебудування (зниження виробництва на 15-20% у більшості країн) [7]. Порівнюючи економічні втрат від COVID-19 у різних сферах у 2020-2022 рр, встановлено, що збитки у туристичній сфері становили 40%, у виробництві - 25%; торгівлі - 20%; фінансовій - 10%; ін. - 5% [2, 3]. Тобто, сектор туризму постраждав найбільше, втрати у цій галузі становили понад 2 трлн. доларів США.

Глобальні ланцюги постачання зазнали серйозних порушень. Закриття заводів у Китаї на початку пандемії призвело до дефіциту комплектуючих у всьому світі, особливо в автомобільній та електронній промисловості. Це

спонукало багато компаній переглянути стратегії розміщення виробництва, надаючи перевагу регіоналізації замість глобалізації (тенденція «nearshoring»). Ринок праці зазнав драматичних змін. Рівень безробіття у країнах ОЕСР досяг піку у 8,8% у квітні 2020 року (порівняно з 5,3% до пандемії). Найбільше постраждали працівники сфери послуг, туризму, готельного бізнесу та роздрібної торгівлі. Водночас пандемія прискорила перехід до дистанційної роботи: за оцінками McKinsey, частка працівників, що працюють віддалено, зросла з 5-10% до 30-40% у розвинених країнах.

Уряди країн світу запровадили безпрецедентні фіскальні та монетарні заходи підтримки економіки. Загальний обсяг фіскального стимулювання у 2020-2021 рр. становив близько 16 трлн доларів США, або приблизно 15% світового ВВП. Центральні банки знизили процентні ставки до історичних мінімумів та запровадили різні програми на суму понад 9 трлн. доларів США.

Державний борг різко зріс: у розвинених країнах середній рівень державного боргу до ВВП збільшився з 105% у 2019 році до 120% у 2021 році. Це створює довгострокові ризики для фіскальної стійкості та може обмежити можливості урядів реагувати на майбутні кризи.

Водночас пандемія прискорила цифрову трансформацію економіки. Інвестиції у цифрові технології зросли на 10-15% у 2020-2021 роках. Особливо швидко розвивалися сегменти електронної комерції, цифрових платежів, телемедицини та онлайн-освіти. За оцінками, пандемія прискорила цифровізацію економіки на 5-7 років. Обсяг онлайн-торгівлі у розвинених країнах зріс на 25-30% у 2020-2021 роках [7].

Отже, відновлення світової економіки розпочалося у 2021 році, коли глобальний ВВП зріс на 6,0%. Проте відновлення було нерівномірним: розвинені країни відновилися швидше завдяки масовій вакцинації та потужній фіскальній підтримці, тоді як країни з низькими доходами відставали через обмежений доступ до вакцин та обмежені фіскальні ресурси. У 2025 році все ще тривають

трансформації, такі як гібридна робота та посилення ролі держави в економіці, що впливає на динаміку глобального розвитку.

Таким чином, пандемія прискорила структурні зміни в економіці, зокрема цифрову трансформацію, дистанційну роботу, переосмислення глобальних виробничих мереж і глобальних ланцюгів постачання.

Висновки. Пандемія COVID-19 спричинила найглибшу глобальну рецесію за останні десятиліття, проте прискорила структурні зміни в світовій економіці. У 2020 році падіння світового ВВП становило 3,4%.

Основні довгострокові наслідки COVID-19 включають прискорення цифрової трансформації економіки та зміни структури глобальної економіки, вимагаючи адаптації до нових реалій. Пандемія спричинила переосмислення глобальних виробничих мереж і глобальних ланцюгів постачання, порушення у торгівлі та зростання нерівності.

Відновлення економіки у 2021-2025 роках відбулося завдяки стимулюючим заходам, проте, з довготривалими наслідками, такими як різке зростання боргу і інфляція, посилення нерівності між країнами.

Перспективи розвитку економіки залежать від ефективності політики відновлення, вакцинації та міжнародної співпраці. Для забезпечення сталого відновлення необхідна міжнародна координація політики, інвестицій у цифрову інфраструктуру та соціальний захист, а також зміцнення системи охорони здоров'я для протидії майбутнім пандемічним загрозам.

Список використаних джерел

1. Chapter 1. The economic impacts of the COVID-19 crisis. World Bank. 2025. URL: https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2022/brief/chapter-1-introduction-the-economic-impacts-of-the-covid-19-crisis

2. Impact of the coronavirus pandemic on the global economy. Statista. 2025. URL: https://www.statista.com/topics/6139/covid-19-impact-on-the-global-economy/

3. The impact of COVID-19 pandemic on the world's major economies. PMC. 2025. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10986737/

4. Impact of the Covid-19 Pandemic on Trade and Development. UNCTAD. 2025. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/osg2022d1_en.pdf

5. COVID-19 shut us down five years ago. Here's how its economic impact lingers. Reuters. 2025. URL: https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/five-years-economic-impact-covid-19-lingers-2025-03-08/

6. The global economic impacts of the COVID-19 pandemic. ScienceDirect. 2025. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264999323003632

7. The Long Economic Hangover of Pandemics. IMF. 2025. URL: https://www.imf.org/en/publications/fandd/issues/2020/06/long-term-economic-impact-of-pandemics-jorda

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ АЗІЇ

Костюк Юлія

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Кушнір Наталія Олексіївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Зараз для України важливо не просто продавати товари в Азію, а зробити це одним з головних напрямків нашої зовнішньої політики. Чому? Бо світова економіка сильно змінилася, і саме Азія зараз - головний двигун росту. Вона вже не просто фабрика, а центр нових технологій, цифрових рішень, промисловості та логістики. Щоб вистояти у війні та економічній нестабільності, Україні потрібно тісніше співпрацювати з Азією - це важливо не тільки для грошей, але і для стратегії.

За останні роки азійська економіка дуже посилилася. Китай - все ще найбільший експортер, Індія постійно збільшує виробництво, Японія та Південна Корея - лідери в технологіях, а В'єтнам, Індонезія та Малайзія швидко підлаштовуються під світові виробничі ланцюги. Усім цим країнам потрібно багато їжі, сировини, металу і сучасних технологій. І тут Україна може запропонувати багато цікавого.

Україна допомагає Азії з продовольчою та промисловою безпекою. Населення в Індії, Китаї та Південно-Східній Азії швидко росте, тому українське сільське господарство стає дуже важливим для їхнього харчування. За

офіційними даними, у 2023-2024 роках частка українських зернових, що експортуються в азійські країни, становила приблизно 40-48%, причому основними імпортерами є Китай, Туреччина, Індонезія та Бангладеш. Обсяг експорту кукурудзи у 2024 році перевищив 5 млрд дол., а загальна частка української кукурудзи на світовому ринку - близько 12-13%. Наша кукурудза, олія та зерно допомагають стабілізувати ціни на продукти, але роль України в Азії не є домінуючою, адже основними постачальниками для цього регіону залишаються США, Бразилія та Австралія.

Щодо промислової сировини, то залізна руда, сталь і феросплави традиційно були важливими для азійських промислових ринків. Однак після 2022 року експорт українських металів до Азії суттєво скоротився через втрату виробничих потужностей та логістичні обмеження. Тому співпраця у сфері металургії поки має потенціал, але не є стабільною чи масштабною.

Крім того, українська IT-індустрія може запропонувати багато цифрових рішень та інновацій, які допоможуть азійським країнам розвиватися. Проте реальні обсяги IT-експорту до Азії залишаються низькими - менш ніж 5% від усіх IT-послуг. Переважна частина експорту (понад 90%) орієнтована на США, Канаду та ЄС. Тому потенціал є, але співпраця лише формується.

Війна внесла корективи в доставку товарів в Азію. Чорноморські порти частково або повністю блокувалися, тому доводиться використовувати дунайські шляхи та наземні маршрути через ЄС. Це дозволило не зупинити поставки, але збільшило витрати. Водночас це посилило інтерес до розвитку Транскаспійського маршруту (Middle Corridor), де Україна може відігравати роль одного з ключових транзитних вузлів, але лише за умови стабільної безпеки та інвестицій у логістику.

Логічно, що від простої торгівлі ми переходимо до інвестиційного партнерства з Азією. Фонди з країн Перської затоки, японські та корейські технологічні компанії хочуть брати участь у відбудові України. Найбільш цікаві для них галузі: енергетика (особливо зелений водень та відновлювальні джерела) і переробка сільгосппродукції. Якщо ми налагодимо повний цикл виробництва, то зможемо збільшити прибуток і гарантувати продовольчу безпеку нашим партнерам.

Звичайно, не все так просто. Україна стикається з жорсткою конкуренцією на азійських ринках. США, Бразилія, Австралія та країни ЄС мають сильніші логістичні позиції, менші ризики та значно більший досвід торгівлі з Азією. Вимоги до якості товарів, сертифікації та стабільності поставок у цьому регіоні дуже високі. Також через війну зберігаються логістичні ризики й обмеження маршрутів. Тому українським компаніям доводиться не тільки пропонувати вигідні ціни, але й доводити довгострокову надійність.

Співпраця України з Азією - це велика робота, яка включає економіку, інвестиції, логістику і політику. Якщо ми зможемо успішно увійти на азійські ринки, це допоможе Україні стати сильнішою економічно, збільшити свою роль у світовій торгівлі та створити важливі стратегічні союзи, які допоможуть відновити країну після війни та забезпечити її розвиток у майбутньому. Однак для цього необхідно реалістично оцінювати свій потенціал, усвідомлювати конкуренцію й працювати над стабільністю поставок та підвищенням якості продукції

Список використаних джерел

1. Україна та країни Азії : торговельно-інтеграційний аспект. URL : file:///C:/Users/work/Downloads/econ_2013_11_9.pdf

2. OECD: «Realising the Potential of the Middle Corridor» — крім логістики, повідомляє про можливості співпраці, інвестиційні перспективи. . URL:https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/12/realising-the-potential-of-the-middle-corridor_c458041c/635ad854-en.pdf?utm_source=chatgpt.com

3. Sitnicki M. W. «Strategic Formation of Agricultural Market Clusters in Ukraine» — стаття про те, як аграрні кластери в Україні можуть орієнтуватися на регіональні ринки, включаючи Азію. URL:https://www.mdpi.com/20711050/16/21/9430?utm_source=chatgpt.com

4. OECD «Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2025» — аналіз політики України у сфері агропродажів і диверсифікації ринків. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2025/10/agricultural-policy-monitoringandevaluation2025_354e7040/fullreport/ukraine_0e71d61e.html?utm_source=chatgpt.com

5. UkraineInvest аналітичні нотатки — зазначають, що українські металургійні компанії експортують до Азії. URL:https://ukraineinvest.gov.ua/en/analytics-research/analytical-notes/?utm_source=chatgpt.com

6. ITF-OECD «Strengthening Alternative Trade Corridors between Europe and Asia» — логістичні сценарії, підсилення сухопутних коридорів. URL:https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/ukraine-trade-corridors.pdf?utm_source=chatgpt.com

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СТАБІЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ

Лавінський Сергій
студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Кушнір Наталія Олексіївна
кандидат економічних наук, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Пандемія коронавірусу спричинила безпрецедентні глобальні економічні потрясіння, що проявилися у порушенні виробничих ланцюгів, різкому спаді міжнародної торгівлі, міграції капіталу, збільшенні боргового навантаження та поглибленні соціально-економічної нерівності між країнами. За таких обставин особливо актуальним стало питання ефективності та адекватності дій міжнародних економічних організацій, відповідальних за координацію глобальної політики, підтримку фінансової стабільності та сприяння глобальному економічному відновленню. Незважаючи на значний потенціал таких інституцій, в академічних колах досі точаться дискусії щодо ступеня їхнього впливу, взаємодії між собою, своєчасності реагування на кризи та здатності адаптуватися до нових викликів постпандемічної епохи. Таким чином, постає проблема з'ясування реальної ролі міжнародних організацій у стабілізації світової економіки після пандемії COVID-19, оцінки ефективності їхніх антикризових заходів та визначення напрямків вдосконалення глобальної економічної архітектури в умовах зростаючої невизначеності.

Мета дослідження. Дослідити роль міжнародних організацій у стабілізації світової економіки після пандемії коронавірусу

Виклад основного матеріалу: Пандемія COVID-19 стала однією з найсерйозніших глобальних проблем останніх часів. Обмеження пересування з метою стримування поширення вірусу призвели до порушень у ланцюгах постачання та дефіциту необхідних товарів і послуг у багатьох частинах світу. Багато країн відреагували на це введенням торговельних обмежень, щоб забезпечити постачання необхідних товарів для свого населення. Однак це супроводжувалося зростаючим усвідомленням того, що глобальні проблеми вимагають глобальних рішень. СОТ надала платформу для міжнародного співробітництва, що дозволило членам організації координувати свою торговельну політику та обговорювати подальші кроки, необхідні для боротьби з пандемією. Зараз, коли кілька вакцин-кандидатів були затверджені для використання, найнагальнішим завданням є забезпечення справедливого та швидкого доступу до вакцин. СОТ відіграє важливу роль у цьому, починаючи від забезпечення того, щоб торговельні заходи не використовувалися для створення перешкод для доступних та якісних вакцин, і закінчуючи збільшенням виробничих потужностей вакцин у країнах, що розвиваються, та зміцненням ланцюгів постачання вакцин для швидкої доставки навіть у віддалені райони.

Перші місяці пандемії та подальший локдаун характеризувалися панічним посиленням експортних обмежень, особливо на медичні товари. Наприклад, Аргентина ввела ліцензування експорту апаратів штучної вентиляції легенів, а Австралія — обмеження на некомерційний експорт засобів індивідуального захисту (ЗІЗ) та дезінфікуючих засобів. Експортні обмеження використовувалися як інструмент вакцинного націоналізму: ЄС запровадив вимогу щодо отримання дозволів на експорт вакцин, щоб уникнути загрози для своїх попередніх угод про закупівлю з виробниками вакцин. Відповідно до цього, Італія заблокувала поставку вакцин AstraZeneca до Австралії[1, с. 4].

У відповідь на виклики пандемії СОТ розпочала інноваційні ініціативи з визнаними міжнародними партнерами та налагодила нові партнерські відносини. Ці зусилля призвели до створення нових інструментів для відстеження торгівлі критично важливими продуктами; комплексного аналізу мінливої політичної ситуації; технічної допомоги, адаптованої до нагальних потреб, пов'язаних з пандемією; та заходів для усунення перешкод у торгівлі критично важливими продуктами.

Прискорення впровадження вакцини проти COVID-19: усунення перешкод для збільшення рівня охоплення та захисту осіб з високим ризиком: Цей звіт, підготовлений Багатосторонньою робочою групою лідерів, Альянсом з вакцин Gavi та ЮНІСЕФ, аналізує розподіл вакцин та визначає ключові заходи для прискорення впровадження вакцин у країнах з низьким рівнем вакцинації.

Торговий трекер СОТ-МВФ щодо вакцин проти COVID-19: Цей інструмент надав унікальні дані про торгівлю та постачання вакцин проти COVID-19 за продуктами, економікою та типом угод, надаючи прямий огляд торговельних потоків під час найкритичнішого періоду для впровадження вакцин та їх глобального розповсюдження.

Перегляд класифікації Гармонізованої системи: ця співпраця зі Світовою митною організацією має на меті полегшити відстеження торгівлі критично важливими медичними продуктами.

Репозиторій з питань спрощення торгівлі в умовах COVID-19: Репозиторій, який ведеться Фондом Угоди про спрощення торгівлі СОТ, надає доступ до широкого спектру інформації від різних організацій для забезпечення безпечної транскордонної торгівлі під час пандемії. Спільний орієнтовний перелік критично важливих компонентів вакцин проти COVID-19 для консультацій: Спільно з численними експертами СОТ розробила цей важливий

довідковий документ для промисловості, аналітиків та осіб, відповідальних за формування торговельної політики[2, с. 2].

Світова торгівля демонструвала ознаки відновлення після глибокого спаду, викликаного COVID-19. Проте, економісти Світової організації торгівлі застерігали, що будь-яке відновлення може бути порушено триваючими ефектами пандемії. Було вирішено висвітлити основні тренди постпандемічного відновлення світової торгівлі, а також ризики, на яких наголошували аналітики СОТ.

Світова торгівля: стан та прогноз

СОТ прогноз зниження обсягу світової торгівлі товарами на 9,2% у 2020 році з подальшим його збільшенням на 7,2% у 2021 році (рис. 1).

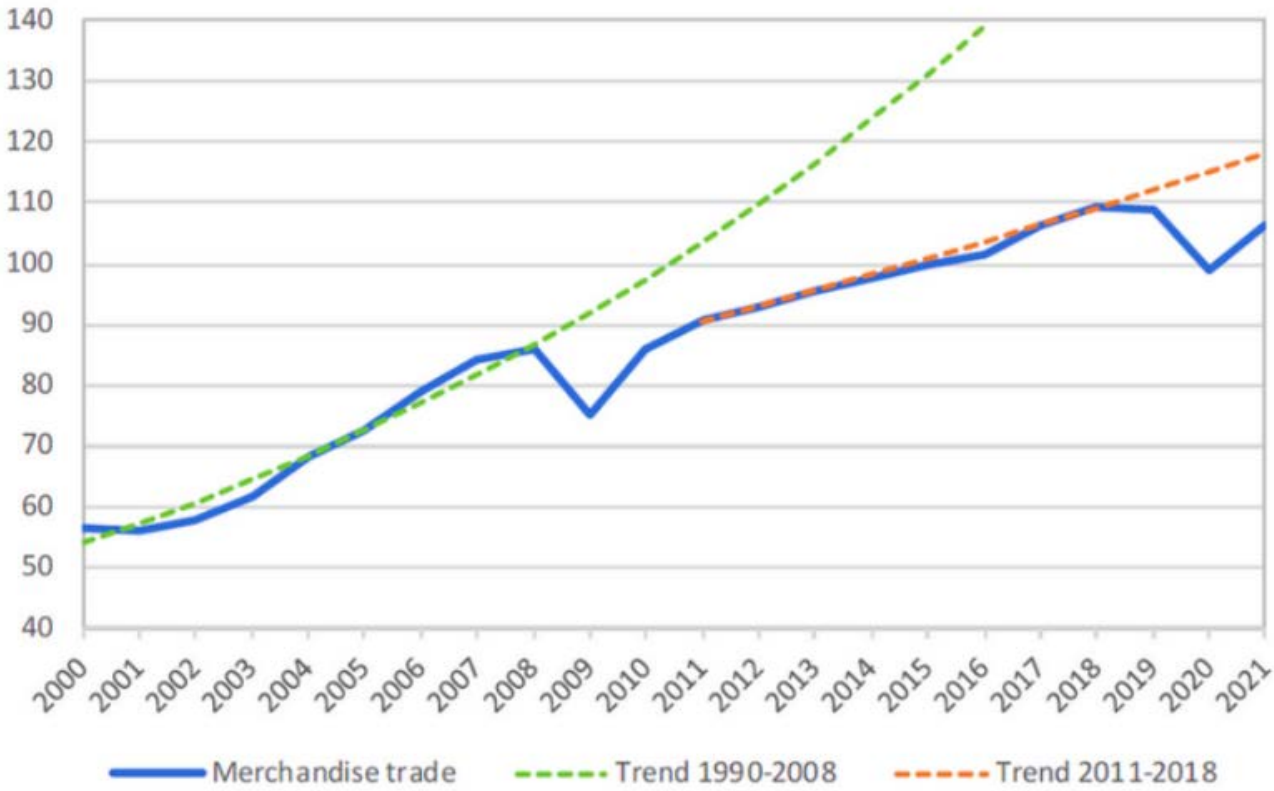

Рис. 1 Стан та прогноз світової торгівлі станом до 2021 року

Високі торгові показники в червні та липні 2020 року вселили деякі ознаки оптимізму в загальне зростання торгівлі в торіч. І навпаки, прогноз на 2021 рік

більш песимістичний, ніж попередня оцінка зростання на 21,3%, в результаті чого торгівля товарами у 2021 році буде значно нижчого рівня допандемічної тенденції (рис. 1).

На відміну від торгівлі, в першій половині 2020 року ВВП впав більше, ніж очікувалося, що призвело до зниження прогнозів на рік. Згідно з консенсус-оцінкою, зниження зваженого по світовому ринку ВВП у 2020 році становитиме 4,8% в порівнянні з -2,5% відповідно до більш оптимістичного сценарію, викладеним у квітневому прогнозі СОТ. Очікувалося, що у 2021 році зростання ВВП виросте до 4,9%, але це багато в чому залежить від заходів політики й тяжкості захворювання (таблиця 1).

Таблиця 1.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Volume of world merchandise trade[b]	2.3	1.4	4.7	2.9	-0.1	-9.2	7.2
Exports							
North America	2.6	0.7	3.4	3.8	1.0	-14.7	10.7
South and Central America	0.6	1.3	2.9	0.1	-2.2	-7.7	5.4
Europe	2.9	1.1	3.7	2.0	0.1	-11.7	8.2
Asia	1.3	2.3	6.7	3.7	0.9	-4.5	5.7
Other regions[c]	1.8	3.5	0.7	0.7	-2.9	-9.5	6.1
Imports							
North America	5.2	0.3	4.4	5.2	-0.4	-8.7	6.7
South and Central America	-7.6	-9.0	4.3	5.3	-2.1	-13.5	6.5
Europe	3.6	3.0	3.0	1.5	0.5	-10.3	8.7
Asia	2.1	2.2	8.4	4.9	-0.6	-4.4	6.2
Other regions[c]	-3.9	-4.5	3.4	0.3	1.5	-16.0	5.6
Real GDP at market exchange rates	2.8	2.4	3.1	2.8	2.2	-4.8	4.9
North America	2.8	1.7	2.4	2.8	2.1	-4.4	3.9
South and Central America	-0.8	-2.0	0.8	0.6	-0.2	-7.5	3.8
Europe	2.4	2.1	2.8	2.1	1.5	-7.3	5.2
Asia	4.3	4.2	4.8	4.1	3.9	-2.4	5.9
Other regions[c]	1.5	2.4	1.9	2.1	1.4	-5.5	3.5

Скорочення ВВП було набагато сильнішим під час нинішньої рецесії, в той час, як падіння торгівлі було більш помірним. В результаті очікується, що обсяг світової торгівлі товарами скоротиться лише приблизно у два рази більше, ніж світовий ВВП за ринковими обмінними курсами, а не в шість разів під час краху 2009 року.

Фактори стрімкого відновлення

Чи буде відновлення стійким в середньостроковій перспективі, залежатиме від сили інвестицій та зайнятості, наголошують в СОТ.

Ці чинники можуть бути підірвані, якщо довіра буде похитнута новими спалахами COVID-19, що може змусити уряди ввести додаткові обмежувальні заходи. В результаті ризики для прогнозу явно знижуються. Існує певний обмежений потенціал зростання, якщо вакцина або інші медичні методи лікування виявляться ефективними, але вплив їх не буде негайним.

Збільшення державного боргу також може позначитися на торгівлі та зростанню ВВП в довгостроковій перспективі. Хоча багаті країни навряд чи зіткнуться з кризою суверенної заборгованості в результаті бюджетної експансії, для бідніших країн зростаючий борговий тягар є надзвичайно обтяжливим. Зростання бюджетних дефіцитів також можуть впливати на торговельний баланс, скорочуючи національні заощадження, збільшуючи торговий дефіцит в деяких країнах [3].

Саисок використаних джерел

1. Bown, C. P. (2020). *COVID-19 and international trade: The role of the WTO in resolving the crisis* [Електронний ресурс]. – Доступно за посиланням: https://scispace.com/pdf/covid-19-and-international-trade-the-role-of-the-wto-in-1x6uct489x.pdf

2. World Trade Organization. (2020). *Trading during the pandemic: How COVID-19 has affected global trade and why the WTO matters* [Електронний ресурс]. –

Доступно за посиланням: https://www.wto.org/english/tratop_e/covid19_e/trading_pandemic_e.pdf

3. СОТ про стан світової торгівлі після COVID-19: ознаки відновлення та ризики [Електронний ресурс] // *UA.News*. – Доступ з https://ua.news/ua/money/vto-o-sostoyanyy-myrovoj-torgovly-posle-covid-19-pryznaky-vosstanovlenyya-y-rysky

АФРИКА ЯК НОВИЙ ЦЕНТР ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Лазорка Дмитро
студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Рошко Світлана Михайлівна
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

На початку XXI століття світова економіка переживає трансформацію, у якій традиційні центри зростання поступово втрачають свою монополію на інновації, виробництво та ринки збуту. У цьому контексті Африка дедалі частіше постає як регіон із величезним потенціалом для економічного прориву. Понад 1,4 млрд населення, швидка урбанізація, зростання середнього класу, багаті природні ресурси та прискорення цифрової трансформації створюють передумови для формування нового центру світового економічного розвитку.

Попри низку структурних проблем — політичну нестабільність, нерівномірність розвитку, інфраструктурні обмеження — Африка демонструє значну динаміку економічного зростання. Країни на південь від Сахари належать до групи регіонів, що найшвидше розвиваються, а нові економічні ініціативи, такі як Африканська континентальна зона вільної торгівлі (AfCFTA), сприяють інтеграції внутрішніх ринків та підвищенню конкурентоспроможності.

Метою цієї доповіді є аналіз факторів, що роблять Африку потенційно новим центром глобального економічного зростання, а також оцінка ключових викликів та перспектив регіону у найближчі десятиліття

1. Демографічний потенціал як рушій розвитку

Африка є наймолодшим континентом світу: середній вік населення становить близько 19 років. До 2050 року чисельність населення може перевищити 2,5 млрд осіб. Така демографічна структура створює великий потенціал для формування трудових ресурсів, розвитку ринку споживання та інноваційних галузей.

Зростання робочої сили сприятиме розширенню виробничих секторів, а наявність молодого населення зумовлює підвищений попит на освіту, цифрові послуги та інфраструктуру. Якщо країни Африки зможуть інвестувати у якісну освіту, вони отримають можливість перетворити демографічний вибух на так зване «демографічне диво», що сприятиме стійкому економічному зростанню.

2. Швидка урбанізація та розвиток внутрішніх ринків

Африка переживає одну з найшвидших урбанізацій у світі. До середини сторіччя в містах проживатиме понад 60% населення континенту. Це стимулює зростання попиту на інфраструктуру, транспорт, житло, енергетику та фінансові послуги.

Зростання мегаполісів, таких як Лагос, Найробі, Аддис-Абеба чи Йоганнесбург, формує нові економічні хаби, у яких концентруються підприємства, стартапи та банки. Урбанізація сприяє також розширенню внутрішнього ринку: вже нині Африка має один із найшвидше зростаючих середніх класів, що створює попит на споживчі товари, логістичні послуги та інноваційні технології.

3. Природні ресурси та їхнє стратегічне значення

Африка володіє величезними запасами природних ресурсів, що мають ключове значення для сучасної світової економіки. Континент забезпечує:

- понад 30% світових запасів мінералів;

- близько 70% світових запасів кобальту — ключового елемента виробництва батарей для електромобілів;
- значні поклади літію, урану, міді, марганцю та золота;
- значні запаси нафти та газу в Нігерії, Анголі, Алжирі, Лівії.

В умовах переходу провідних економік до «зеленої» енергетики та електромобільності, ресурси Африки стають стратегічними. Світові корпорації все активніше інвестують у розвідку та переробку критично важливих мінералів на континенті, що сприяє економічному розвитку.

4. Цифрова трансформація та інновації

Цифрова революція стала одним із найдинамічніших напрямів розвитку Африки. Континент пропускає традиційні стадії розвитку та одразу переходить до мобільних технологій і цифрових фінансів. Приклади інноваційного прориву:

- Кенійська система мобільних платежів **M-Pesa** стала глобальним зразком фінансових інновацій.
- У Нігерії, Єгипті та ПАР швидко розвивається фінтех-сектор, що приваблює мільярдні інвестиції.
- Зростає кількість технологічних хабів: Лагос отримав назву «африканської Кремнієвої долини», а Кігалі стає центром розвитку цифрових сервісів.

Широке впровадження смартфонів, мобільного інтернету та сучасних технологій сприяє тому, що Африка швидко інтегрується у світову цифрову економіку, пропонуючи нові ринки та інновації.

5. Торговельна інтеграція: Африканська континентальна зона вільної торгівлі (AfCFTA)

Одним із ключових факторів майбутнього економічного зростання є запуск AfCFTA — найбільшої у світі зони вільної торгівлі, що охоплює 54 країни.

AfCFTA має на меті:

- усунути торговельні бар’єри;

- сприяти вільному руху товарів, капіталу та людей;
- збільшити внутрішню африканську торгівлю;
- підвищити конкурентоспроможність регіону на глобальному рівні.

За оцінками Африканського банку розвитку, реалізація AfCFTA може збільшити внутрішньоконтинентальний товарообіг на 50% протягом десятиліття. Внутрішня економічна інтеграція стане основою для створення спільних виробничих ланцюгів і посилить позиції Африки в глобальній економіці.

6. Виклики на шляху економічного зростання

Попри значний потенціал, Африка стикається з низкою серйозних проблем:

1. **Політична нестабільність та конфлікти** — перевороти, громадянські війни та регіональні протистояння гальмують розвиток.
2. **Інфраструктурна недостатність** — нестача якісних доріг, портів, енергетики та водопостачання створює бар'єри для бізнесу.
3. **Корупція та слабке управління** — обмежують інвестиційну привабливість континенту.
4. **Низький рівень освіти та нерівність** — демографічний потенціал може перетворитися на тягар без якісної освіти та зайнятості.
5. **Кліматичні зміни** — загрожують сільському господарству, яке є основою економіки багатьох країн.

Подолання цих викликів є критичним для реалізації повного економічного потенціалу Африки.

7. Перспективи розвитку Африки як нового центру економічного зростання

Зважаючи на сучасні тенденції, Африка може стати одним із ключових глобальних економічних центрів вже у найближчі десятиліття. Цьому сприятимуть:

- розвиток внутрішнього ринку з населенням понад мільярд споживачів;
- активна участь Китаю, США, ЄС та Індії в інвестиційних проєктах;
- впровадження передових технологій, включно з фінтехом, штучним інтелектом та відновлюваною енергетикою;
- нарощування виробництва та переробки критично важливих мінералів;
- формування регіональних промислових центрів і логістичних хабів.

Африка має всі передумови перетворитися на один із нових центрів глобального економічного зростання: значний демографічний потенціал, ресурси стратегічного значення, швидку цифрову трансформацію та поступову інтеграцію внутрішніх ринків. Хоча континент стикається з численними викликами, позитивна динаміка розвитку, інвестиційна активність і стратегічні реформи дозволяють говорити про можливість появи потужної економічної сили, що впливатиме на світову економіку у другій половині XXI століття.

Отже, майбутнє Африки залежатиме від здатності її держав забезпечити політичну стабільність, модернізувати інфраструктуру, підвищити рівень освіти та ефективно управляти природними ресурсами. Якщо ці умови буде виконано, Африка має всі шанси стати одним із найважливіших економічних центрів світу.

Список використаних джерел

1. Петросян А. Африка стає драйвером зростання світової економіки. Ukranews. 2024. URL: https://ukranews.com/ua/news/1048265-afryka-staye-drajverom-zrostannya-svitovoyi-ekonomiky-amram-petrosyan

2. Diia.Business. Вебінар про потенціал африканських ринків для українських експортерів. Diia Business. 2024.

URL: https://business.diia.gov.ua/news/vebinar-pro-potentsial-afrykanskykh-rynkiv-dlia-ukrainskykh-eksporteriv

3. African Development Bank**.** African Economic Outlook. Various issues. – Abidjan: African Development Bank, *різні роки видання*.

4. United Nations Economic Commission for Africa**.** Assessing Regional Integration in Africa. – Addis Ababa: United Nations Economic Commission for Africa, *різні роки видання*.

5. World Bank**.** Africa's Pulse: An Analysis of Issues Shaping Africa's Economic Future. – Washington, DC: World Bank, *різні роки видання*.

ЗМІНИ У СТРУКТУРІ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ЧЕРЕЗ САНКЦІЇ ПРОТИ РФ

Лалакулич Віталіна

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Приходько Володимир Панасович

доктор економічних наук, професор

завідувач кафедри міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгродський національний університет»

Постановка проблеми. Сучасні санкції проти Російської Федерації спричинили масштабні зрушення у світовій торгівлі, проте їхній реальний вплив залишається багатовимірним і потребує системного аналізу. Різке скорочення торговельних зв'язків між РФ та країнами Заходу призвело до формування нових логістичних маршрутів та зміни структури глобальних ринків енергоносіїв і промислових товарів. Одночасно Росія здійснила глибоку географічну переорієнтацію, що створило нові економічні залежності та підвищило роль нерегульованих механізмів торгівлі. Виникає необхідність оцінити, наскільки ці процеси є стійкими та чи здатні вони компенсувати втрату доступу до європейських ринків і технологій. Також недостатньо вивчено, які довгострокові наслідки санкційного режиму матимуть для глобальної економіки та регіональних торговельних балансів.

Мета дослідження. Дослідити міжнародні санкції проти Росії та оцінити їхній вплив на світову торгівлю.

Виклад основного матеріалу. Запровадження широкомасштабних санкцій проти Російської Федерації спричинило комплексні трансформації у структурі її зовнішньоекономічних зв'язків та призвело до суттєвих змін у глобальних торговельних процесах. У розвитку санкційного впливу можна

виокремити дві ключові фази: першу — після 2014 року, коли Росія вперше зіткнулася з масштабними торговельними обмеженнями, та другу — після 2022 року, коли санкційний тиск набув безпрецедентного масштабу. Після первинного зниження обсягів торгівлі й фактичної втрати доступу до провідних європейських і північноамериканських ринків РФ активізувала політику імпортозаміщення та переорієнтації товарних потоків у напрямі Азії. Це зумовило глибокі зміни товарної структури як експорту, так і імпорту, а також перерозподіл ролей на світових ринках енергоресурсів, продовольства та промислової продукції.

Результативність санкцій значною мірою залежала від того, наскільки РФ могла активізувати внутрішні ресурси та переналаштувати зовнішньоторговельні зв'язки. Володіючи значним сировинним потенціалом і досвідом роботи в умовах міжнародного тиску, Росія продемонструвала здатність до часткової модернізації торговельної інфраструктури та розвитку нових механізмів розрахунків. Важливою складовою стала спроба розширення використання національної платіжної системи «Мир» у міжнародних операціях шляхом укладення угод із низкою держав Азії та СНД. Отримані результати свідчать, що за певних умов держава-об'єкт санкцій може частково зберігати експортні можливості, інтегруючись у нові економічні конфігурації. Це, у свою чергу, створює додаткові стратегічні виклики для країн — ініціаторів санкцій, оскільки у довгостроковій перспективі ефективність санкційних інструментів може знижуватися. [1]

У цьому контексті особливе значення має зростання ролі альтернативних інституцій міжнародної торгівлі, таких як Шанхайська організація співробітництва (ШОС) та БРІКС. Для РФ ці платформи дедалі частіше виступають механізмами зменшення залежності від західноцентричної фінансової архітектури та мінімізації впливу санкційних обмежень. Поглиблення торговельно-економічної співпраці з Китаєм відображає як прагматичну

економічну логіку, так і зростання політичної координації між країнами, що орієнтуються на скорочення використання долара США у міжнародних розрахунках. Така тенденція є маркером переходу до більш багатополярної моделі глобальної економіки, у межах якої можливість обходу санкцій посилюється завдяки альтернативним фінансовим та логістичним інфраструктурам.

Вагомим індикатором зовнішньоторговельної переорієнтації Росії стала динаміка двосторонньої торгівлі з Китаєм. Якщо у 2014 році її обсяг становив приблизно $88 млрд, то у 2025 році він перевищив $269 млрд, фактично зрісши більш ніж утричі. Найінтенсивніше зростання спостерігалося у 2021–2023 роках, коли товарообіг піднявся з $140 млрд до понад $240 млрд. [2]

Така тенденція пояснюється трьома взаємопов'язаними факторами: (1) втратою європейського попиту після ембарґо та введення цінових обмежень на енергоносії, унаслідок чого Китай став головним покупцем російської нафти, газу та вугілля з дисконтом; (2) технологічним заміщенням західних брендів китайськими виробами у широкому спектрі товарів — від споживчої електроніки до промислового обладнання; (3) геополітичним зближенням, що знайшло відгук у переході до розрахунків у юанях і рублях.

Одночасно санкції мали драматичні наслідки для торговельних відносин РФ із Європейським Союзом. Після початку повномасштабної агресії торгівля ЄС з Росією скоротилася критично: експорт ЄС до РФ знизився приблизно на 70%, імпорт — на 77%, а позиція Росії у рейтингу торговельних партнерів ЄС опустилася з четвертого місця до п'ятнадцятого. Значний вплив санкцій відчувся в енергетичному секторі: до 2022 року РФ постачала близько 40% імпорту природного газу, 27% нафти й майже половину потреб у кам'яному вугіллі для ЄС. Запроваджені етапи обмежень (зокрема заборона імпорту вугілля, ембарго на морські поставки сирої нафти та нафтопродуктів) стали

каталізатором безпрецедентної диверсифікації європейських джерел постачання. [3]

Результатами цієї диверсифікації стали оперативна переорієнтація ЄС на постачальників з США, Норвегії та країн Близького Сходу й Північної Африки та майже повна заміна російських енергоносіїв у короткі строки. У глобальному контексті це призвело до зміни логістичних маршрутів, перерозподілу попиту на ринках енергоносіїв і прискорення інвестицій у відновлювані джерела енергії, що має довготривалі наслідки для структури світової торгівлі. [4]

Нарешті, важливо відзначити двосторонній характер наслідків санкцій. З одного боку, санкції створили значні обмеження для російської економіки, посилили вразливість у разі негативних світових шоків і підвищили вартість державного запозичення. З іншого — за умови активної адаптації (переорієнтації ринків, впровадження альтернативних фінансових механізмів, інтеграції у регіональні інститути) держава-реципієнт може частково відновити експортні позиції та знайти нові місця в геоекономічних архітектурах, що істотно ускладнює завдання країн-ініціаторів санкцій.

Висновки. Отже, санкції проти РФ суттєво трансформували структуру світової торгівлі, прискоривши процеси регіоналізації, валютної диверсифікації і перерозподілу енергетичних потоків. Водночас довгострокова ефективність санкцій залежатиме від здатності ініціаторів адаптувати політику до нових реалій і від глибини внутрішніх реформ у самій Росії, без яких її економічна модель залишатиметься вразливою.

Список використаних джерел

1. BRICS. (2024). BRICS joint statistical publication 2024. URL: https://www.brics.org/statistics

2. UIFuture. Російська Федерація: анатомія економічної поразки - Український інститут майбутнього. URL: https://uifuture.org/publications/rosijska-federacziya-anatomiya-ekonomichnoyi-porazky/

3. Пастовенський А. Геополітичні трансформації у відносинах єс та росії: вплив внутрішніх і зовнішніх факторів. Scientific journal of the national pedagogical dragomanov university. series 22. political sciences and teaching methodology of socio-political disciplines. 2024. Т. 22, № 36. С. 86–94. URL: https://doi.org/10.31392/udu-nc.series22.2024.36.10

4. Eurostat. EU imports of energy products - latest developments. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_-_latest_developments.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Ленерт Олександр

студент II курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Цалан Мирослава Іванівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Сучасний світовий простір робочої сили переживає вельми стрімкі та нерідко суперечливі зрушення. Після того, як пандемія COVID-19 глибоко зачепила економічні та суспільні процеси у всіх державах, міжнародний простір зайнятості поволі повертається до рівноваги, однак ця рівновага є досить умовною. Незважаючи на те, що за даними Міжнародної організації праці (МОП), рівень незайнятості у світі в 2024–2025 роках тримається приблизно на позначці 5 відсотків, це зовсім не означає, що глобальні проблеми у цій сфері зникли. Навпаки — чимало з них загострилися або ж постали у новітніх формах.

Однією з найсуттєвіших відмінностей теперішньої стадії є те, що простір праці все більше набуває планетарного масштабу. Роботодавці давно вже не обмежуються пошуком працівників у межах однієї держави, так само і потенційні працівники часто не бачать сенсу залишатися там, де умови праці та винагорода не відповідають їхнім очікуванням. Це стимулює невпинне розширення міжнародних переміщень робочої сили. За оцінками МОП, кількість трудових мігрантів у світі перевищує 160 мільйонів осіб, що становить майже п’яту частину всієї світової робочої сили. Переважна більшість мігрантів сконцентрована у країнах із високим рівнем прибутків, де попит на додаткову

робочу силу лишається стабільно високим. Однак, умови праці для цих мігрантів не завжди є належними: вони нерідко стикаються з проблемою низької оплати, обмеженого доступу до соціальних гарантій і навіть ризиками бути використаними.

Наступною важливою характеристикою сучасного світового ринку є значний обсяг тіньової зайнятості. Згідно з даними МОП, близько 2 мільярдів громадян задіяні у неформальному секторі, що становить приблизно 60% від усіх працевлаштованих у світі. Зайнятість у тіні є особливо поширеною у державах, що розвиваються, проте її обсяги зростають і у розвинених економіках, зокрема, через поширення роботи через цифрові платформи (наприклад, кур'єрські служби, транспортні сервіси, фриланс-платформи). Робота поза формальною системою, як правило, не забезпечується соціальним захистом, через що працівники стають дуже вразливими під час економічних спадів чи непередбачуваних обставин.

Ключову роль у формуванні світового ринку праці відіграють демографічні зрушення. У багатьох розвинених країнах спостерігається старіння населення: відсоток громадян віком 65 років і старше неухильно збільшується, що призводить до нестачі робочої сили у певних секторах. На противагу цьому, в країнах Азії та Африки залишається висока частка молоді, яка формує потенційний обсяг робочої сили на майбутні десятиліття. Проте, цю демографічну перевагу може обернутися проблемою, якщо для молодих людей не буде створено достатньої кількості робочих місць. Вже сьогодні незайнятість серед молоді у світі вдвічі перевищує загальний рівень безробіття, а кожен п'ятий молодий мешканець планети не працює і не навчається. Це свідчить про складнощі із залученням молоді до ринку праці та ризик втрати значної частини їхнього потенціалу.

Гендерна нерівність залишається однією з найбільш стійких проблем. Хоча жінки становлять майже половину світового населення, їхня залученість у ринок

праці приблизно на чверть менша, ніж у чоловіків. Жінки значно частіше залучені до неформальної сфери, частіше працюють у доглядових галузях або на низькооплачуваних посадах, а також рідше обіймають керівні посади. Окрім того, на них лягає більша частка неоплачуваної домашньої праці, що обмежує їхні можливості для кар'єрного зростання. Хоча ситуація поступово змінюється, темпи цих змін залишаються повільними.

Вагомий вплив на світовий ринок робочої сили справляє цифровізація. Вона змінює потребу у фахівцях: рутинні завдання автоматизуються, а взамін виникає потреба у висококваліфікованих експертах у сферах IT, аналітики, інженерії та кібербезпеки. Це породжує структурні диспропорції: багато працівників, особливо у країнах, що розвиваються, не мають змоги швидко перекваліфікуватися та опанувати нові професії. Якщо уряди та роботодавці не вкладатимуть кошти у розвиток навичок, ця невідповідність між потребою та пропозицією лише зростатиме.

Разом із тим, цифровізація відкриває нові перспективи: віддалена робота дає змогу долучатися до глобального ринку навіть тим працівникам, які раніше були географічно обмежені. Це особливо актуально для фахівців із країн із середнім або низьким рівнем доходів, де вітчизняний ринок праці не здатний забезпечити достатню кількість високооплачуваних робочих місць. Однак, цифрова нерівність — розрив у доступі до технологій та якісної освіти — значно стримує можливості для значної частини мешканців світу.

Усе вищезазначене формує низку викликів, з якими стикається світовий ринок праці сьогодні. До них відносять посилення розриву між навичками працівників та потребами економіки, широке поширення тіньової зайнятості, нерівність у можливостях для різних соціальних груп, а також зростання міжнародної конкуренції за кваліфікованих фахівців. Державам необхідно коригувати власні системи освіти, розвивати програми перенавчання для дорослих, посилювати соціальний захист та шукати шляхи регулювання нових

форм зайнятості. На планетарному рівні важливим є розвиток системи міжнародних трудових норм, захист прав мігрантів та забезпечення гідних умов праці для всіх.

Підсумовуючи, можна констатувати, що сучасний світовий простір робочої сили являє собою заплутану та динамічну систему, на яку впливають економічні, технологічні, демографічні та суспільні чинники. Хоча світ частково оговтався після пандемії, чимало структурних проблем залишаються невирішеними. Подальша стабільність та прогрес глобального ринку праці значною мірою залежатимуть від того, наскільки різні країни зможуть адаптуватися до нових викликів, інвестувати у людський капітал та гарантувати чесні й безпечні умови праці для усіх верств населення.

Список використаних джерел

1. International Labour Organization(ILO). World Employment and Social Outlook: Trends 2024. URL: https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/trends-2024

2. International Labour Organization(ILO). Global Employment Trends for Youth 2024. URL: https://www.ilo.org/global/publications/books/global-employment-trends-for-yout

3. International Labour Organization(ILO). Global Estimates on International Migrant Workers 2022. URL: https://www.ilo.org/global/publications/books/international-migrant-workers-2022

4. International Labour Organization(ILO). ILOSTAT – Labour Market Statistics. URL: https://ilostat.ilo.org

5. World Bank. World Development Indicators – Employment and Labour Data. URL: https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators

6. United Nations, Department of Economics and Social Affairs (UN DESA). World Population Prospects 2022. URL: https://population.un.org/wpp

7. World Economic Forum. Global Gender Gap Report 2023. URL: https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2023

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ США ТА ЄС

Ловас Стефанія

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Дроздовський Ярослав

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Економічні відносини між Європейським Союзом і Сполученими Штатами Америки в останнє десятиріччя набули характеру системної стратегічної взаємозалежності, у межах якої формується спільний простір технологічного, фінансового та регуляторного впливу. Обидва центри економічної потуги не лише утримують провідні позиції у світовій торгівлі, але й виступають головними учасниками глобальних правил економічного порядку. Поглиблення взаємодії між ними відбувається в умовах динамічної цифрової трансформації, енергетичного переходу та потреби у відновленні стійкості міжнародних ланцюгів постачання. На цьому тлі економічне партнерство ЄС і США перетворюється на осередок формування нової моделі глобальної економіки, заснованої на інноваціях, сталому розвитку та демократичних цінностях.

Аналіз динаміки торговельно-економічних відносин між Європейським Союзом і Сполученими Штатами Америки у 2014–2024 роках засвідчує тенденцію до стабільного зростання обсягів двосторонньої торгівлі товарами та структурного зміцнення трансатлантичного економічного партнерства. Виявлені кількісні показники демонструють, що експорт ЄС до США упродовж десятирічного періоду збільшився більш ніж удвічі - з приблизно €260 млрд у 2014 році до понад €530 млрд у 2024 році, тоді як імпорт зріс з €180 млрд до

близько €330 млрд. Динаміка свідчить про перевагу експорту над імпортом, що зумовлює стійке позитивне сальдо торговельного балансу Європейського Союзу та відображає підвищення ефективності його промислового та інноваційного потенціалу [1].

Дані Євростату [1] засвідчують, що саме в межах трансатлантичної осі формується понад третина глобального обороту товарів і послуг, що визначає її системоутворююче значення для сучасної світової економіки (рис.1).

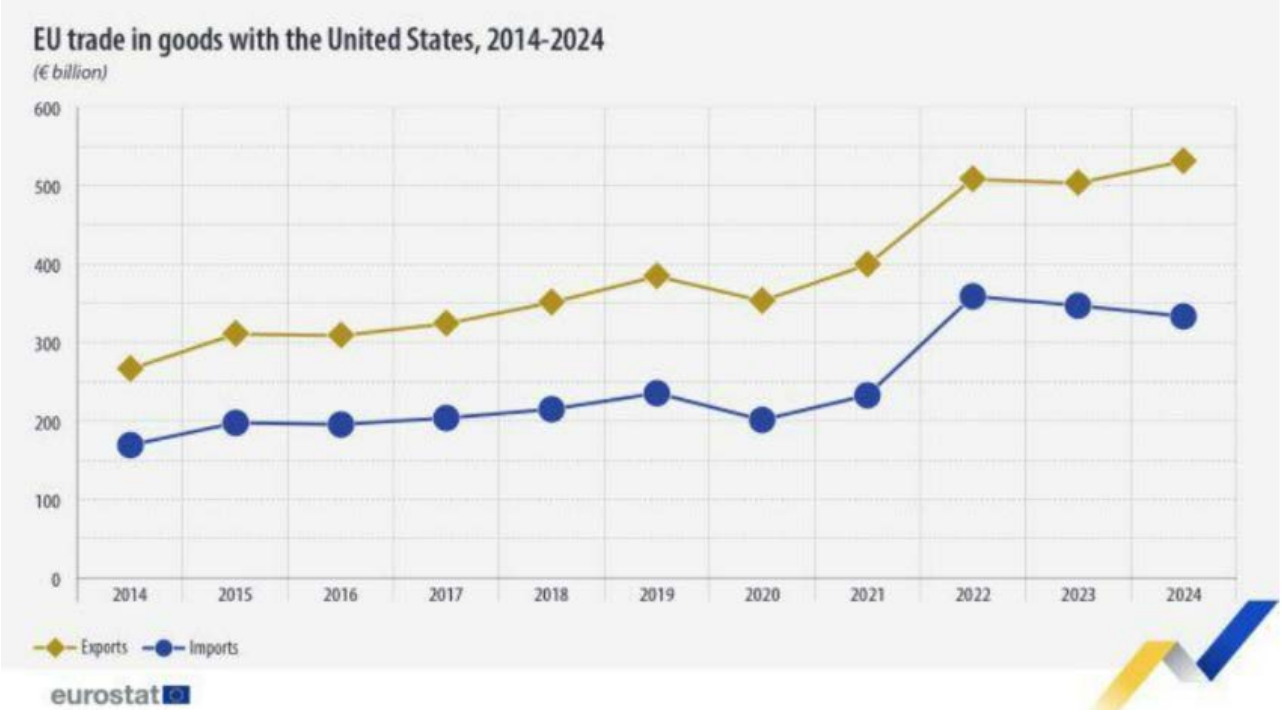

Рис.1. **Динаміка торгівлі товарами між Європейським Союзом і Сполученими Штатами Америки у 2014–2024 рр. (млрд євро)**

Джерело: Eurostat, база даних COMEXT (ext_st_eu27_2020sitc).

У структурі товарних потоків спостерігається високий рівень диверсифікації та технологічної насиченості. Серед держав-членів ЄС Німеччина виступає найбільшим експортером до Сполучених Штатів (161 млрд євро у 2024 р.), що зумовлено її домінуванням у машинобудуванні, автомобілебудуванні та виробництві промислового обладнання. Нідерланди,

натомість, є найбільшим імпортером американських товарів (68 млрд євро), що частково пояснюється ефектом «Роттердамського коридору» - транзитним перерозподілом імпорту через портову інфраструктуру. Високі показники демонструють також Ірландія, Італія, Франція та Іспанія, що свідчить про широку територіальну дифузію трансатлантичної торгівлі всередині ЄС [1].

Галузева структура взаємної торгівлі відображає інноваційно-технологічну спрямованість обох економік. Частка промислових товарів у структурі експорту ЄС до США становить 91 %, причому домінують машини та транспортні засоби (39 %), хімічна продукція (32 %) та інші промислові вироби (20 %). Імпорт до ЄС має подібну конфігурацію 69 % промислових товарів проти 29 % сировинних. Найбільш імпортованими залишаються енергоносії, зокрема нафта та скраплений газ, які після 2022 р. частково замінили російські постачання [1]. Таким чином, енергетичний чинник набув стратегічного виміру у двосторонніх відносинах, трансформувавши їх із торговельно-технологічних у комплексну модель економічної безпеки.

Інституційним підґрунтям сучасного етапу трансатлантичної співпраці стала Рада з питань торгівлі та технологій (Trade and Technology Council - TTC), створена у 2021 році як механізм координації регуляторних, інвестиційних і промислових політик. Її діяльність забезпечує узгодження стратегічних рішень у галузях штучного інтелекту, напівпровідників, цифрової ідентифікації, 6G-комунікацій та кібербезпеки. Взаємодія в межах TTC не обмежується стандартизацією, вона формує нову якість економічних відносин, у якій технологічна взаємодоповнюваність підкріплюється спільними принципами етичного регулювання та поваги до прав людини [2].

Зміцнення економічної безпеки стало ще одним напрямом партнерства. Сторони координують механізми експортного контролю, скринінгу інвестицій та прозорості державної підтримки, прагнучи знизити залежність від третіх країн і протидіяти неринковим практикам, що відображає стратегічну мету, яка

полягає в тому, щоб перетворити трансатлантичний простір на стабільну зону передбачуваності, де поєднуються ринкові принципи, технологічна довіра та політична солідарність.

Проте, розвиток трансатлантичного економічного партнерства супроводжується низкою суперечностей, що ускладнюють формування узгодженої стратегії співпраці між Європейським Союзом і Сполученими Штатами. Конкуренція у сфері промислових субсидій та «зелених» стимулів, що реалізуються в межах американської промислової політики, створює дисбаланс між обома економічними системами і підсилює ризики фрагментації спільного економічного простору, зумовлюючи потребу у спільних регуляторних підходах до державної підтримки стратегічних секторів, насамперед енергетики, транспорту та високих технологій [3].

У центрі економічного діалогу дедалі частіше опиняються питання сталеливарної та алюмінієвої промисловості. Надлишкові виробничі потужності, високий рівень вуглецевих викидів і тарифна невизначеність формують підґрунтя для потенційних торговельних суперечок. Відсутність гармонізованих екологічних стандартів посилює регуляторні відмінності між партнерами, водночас актуалізуючи потребу у створенні спільних механізмів оцінювання вуглецевого сліду продукції та запровадженні єдиних принципів «зеленого» виробництва.

Паралельно загострюються питання цифрової взаємодії, які охоплюють регулювання трансферу даних, цифрових послуг і систем штучного інтелекту. Європейська модель ґрунтується на пріоритеті захисту персональних даних і дотриманні етичних норм, тоді як американська орієнтується на інноваційний динамізм і ринкову гнучкість.

Особливого значення набуває гармонізація правил походження продукції в межах ланцюгів постачання електромобілів та критичних мінералів. Від узгодженості процедур сертифікації залежить стабільність інвестиційного

середовища, ефективність промислової кооперації та рівень технологічної безпеки трансатлантичного ринку. Системне узгодження таких правил сприяє зменшенню структурної залежності від третіх країн і підвищенню автономності обох економічних центрів [3].

У період 2026–2030 років очікується поглиблення інтеграційних процесів через укладення угоди про критичні мінерали, синхронізацію «зелених» торговельних механізмів і розвиток партнерства у сферах штучного інтелекту, квантових технологій і безпечних ланцюгів постачання. Скоординоване реформування регуляторних архітектур та узгодження стратегічних підходів у межах Ради з питань торгівлі та технологій визначатимуть перспективи стабільності трансатлантичного економічного простору і його вплив на глобальну фінансово-технологічну систему.

Таким чином, економічні відносини між Європейським Союзом і Сполученими Штатами Америки формують одну з найвпливовіших центрів світової економіки, де поєднуються стратегічні інтереси, технологічна взаємодоповнюваність і регуляторна співзалежність. Стійке зростання двосторонньої торгівлі, позитивне сальдо на користь Європейського Союзу та диверсифікація галузевої структури свідчать про високу адаптивність партнерства до трансформацій світового ринку. Розвиток інституційних механізмів, зокрема Ради з питань торгівлі та технологій, забезпечує формування спільної рамки економічного управління, спрямованої на підтримання інноваційної конкурентоспроможності, енергетичної стійкості та цифрової безпеки. Збереження балансу між економічною ефективністю, етичними стандартами та технологічною автономією стане головним чинником стабільності трансатлантичної системи у новій глобальній архітектурі економічного порядку.

Список використаних джерел

1. USA-EU - international trade in goods statistics - Statistics Explained - Eurostat. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=USA-EU_-_international_trade_in_goods_statistics.

2. Digital in the EU-US Trade and Technology Council. *Shaping Europe's digital future*. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/trade-and-technology-council.

3. U.S.-EU Trade and Technology Council: Background and Issues. *CRS Products*
from the Library of Congress.URL: https://www.congress.gov/crs_external_products/IF/PDF/IF12575/IF12575.7.pdf.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ (МВФ, СВІТОВОГО БАНКУ) У ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Лукачко Дмитро

студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Брензович Катерина Степанівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Метою дослідження є комплексний аналіз ролі Міжнародного валютного фонду та Групи Світового банку як ключових акторів у забезпеченні макрофінансової стабільності та реалізації структурної трансформації України на шляху до післявоєнного відновлення та європейської інтеграції.

Загальні потреби України у відновленні та реконструкції протягом наступного десятиліття сягають приблизно 524 мільярдів доларів США (згідно з RDNA4, станом на лютий 2025 року). Забезпечення макроекономічної стійкості критично залежить від безперервної зовнішньої фінансової допомоги та успішного обговорення лікування державного боргу. При цьому, приватний капітал потенційно може покрити лише до однієї третини загальних витрат на відновлення, що вимагає негайного створення надійного регуляторного середовища [1].

Роль МВФ та Світового банку є взаємодоповнюючою, але функціонально відмінною. Міжнародний валютний фонд сфокусований на підтримці глобальної фінансової стабільності, запобіганні криз та нагляді за економічною політикою, надаючи ліквідність та вимагаючи фіскальних і монетарних реформ для забезпечення макрофінансової стійкості. Успішне виконання програми МВФ є фундаментальним сертифікатором фінансової життєздатності України та

обов'язковою передумовою для розблокування фінансування від інших партнерів, включаючи великі бюджетні транші Світового банку (наприклад, DPL). Ключовим інструментом є чотирирічна Програма розширеного фінансування (EFF), схвалена у березні 2023 року. Загальний обсяг EFF складає $15.6 мільярда (2023–2027), при цьому Україна успішно завершила шість переглядів програми, залучивши близько $9.8 мільярда. Фінансування EFF жорстко прив'язане до виконання структурних маяків - обов'язкових інституційних реформ, що робить програму "конституцією реформ воєнного часу" [2].

Ключові напрямки цих реформ охоплюють фіскальне управління та прозорість (оцінка фіскальних витрат держкомпаній) , державне управління та антикорупцію (прийняття нового закону про Бюро економічної безпеки (БЕБ)) , а також корпоративне управління (покращення управління в енергетичному секторі, включаючи відновлення конкурсного відбору постачальника «останньої надії» та покращення управління «Укртрансгазу» з можливим його виокремленням) [4].

Натомість, Світовий банк (СБ) орієнтований на довгостроковий економічний розвиток та фінансування інвестиційних проєктів у ключових секторах (інфраструктура, енергетика, соціальний сектор), часто заповнюючи прогалини у сферах, де інші донори менш активні, зокрема, в охороні здоров’я. Головний інструмент СБ - проєкт PEACE («Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління»). З 2022 року Світовий банк мобілізував понад $55.8 мільярда бюджетної підтримки від міжнародних партнерів через свої проєкти, кошти з яких спрямовані на пріоритетні видатки у соціальній сфері та підтримку критичних державних функцій. Кредити DPL (Development Policy Loan), які надаються єдиним траншем за виконання системних реформ, також є важливим механізмом [3].

Наприклад, позика «Основи зростання» обсягом $1.5 мільярда, схвалена у березні 2024 року, надійшла під гарантії урядів Японії та Великої Британії. Реформи в рамках DPL включають імплементацію митного та податкового досвіду ЄС та забезпечення прозорості в електронних закупівлях. Крім того, Банк фінансує інвестиції у відновлення критичної інфраструктури, надавши грантову допомогу для закупівлі газових когенераційних установок, які підвищують енергетичну стійкість прифронтових регіонів.

Спільна умова МВФ та Світового банку - покращення корпоративного управління для зниження фіскальних ризиків, що включає відновлення корпоративного управління в НАК «Нафтогаз України» на принципах ОЕСР та покращення управління газовими сховищами «Укртрансгазу». Антикорупційний комплаєнс є базовою вимогою для залучення інвестицій, що підкреслюється вимогами DPL СБ прозорості в системі електронних закупівель та структурними маяками МВФ щодо ухвалення нового закону про БЕБ [5].

Вимоги МФІ інтегровані в єдину національну стратегію реформ - так звану «Матрицю реформ», що об'єднує умови МВФ, Світового банку та Європейської Комісії (Ukraine Facility). Таким чином, фінансова допомога виступає як інструмент геополітичної інтеграції, а Світовий банк консультує Уряд щодо "Плану України" для прискорення підготовки до вступу в ЄС. Однак, незважаючи на зовнішній контроль та координацію донорів, найбільші ризики зосереджені на внутрішньому рівні: відсутність юридично затвердженого єдиного загальнонаціонального плану відновлення створює надмірну дискрецію у пріоритезації проєктів, що може призводити до зловживань.

Підсумовуючи, роль МВФ та Світового банку у відновленні України є багатогранною та незамінною. МВФ успішно забезпечує макрофінансову ліквідність через EFF, підтримуючи стабільність та резерви. Одночасно Світовий банк через механізм PEACE гарантує безперервність критичних соціальних та бюджетних функцій, запобігаючи соціальному колапсу та фінансуючи

невідкладні інфраструктурні потреби. Ключовий вплив міжнародних фінансових інститутів полягає в структурній трансформації: їхні вимоги прискорили впровадження глибоких реформ, зокрема, підвищення прозорості у системі державних закупівель та реформи корпоративного управління великих державних підприємств, що є критично важливим для зниження квазі-фіскальних ризиків.

Список використаних джерел

1. World Bank: Ukraine Overview . URL: https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview (дата звернення: 08.11.2025)

2. World Bank Report on Ukraine (PDF) . URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099031124161526212/pdf/BOSIB140c838360c61bbb912b93c7ce83e7.pdf (дата звернення: 08.11.2025)

3. World Bank: Ukraine Economic Update (April 2024) . URL: https://thedocs.worldbank.org/en/doc/e57005788a57ece0e8079b820966e46a-0080012024/original/Ukraine-2pager-April-2024-UKR.pdf (дата звернення: 08.11.2025)

4. Рада директорів МВФ ухвалила програму розширеного фінансування для України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-direktoriv-mvf-uhvalila-programu-rozshirenogo-finansuvannya-dlya-ukrayini-obsyagom-156-mlrd-dol-ssha-ta-zatverdila-pershiy-transh-u-sumi-27-mlrd-dol-ssha (дата звернення: 09.11.2025)

5. Глава «Нафтогазу» обговорив із місією МВФ реформу корпоративного врядування. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3670944-glava-naftogazu-obgovoriv-iz-misieu-mvf-reformu-korporativnogo-vraduvanna.html (дата звернення: 10.11.2025)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Маріна Іван

студент ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Галинська Юлія Вікторівна

доктор економічних наук, професор кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Світове господарство є складною інтегрованою системою, що включає всі економічні відносини між державами та іншими суб'єктами міжнародної економіки, спрямовані на виробництво, розподіл і споживання товарів і послуг. В його основі лежить взаємодія національних економік через міжнародну торгівлю, фінансові потоки, технології, трудову міграцію та інші аспекти економічної інтеграції.

Однією з основних складових світового господарства є міжнародна торгівля, що охоплює обмін товарами та послугами між країнами. Вона відіграє центральну роль у забезпеченні зростання економік через спеціалізацію, доступ до нових технологій та товарів [5, с. 12].

Окрім міжнародної торгівлі, важливу роль у функціонуванні світового господарства відіграють фінансові потоки, зокрема, інвестиції, кредитування та банківські операції. Глобалізація фінансових ринків дозволяє країнам мобілізувати ресурси для розвитку, однак, з іншого боку, вона створює ризики, пов'язані з фінансовими кризами, такими як обвал валют чи боргові кризи. Зростання мобільності капіталу і зменшення бар'єрів на ринках фінансів

призводить до глибшої взаємозалежності економік, що вимагає розробки ефективних механізмів регулювання міжнародних фінансів [6, с. 43].

Основні компоненти світового господарства

- Міжнародна торгівля
- Міжнародні фінанси
- Цифрова економіка
- Міжнародна трудова міграція
- Технологічна інтеграція
- Міжнародні організації
- Глобалізація економічних процесів
- Економічні регіональні блоки
- Екологічні аспекти
- Політичні фактори

Розвиток світового господарства обумовлений низкою ключових факторів, які взаємодіють і визначають його структуру та напрямки. Один з основних факторів, який суттєво впливає на економічний розвиток у глобальному масштабі, це глобалізація. Вона забезпечує інтеграцію національних економік у єдину глобальну систему, стимулюючи розвиток міжнародної торгівлі, фінансових потоків і технологічних інновацій [3, с. 76].

Технології, такі як автоматизація, штучний інтелект, інтернет речей та цифровізація, дозволяють підвищити продуктивність і ефективність у всіх сферах — від виробництва до надання послуг, наприклад, завдяки розвитку фінансових технологій (FinTech) компанії можуть запропонувати нові форми платежів і банківських послуг на міжнародному рівні [6, с. 45].

Не менш важливу роль відіграють міжнародні фінанси та інвестиції. Ринки капіталу, що забезпечують країнам доступ до необхідних ресурсів, створюють умови для економічного розвитку, сприяють модернізації виробництва та

покращенню інфраструктури. Проте глобалізація фінансів також створює ризики для національних економік, такі як високий рівень боргових зобов'язань або фінансові кризи. Країни, які здатні ефективно залучати інвестиції та керувати фінансовими потоками, мають значні переваги в умовах глобального конкурентного середовища, наприклад, в умовах фінансової нестабільності такі організації, як МВФ, можуть надавати кредити країнам, що розвиваються, допомагаючи їм долати економічні труднощі [2, с. 81].

Політична стабільність і діяльність міжнародних організацій також мають значний вплив на розвиток світового господарства. Не менш важливим є вплив екологічних факторів, які визначають сталість розвитку світового господарства. Зміни клімату, виснаження природних ресурсів і забруднення навколишнього середовища можуть мати серйозні наслідки для глобальної економіки.

Ще одним фактором, що визначає розвиток світового господарства, є трудова міграція. Рух робочої сили між країнами сприяє розширенню ринку праці, вирівнюванню рівня економічного розвитку між різними регіонами і країнами. Міграція дозволяє заповнити дефіцит робочої сили в окремих країнах і підвищити кваліфікацію працівників.

Механізми регулювання та інтернаціоналізації світового господарства мають важливу роль у забезпеченні стабільності глобальної економіки та взаємодії національних економік. В умовах глобалізації та інтеграції національних економік у світову економічну систему роль таких механізмів значно зросла, оскільки вони сприяють подоланню економічних, політичних і соціальних бар'єрів, а також забезпечують стандартизацію правил і норм, які регулюють міжнародні відносини.

Одним із основних механізмів регулювання є міжнародні організації, які займаються координацією економічної діяльності на глобальному рівні. Серед них особливе місце займають такі інститути, як Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк. СОТ створена для

забезпечення вільної та справедливої торгівлі між країнами, регулюючи торгові суперечки та знижуючи торгові бар'єри. Завдяки її роботі країни мають змогу отримувати рівні умови для розвитку своєї економіки в контексті міжнародної торгівлі, наприклад, СОТ активно сприяє зниженню тарифів і квот на товари, що полегшує експорт і імпорт між країнами [5, с. 10].

Багатосторонні торгові угоди укладаються між групами країн та сприяють створенню економічних блоків, які полегшують торгові відносини між країнами і підвищують ефективність використання ресурсів. Прикладом таких угод є Північноамериканська угода про вільну торгівлю (NAFTA) та Європейський Союз (ЄС), які створюють єдиний ринок для своїх учасників, знижуючи митні бар'єри та інші обмеження. Такі угоди дозволяють країнам-учасникам досягати економічної ефективності завдяки зростанню обсягів торгівлі, мобільності робочої сили та капіталу, наприклад, завдяки NAFTA країни Північної Америки змогли значно збільшити свою торгівлю, а ЄС став одним з найбільших економічних блоків у світі [1].

Економічна інтеграція включає в себе як економічну, так і політичну співпрацю між країнами. Вона має різні форми, від угод про вільну торгівлю до більш глибоких інтеграційних процесів, таких як ЄС, де країни не лише звільняються від митних бар'єрів, але й інтегрують свої економічні політики, регулюючи фінанси, валюту, митницю та інші сфери на спільному рівні [4, с. 132].

Використання фінансових інструментів для управління економічними процесами є важливим аспектом регулювання. Міжнародні фінансові установи, такі як МВФ та Світовий банк, активно залучають країни до співпраці, надаючи кредити та консультування, що сприяє стабільності економік, які переживають кризи. МВФ займається наданням кредитів для підтримки країн, що перебувають у фінансових труднощах, одночасно забезпечуючи певні умови для економічних реформ у цих країнах [2, с. 89].

Інтернаціоналізація світового господарства передбачає поступове відкриття ринків для зовнішніх інвестицій і товарів, що створює можливості для розвитку нових економік. Країни, які через інтернаціоналізацію змогли адаптувати свої економіки до глобальних стандартів, значно підвищують свій економічний потенціал і стають важливими гравцями на світових ринках.

Таким чином, світове господарство розвивається під впливом глобалізації, цифровізації та зростання взаємозалежності між країнами. Це відкриває нові можливості для міжнародної торгівлі, інвестицій і технологічного обміну, але водночас загострює фінансові, соціальні й екологічні проблеми. Серед основних викликів — фінансова нестабільність, нерівномірність розподілу ресурсів, міграційні процеси та кліматичні зміни.

Подолання цих труднощів можливе за умови ефективної співпраці країн, діяльності міжнародних організацій, розвитку регіональної інтеграції, впровадження інновацій та підвищення рівня економічної відповідальності держав. Комплекс цих заходів сприяє стабільному та збалансованому розвитку світової економічної системи.

Список використаних джерел

1. Журнал Ecobusiness. Сталий розвиток та охорона довкілля: як віднайти баланс в діалозі бізнес-держава-громадськість. Екологія підприємства. 2021. URL: https://surl.li/enllay

2. Миценко В. Роль глобальних ланцюгів створення вартості для економічного розвитку країн. Збірник наукових праць «Вчені записки». 2023. № 32 (3). С. 79–89.

3. Осіпова Л. В. Вплив глобалізації на сучасні економічні моделі: нові виклики та можливості. Економіка та суспільство. 2024. № 66. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-78

4. Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 13 грудня 2024 р. За заг. ред. д.е.н., професора Калініної С.П. Київ: МДУ, 2024. 132 с.

5. Сіденко В. Р. Глобалізація. Енциклопедія Сучасної України, Том 5. URL: https://esu.com.ua/article-30448

6. Смаглюк А. А., Кондрат О. Б. Оцінка впливу цифровізації на економічний розвиток: перспективи переходу до цифрової економіки. Академічні візії. 2025. № 42. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15363710

7. Abiakam C. S. Globalization at A Crossroads: Balancing Economic Integration with National Sovereignty. Wah Academia Journal of Social Sciences. 2025. Vol. 4, no. 1. P. 86–106.

ЦИФРОВИЙ РОЗРИВ МІЖ РОЗВИНЕНИМИ ТА КРАЇНАМИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Маркович Олександр

студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Брензович Катерина Степанівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Сучасна глобальна економіка характеризується стрімкою цифровізацією – інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють центральну роль у виробництві, обміні інформацією та наданні послуг. Водночас існує явище, яке отримало назву «цифровий розрив», що означає суттєві відмінності у доступі до сучасних цифрових технологій між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. Такий розрив став одним з найбільших викликів для держав, що розвиваються, оскільки вони стикаються зі значними труднощами в доступі до новітніх технологій та цифрових інструментів. Цифрова нерівність має не лише технічний вимір – вона призводить до відчутних соціально-економічних наслідків. Країни, що розвиваються, часто зіштовхуються з низкою взаємопов'язаних проблем: нерівність у доступі до цифрових ресурсів, недостатній рівень цифрових навичок населення, обмежені фінансові можливості для інвестицій у нові технології, а також слабка інфраструктура. Це обмежує їх здатність ефективно інтегруватися в глобальну економіку, гальмує економічне зростання та звужує участь у міжнародній торгівлі. [1] Враховуючи такі ризики, подолання цифрового розриву є критично важливим завданням для забезпечення сталого розвитку країн, що розвиваються.

Цифровий розрив суттєво впливає на економічний розвиток та конкурентоспроможність країн, що розвиваються. Обмежений доступ до Інтернету і цифрових технологій знижує продуктивність та уповільнює зростання ВВП, адже бізнес і державні послуги не можуть повною мірою перейти на сучасні цифрові платформи. За даними Міжнародного союзу електрозв'язку, рівень доступу до Інтернету тісно пов'язаний з рівнем розвитку: у країнах із високим доходом інтернетом охоплено близько 94% населення, тоді як у країнах з низьким доходом – лише приблизно 23%. [2] Така розбіжність у підключенні відображає глибоку економічну прірву: розвинені економіки завдяки повсюдній цифровізації отримують додаткові вигоди (нові ринки, ефективніші бізнес-моделі), тоді як країни, що розвиваються, втрачають можливості для розвитку цифрового підприємництва та експорту послуг. Вартість технологій також залишається бар'єром: хоча у світі спостерігається тенденція до здешевлення інтернет-послуг, у багатьох бідніших державах доступ до мережі надто дорогий для пересічних громадян. Наприклад, у деяких країнах, що розвиваються, вартість фіксованого широкосмугового підключення до Інтернету може становити майже третину середнього доходу на душу населення. Висока вартість і низька платоспроможність стримують поширення ІКТ, закріплюючи відставання цих економік від розвинених країн.

Цифровий розрив поглиблює соціальну нерівність як всередині країн, що розвиваються, так і між державами на глобальному рівні. Населення, позбавлене достатнього доступу до цифрових ресурсів, опиняється у невигідному становищі щодо освіти, ринку праці та доступу до інформації. Зокрема, низький рівень цифрової грамотності та відсутність навичок роботи з інформаційними технологіями у значної частини населення розвиваючих країн зумовлюють менші можливості для отримання якісної освіти і високооплачуваної роботи. Це стосується передусім вразливих груп – сільського населення, малозабезпечених родин, а також жінок, які часто мають менший доступ до технологій. Виникає

замкнене коло: цифрова ізоляція окремих спільнот призводить до їх економічної й культурної ізоляції, що, своєю чергою, ще більше ускладнює набуття цифрових навичок. Дослідження підтверджують, що країни, що розвиваються, стикаються з комплексом таких проблем – від нерівності в доступі та недостатніх цифрових компетенцій населення до інфраструктурних обмежень – і все це гальмує їхній людський розвиток. [3] В результаті посилюється розрив у якості життя: різниця в можливостях між громадянами цифрово-розвинених суспільств і тими, хто не має доступу до мережі, проявляється у різних сферах (освіта, охорона здоров'я, фінансова грамотність тощо). Таким чином, цифрова нерівність стає фактором соціальної стратифікації у світі, підсилюючи існуючі розшарування.

Однією з першопричин цифрового розриву є відмінності в розвитку цифрової інфраструктури. Розвинені країни мають широку мережу сучасних телекомунікаційних систем – високошвидкісний фіксований Інтернет, покриття мобільним зв'язком 4G/5G, розвинену IT-інфраструктуру в освіті, бізнесі та держуправлінні. Натомість багато країн, що розвиваються, все ще не забезпечені належною інтернет-інфраструктурою: низька пропускна здатність каналів зв'язку, обмежена географія покриття (особливо у віддалених сільських районах), нестабільне електропостачання та застаріле обладнання. Станом на 2025 рік, понад чверть населення планети досі лишається офлайн, [4] причому більшість з тих, хто не підключений до мережі, проживає саме в країнах, що розвиваються. Для порівняння, у Європі та Північній Америці рівень інтернет-користування наближається до насичення (близько 90% населення онлайн), тоді як в середньому по країнах Африки підключено лише ~36% мешканців. Недостатній розвиток інфраструктури призводить до «цифрової ізоляції» цілих регіонів і спільнот, не дозволяючи їм користуватися перевагами цифрової економіки. Це стосується не лише доступу до Інтернету як такого, але й якості з'єднання: повільний інтернет та перебої зв'язку унеможливлюють ефективне використання онлайн-сервісів, електронної комерції, дистанційного навчання.

Інфраструктурний вимір тісно пов’язаний з економічним: країни, які не інвестують достатньо коштів у телекомунікаційну мережу та цифрові сервіси, відстають у продуктивності та інноваціях, консервація технічного відставання підриває їх перспективи розвитку.

Цифровий розрив між розвиненими та такими, що розвиваються, країнами наразі залишається вагомим чинником глобальної нерівності. Різниця в рівнях доступу до Інтернету, інформації та цифрових технологій відображає і поглиблює економічний розрив: ті суспільства, які не інтегровані в цифрову економіку, втрачають темпи росту, інвестиції та можливості для інновацій. Соціальні наслідки цифрової нерівності проявляються у вигляді обмеженого доступу до якісної освіти, медичних і державних послуг для значної частини населення планети, що гальмує прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку. Інфраструктурні та технологічні бар’єри все ще перешкоджають повноцінному залученню країн, що розвиваються, до глобального цифрового простору: відсутність сучасних мереж, висока вартість підключення і недостатня цифрова грамотність складають взаємопов’язаний комплекс проблем. Водночас, усвідомлення критичності цього питання зростає, і міжнародна спільнота формує спільні підходи до його вирішення. Інвестиції у телекомунікаційну інфраструктуру, ініціативи з навчання навичкам роботи з цифровими технологіями, програми зі зниження вартості інтернет-послуг та спеціальні проекти на підтримку вразливих груп населення – усе це стає невід’ємною частиною порядку денного розвитку. Поступове скорочення частки офлайн-населення (з 2,8 млрд у 2023 році до 2,6 млрд у 2024 році) свідчить про повільний, але позитивний тренд. [5] Проте для подолання цифрового розриву потрібне прискорення зусиль: універсальна та значуща підключеність має стати глобальним суспільним благом, доступним для кожного, незалежно від країни проживання чи соціального стану. Тільки за умов, коли розвинені і країни, що розвиваються, спільно вкладатимуть у цифрову інфраструктуру, освіту та

інклюзивність, можна очікувати формування справді єдиного «цифрового світу» без поділу на центр і периферію. Подолання цифрового розриву – це необхідна передумова для побудови інклюзивної та стійкої глобальної економіки у XXI столітті, де плоди цифрового прогресу будуть доступні всім народам.

Список використаних джерел

1. Kravchuk P., Baula O. Digital divide in the international economy: challenges for developing countries. *Economic scope*. 2025. No. 199. P. 65–70. URL: https://doi.org/10.30838/ep.199.65-70 (date of access: 22.11.2025).

2. Statistics. *ITU: Connecting the world and beyond*. URL: http://www.itu.int/itu-d/reports/statistics/2025/10/15/ff25-internet-use/ (date of access: 22.11.2025).

3. Closing the global digital divide for universal gain - interaction. *InterAction*. URL: http://www.interaction.org/blog/closing-the-global-digital-divide-for-universal-gain (date of access: 23.11.2025).

4. Global digital development: what the stats say. *Giga*. URL: http://giga.global/global-digital-development-what-the-stats-say/ (date of access: 23.11.2025).

5. Closing the global digital divide for universal gain - interaction. *InterAction*. URL: http://www.interaction.org/blog/closing-the-global-digital-divide-for-universal-gain/ (date of access: 23.11.2025).

ВИКОРИСТАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ ПРАВИЛ ІНКОТЕРМС У ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Маркович Олександр та Лалакулич Віталіна
студенти IV курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Брензович Катерина Степанівна
кандидат економічних наук, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У сучасній міжнародній торгівлі успішність логістичних процесів значною мірою залежить від чіткого розподілу обов'язків, витрат і ризиків між продавцем і покупцем при поставках товарів. Комерційні правила Інкотермс, розроблені Міжнародною торговою палатою, покликані забезпечити таку визначеність, однак їх практичне застосування потребує постійного аналізу та оновлення у відповідь на динамічні зміни глобальної логістики. З одного боку, стандартизовані терміни Інкотермс значно спрощують укладення угод і мінімізують непорозуміння між сторонами. З іншого боку, недостатнє розуміння або неправильне використання цих правил може призвести до спірних ситуацій, додаткових витрат чи затримок у постачанні.

Інкотермс (від International Commercial Terms) – це звід міжнародно визнаних торговельних правил, які точно визначають обов'язки продавця і покупця щодо доставки товару в рамках експортно-імпортної операції. Кожне правило Інкотермс окреслює, хто саме відповідає за організацію та оплату перевезення, страхування вантажу, митне оформлення та інші логістичні формальності, а також коли саме відбувається перехід ризику випадкової втрати або пошкодження товару від продавця до покупця. Завдяки цьому сторони

наперед узгоджують усі ключові аспекти доставки: пункт і момент фактичної передачі товару, розподіл витрат на транспортування, страхування, вантажно-розвантажувальні роботи, сплату мит тощо. Важливо, що правила Інкотермс не регулюють перехід права власності на товар або порядок оплати – вони зосереджені лише на розподілі логістичних зобов'язань, ризиків та витрат між сторонами. Широке впровадження цих стандартів по всьому світу значно спростило укладення міжнародних угод, уніфікувавши торговельну термінологію. [1] Використання Інкотермс дозволяє запобігти багатьом спорам і помилкам: за рахунок чіткого окреслення відповідальності сторін знижуються ризики непорозумінь і додаткових витрат, забезпечується більш плавний хід експортно-імпортних операцій. Зокрема, уряди й торгові організації по всьому світу підтримують застосування Інкотермс, що зробило їх невід'ємною складовою міжнародних контрактів купівлі-продажу.

Правила Інкотермс періодично переглядаються приблизно кожні десять років, щоб врахувати еволюцію торгівельних практик. Остання редакція – Інкотермс 2020 – набула чинності 1 січня 2020 року, замінивши версію 2010 р. Основні нововведення Інкотермс 2020 спрямовані на підвищення прозорості та адаптацію до сучасних вимог логістики. По-перше, термін DAT (Delivered at Terminal, поставка на терміналі) було перейменовано на DPU (Delivered at Place Unloaded – поставка в місці, розвантажено) для точнішого відображення його змісту. Нова назва підкреслює, що доставка може здійснюватися в будь-яке узгоджене місце, а не лише на термінал, і що продавець несе відповідальність за розвантаження товару при DPU (на відміну від умов DAP, за яких продавець доставляє без розвантаження). По-друге, було враховано потреби контейнерних та мультимодальних перевезень у документальному оформленні: правило FCA (Free Carrier) тепер передбачає можливість, за домовленістю сторін, отримання коносамента з відміткою "on board" продавцем після завантаження товару на борт судна. Це нововведення вирішує проблему, коли продавець відвантажував

товар перевізнику на умовах FCA і не міг отримати коносамент для банку, необхідний для акредитива – тепер покупець може доручити перевізнику видати такий коносамент продавцю, що полегшує розрахунки по акредитиву. [2] По-третє, змін зазнали вимоги до страхування вантажів: якщо раніше за правилами CIF і CIP продавець був зобов'язаний забезпечити лише мінімальне страхове покриття (рівня Institute Cargo Clauses "C"), то в Інкотермс 2020 для CIP встановлено підвищений стандарт – обов'язкове страхування на умовах "ICC A" (розширене покриття «від усіх ризиків»). Для CIF мінімальне покриття (ICC "C") залишено без змін, хоча сторони, як і раніше, можуть домовитися про вищий рівень страхування. По-четверте, всі витрати за кожним терміном тепер згруповано в окремому пункті A9/B9 – це означає, що контрактні сторони отримують повний перелік витрат продавця і покупця в межах відповідної умови. Така консолідація покликана підвищити прозорість і полегшити розрахунок логістичних витрат для кожної зі сторін. По-п'яте, редакція 2020 більше уваги приділяє вимогам безпеки: у статтях A4 (перевезення) та A7 (експортно-імпортне оформлення) кожного терміну детально прописані обов'язки сторін щодо виконання заходів безпеки (наприклад, огляд вантажу, перевірка на відповідність нормам). По-шосте, в новій версії враховано практику, коли сторони можуть використовувати власний транспорт для перевезення товару.[3] Ряд правил (FCA, DAP, DPU, DDP) були скориговані з урахуванням ситуації, коли продавець або покупець самостійно здійснює перевезення, без залучення незалежного перевізника. Таким чином, Інкотермс 2020 зберегли наступність з редакцією 2010, проте внесли важливі уточнення, що відображають актуальні реалії міжнародної логістики та знижують вірогідність спорів між сторонами.

Правила Інкотермс безпосередньо визначають конфігурацію логістичного ланцюга постачання у кожній зовнішньоторговельній угоді. Обрана сторонами умова поставки фактично відповідає на запитання: хто і коли виконує ту чи іншу

логістичну операцію, хто оплачує відповідні витрати і хто несе ризики на кожному етапі переміщення товару. [4] Наприклад, за умовою EXW (Ex Works) продавець виконує мінімум зобов'язань – фактично лише надає товар у своєму приміщенні, після чого всі подальші витрати та ризики лягають на покупця (транспортування, страхування, експортне оформлення тощо). Натомість при умові DDP (Delivered Duty Paid) максимальний обсяг відповідальності бере на себе продавець – він організовує і оплачує повну доставку товару до країни покупця, включно з митним очищенням імпорту та сплатою податків, тим самим покупець отримує товар «до дверей» і практично не несе логістичних ризиків. [5] Між цими полюсами знаходяться проміжні терміни: скажімо, при FOB (Free on Board) продавець відповідає за доставку та завантаження на борт судна в порту відвантаження, а покупець далі несе витрати на фрахт, страхування і ризики з моменту, коли товар перетнув поручні судна.

Комерційні правила Інкотермс відіграють ключову роль у функціонуванні міжнародних логістичних процесів, слугуючи універсальною мовою для узгодження умов поставки товарів. Їх сутність полягає у встановленні прозорих домовленостей щодо розподілу ризиків, витрат і обов'язків між продавцем і покупцем, що істотно спрощує міжнародну торгівлю та знижує імовірність конфліктів. Редакція Інкотермс 2020 внесла низку важливих змін, спрямованих на актуалізацію правил: було уточнено формулювання умов (DPU замість DAT), враховано сучасні вимоги до страхування та безпеки, підвищено зручність користування шляхом чіткого переліку витрат і можливості використання власного транспорту. Ці нововведення сприятливо позначилися на логістиці, оскільки дозволяють сторонам краще координувати доставку і уникати непорозумінь щодо того, хто за що відповідає на кожному етапі.

Список використаних джерел

1. Incoterms 2020 as a risk management tool for operators: an Italian perspective - Maritime and Transport Law Committee, July 2020. *International Bar Association | IBA*.URL: https://www.ibanet.org/article/6125924e-9370-4868-ab8e-c58df7b33a39 (date of access: 22.11.2025).

2. Incoterms® 2020 - ICC - international chamber of commerce. *ICC - International Chamber of Commerce*. URL: https://iccwbo.org/business-solutions/incoterms-rules/incoterms-2020/ (date of access: 22.11.2025)..

3. Incoterms 2020 rules. *DHL*. URL: http://www.dhl.com/pt-en/home/freight/help-center-for-european-road-and-rail/incoterms-2020-rules.html (date of access: 22.11.2025)..

4. Know your incoterms. *International Trade Administration | Trade.gov*. URL: http://www.trade.gov/know-your-incoterms (date of access: 23.11.2025).

5. Incoterms for USA and Canada - shipping to or from north america. *Maersk | Integrated Container Logistics & Supply Chain Services*. URL: http://www.maersk.com/logistics-explained/customs-and compliance/2023/09/27/incoterms-north-america (date of access: 23.11.2025).

РОЛЬ ТНК ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІК КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Маркович Олександр та Лалакулич Віталіна
студенти IV курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Гетманенко Олексій Олександрович
доктор філософії, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Попри значну поширеність транснаціональних корпорацій у глобальній економіці, їхній вплив на країни, що розвиваються, залишається неоднозначним і потребує поглибленого аналізу. З одного боку, діяльність ТНК сприяє припливу прямих іноземних інвестицій, модернізації виробництва та інтеграції національних економік у світові ринки. З іншого боку, присутність ТНК може супроводжуватися низкою ризиків, зокрема посиленням економічної залежності, витісненням локального бізнесу та нерівномірним розподілом вигод. Наявні наукові дослідження висвітлюють окремі аспекти цієї проблематики, однак комплексна оцінка балансу позитивних і негативних наслідків все ще є недостатньою. Саме тому постає потреба у всебічному дослідженні механізмів впливу ТНК на економічний розвиток країн, що розвиваються, та визначенні напрямів підвищення ефективності такого впливу.

Метою статті є дослідження впливу діяльності ТНК на країни, що розвиваються.

Виклад основного матеріалу: Транснаціональні корпорації посідають провідне місце в системі міжнародних економічних зв’язків і відіграють дедалі вагомішу роль у глобальних процесах. Співпраця з такими структурами є

важливим чинником розвитку як для розвинених країн, так і для держав, що розвиваються, оскільки вона сприяє формуванню сприятливих умов для взаємовигідного економічного співробітництва та стимулює регіональний розвиток. Безум Транснаціональні корпорації, що діють у країнах, що розвиваються, зумовлюють як сприятливий, так і потенційно деструктивний вплив на їхній економічний розвиток, соціальні процеси та політичне середовище. З одного боку, вони створюють робочі місця, підвищують рівень зайнятості та доходів населення, сприяють поширенню інновацій і технологій, що позитивно позначається на соціально-економічному розвитку. З іншого боку, ТНК можуть поглиблювати соціальну нерівність, впливати на культурне середовище, чинити тиск на політичні інститути та створювати екологічні ризики. Їхній вплив охоплює державний, корпоративний і суспільний рівні, що зумовлює складність оцінювання результатів їхньої діяльності

Більшість країн, що розвиваються, прагнуть залучати філії ТНК та конкурують за збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій, розглядаючи їх як важливий ресурс економічного зростання. Серед ключових переваг функціонування ТНК у таких державах виокремлюють значний вплив на ринок праці, зокрема через створення нових робочих місць і підвищення рівня добробуту населення, а також стимулювання внутрішньої торгівлі та науково-технічного розвитку [1].

За географічним розподілом найбільша частка транснаціональних корпорацій зосереджена у США — 45,2 %, у Китаї — 15,8 %. По 6 % світових ТНК припадає на Японію та Францію; 4,8 % — на Німеччину; 3 % — на Канаду; 2,4 % — на Індію; 2,2 % — на Швейцарію; 2 % — на Італію. Решта 12 % розміщена в інших країнах світу [2].

Говорячи про розвиток транснаціональних корпорацій та їхню взаємодію з національними економіками, ключовим елементом є прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Саме вони визначають масштаби залучення фінансових ресурсів

корпорацій до приймаючих держав. Після стрімкого відновлення обсягів ПІІ у 2021 році, спричиненого постпандемійним відновленням, у 2022 році зафіксовано їхнє нове скорочення на 12 %, про що свідчить звіт Конференції ООН з торгівлі та розвитку [3]. Основними чинниками падіння виступили повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну та його економічні наслідки, зокрема зростання цін на продовольство й енергоносії. Особливо суттєво зменшилися обсяги ПІІ у розвинені країни — на 37 %. Натомість приплив інвестицій у країни, що розвиваються, зріс на 4 % і досяг рекордних 916 млрд дол. США, причому основна частина припала на найбільші економіки – Індію, Китай та Бразилію.

У 2023 році глобальний обсяг ПІІ зріс на 3 %, хоча структура їхнього розподілу зазнала змін. Зокрема, інвестиції у країни, що розвиваються, скоротилися на 9 % через падіння потоків до держав Азії та Африки. Водночас приплив ПІІ у розвинені країни збільшився на 38 % порівняно з 2022 роком, що підтверджує провідну роль індустріально розвинених регіонів у формуванні глобальних інвестиційних потоків.

ПІІ залишаються одним із ключових драйверів соціально-економічного розвитку країн, що розвиваються. Досвід таких держав, як Китай, Індія, Мексика, Бразилія та Тайвань, демонструє, що активна інтеграція у світові інвестиційні процеси сприяє структурній модернізації економік, зростанню продуктивності та покращенню соціальних показників [4]. Водночас діяльність транснаціональних корпорацій супроводжується низкою ризиків. Серед основних негативних аспектів — витіснення місцевих підприємств, перенесення екологічно шкідливих виробництв до країн із нижчими екологічними стандартами, а також потенційна залежність економіки від рішень іноземного капіталу, що може впливати на економічну стабільність та політичні процеси.

Однією з ключових проблем, що постають перед країнами, які розвиваються, є визначення оптимальної моделі економічного розвитку та вибір

ефективних напрямів інтеграції в глобальну економіку. Значну роль у цих процесах відіграють ТНК, які можуть як сприяти прискоренню розвитку окремих секторів економіки, так і створювати потенційні загрози, що здатні призводити до кризових ситуацій. У цьому контексті формується дуалізм між національними інтересами та динамікою розвитку ТНК.

З огляду на поєднання позитивних і негативних наслідків діяльності транснаціональних корпорацій у країнах, що розвиваються, вирішальним чинником ефективності їхнього впливу є державна політика. На початкових етапах економічної трансформації залучення ПІІ є доцільним і часто необхідним, оскільки воно забезпечує доступ до капіталу, технологій і управлінських практик. У цей період переваги отримують здебільшого ТНК — завдяки пільговим режимам та сприятливим регуляторним умовам. Однак у міру зміцнення національної економіки вигоди від діяльності ТНК починають зростати для приймаючої держави: підвищуються податкові надходження, розвивається ринок праці, залучаються іноземні спеціалісти, а країна отримує можливість активніше конкурувати на світовому ринку. Таким чином, лише ефективна та виважена державна політика здатна забезпечити збалансований вплив ТНК і максимізацію їхнього позитивного внеску у розвиток національної економіки.

Висновки. Вплив транснаціональних корпорацій на економіку країн, що розвиваються, характеризується поєднанням стимулюючих ефектів та структурних ризиків. За умови належного державного регулювання ТНК можуть сприяти модернізації національних економік через передавання технологій, розвиток місцевих ринків та інвестування у ключові галузі. Важливим чинником підвищення ефективності їх діяльності є інтеграція місцевих фахівців у управлінські структури, що забезпечує нарощення людського капіталу та підвищення соціально-економічної стійкості. Водночас досягнення позитивного ефекту вимагає контролю за потенційними ризиками, зокрема витісненням

національного бізнесу та посиленням економічної залежності від іноземного капіталу. Перспективою подальших досліджень є оцінка впливу діяльності ТНК на соціально-економічну динаміку України та визначення оптимальних механізмів співпраці держави з міжнародними корпораціями.

Список використаних джерел

1. Сімахова А. О., & Юрчук, К. Ю. (2024). Оцінка впливу діяльності ТНК на країни, що розвиваються. Економіка, управління та адміністрування, (3(109), 48–52. URL: https://doi.org/10.26642/ema-2024-3(109)-48-52

2. Дорошенко Т. Розвиток транснаціональних корпорацій та їх вплив на економіку країни. Економічний аналіз. – 2023. – Т. 33, № 2. – С. 95–102

3. World Investment Report 2023 [Electronic resource]. – URL : https://unctad.org/publication/worldinvestment-report-2023.

4. Савченко М. Мультинаціональні корпорації в економіці країн, що розвиваються: світові тенденції та вітчизняні реалії / М.Савченко, А.Гриб, А.Соболева // Galician economic journal. – 2023. – № 4 (83). – С. 182–194.

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Матяш Ангеліна

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Кушнір Наталія Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальної нестабільності економічна дипломатія формується як один із ключових інструментів реалізації зовнішньої політики держави. Для України, яка перебуває у стані війни, проходить трансформацію економічної моделі та водночас інтегрується до європейського та світового економічного простору, ефективність економічної дипломатії набуває вирішального значення. Важливо наголосити, що економічна дипломатія та зовнішньоторговельний оборот — не тотожні явища: перше є інструментом політики, друге — відображенням фактичної структури торгівлі. Дипломатичні механізми формують умови, які роблять можливим зростання торговельних потоків і економічної взаємодії.

Потреба осмислення сучасної ролі економічної дипломатії України зумовлена посиленням її участі в міжнародних організаціях, масштабним залученням зовнішнього фінансування, боротьбою з російською економічною агресією та переорієнтацією торговельних зв'язків.

Аналіз останніх досліджень та аналітичних звітів. Проблематику економічної дипломатії та її впливу на економічну політику досліджували українські та зарубіжні науковці: В. Кравченко [1], О. Мельников [2], О. Ширков

[3], , а також представники теорії “м'якої сили”, серед яких J. Nye [6]. У звітах Світового банку, МВФ та ЄБРР наголошується, що країни з активною економічною дипломатією швидше інтегруються у глобальні ланцюги доданої вартості та успішніше долають кризи [7].

Аналітичні огляди Українського інституту майбутнього та Центру економічної стратегії підкреслюють, що дипломатичні переговори відіграли вирішальну роль у забезпеченні макрофінансової стабільності України у 2022–2024 роках, у просуванні експорту та гарантуванні міжнародної участі у післявоєнній відбудові [5, с. 108].

Основний матеріал. Економічна дипломатія України еволюціонувала від допоміжного інструменту торговельної політики до комплексного механізму впливу на міжнародне середовище. Її ключовою особливістю є здатність формувати економічні умови, у яких національний бізнес отримує доступ до ринків, фінансування та технологій. Водночас важливо враховувати, що економічна дипломатія та зовнішньоторговельний оборот є різними явищами: перше спрямоване на створення можливостей, друге — на статистичне відображення реальних потоків товарів і послуг. Наприклад, домовленості щодо фітосанітарних стандартів при виході українського зерна на ринки Індонезії чи В’єтнаму з’явилися значно раніше, ніж відповідні торговельні поставки. Тобто саме дипломатичні механізми забезпечують інституційну основу для подальшого зростання експорту, інвестицій чи кооперaційних проектів, що особливо важливо для держави, економіка якої перебудовується в умовах воєнних викликів.

Участь України в міжнародних організаціях відіграє суттєву роль у зміцненні її економічних позицій. Членство у СОТ забезпечує передбачуваність торговельного режиму та доступ до механізмів вирішення спорів, що важливо для захисту українських експортерів. Співпраця з МВФ через довгострокові програми, зокрема EFF, не лише надає фінансову підтримку, а й сигналізує

міжнародним інвесторам про надійність України, сприяючи залученню понад 5 млрд доларів прямих інвестицій за два роки. Участь України в діяльності ЄБРР і Світового банку сприяє модернізації транспортної та енергетичної інфраструктури. Водночас просування українських позицій у форматах Форуму Тримор'я чи в межах наближення до стандартів ОЕСР дозволяє інтегруватися до сучасних інституцій управління, що посилює інвестиційну привабливість країни навіть у кризових умовах [2, с. 48]. Таким чином, міжнародні організації не лише надають фінансову чи технічну допомогу, а й формують нормативний простір, у якому Україна вибудовує стратегію економічної стабільності та зростання.

Значущими результатами економічної дипломатії стали практичні дії з просування українського експорту. З 2022 року уряд посилив роботу з відкриття нових ринків у країнах Африки, Азії та Латинської Америки, що має компенсувати часткову втрату традиційних торговельних маршрутів. Візити на високому рівні до Кенії, Саудівської Аравії, Японії та Сінгапуру дозволили активізувати переговори щодо доступу до ринків агропродукції, металургії та ІТ-послуг [1, с. 164]. Додатковим напрямом стала розбудова «зеленої логістики» у Чорному морі, що включає альтернативні маршрути для експорту продовольства та промислових товарів. З іншого боку, економічна дипломатія сприяла підписанню низки угод з країнами НАТО та ЄС про кооперацію в оборонно-промисловому секторі. Спільні підприємства з Німеччиною, Францією та Туреччиною дозволяють збільшити виробництво озброєння, розвинути системи ремонту техніки та забезпечити технологічне оновлення ВПК. Це свідчить, що дипломатія працює не лише на короткострокові експортні інтереси, а й на формування стратегічних галузей, від яких залежить економічна стійкість України.

Важливою складовою економічної дипломатії стало залучення міжнародної фінансової допомоги та пільгових кредитів. Переговори з МВФ, Європейським Союзом, США, Японією, Канадою та іншими партнерами

забезпечили Україні стабільне фінансування у найскладніший період. Наприклад, макрофінансова допомога ЄС, що надається пакетами протягом 2022–2025 років, підтримує бюджет та критичну інфраструктуру, а програма EFF від МВФ передбачає не лише фінансові ресурси, а й структурні маяки, що сприяють запровадженню реформ у енергетичній, фінансовій та фіскальній сферах. Домовленості зі США й Японією щодо багатомільярдних програм технічної та безпекової допомоги створюють можливості для інвестицій у відновлення енергосистеми, підвищення кібербезпеки та розвиток високотехнологічних секторів економіки [5, с. 73]. Усе це свідчить, що дипломатичний компонент є визначальним у забезпеченні фінансової стійкості України.

Не менш важливим напрямом стала участь України у міжнародних форматах, присвячених післявоєнній відбудові. Платформи на кшталт Ukraine Recovery Conference у Лондоні, Парижі та Берліні стали майданчиками для залучення великого бізнесу США, ЄС, Японії та Південної Кореї до інвестиційних проектів у сфері логістики, енергетики, ІТ-інфраструктури та виробництва [4, с. 56]. Саме дипломатичні переговори дозволили Україні визначити пріоритети відбудови, просунути концепцію «Плану Маршалла для України» та забезпечити формування політичних коаліцій, які підтримують інвестиційні гарантії для міжнародних компаній. Синергія дипломатії та економічного планування створює підґрунтя для глибокої модернізації держави, а не лише для фізичного відновлення зруйнованих об’єктів.

Окремим виміром економічної дипломатії стало стримування російської економічної агресії. Україна послідовно працює над створенням міжнародних механізмів компенсації збитків, посиленням санкційного тиску та протидією російським спробам блокувати торговельні маршрути. Дипломатична взаємодія з Туреччиною, ООН та чорноморськими країнами дала можливість підтримувати функціонування альтернативних морських коридорів і запобігти глобальній

продовольчій кризі [7]. Паралельно тривають міжнародні арбітражні процеси щодо енергетичного шантажу та порушення морських свобод. У цьому контексті економічна дипломатія виступає не лише інструментом розвитку, а й засобом економічної оборони, без якого неможливо забезпечити стабільність держави.

Висновки. Економічна дипломатія посідає центральне місце у системі зовнішньої політики України, оскільки забезпечує поєднання політичних, економічних та безпекових інтересів держави в умовах багатовимірних глобальних викликів. Проведений аналіз доводить, що вона не є тотожною до зовнішньоторговельної діяльності: дипломатія створює стратегічні, регуляторні та інституційні передумови, які згодом відображаються у статистичних показниках експорту, інвестицій чи обсягів кооперaційних проєктів. Участь України в діяльності міжнародних організацій, таких як СОТ, МВФ, ЄБРР чи Світовий банк, забезпечує не лише доступ до фінансових ресурсів, а й інтеграцію у глобальні механізми економічного врядування, що підвищує довіру до української економіки з боку міжнародних партнерів.

Практичні результати економічної дипломатії проявляються у розширенні ринків збуту, активізації співпраці з країнами Азії, Африки та Латинської Америки, розвитку оборонно-промислової кооперації з ключовими партнерами НАТО та ЄС, а також у розбудові нових логістичних маршрутів. Значний внесок дипломатичних механізмів спостерігається і в процесі залучення міжнародної фінансової допомоги. Це критично важливо для підтримання макрофінансової стабільності та реалізації реформ, що забезпечило Україні стабільне фінансування понад 25 млрд доларів у 2022-2024 роках.

Список використаних джерел

1. Кравченко В. М. Економічна дипломатія: теорія і практика. Київ: КНЕУ, 2019. 312 с.

2. Мельникова О. В. Економічна дипломатія як інструмент інтеграції України до ЄС. Журнал європейської інтеграції. 2021. №3. С. 41–53.

3. Шнирков О. І. Міжнародна економічна діяльність держави: навч. посіб. Київ: Либідь, 2020. 384 с.

4. Центр економічної стратегії. Фінансова стійкість України у 2022–2024 рр. Аналітичний звіт. Київ, 2024. 188 с.

5. European Commission. Macro-Financial Assistance to Ukraine Reports 2022–2024. Brussels, 2024. 364 p.

6. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. — New York: PublicAffairs, 2019. 192 p

7.World Bank. Ukraine Economic Update, 2023.URL: https://www.worldbank.org/en/country/ukraine (Дата звернення 20.11.2025).

РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА ІННОВАЦІЙНІЙ КОНКУРЕНЦІЇ КРАЇН

Микита Даніелла
студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Цалан Мирослава Іванівна
кандидат економічних наук, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. У XXI столітті технологічні зміни стали ключовим драйвером глобальної економічної динаміки. Проте їхній вплив виявляється нерівномірним: країни з високими інвестиціями в R&D формують інноваційні екосистеми та отримують стійкі переваги у продуктивності, торгівлі та геополітичному впливі, тоді як держави з низьким рівнем науково-технологічного розвитку дедалі більше ризикують опинитися в зоні «технологічної периферії». Зсув світового центру інновацій у бік Азії, зростання ролі приватного сектору в R&D, а також посилення технологічної конкуренції в чутливих сферах (мікроелектроніка, штучний інтелект, біотехнології) створюють нові виклики для економічної політики держав. Проблема полягає в необхідності зрозуміти, яким чином технології та інвестиції у дослідження і розробки формують конкурентоспроможність країн, які нерівності та ризики вони посилюють, і які інструменти здатні забезпечити ефективну адаптацію економік до цих глобальних зрушень.

Мета дослідження. Мета дослідження — визначити, як сучасні технології та інвестиції в R&D впливають на конкурентоспроможність держав у глобальній

економіці, і окреслити ключові напрями політики, що забезпечують технологічний розвиток та зменшують пов'язані ризики.

Виклад основного матеріалу. У сучасному глобальному економічному середовищі технології відіграють ключову роль не лише як інструмент для підвищення ефективності, але й як стратегічний ресурс, що формує довгострокову конкурентоспроможність держав. Інвестиції у дослідження та розробки (R&D) стали невід'ємною частиною національних стратегій розвитку. Відповідно до оцінок Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), у 2023 році глобальні витрати на R&D досягли приблизно 2,75 трильйона доларів США, що майже втричі перевищує рівень початку 2000-х років. Водночас частка витрат на R&D у глобальному ВВП зросла з менш ніж 1,5% на початку століття до майже 2%. Цей показник яскраво підтверджує зростаючу «науково-інтенсивність» економіки. [1].

Географічна динаміка вкладень в інновації також зазнає значних змін: регіон Східної та Південно-Східної Азії (включно з Китаєм, Кореєю та іншими) на 2023 рік забезпечує майже 46 % світових R&D–витрат, тоді як частка Північної Америки зменшилася до приблизно 29 %, а Європи — до 21 %. Це вказує на перерозподіл осередку інновацій — держави Азії все дужче змагаються у технологічній сфері за перші позиції. [1].

Окрім державних інвестицій, приватна сфера стала значущим рушієм інновацій. Згідно зі статистикою WIPO, 2500 найбільших корпоративних інвесторів у R&D у 2022 році витратили понад €1,3 трильйона, зокрема компанії з Китаю, Туреччини, Індії, Бразилії. Така концентрація вкладень у технологічно активних корпораціях зміцнює світову конкуренцію за знання, таланти й інтелектуальну власність. [2].

Темп державних інвестицій у R&D суттєво відрізняється за регіонами. Наприклад, за даними OECD, у 2023 році витрати на R&D у країнах ОЕСР зросли лише на 2,4 % в реальному вираженні, тоді як темпи зростання в Китаї становили

8,7 %. Ця диспропорція підсилює технологічний розрив між розвиненими й країнами, що розвиваються, та вказує на зростаючу роль держави у формуванні національних інноваційних екосистем. [3].

Цифровізація економіки — ще один значний канал, через який технології впливають на світовий ВВП. Згідно з оцінками аналітичних центрів, частка мережевої економіки у світовому ВВП сягає приблизно 15 % (з огляду на номінальні обсяги), а за певними прогнозами може дістатися 20 % вже в найближчі роки. Це свідчить, що діяльність, пов'язана з інформаційними технологіями, мережевими платформами, цифровими сервісами, формує вагому частину світового економічного обсягу. [4].

У економічному вимірі технології впливають на продуктивність крізь три головні канали: ефективність, інклюзію та інновацію. Як зауважують експерти Світового банку, цифрові технології дають змогу фірмам нарощувати продуктивність внутрішніх процесів, зменшувати трансакційні витрати, а також вливатися у глобальні ланцюги через платформні сервіси. При цьому доступ до інтернету та цифрових інструментів сприяє залученню малих підприємств і країн у міжнародну торгівлю, розширюючи географію ринків і потенціал для інновацій.

Щодо структурного впливу, технології трансформують окремі сектори. У виробництві автоматизація й роботизація підвищують продуктивність і знижують залежність від низько кваліфікованої праці. У фармацевтиці та біотехнологіях інтенсивні інвестиції в R&D ведуть до прискореного виведення нових ліків, а цифрові рішення для охорони здоров'я знижують витрати систем охорони здоров'я та покращують доступ до послуг. Ці тенденції підтверджуються емпіричними дослідженнями: наприклад, у європейських країнах дослідження показують, що фармацевтична галузь значно корелює з загальним рівнем інноваційної активності, а експорт лікарських засобів має позитивний вплив на індекси інноватівності. [5].

Енергетичний сектор також зазнає суттєвих трансформацій: технологічні інновації у сфері «чистої енергії» — зокрема зеленої генерації, систем накопичення та «розумних» мереж — дедалі активніше отримують державну підтримку. Це сприяє формуванню нових ринкових ніш і перегляду глобальної енергетичної архітектури. Як свідчать дані звіту OECD, державні інвестиції в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи у галузі енергетики помітно зростають, адже країни прагнуть забезпечити технологічний суверенітет і підвищити екологічну стійкість.

Не менш значущим є геополітичний вимір технологічної конкуренції. Домінування у сферах чутливих до інновацій (наприклад, мікроелектроніка, штучний інтелект, біотехнології) дає державам стратегічну перевагу у торгівлі, національній безпеці та впливі на світові інститути. Зсув центру R&D до Азії означає, що технологічні рішення, стандарти й платформи будуть дедалі менш підвладні лише західним країнам, що змінить світовий розподіл могутності.

Проте технічний прогрес створює й серйозні загрози. По-перше, нерівномірне поширення інноваційних засобів посилює розкол між державами та територіями: країни з невеликим рівнем R&D-активності мають небезпеку перетворитися на «технологічних аутсайдерів». За даними WIPO, приблизно 66 % націй володіють R&D-до-ВВП менш як 1 %, що вагомо стримує їхню здатність змагатися в інноваціях. По-друге, технічна залежність від ввезення важливих складових — приміром, мікросхем — формує вразливість у політичному плані. По-третє, інтелектуальна власність здатна стати перешкодою для передачі напрацювань, якщо країни з потужними патентними зібраннями домінуватимуть над основними технологіями. Для мінімізації ризиків і максимізації вигод, країнам необхідно впроваджувати активну політику. Це передбачає інвестиції в стійкі системи досліджень і розвитку, створення сприятливих умов для приватного сектору, підтримку стартапів і підприємницьких екосистем, а також

розвиток людського капіталу через освітні програми у сфері STEM і цифрових навичок.[1].

У підсумку, сучасні технології вже не лише засіб для підвищення ефективності, а й ключовий фактор, що впливає на глобальну економічну політику. Інновації визначають моделі торгівлі, трансформують геополітичні процеси, відкривають нові ринки. Ті країни, які своєчасно інвестують у науково-технологічний розвиток, отримують стратегічну перевагу у XXI столітті.

Список використаних джрел

1. Глобальні R&D-інвестиції: підсумки за 2023 рік. URL: https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index/w/blogs/2024/end-of-year-edition

2. Огляд витрат на R&D провідними корпораціями. URL: https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index/w/blogs/2024/r-and-d-spenders

3. Звіт OECD. URL: https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2025/03/rd-spending-growth-slows-in-oecd-surges-in-china-government-support-for-energy-and-defence-rd-rises-sharply.html

4. Глобальна цифрова економіка. URL: https://www.idc-a.org/insights/qUi9XgvyrzSkyDUy9Tqr

5. Вплив фармацевтичної промисловості на інноваційну активність європейських країн. URL: https://arxiv.org/abs/2212.13839

ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА ЄС ТА ЇЇ ВПЛИВ НА КРАЇНИ-ПАРТНЕРИ

Нестерова Катерина
студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Рошко Світлана Михайлівна
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. У сучасній міжнародній економічній системі валютна політика Європейського Союзу стала одним із визначальних чинників формування глобальних фінансових тенденцій. Євро, що посідає провідне місце серед світових резервних валют згідно з даними ЄЦБ та МВФ, використовується далеко за межами країн єврозони, впливаючи на торговельні, інвестиційні й макрофінансові процеси у державах-партнерах. Після хвилі інфляційного тиску 2021–2023 років, енергетичної турбулентності та зміни монетарних умов у провідних економіках світу, значення валютної стратегії ЄС зросло, адже вона визначає темпи відновлення економік, стійкість фінансових ринків і умови доступу до капіталу. У цьому контексті рішення Європейського центрального банку щодо процентних ставок, антиінфляційних заходів та курсової стабільності мають безпосередній вплив як на внутрішній ринок Євросоюзу, так і на його зовнішніх контрагентів. Особливо відчутно зміни у валютній політиці ЄС позначаються на країнах Східного партнерства, для яких Євросоюз є ключовим напрямом торгівлі, інвестицій і фінансової взаємодії. Коливання курсу євро, зміни умов кредитування та вимоги до регуляторної узгодженості впливають на їхню макроекономічну рівновагу, стан державних фінансів і

конкурентоспроможність на зовнішніх ринках. Україна, яка переживає тривалий період економічної турбулентності внаслідок повномасштабної війни, особливо залежить від передбачуваності та стабільності рішень ЄС, що формують умови міжнародної допомоги та торговельного співробітництва. Водночас різний рівень розвитку валютних систем, інфляційна неоднорідність і відмінності в інституційній спроможності країн Східного партнерства ускладнюють їхню адаптацію до політики ЄС. Це актуалізує необхідність комплексного аналізу напрямів і механізмів впливу валютної політики Євросоюзу на держави-партнери, а також оцінки наслідків такого впливу для їхнього економічного розвитку.

Мета дослідження. Дослідження спрямоване на комплексне теоретичне та аналітичне вивчення валютної політики Європейського Союзу й визначення особливостей її впливу на економічні процеси в країнах Східного партнерства, включно з Україною. У його межах передбачається з'ясувати зміст і ключові принципи функціонування валютного регулювання ЄС, проаналізувати інструменти, які застосовує Європейський центральний банк у сучасних умовах, а також виявити, яким чином зміни в монетарній політиці ЄС позначаються на торговельних потоках, фінансовій стабільності та макроекономічній динаміці партнерських держав. Окрема увага приділяється встановленню взаємозв'язку між рішеннями ЄС у сфері монетарного регулювання та особливостями валютних систем країн Східного партнерства, що дозволяє оцінити їхню чутливість до зовнішніх шоків і визначити можливі напрями посилення валютно-фінансової взаємодії з Європейським Союзом.

Виклад основного матеріалу: Валютна політика Європейського Союзу є ключовим компонентом економічного управління в межах єврозони та відіграє значну роль у формуванні фінансової стабільності як всередині ЄС, так і серед країн-партнерів. Основна мета монетарної політики, визначена в Договорі про функціонування ЄС, полягає у забезпеченні цінової стабільності, що

конкретизується Європейським центральним банком через інфляційний таргет на рівні 2% у середньостроковій перспективі. ЄЦБ формує грошово-кредитні умови за допомогою ключових процентних ставок, механізмів управління ліквідністю та операцій на відкритому ринку, забезпечуючи передбачуваність монетарного середовища та сприяючи стійкості євро. Протягом останніх років, зокрема після енергетичної та інфляційної напруги у 2021–2023 роках, ЄС посилив монетарну політику, що вплинуло на динаміку курсу євро та фінансові потоки у країнах-партнерах.

Інституційна система валютного регулювання в ЄС ґрунтується на скоординованій роботі ЄЦБ, Єврокомісії та Єврогрупи. Європейський центральний банк контролює монетарну політику та банківський нагляд, Єврокомісія забезпечує узгодження макроекономічних політик держав-членів, а Єврогрупа визначає стратегічні напрями монетарного управління в межах єврозони. Еволюція валютної системи ЄС — від Європейської валютної системи 1979 року до запровадження євро в 1999–2002 рр., а також створення Банківського союзу після фінансової кризи 2008–2012 років — сприяла розвитку стійкого та інтегрованого валютно-фінансового простору.

Динаміка курсу євро впливає не лише на внутрішні економічні процеси в ЄС, але й на зовнішні зв’язки з країнами Східного партнерства. Коливання вартості євро можуть змінювати конкурентоспроможність експорту партнерських країн, вартість імпорту енергоносіїв та фінансові умови доступу до міжнародного капіталу. Для України, Грузії та Молдови це має особливе значення, оскільки Європейський Союз є для них провідним торговельним партнером. Рішення ЄЦБ щодо процентних ставок або програм купівлі активів прямо впливають на обсяги інвестицій, темпи запозичення та ризиковість фінансових операцій у цих державах.

Україна у своїй монетарній політиці враховує зовнішні чинники, зокрема динаміку курсу євро та зміни монетарних умов у ЄС. Національний банк України

працює за режимом інфляційного таргетування, встановлюючи ціль на рівні 5% у середньостроковому періоді, що відповідає стратегічному курсу на макрофінансову стабільність. У 2025 році НБУ підвищив облікову ставку до 15,5%, реагуючи на інфляційний тиск, потребу підтримки гривні та глобальну монетарну динаміку, у тому числі зміцнення євро та підвищення ставок у провідних економіках. Такі рішення мають важливе значення для стабілізації внутрішнього валютного ринку України, що особливо актуально в умовах воєнного часу та високої залежності від зовнішньої фінансової підтримки.

Для країн Східного партнерства інтеграція до європейського економічного простору передбачає гармонізацію валютної та фінансової політики з вимогами ЄС. Проте відмінності в рівні економічного розвитку, інфляційних режимах та інституційній спроможності ускладнюють адаптацію до монетарних правил Євросоюзу. Країни, зокрема Україна, потребують зміцнення банківського сектору, удосконалення валютного контролю та зниження залежності від зовнішніх шоків. Підвищення прозорості регуляторних процесів, розвиток інструментів фінансової стабільності та поглиблення координації з ЄС сприятимуть формуванню передбачуваного та стійкого економічного середовища.

Сучасні виклики — інфляційні коливання, геополітична напруга, енергетичні ризики та структурні зміни світової економіки — вимагають від ЄС і партнерських країн модернізації валютної політики та підвищення рівня координації. Для України та держав Східного партнерства стратегічне значення має адаптація до монетарних стандартів ЄС, оскільки це створює можливості для підвищення макроекономічної стабільності, розширення міжнародної торгівлі й поглиблення інтеграції до європейського фінансового простору.

Висновки. Валютна політика Європейського Союзу є одним із ключових інструментів забезпечення макроекономічної стабільності та узгодження фінансових процесів у межах єврозони. Сформована інституційна система, що

об’єднує ЄЦБ, Єврокомісію та Єврогрупу, забезпечує прозорість монетарних рішень і створює передбачувані умови для функціонування внутрішнього ринку. Завдяки цьому євро зберігає статус однієї з провідних валют світу, а валютна політика ЄС відіграє значну роль у глобальній фінансовій архітектурі. Еволюція валютної системи, зокрема створення Банківського союзу й упровадження сучасних регуляторних механізмів після кризових періодів, підвищила стійкість єврозони до зовнішніх шоків і посилила її економічний вплив.

Для країн Східного партнерства, включно з Україною, валютна політика ЄС має системоутворююче значення. Вона визначає умови торговельних відносин, доступ до фінансових ресурсів та характер макроекономічної динаміки. Коливання курсу євро, зміни процентних ставок і трансформація монетарної стратегії ЄС безпосередньо впливають на конкурентоспроможність їхнього експорту, вартість імпорту та фінансову стабільність. У сучасних умовах високої геополітичної та економічної невизначеності важливими є поглиблення валютної координації, зміцнення фінансових інституцій та адаптація національних регуляторних систем до європейських стандартів, що створює основу для більш стійкого економічного розвитку й ефективної взаємодії з Європейським Союзом.

Список використаних джерел

1. European Central Bank. Monetary Policy Strategy (2021). https://www.ecb.europa.eu/home/search/review/html/index.en.html

2. Національний банк України. Офіційна статистика та макроекономічні показники. https://bank.gov.ua/ua/statistic

3. European Commission — Economic and Financial Affairs. https://economy-finance.ec.europa.eu/index_en

4. Eurostat — Official Statistical Portal. https://ec.europa.eu/eurostat

5. Державна служба статистики України. Макроекономічні показники. https://www.ukrstat.gov.ua

6. Національний банк України. Монетарна політика та інфляційне таргетування.
https://bank.gov.ua/ua/monetary

7. European Commission — Eastern Partnership Relations. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/eastern-partnership_en

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ І ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН

Панченко Вероніка

студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Гетманенко Олексій Олександрович

доктор філософії

доцент кафедри міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Сучасна світова економіка перебуває у фазі глибокої трансформації, що характеризується послабленням класичної моделі глобалізації, посиленням регіоналізації, загостренням геоекономічного протистояння та прискореним технологічним розвитком. У цих умовах формується нова архітектура міжнародних економічних відносин, у якій ринкові механізми все більше доповнюються елементами державного стратегічного управління. Проблема полягає в тому, що моделі економічної політики, сформовані в період ліберальної глобалізації, виявляються недостатньо ефективними в середовищі фрагментації, санкцій і технологічної конкуренції. Це зумовлює необхідність теоретичного переосмислення стратегічних орієнтирів державної економічної політики в умовах багатополярного та нестабільного світу.

Мета дослідження. Метою є обґрунтування ключових стратегічних орієнтирів економічної політики в умовах деглобалізації, геоекономічного протистояння та технологічної трансформації на основі сучасних міжнародних підходів.

Виклад основного матеріалу. Упродовж останнього десятиліття процеси глобалізації зазнали істотних трансформацій. Світова економіка поступово

переходить до структури з підвищеним рівнем регіоналізації, політичної фрагментації та обмеженої взаємозалежності. За оцінками Організації економічного співробітництва та розвитку(ОЕСР), після пікових значень у 2008–2011 роках частка глобальних ланцюгів доданої вартості у світовій торгівлі демонструє тенденцію до поступового скорочення, що свідчить про зміну принципів організації міжнародного виробництва [1]. Посилюється роль регіональних економічних об'єднань, національних промислових систем та інструментів стратегічного планування у розвитку ключових секторів економіки.

Трансформація глобальних економічних відносин тісно пов'язана з посиленням стратегічного суперництва між США та Китаєм. Це протистояння поступово змістилося з переважно торговельної площини у сферу технологічної та фінансової конкуренції. Обмеження доступу Китаю до сучасних напівпровідникових технологій, експортний контроль та регулювання інвестицій у стратегічні галузі сприяють формуванню нової структури світового ринку високих технологій [2]. Одночасно США реалізують політику стимулювання внутрішнього промислового виробництва через програми CHIPS and Science Act та Inflation Reduction Act. У 2025 році набрав чинності закон One Big Beautiful Bill Act (H.R. 1), який об'єднує податкові, бюджетні, інвестиційні та виробничі стимули, спрямовані на переміщення критично важливих виробництв у межі національної економіки та до країн-партнерів [3]. Це свідчить про переорієнтацію економічної політики США на системне посилення виробничого потенціалу та коригування зовнішньоекономічних зв'язків з урахуванням чинників геоекономічної конкуренції.

Штучний інтелект і процеси автоматизації набувають значення як елементи глобальної економічної конкуренції. Технологічні переваги дедалі більше впливають на позиції держав у міжнародній економічній системі. За оцінками Міжнародного валютного фонду, впровадження штучного інтелекту потенційно може вплинути на до 40% існуючих робочих функцій у середньо- та

довгостроковій перспективі, що матиме наслідки для структури зайнятості, соціальної політики та макроекономічної стабільності [4]. У зв'язку з цим зростає значення держави як суб'єкта регулювання, інвестування та координації технологічних змін.

Геополітичні чинники набули системного значення в процесі формування економічної політики. Санкційні режими, торговельні обмеження, політика економічної ізоляції та впровадження концепції friend-shoring поступово змінюють структуру світових торговельних потоків. Концепція friend-shoring передбачає перенаправлення ланцюгів постачання до групи політично близьких країн. За оцінками МВФ, така практика сприяє підвищенню економічної стійкості, але одночасно може призводити до зростання виробничих витрат і втрати частини вигод міжнародного поділу праці [4].

Поглиблення фрагментації світової економіки супроводжується трансформацією міжнародної фінансової архітектури. Посилюються процеси диверсифікації валютних резервів, розвитку альтернативних платіжних механізмів та формування регіональних фінансових інститутів. За оцінками UNCTAD, формується тенденція до асинхронного розвитку окремих регіонів у межах різних технологічних, фінансових та інституційних систем [5].

В умовах зазначених трансформацій змінюються стратегічні орієнтири економічної політики. Пріоритет набуває забезпечення економічної безпеки через розвиток внутрішнього виробничого потенціалу, модернізацію критичної інфраструктури, підтримку науково-технологічного сектора та регулювання стратегічно важливих галузей. Важливе місце займає концепція стратегічної автономії, яка реалізується, зокрема, в політиці Європейського Союзу у сферах енергетики, технологій та оборонної промисловості [6].

Економічна політика в сучасних умовах характеризується переходом від домінування ліберальної моделі до поєднання ринкових механізмів із елементами державного планування та цільових інтервенцій. Такий підхід

передбачає селективну інтеграцію у світову економіку з урахуванням пріоритетів національного розвитку, економічної безпеки та збереження стратегічного суверенітету.

Зміни характеру глобалізації також відображаються у динаміці світової торгівлі, що підтверджується узагальненими статистичними даними.

Таблиця 1.

Основні прояви фрагментації глобальних ланцюгів доданої вартості у 2000–2022 рр.

Рік	**Світова торгівля як % світового ВВП**	**Частка участі у глобальних ланцюгах доданої вартості (GVCs), %**	**Характеристика періоду**
2000	52	46	Стадія активної ліберальної глобалізації
2010	63	52	Пік глобалізаційної інтеграції
2020	60	50	Пандемічні шоки та перші розриви GVC
2022	59	48	Геоекономічна фрагментація, санкційні ефекти

Джерело: складено автором на основі джерел [1; 5].

За даними OECD та UNCTAD, у 2024 році повні статистичні ряди щодо глобальних ланцюгів доданої вартості ще не оприлюднені, тому показники не наводяться з міркувань наукової коректності.

Висновки. У результаті аналізу встановлено, що світова економіка входить у фазу структурної фрагментації, коли відкрита глобальна інтеграція поступається вибірковій взаємозалежності. Загострення геоекономічного суперництва, санкційна політика та технологічна конкуренція змінюють конфігурацію міжнародних економічних відносин, посилюючи роль держави в стратегічному управлінні. Пріоритетними напрямами економічної політики є розвиток технологічного суверенітету, зміцнення економічної безпеки та

диверсифікація зовнішніх зв'язків. Подальші дослідження мають бути спрямовані на аналіз впливу фінансової фрагментації й трансформації міжнародної валютної системи на глобальну стабільність.

Список використаних джерел

1. Deglobalisation? The Re-organisation of Global Value Chains in a Changing World, 2023. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/04/deglobalisation-the-reorganisation-of-global-value-chains-in-a-changing-world_324dfabd/b15b74fe-en.pdf

2. U.S.–China Competition in Emerging Technologies, 2024. URL: https://www.uscc.gov/sites/default/files/2024-11/Chapter_3--U.S.-China_Competition_in_Emerging_Technologies.pdf

3. United States Congress. H.R. 1 – One Big Beautiful Bill Act (119th Congress, 2025–2026): Text of the Bill. URL: https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/1/text?utm_source=

4. The Price of De-risking, Reshoring, Friend-Shoring and Supply Chain Reorientation, 2024. URL: https://www.imf.org/en/-/media/files/publications/wp/2024/english/wpiea2024122-print-pdf.pdf

5. Trade and Development Report 2023: Rebalancing Global Development. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2023_en.pdf

6. Strategic Autonomy and Economic Security in the European Union. Brussels, 2023. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=JOIN:2023:20:FIN

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН НА СУЧАСНУ СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Пастернак Єкатєріна

студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Гетманенко Олексій Олександрович

доктор філософії

доцент кафедри міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Сучасний етап глобальної економіки визначається глибокою взаємодією політичних і економічних процесів, що одночасно відкривають нові можливості та формують значні ризики. Глобалізація забезпечила розширення фінансових, інформаційних і виробничих зв'язків, проте спричинила й негативні наслідки — зростання тіньової економіки та зменшення контролю держав над економічними процесами. Розвиток відбувається нерівномірно: окремі галузі вже повністю глобалізовані, тоді як інші залишаються переважно національними. Країни з різним рівнем розвитку інтегруються у світову економіку по-різному, і понад 50 найменш розвинених держав фактично залишаються осторонь глобалізаційних процесів. Постіндустріальні зміни сприяють появі нових моделей — циркулярної, вуглецево-нейтральної, інноваційної, економіки вражень. Події останніх років, зокрема пандемія COVID-19 та війна РФ проти України, уповільнили зростання, але прискорили цифрову трансформацію. Загалом сучасний розвиток глобальної економіки визначається інноваційністю, технологічними змінами та формуванням нових мегатрендів [1].

Інформаційно-технологічні інновації кардинально вплинули на продуктивність, торгівлю та зайнятість у глобальному масштабі. За останні десятиліття цифрова економіка демонструє стрімке зростання, головними

драйверами якого стали Web 2.0, соціальні мережі та платформи, що працюють на контенті користувачів. Електронна комерція змінила структуру глобальної торгівлі, а такі платформи, як Amazon, Alibaba та eBay, стали ринковими лідерами [2]. Розвиток штучного інтелекту, VR/AR, хмарних сервісів і блокчейну суттєво підвищив продуктивність підприємств завдяки автоматизації та оптимізації процесів. Роботизація знижує витрати, але трансформує структуру зайнятості, збільшуючи попит на цифрові навички. Активна цифровізація бізнесу стимулює розвиток ERP-систем, прогнозної аналітики, гнучких виробничих моделей та цифрового моделювання, що дозволило компаніям ефективніше інтегруватися у глобальні ланцюги постачання та координувати операції в реальному часі [3]. Водночас впровадження IT-технологій пов'язане з високою вартістю, потребою у кваліфікованих кадрах, кіберризиками та необхідністю оновлення державного регулювання. Загалом цифрові інновації стали ключовим фактором підвищення продуктивності, розвитку торгівлі та трансформації ринку праці.

Провідні країни світу та транснаціональні корпорації відіграють центральну роль у формуванні цифрової економіки, визначаючи напрям глобальних технологічних трансформацій. ТНК контролюють значні фінансові, виробничі та технологічні ресурси, впливаючи на темпи глобалізації, стандартизацію та міжнародну економічну політику. Сучасні тенденції охоплюють решоринг, регіоналізацію ланцюгів постачання та масштабні інвестиції у «зелені» технології. У світі функціонує понад 85 тис. ТНК і близько 900 тис. їхніх підрозділів, на які припадає значна частка світового промислового виробництва. Провідні держави — США, ЄС, Китай, Південна Корея, Сінгапур — активно розробляють стратегії цифрової трансформації, інвестуючи в штучний інтелект, 5G, кібербезпеку та розвиток цифрових компетенцій населення. Європейський Союз реалізує масштабну політику цифровізації, оцінюючи прогрес за індексом DESI та фінансуючи цифрові проєкти на понад

120 млрд євро. Формування цифрової економіки потребує збалансування інноваційності та регуляторних механізмів, зокрема у сферах захисту даних, конкуренції та безпеки. У підсумку саме провідні країни та ТНК визначають структуру цифрових ринків і задають глобальний вектор технологічного розвитку [4].

Список використаних джерел

1. Дейнека Т. А., Дивнич О. Д., Волкова Н. В., Загребельна І. Л., Чернова О. В. Сучасні глобальні тенденції економіки. *Бізнес Інформ*. 2022. № 12. С. 37-44.

2. Мартиняк І., Бакушевич І. Міжнародний досвід інтернаціоналізації бізнесу в умовах економіки знань. *Соціально-економічні проблеми і держава.* 2021. № 2 (25). С. 564– 574.

3. Олешко А. А. Ключові імперативи державного управління цифровим розвитком. *Держава та регіони. Серія «Державне управління.* 2019. № 3 (67). С. 87–91.

4. Коваль О. В., Лишак О. М. Характеристика цифрової трансформації економіки в умовах глобальних викликів. *Економіка та суспільство.* 2024. № 6. С. 1-7.

РОЛЬ СТАРТАПІВ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Пігаліцина Марія

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Кушнір Наталія Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми: детально дослідити як у глобалізованому світі стартапи стають ключовим чинником економічного розвитку, інновацій та інтеграції у міжнародні економічні відносини. Вони сприяють економічному зростанню, відкривають можливості для міжнародної торгівлі, залучення капіталу та технологічного обміну. Стартапи трансформують підприємницькі екосистеми через цифровізацію, мережеві взаємодії, геополітичні фактори та сталий розвиток.

Вони виступають мостами між країнами: залучають інвестиції, входять у глобальні ланцюги створення вартості, співпрацюють з міжнародними партнерами та стимулюють експорт інновацій. Водночас стартапи стикаються з бар'єрами: високий ризик, нестача фінансування, складнощі масштабування та виходу на міжнародні ринки, що особливо актуально для країн із формуючимися стартап-екосистемами, зокрема України.

Мета дослідження: дослідження ролі стартапів у розвитку міжнародних економічних відносин.

Виклад основного матеріалу: У сучасному глобалізованому світі стартапи дедалі більше розглядаються як важливий чинник економічного розвитку, інновацій та інтеграції у міжнародні економічні відносини. Згідно з

дослідженнями, стартап-проєкти сприяють не лише внутрішньому економічному зростанню, а й створюють нові можливості для міжнародної торгівлі, залучення капіталу та технологічного обміну. Більш того, останні наукові праці підкреслюють, що стартапи відіграють ключову роль у трансформації підприємницьких екосистем: через цифровізацію, мережеві взаємодії, геополітичні фактори та сталий розвиток. Наприклад, в одному з досліджень запропоновано рамку DEFS (Digitization, Ecosystems, Fracture, Sustainability), яка ілюструє чотири великі трансформації в міжнародній діяльності стартапів.

У контексті міжнародних економічних відносин стартапи виступають як мости між різними країнами та регіонами: вони можуть залучати іноземні інвестиції, входити в глобальні ланцюги створення вартості, співпрацювати з міжнародними партнерами та стимулювати експорт своїх інновацій. Таким чином, їхній розвиток має прямий вплив на структуру та динаміку міжнародної економіки.

Водночас, багато стартапів стикаються з бар'єрами: високим рівнем ризику, нестачею фінансування, труднощами масштабування та входження на міжнародні ринки. Ці виклики особливо актуальні для країн, що розвиваються, зокрема для України, де стартап-екосистема лише формується. [1]

Сутність стартапів у сучасній економіці:

Стартапи - джерело технологічних інновацій, нових бізнес-моделей та структурних зрушень у глобальній економіці.

Відрізняються високою невизначеністю, динамічним масштабуванням та інноваційною природою продукту. Функціонують як елементи глобальної інноваційної інфраструктури, формують конкурентні переваги та сприяють міжнародному економічному розвитку.

Більшість орієнтовані на глобальний ринок з перших етапів, використовуючи цифрові платформи та міжнародні механізми фінансування. [2]

Місце стартапів у міжнародних економічних відносинах: Стартапи - каталізатори транснаціонального руху капіталу, інновацій та глобальної конкуренції. Формують глобальні ланцюги створення вартості, інтернаціоналізують інновації, сприяють мобільності людського капіталу та цифровій трансформації ринків. Модель Born Global і цифрові платформи дозволяють виходити на міжнародні ринки на ранніх стадіях.

Виконують стратегічну роль у економічній дипломатії та інтеграції національних економік у світовий ринок. [3]

Особливості впливу стартапів на міжнародну торгівлю та інвестиційні потоки:

- Мобільність та масштабованість**:** стартапи швидко масштабуються на глобальні ринки завдяки цифровим технологіям (хмарні сервіси, SaaS, мобільні платформи). Знижують бар'єри входу на зовнішні ринки та стимулюють міжнародну конкуренцію.т Створюють нові торговельні канали для глобальних користувачів, підвищуючи ефективність торгівлі.
- Залучення іноземних інвестицій**:** привабливі для венчурного капіталу та міжнародних інвесторів. Використовують акселератори, венчурні програми та обмінні ініціативи для фінансування, менторства та інтеграції у глобальні ланцюги вартості. Формують транскордонні ділові контакти та посилюють вплив на міжнародні економічні відносини.
- Трансфер технологій та інновацій**:** стартапи каталізують глобальний технологічний трансфер через співпрацю з корпораціями та науковими установами. Забезпечують доступ до R&D-інфраструктури, інтелектуальних ресурсів та ринкових каналів, посилюючи конкурентні позиції країн. [4]

Проблеми, фінансування та перспективи інтеграції стартапів: Фінансова нестабільність на ранніх етапах обмежує інноваційний потенціал і вихід на міжнародний ринок.

Недостатня державна підтримка та законодавчі бар'єри (бюрократія, високі податки, слабкий захист інтелектуальної власності) стримують розвиток і інтеграцію стартапів.

Кадровий дефіцит у IT, маркетингу, управлінні та фінансах знижує конкурентоспроможність.

Геополітичні ризики, економічна нестабільність і швидкі технологічні зміни потребують високої адаптивності бізнес-моделей. [5]

Світовий досвід та сучасні моделі фінансування: Венчурний капітал і бізнес-ангели: забезпечують фінансування, менторство та доступ до глобальних мереж, сприяючи масштабуванню.

Акселератори та корпоративні інкубатори: надають технологічну, освітню та менторську підтримку, інтегруючи стартапи у міжнародні партнерські мережі (приклад: Y Combinator, Techstars).

Державні програми та гранти: комбінують пільгове фінансування, гранти та податкові стимули (Innovate UK, High-Tech Gründerfonds).

Адаптація для України: поєднання венчурного капіталу, державних грантів та участі в міжнародних акселераторах (USF, iHub) сприяє інтеграції в глобальні економічні відносини. [6]

Висновки: Стартапи є інноваційними підприємницькими структурами, що створюють нові продукти, формують конкурентні ринки та інтегруються у глобальні ланцюги вартості, стимулюючи розвиток експорту та імпорту. Вони активно формують нові ринки, підсилюють конкуренцію та залучають міжнародний капітал. Успішні екосистеми поєднують венчурне фінансування, державну та корпоративну підтримку, доступ до науково-технічної бази та ефективні стратегії виходу на глобальні ринки. Основні бар'єри розвитку - фінансові обмеження, регуляторні ризики та геополітична нестабільність. Світовий досвід показує ефективність поєднання венчурного капіталу, грантів, акселераторів і цифрових платформ, що дозволяє знижувати ризики та

стимулювати міжнародну інтеграцію. Українські стартапи мають високий технологічний потенціал і зростаючі інвестиції, а їхній розвиток залежить від стабільного фінансового та регуляторного середовища, підтримки інновацій та інтеграції у глобальні мережі. Стартапи залишаються ключовим чинником інноваційного розвитку та міжнародної конкурентоспроможності економіки.

Список використаних джерел

1. Ries, E. (2011). *The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses*. Crown Business.

2. Blank, S., & Dorf, B. (2012). *The Startup Owner's Manual: The Step-By-Step Guide for Building a Great Company*. K&S Ranch.

3. Byers, T., Dorf, R., & Nelson, A. (2013). *Technology Ventures: From Idea to Enterprise* (4th edition). McGraw-Hill Education

4. Startup Genome (2023). *Global Startup Ecosystem Report 2023*.

5. Cohen, S., & Hochberg, Y. V. (2014). *Accelerating Startups: The Role of Seed Accelerators*. Journal of Economic Perspectives, 28(3), 115–142.

6. AIN.ua. (2024, December 31). *Підсумки 2024: головні новини для стартапів та інвестиційних фондів*.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ США ТА КАНАДОЮ

Попадинець Станіслав
студент II курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Король Марина Михайлівна
доктор економічних наук, професор кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Економічні відносини між Сполученими Штатами Америки та Канадою вирізняються надзвичайно високим рівнем інтеграції, стабільності та стратегічною вагою для обох економічних систем. На сьогоднішній день Штати виступають головним торговельним партнером для Канади, тоді як Канада займає другу позицію у торгівлі для Сполучених Штатів. За даними, опублікованими United States Trade Representative (USTR), у 2024 році торгівля товарами між обома країнами досягла позначки 761,8 млрд доларів США, з чого експорт зі США до Канади склав 349,9 млрд, а імпорт із Канади — 411,9 млрд, формуючи дефіцит торгівлі для США у розмірі 62 млрд доларів. Це вкотре підкреслює, що економічна єдність між двома державами ґрунтується на надійних торговельних потоках та взаємозалежних виробничих ланцюгах. [1]

Структура товарообігу демонструє глибоку спеціалізацію та диверсифікацію. Експорт із Канади до Штатів формується переважно за рахунок енергетичних ресурсів, транспортних засобів, автокомпонентів та аграрної продукції. Згідно з даними Statistics Canada, у 2024 році експорт Канади до США сягнув 596,2 млрд доларів, тоді як імпорт зі США становив 471,3 млрд, що принесло Канаді позитивне сальдо у 124,9 млрд доларів. [2] Особливо вагомими

є поставки енергоресурсів — сирої нафти, газу та нафтопродуктів — які складають найбільшу частину канадського експорту. Стосовно засобів пересування, понад 94 % усього канадського експорту автомобілів спрямовується саме до США. [3]

Сполучені Штати, у свою чергу, експортують до Канади значний перелік товарів — від машин та промислового устаткування до сільськогосподарських товарів та енергетичної продукції. За даними USDA Economic Research Service, у 2023 році 20,6 % усього аграрного імпорту США надходило з Канади, тоді як Канада забезпечила 60,3 % свого аграрного експорту Сполученим Штатам. [4]

Проте, динаміка торгівлі у 2025 році відображає вплив політичних рішень та регуляторних факторів. Згідно з місячними звітами Global Affairs Canada, у березні 2025 року експорт із Канади до США зменшився на 6,6 %, а імпорт зі США — на 2,9 %, що стало наслідком запровадження Сполученими Штатами нових мит на певні групи товарів. У квітні 2025 року зниження продовжилося: експорт скоротився на 15,7 %, імпорт — на 10,8 %, причому найбільше від цього постраждали галузі металургії та деякі окремі сегменти машинобудування. [5]

Важливою складовою економічної взаємодії є інвестиційні потоки. За даними USTR, прямі інвестиції Сполучених Штатів у країни USMCA (включно з Канадою) у 2022 році сягнули 569 млрд доларів, а інвестиції країн-учасниць USMCA у США склали 623 млрд доларів. [6] Водночас, за даними USDA ERS, Сполучені Штати незмінно входять до трійки головних джерел прямих інвестицій у канадську економіку, охоплюючи енергетику, харчову промисловість, цифрові послуги та машинобудування. [4]

Значну роль відіграє співпраця у сфері життєво важливих мінералів, яка останніми роками набула стратегічного характеру. В рамках "Canada–US Critical Minerals Working Group" обидві країни працюють над посиленням ланцюгів постачання літію, нікелю, кобальту та рідкоземельних елементів, які є незамінними для виробництва акумуляторів, електромобілів та

високотехнологічного обладнання. За даними Global Affairs Canada, США залишаються головним споживачем канадських критичних мінералів, а співпраця спрямована на зниження залежності від ринків із підвищеним ризиком та забезпечення стабільності енергетичного переходу. [7]

Енергетичне партнерство продовжує бути фундаментом двосторонньої економічної взаємодії. Згідно з даними Natural Resources Canada, Канада задовольняє понад 50 % потреб Сполучених Штатів у сирій нафті та є найбільшим постачальником енергоносіїв на американський ринок. Така взаємозалежність виходить за рамки суто торговельної користі і набуває стратегічного виміру, оскільки енергетична безпека Штатів значною мірою залежить від стабільності канадських поставок. [8]

Іншим сучасним напрямом взаємодії є кліматична політика та процеси декарбонізації. У межах USMCA та двосторонніх угод країни координують свої підходи до уніфікації вуглецевих стандартів, розвитку відновлюваних джерел енергії та регулювання промислових викидів. Урядові звіти Канади наголошують, що конкурентоспроможність канадського експорту залежатиме від здатності узгодити кліматичні норми з американськими, особливо у секторах металургії, транспорту та енергетики. [9]

Додатково слід відзначити, що у 2026 році заплановано офіційний перегляд угоди USMCA. Аналітичні матеріали Center for Strategic & International Studies (CSIS) вказують, що головними темами стануть правила визначення походження товарів, цифрова торгівля, трудові норми та механізми врегулювання суперечок. Для Канади критично важливим моментом є послаблення певних вимог, що стосуються автомобільної промисловості, тоді як США наполягатимуть на збереженні умов щодо локалізації виробництва. [10]

Загалом, сучасні економічні відносини між США та Канадою характеризуються глибокою, багаторівневою інтеграцією, що охоплює традиційну торгівлю, інвестиції, енергетику, цифрову економіку, критичні

мінерали та кліматичні заходи. Наявні інституційні механізми, зокрема USMCA, забезпечують передбачуваність та стійкість, проте подальший розвиток співпраці значною мірою буде обумовлений політичними рішеннями, майбутньою адаптацією угоди та здатністю реагувати на глобальні економічні зміни.

Список використаних джерел

1. Canada URL: https://ustr.gov/countries-regions/americas/canada
2. Canadian international merchandise trade, January 2025 URL: https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/250306/dq250306a-eng.htm
3. Canadian international merchandise trade, February 2025 URL: https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/250403/dq250403a-eng.pdf
4. Canada: Trade & FDI URL: https://www.ers.usda.gov/topics/international-markets-us-trade/countries-regions/usmca-canada-mexico/canada-trade-fdi
5. Monthly trade report: 2025 – April URL: https://international.canada.ca/en/global-affairs/corporate/reports/chief-economist/monthly/2025-04
6. United States-Mexico-Canada Agreement URL: https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement
7. Government of Canada and the United States Co-Invest to Strengthen Critical Mineral Value Chains URL: https://www.canada.ca/en/natural-resources-canada/news/2024/05/government-of-canada-and-the-united-states-co-invest-to-strengthen-critical-mineral-value-chains.html
8. Energy Fact Book, 2025-2026 URL: https://energy-information.canada.ca/sites/default/files/2025-11/energy-fact-book-2025-2026.pdf
9. Renewed Canada-United States commitment on climate and nature ambition URL: https://www.canada.ca/en/services/environment/weather/climatechange/canada-

international-action/international-collaboration/canada-us-climate-nature-ambition.html

10.USMCA Review 2026 URL: https://www.csis.org/analysis/usmca-review-2026

ВПЛИВ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Приймачук Катерина

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Кушнір Наталія Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У період 2023–2025 років транспортно-логістична інфраструктура України демонструє зміщення в бік інтенсивної адаптації до нових зовнішніх викликів і переорієнтації традиційних маршрутів. Від самого початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року Україна втратила повноцінний доступ до частини своїх морських потужностей, що стимулювало екстрене нарощування пропускної спроможності сухопутних і річкових напрямів. Однією з центральних ініціатив стало впровадження «Solidarity Lanes» – системи логістичних каналів, розгорнутих Європейською комісією з метою забезпечення експорту та імпорту продукції з України через європейську наземну та внутрішньоводну інфраструктуру [1] .

У період з травня 2022 до початку 2025 року сукупний обсяг переміщених товарів через ці канали сягнув 196 млн тонн. Із них понад 88 млн тонн – агропродукція, олійні культури та їхні похідні. Згідно з окремим виміром, за період із травня 2022 до лютого 2024 через «Смуги солідарності» було вивезено ≈116 млн тонн сільськогосподарської продукції, що складає 57% від загального обсягу агроекспорту, тоді як 43% пройшли через українські чорноморські порти. Такий розподіл підтверджує реальну переорієнтацію логістичних плечей з морського на мультимодальний TEN-T-каркас, де інтеграція з європейською

транспортною мережею потребувала не лише фізичної інфраструктури, а й узгоджених адміністративних процедур, пропускних механізмів, технічної сумісності колій, стандартів електронного документообігу та інтегрованих складських ємностей у прикордонних зонах .

Паралельно з наземними маршрутами, починаючи з другої половини 2022 року, потужну динаміку показав кластер дунайських портів – Рені, Ізмаїл, Усть-Дунайськ. За підсумками 2022 року вантажообіг по цих трьох напрямках склав 16,5 млн тонн, що становить приблизно 300% у порівнянні з 2021 роком. У 2023 році зростання продовжилося: лише за період із січня по жовтень обсяг сягнув 27,6 млн тонн проти 12,6 млн тонн за аналогічний період 2022-го – приріст у 2,19 раза. Підсумкова статистика за весь 2023 рік підтверджує «більше ніж удвічі» зростання обсягів перевалки [2]. Також зафіксовано збільшення кількості суднозаходів на 54% рік до року. Це обумовлено активною реалізацією технічних програм з днопоглиблення, розширення фарватерів і модернізації портової інфраструктури. Цільова спроможність цих портів за програмами відновлення до 2026–2027 років – 30 млн тонн на рік, з піковим значенням понад 2,0 млн тонн на місяць, яке вже було досягнуто кілька разів упродовж 2023 року. Для планування пропускної здатності доцільно враховувати нові вікна навігаційної доступності, взаємодію з дунайською комісією та інвестиції в термінальні комплекси з перевантаження на залізничний та автомобільний транспорт. Саме дунайський кластер став реальним прикладом антикризового масштабування в умовах заблокованих морських гаваней, а його роль дедалі більше набуває системного значення в архітектурі української логістики.

Національний залізничний оператор «Укрзалізниця» також демонструє тенденцію зростання вантажоперевезень. У 2024 році загальний вантажообіг склав 174,9 млн тонн, що на 17,9% перевищує показник 2023 року [3]. Основний драйвер цього зростання – експортна складова, яка зафіксувала +51% до попереднього року. Така динаміка є прямим свідченням покращеної координації

з європейськими прикордонними терміналами та ефекту від розблокування частини морського коридору. Найвищі обсяги припадають на перевезення продукції АПК, гірничо-металургійного комплексу та конструкційних матеріалів. Фізично зросла кількість маршрутних відправлень у напрямках Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини – особливо через переходи Ягодин, Мостиська, Чоп, Батево, Дяково, де модернізовано системи прикордонного оформлення, змонтовано додаткові колії, введено в експлуатацію сканувальні комплекси, побудовано нові під'їзні шляхи. У результаті середній час перетину кордону вагоном скоротився на 27% порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Водночас електрифікація дільниць та закупівля вантажних локомотивів дозволила підвищити маршрутну швидкість до 44 км/год на пріоритетних коридорах, що наближає логістику до європейських стандартів.

Показники прикордонного потоку фізичних осіб і транспортних засобів також засвідчують тиск на прикордонну інфраструктуру. У січні 2025 року зафіксовано 2,49 млн перетинів осіб і понад 554 тис. транспортних одиниць [4]. Ці значення чітко корелюють із сезонними хвилями переміщень – зокрема, у пікові періоди посівної й збору врожаю, коли навантаження на прикордонні вузли зростає у 1,6–1,8 раза. Такі показники вимагають системних інвестицій у розширення пропускної інфраструктури: створення нових смуг руху, впровадження безконтактного оформлення, збільшення кількості скануючих установок, підвищення автоматизації контролю. Особливу увагу необхідно приділити логістиці в межах транскордонних логістичних парків – територіальних кластерів із мультимодальним функціоналом, що формуються на базі існуючих вузлів (Ягодин, Мостиська, Чоп). Вони вже зараз перехоплюють до 38% транзитних потоків із морських напрямків, виступаючи ключовими конекторами до TEN-T. Їхнє розвиток повинен передбачати не тільки фізичну інфраструктуру, а і єдину систему диспетчеризації, платформу митного «єдиного

вікна», резервну електрифікацію та сертифіковані пункти ветеринарного й фітосанітарного контролю .

На цьому тлі участь України в міжнародних логістичних ініціативах отримує все більше значення – як джерело інвестицій, так і як геоекономічна ставка на майбутню інтеграцію. Приєднання України до транспортної рамки TEN-T у статусі країни-кандидата ЄС супроводжується чіткою дорожньою картою технічного вирівнювання. У межах реалізації цих ініціатив ЄІБ виділила € 50 млн на реконструкцію залізничних пунктів перетину кордону, включно з модернізацією колій, міжмодального терміналу та кранового обладнання[5]. Йдеться про імплементацію стандарту 1435 мм на перспективних напрямках, інтеграцію до ERTMS, впровадження єдиного диспетчерського центру на платформі UIC/ERA. Крім того, Україна вже залучена до реалізації середземноморських і чорноморських коридорів, зокрема через логістичну вісь Рені–Констанца, що отримає нові можливості через модернізацію портової інфраструктури та підключення до єврокоридору «Orient/East-Med». Також продовжується інтеграція в TITR – у червні 2024 року українська делегація підписала угоду про обмін даними в реальному часі на дільниці Чорне море–Кавказ, що дозволить ефективніше керувати змішаними потоками. Станом на початок 2025 року в межах таких ініціатив передбачено понад 38 точкових інфраструктурних проєктів у прикордонних областях – від реконструкції мостів до створення мультимодальних терміналів класу A+. Із них 12 проєктів уже мають затверджене фінансування від міжнародних фінансових установ (ЄІБ, ЄБРР), а ще 6 – проходять стадію техніко-економічного обґрунтування.

Це доводить, що транспортно-логістична інфраструктура в умовах сучасного господарювання виконує не лише допоміжну функцію, а є активним чинником економічного зростання, конкурентоспроможності та політичної суб’єктності.

Список використаних джерел

1. Solidarity Lanes: Latest figures – June 2025. Directorate-General for Mobility and Transport.URL: https://transport.ec.europa.eu/news-events/news/solidarity-lanes-latest-figures-june-2025-2025-08-04_en

2. Українські порти на Дунаї подвоїли обробку вантажів у 2023 році. Економічна правда. URL: https://epravda.com.ua/news/2023/11/19/706761/

3. In 2024, Ukrzaliznytsia transported 175 million tons of cargo. ATFL.URL: https://www.atfl.org.ua/en/news/2024-ukrzaliznytsia-transported-175-million-tons-cargo

4. European Bank for Reconstruction and Development & European Investment Bank. *Monthly Overview, January 2025 – Movement of Persons and Goods*. Січень 2025. URL: https://english.europewb.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/Overview_2025_01.pdf

5. European Investment Bank. €50 million in EIB support for Ukraine's rail border crossings and infrastructure to boost EU connectivity and trade. 2025. URL: https://www.eib.org/en/press/all/2025-163-eur50-million-in-eib-support-for-ukraine-s-rail-border-crossings-and-infrastructure-to-boost-eu-connectivity-and-trade?utm_source

ГЛОБАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ДИСБАЛАНСИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Путнокі Анастасія

студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Цалан Мирослава Іванівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Сучасна світова економіка в сьогоденні перебуває у стані глибоких трансформацій, зумовлених глобалізаційними процесами, технологічними змінами, політичними конфліктами та екологічними викликами. Пандемії, зростання геополітичної напруженості, енергетична криза, війна в Україні, нестабільність фінансових ринків та кліматичні катастрофи значно ускладнили функціонування світового господарства, тому саме на цьому тлі особливої уваги набуває дослідження проблем глобальної економіки, нерівності розвитку, боргових криз, безробіття, інфляції, дисбалансів у торгівлі та фінансових потоках і пошук ефективних шляхів їх подолання, а також формування механізмів забезпечення сталого розвитку.

Відповідно до класифікації Світового банку, країни поділяються на чотири групи за рівнем валового національного доходу (ВНД) на душу населення: країни з високим, вище середнього, нижче середнього та низьким рівнем доходу. Між даними категоріями країн спостерігається суттєва диференціація оскільки, до прикладу ВВП на душу населення у США станом на 2024 рік перевищував $76 000, в той час як в країнах Африки, на південь від Сахари лише близько $1 800, ця різниця свідчить про глибоку поляризацію світової економіки.

Близько 60 % світового ВВП формують розвинені країни, при тому, що їхнє населення становить лише близько 15 % від загальної кількості людей на планеті. Але попри це майже 40 % населення світу зосереджено в країнах, що розвиваються, на частку яких припадає лише 20–25 % світового ВВП. Це дає зрозуміти, що економічне зростання розподілене доволі нерівномірно оскільки більшість технологічних, фінансових і інформаційних ресурсів контролюють саме розвинені держави, натомість інші країни залишаються сировинними або аграрними постачальниками.

Аналізуючи дані Світового Банку, можна спостерігати, що найвищим рівнем ВВП на душу населення володіють розвинені країни – США, Німеччина, Японія та Франція, що становить від ~45 000$ до 70 000$, а безробіття вкрай низьке, в цих регіонах воно сягає близько 6%. Головними викликами для них є не стільки нестача ресурсів, скільки демографічне старіння, необхідність переходу до енергоефективних технологій та інфляційних процесів. Також можна помітити тенденцію до сповільнення темпів зростання, яка зумовлена цифровізацією економіки та автоматизацією виробництва.

До країн, які формуються, відносять Китай, Індію, Бразилію, Туреччину, котрі показують середній показник рівня ВВП на душу населення, який становить 10 000-20 000$, вони також демонструють високі темпи економічного зростання. Попри немалу частку світового ВВП (близько 35%), ці країни зіштовхуються з низкою проблем, які включають в себе соціальну нерівність, навантаження екології та велику залежність від експорту. Ключовими напрямами для розвитку для цієї групи стають розширення своїх інвестиційних можливостей, активна індустріалізація, а також формування власних технологічних кластерів.

Наступними є Нігерія, Бангладеш, Ефіопія, В’єтнам, яких класифікують до країн, що розвиваються, де відносно низький рівень ВВП на душу населення – 2 000-6 000$, значне безробіття ~14% та близько 30% складає рівень бідності.

Слабка інфраструктура, нестабільність політики і низька якість управління гальмують та обмежують економічне зростання в цих регіонах. Але незважаючи на це, країни намагаються розширювати сфери послуг, поступово залучуються у глобальні виробничі ланцюги.

Сомалі, Чад, Афганістан, Гаїті є найменш розвиненими та найбільш уразливими країнами світового господарства, ВВП на душу населення там складає менше 1 500$, що є вкрай низьким показником. Водночас, країни характеризуються високим рівнем безробіття та бідності, яке сягає до 70% населення. Від гуманітарних криз, воєн, надмірною залежністю від міжнародної допомоги, слабких інститутів влади потерпають економіки даної категорії країн, тому через ці виклики можна спостерігати посилення міграції та надзвичайно мале економічне зростання.

Трансформацію переживає і світова енергетика, оскільки й досі домінує використання нафти, газу та вугілля, які є традиційними джерелами енергії, але натомість сектор відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) стрімко розвивається. Станом на 2024, як повідомляє Міжнародне енергетичне агентство (IEA), 78 % складали викопні ресурси, в той час як 22% становлять відновлювальні джерела. Саудівська Аравія, Росія, США, Канада, Ірак продовжують бути головними виробниками нафти, а найактивнішими споживачами є Китай, Індія, США і країни ЄС. Паризька кліматична угода 2015 змусила країни розробити концепції переходу на «зелену» енергетику, найактивніші з них були країни ЄС, план яких передбачав до 2050 року досягнути вуглецевої нейтральності. Задля забезпечення безпеки енергетики та ресурсів, в перспективі передбачені заходи, які створюють мінімальні ризики для країн: диверсифікація джерел енергії, а також маршрутів постачання, активний розвиток енергоефективних технологій, розробка стратегічних резервів енергоносіїв, міжнародна співпраця з питань зеленої енергетики та інвестування в циркулярну економіку, яка використовує переробку відходів та використання ресурсів повторно.

Взаємодія фінансових систем та міжнародної торгівлі визначає розвиток світових ринків та їхню стабільність, проте вони також зіштовхуються з кризами і для їх пом'якшення існують механізми, до яких відносять заходи регулювання, які координують політики центральних банків, регулювання валюти, а також контроль банківської системи. Задля зменшення залежності від товарів та розвитку нових секторів економіки спрямована диверсифікація економіки. Міжнародне співробітництво, до прикладу, участь в фінансових, торговельних організаціях : МВФ, Світова організація торгівлі, Світовий банк передбачає обмін інформацією та фінансову підтримку. Існують також антикризові програми, які надають національні пакети для стимулювання економіки, підтримки середнього та малого бізнесу, субсидії, а для найбільш уразливих секторів фінансова допомога.

Умовними регуляторами у подоланні криз та сучасних викликів світового господарства виступають міжнародні економічні інституції. Так, Міжнародний валютний фонд надає кредити державам в період криз, надає технічну допомогу для того щоб уникнути фінансового колапсу та підтримати стабільну валютну систему. На виклики подолання бідності та забезпечення сталого економічного зростання, був створений Світовий Банк, діяльність якого зосереджена у країнах, що розвиваються, у допомозі в розвитку їх інфраструктури і соціально-економічних проєктів. У випадку суперечок між країнами або ж зменшенні торговельних бар'єрів, реагує Світова організація торгівлі (СОТ), оскільки здійснює регулювання міжнародної торгівлі, підтримує розвиток глобальних ринків. Координація економічної політики розвинених країн відбувається завдяки Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка аналізує глобальні тренди та розробляє стратегії підвищення інновацій та ефективності економіки. До регуляторних та спеціалізованих організацій належать організації, на кшталт, Міжнародне енергетичне агентство (IEA), котре координує енергетичну політику, або

Міжнародна організація праці (МОП), яка формує стандарти трудових відносин у глобальному масштабі.

Економічні блоки, такі як Європейський Союз, АСЕАН, МЕРКОСУР були створенні для посилення регіональної економічної інтеграції, що також є важливим елементом міжнародної співпраці. Вони реалізують спільні інвестиційні та інфраструктурні проєкти, захищають економічні інтереси і підвищують конкурентоспроможність, що в комплексі забезпечує стабільний та стійкий розвиток світової економіки.

Таким чином, результати дослідження свідчать про те, що подолання глобальних економічних проблем можливе лише за умов формування багаторівневої системи глобального управління, підвищення діяльності організацій, розвитку інновацій і технологічного партнерства, а найголовніше подолання нерівності між країнами та забезпечення справедливого розподілу світових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Gross domestic product per capita (current US$). The World Bank. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD

2. China, India, Bangladesh: Young Workers' Unemployment Rates …. *The Wall Street Journal*. URL: https://www.wsj.com/world/asia/china-india-bangladesh-young-workers-unemployment-rates-a087d173?

3. Бугрій М. Г. Глобальна економіка у посткризовий період: тенденції та перспективи, Київ, НІСД, 2012. 46 с.

4. Роль міжнародних економічних організацій у формуванні глобальних економічних політик. URL: https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/1358/118

КРИПТОВАЛЮТИ ТА ЦИФРОВІ АКТИВИ ЯК ВИКЛИКИ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Сенгетовський Крістіан

студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Рошко Світлана Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток криптовалют і цифрових активів упродовж останнього десятиліття суттєво трансформував структуру міжнародної фінансової системи та поставив перед регуляторами низку нових викликів. Зростання капіталізації крипторинку, поява стейблкоїнів, активне поширення децентралізованих фінансових платформ (DeFi) та збільшення транскордонних операцій із цифровими активами створюють альтернативні канали руху капіталу, які часто виходять за межі традиційної регуляторної моделі. На тлі високої волатильності криптовалют та банкрутств глобальних криптоплатформ у 2022–2024 роках міжнародні інституції — МВФ, Світовий банк, Європейський центральний банк, ФАТФ і Банк міжнародних розрахунків — неодноразово наголошували на значних ризиках для фінансової стабільності, пов'язаних зі слабкою регуляцією, анонімністю транзакцій та кіберзагрозами.

Ситуація суттєво ускладнюється відсутністю єдиного міжнародного підходу до регулювання цифрових активів, що створює нерівні умови для ринків різних країн і посилює ризики відтоку капіталу в юрисдикції з менш жорстким наглядом. В Україні ці проблеми також мають високу актуальність. НБУ у своїх аналітичних оглядах підкреслює, що неконтрольоване поширення криптовалют

може впливати на стабільність валютного ринку, а Мінцифри та НКЦПФР наголошують на потребі уніфікації підходів до регулювання ринку цифрових активів відповідно до європейського регламенту MiCA, який ЄС запроваджує з 2024 року. Кіберполіція України також фіксує зростання кількості випадків шахрайства, пов'язаного з криптовалютними схемами, що створює додаткові виклики для фінансової безпеки.

Таким чином, розвиток криптовалют і цифрових активів відкриває нові можливості для фінансових інновацій, міжнародної інтеграції та модернізації платіжної інфраструктури, але водночас формує комплекс ризиків, що можуть становити загрозу для глобальної та національної фінансової стабільності. У цих умовах виникає необхідність системного аналізу сутності криптоактивів, впливу їхньої динаміки на міжнародні фінансові ринки та оцінювання ефективності існуючих регуляторних підходів із метою формування оптимізаційних механізмів забезпечення стабільності в умовах цифровізації фінансової сфери.

Мета дослідження. Дослідження спрямованене на комплексне теоретичне та аналітичне вивчення криптовалют і цифрових активів як фактора, що формує нові ризики та виклики для міжнародної фінансової стабільності. У межах роботи передбачається з'ясувати сутність і класифікацію криптоактивів, визначити технологічні засади їх функціонування та проаналізувати особливості регуляторних моделей, які застосовуються у світі та в Україні. Метою є також оцінка впливу криптовалют на глобальні фінансові ринки, виявлення ключових ризиків — від волатильності та відтоку капіталу до кіберзагроз і використання цифрових активів у незаконних операціях — а також порівняння ефективності регуляторних підходів різних країн. Особлива увага приділяється визначенню оптимізаційних механізмів міжнародного та національного регулювання, що здатні мінімізувати ризики крипторинку та забезпечити стійкість фінансової системи в умовах розвитку цифрових технологій.

Виклад основного матеріалу: Криптовалюти та цифрові активи за останні роки перетворилися на окремий сегмент глобальної фінансової системи, що впливає на міжнародні економічні процеси та механізми руху капіталу. Формування крипторинку стало можливим завдяки появі технології блокчейн, яка забезпечує децентралізоване зберігання даних, прозорість операцій та можливість створення різних форм цифрових активів — від класичних криптовалют до токенів, стейблкоїнів та цифрових прав. Еволюція криптовалютного середовища включає період від появи Bitcoin у 2009 році до сучасного розвитку багатофункціональних цифрових платформ, здатних забезпечувати фінансування проєктів, смарт-контракти, управління цифровими активами та здійснення трансакцій без участі посередників.

Функціонування криптовалютних систем базується на механізмі розподілених реєстрів, де блокчейн забезпечує фіксацію послідовності транзакцій, а смарт-контракти автоматизують виконання фінансових угод відповідно до заданих умов. Децентралізована структура мереж дозволяє уникнути централізованого контролю, проте одночасно ускладнює регулювання та підвищує вразливість до шахрайства, технічних збоїв і кібератак. Саме тому міжнародні фінансові організації — МВФ, ЄЦБ, FATF та BIS — наголошують на необхідності розроблення єдиного підходу до регулювання криптовалют та цифрових активів, підкреслюючи ризики, що виникають через їхню анонімність та волатильність. Українські регулятори — НБУ, Мінцифри та НКЦПФР — також відзначають потребу у впровадженні правової бази, сумісної зі стандартами ЄС, зокрема з регламентом MiCA, який визначає прозорість емітентів, вимоги до стейблкоїнів та правила діяльності криптоплатформ.

Вплив криптовалют на міжнародні фінансові ринки проявляється через високу мінливість вартості цифрових активів, що може викликати переплив капіталу між традиційними й цифровими ринками. Зростання капіталізації крипторинку у 2020–2021 роках, а згодом його різкі падіння у 2022–2023 роках

показали, що цифрові активи можуть створювати як можливості для інвесторів, так і ризики для фінансових систем держав. Висока кореляція між курсом провідних криптовалют і глобальними ризиковими активами свідчить про те, що нестабільність крипторинку здатна транслюватися на інші сегменти фінансової системи, підсилюючи вплив зовнішніх шоків. Крім того, використання криптовалют у транскордонних операціях ускладнює контроль за рухом капіталу, що створює додаткові виклики для регуляторів країн із менш розвиненими фінансовими системами.

Особливе занепокоєння міжнародних організацій викликають ризики фінансової безпеки, пов’язані з використанням криптовалют у відмиванні коштів, фінансуванні незаконної діяльності, а також підвищенням рівня кіберзагроз. FATF неодноразово вказувала на необхідність посилення процедур KYC/AML, оскільки частина криптоплатформ не забезпечує належного рівня ідентифікації користувачів. Українська кіберполіція та CERT-UA регулярно фіксують збільшення кількості шахрайських схем, спрямованих на інвесторів і власників цифрових активів, що підтверджує потребу у комплексному регуляторному підході. Банківський сектор також відчуває вплив крипторинку через можливість поширення ризиків ліквідності, коливання ринкової вартості активів та посилення конкуренції на платіжному ринку.

Регуляторні підходи до криптовалют суттєво відрізняються між країнами. США роблять акцент на контролі та застосуванні ціннопаперових стандартів до окремих криптоактивів; ЄС впроваджує системний регламент MiCA; Китай обрав політику повних заборон приватних криптовалют; Японія та Сінгапур, навпаки, створюють сприятливі умови для інновацій при збереженні жорсткого контролю за стейблкоїнами та операторами ринку. Різниця підходів ускладнює міжнародну координацію, тому питання гармонізації стандартів набуває стратегічного значення, особливо в умовах посилення глобальних фінансових ризиків.

У цих умовах важливими стають оптимізаційні механізми зміцнення фінансової стабільності, зокрема створення міжнародних стандартів регулювання цифрових активів, уніфікація термінології та формування спільних правил контролю за транзакціями. Посилення вимог KYC/AML, розроблення механізмів нагляду за стейблкоїнами та використання технологій моніторингу транзакцій можуть значно знизити ризики тіньових операцій. Крім того, на тлі розвитку крипторинку особливого значення набуває впровадження цифрових валют центральних банків (CBDC), які здатні забезпечити поєднання інноваційності та контролю з боку держави. Україна, слідуючи світовим тенденціям, також працює над концепцією цифрової гривні, що може стати важливим елементом модернізації фінансової системи.

Отже, криптовалюти та цифрові активи створюють як значні можливості для технологічних інновацій і трансформації фінансових ринків, так і комплекс ризиків, що потребують чітких регуляторних рішень і міжнародної координації. Забезпечення балансу між розвитком інновацій та підтриманням фінансової стабільності є ключовим завданням для глобальних і національних регуляторів у найближчі роки.

Висновки. Проведене дослідження показало, що криптовалюти та цифрові активи суттєво впливають на сучасну міжнародну фінансову систему, поєднуючи високий інноваційний потенціал із значними ризиками для глобальної стабільності. Технологічна основа крипторинку — блокчейн, децентралізація та смарт-контракти — забезпечує можливості для модернізації фінансових послуг, однак водночас створює складнощі для регуляторів через відсутність централізованого контролю, анонімність операцій і вразливість до кіберзагроз.

Аналітична оцінка впливу криптовалют на міжнародні фінансові ринки засвідчила, що висока волатильність, коливання капіталізації та зростання кількості незаконних транзакцій можуть створювати додатковий тиск на

банківський сектор, інвестиційний клімат і валютну стабільність. Порівняння регуляторних моделей показало значну різницю між підходами держав, що ускладнює формування єдиної системи міжнародного контролю. Найбільш комплексним на сьогодні є європейський підхід, тоді як США, Китай та країни Азії застосовують різнорівневі моделі нагляду.

Визначено, що зміцнення міжнародної фінансової стабільності в умовах розвитку цифрових активів потребує уніфікації стандартів, посилення систем KYC/AML, регулювання стейблкоїнів та впровадження ефективних механізмів моніторингу транзакцій. Перспективним напрямом є розвиток цифрових валют центральних банків (CBDC), які здатні поєднати інноваційність та прозорість із контролем держави. Для України важливо адаптувати законодавство до стандартів ЄС, удосконалити регуляторні механізми та підвищити рівень кібербезпеки.

Отже, криптовалюти та цифрові активи формують нову конфігурацію світової фінансової системи, а забезпечення стабільності в цих умовах вимагає збалансованого поєднання інновацій, регулювання та міжнародної координації.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Монетарна політика та регулювання ринку цифрових активів. - URL: https://bank.gov.ua/ua/monetary

2. Міністерство цифрової трансформації України. Розвиток ринку віртуальних активів. - URL: https://thedigital.gov.ua

3. Кіберполіція України. Аналітичні матеріали щодо шахрайств і кіберзагроз у сфері криптовалют. - URL: https://cyberpolice.gov.ua

4. FATF. Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and VASPs. - URL: https://www.fatf-gafi.org

5. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report. - URL: https://www.imf.org/en/Publications/GFSR

6. Європейське банківське управління (EBA). Regulation and Risks Related to Crypto-Assets. - URL: https://www.eba.europa.eu

ДОСВІД ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ

Стасюк Станіслав
студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Гетманенко Олексії Олександрович
доктор філософії, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Сучасні глобальні виклики, зокрема зміна клімату, енергетична небезпека та екологічне виснаження, вимагають від країн переходу до зеленої економіки. Європейський Союз, впроваджуючи Європейський зелений курс (European Green Deal), демонструє системний підхід до досягнення кліматичної нейтральності та модернізації економіки. Для України, яка прагне інтеграції до ЄС та одночасно переживає післявоєнну відбудову, використання досвіду зеленої економіки ЄС є принципово важливим напрямом стратегічного розвитку.

Мета дослідження. Мета роботи — проаналізувати ключові елементи політики зеленої економіки ЄС, визначити їхній практичний потенціал для України та окреслити напрями адаптації європейського досвіду в умовах українських реалій.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні є достатньо очевидним, що «зелена» економіка лише спонукає до створення робочих місць та виробництва матеріальних благ, адже все актуальніше постає питання інвестування в «зелений» сектор в Україні. Хоча для переходу до «зеленої» економіки потрібно створити нові умови, що потребує термінових дій. Політика, необхідна для здійснення цього переходу, вимагає скорочення або ліквідації екологічно

шкідливих субсидій, використання ринкових стимулів, удосконалення регулювання, здійснення «зелених» державних закупівель, а також стимулювання інвестицій. Упродовж останніх десятиліть світ переживає кліматичну, паливну, фінансову та економічну кризи, тому формування системи економічної безпеки для розвитку країни необхідне на основі принципів «зеленої» економіки при врахуванні сучасних тенденцій світового розвитку в різних секторах господарства. Концепція «зеленого» зростання, запропонована керівництвом ООН як альтернатива світовій фінансовій кризі, підкреслює важливість інтеграції економічних та екологічних аспектів політики, що виявляє можливості для нових джерел економічного зростання, без тиску на кількість і якість природних багатств [1].

Досвід ЄС у впровадженні концепції зеленої економіки є одним із найбільш вагомих і показових прикладів глобального руху до сталого розвитку. Зелена економіка в ЄС спрямована на зменшення впливу на довкілля та боротьбу зі зміною клімату, створення нових робочих місць, забезпечення економічного зростання та підвищення якості життя громадян. Розглядаючи європейський досвід впровадження концепції зеленої економіки, можна виділити ключові ініціативи та досягнення, що можуть бути корисними для України.

З теоретичної точки зору, зелена економіка базується на принципах сталого розвитку, де економічна активність не розглядається ізольовано від екологічного контексту, а інтегрується в систему, яка враховує природні цикли, обмеженість ресурсів та екосистемні послуги. У цій моделі «зелені» інвестиції стимулюють інновації, технологічний розвиток і перехід до економіки з низьким рівнем викидів. Важливим аспектом є розвиток циркулярної економіки — повторне використання матеріалів, мінімізація відходів і максимальне використання побічних продуктів, що дозволяє знижувати навантаження на екосистеми та підвищувати ефективність витрат.

Також у теоретичній моделі зеленої економіки виділяються соціальні компоненти: створення «зелених» робочих місць, підтримка екологічної освіти та формування екологічної свідомості у населення. Це не лише економічна трансформація, а й соціальна — перехід до нової моделі розвитку, де довкілля та економіка більше не існують у конфлікті, а доповнюють одна одну.

Для України, спираючись на досвід ЄС, важливо теоретично закласти основу такої моделі, адаптувати її під національні особливості — економічні, соціальні та екологічні — і використовувати як базис для розробки політик «зеленого» відновлення, стимулювання інвестицій у відновлювані джерела енергії, енергоефективність і циркулярні технології [2].

Для обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку зеленої економіки в Україні у дослідженні було застосовано інструментарій SWOT-аналізу, що дозволив ідентифікувати сильні та слабкі сторони становлення зеленої економіки, а також визначити ключові можливості та загрози її трансформації. Узагальнення результатів здійснено на основі наукових досліджень, експертних оцінок, аналітичних звітів вітчизняних і міжнародних організацій, що дало змогу визначити по десять ключових характеристик у кожному полі SWOT матриці. Результати проведеного SWOT-аналізу дозволяють комплексно оцінити стратегічний потенціал, внутрішні обмеження, зовнішні можливості та ризики розвитку зеленої економіки України. Отримані дані свідчать, що Україна має достатні передумови для переходу до моделі сталого зростання, орієнтованої на інновації, ресурсоефективність і європейські стандарти екологічної політики.

Сильні сторони свідчать про значний науково-технологічний потенціал, високий рівень розвитку ІТсектору, активізацію реформ у сфері відновлюваної енергетики, а також про зміцнення громадянського суспільства й посилення євроінтеграційних процесів. Вигідне географічне положення, наявність ресурсної бази для розвитку органічного землеробства, потужний людський

капітал та міжнародна підтримка — створюють стратегічні переваги для побудови конкурентоспроможної зеленої економіки.

Слабкі сторони виявляють структурні й інституційні проблеми, серед яких домінує висока енерго- та ресурсоємність виробництва, неефективність механізмів стимулювання зелених інновацій, деградація природних ресурсів, низька інституційна спроможність органів управління та значні військові руйнування екологічної інфраструктури. Ці чинники потребують системної державної підтримки, реформування екологічної політики та залучення міжнародного фінансування.

Можливості розвитку зеленої економіки України визначаються передусім активною участю у європейських програмах «зеленого» фінансування, розвитком циркулярної економіки, модернізацією енергетичного сектору, стимулюванням екологічного будівництва та розширенням ринку зелених товарів і послуг. Значний потенціал відкривається завдяки післявоєнній реновації економіки на принципах енергоефективності, діджиталізації та екологізації.

Загрози для сталого розвитку включають наслідки триваючої війни, ризики капіталовтрат і демографічних змін, а також обмеженість фінансових ресурсів для масштабної модернізації. Висока вартість екотехнологій, повільна гармонізація законодавства з нормами ЄС, конкуренція на європейських ринках та кліматичні виклики посилюють потребу у формуванні гнучкої, стратегічно орієнтованої державної політики [3].

Прагнення України стати частиною амбітної програми ЄС із досягнення кліматичної нейтральності та декарбонізації, а також конкретні кроки у цьому напрямку починаються з кінця 2019 року, коли Європейська Комісія проголосила Європейський зелений курс (ЄЗК). Здобутий досвід України у реалізації «зелених» політик ЄС допоможе краще виконати свої зобов’язання для набуття членства в ЄС у сферах, що тісно пов’язані з імплементацією ЄЗК.

Початок повномасштабного вторгнення росії в Україну зашкодив серйозним планам України щодо синхронізації з ЄЗК. Проте розуміння принципів і процесів ЄЗК дало можливість у процесі планування відбудови розглядати важливість зеленої відбудови з акцентом на енергоефективності та декарбонізації економіки, а також допомогло у підготовці України до переговорного процесу за розділами так званого «зеленого кластеру».

З метою синхронізації з цілями ЄЗК, в Україні активізувалась робота над розробкою та імплементацією кліматичної політики і законодавства: була прийнята кліматична стратегія, розроблено та вже прийнято у першому читанні проєкт Закону про засади державної кліматичної політики, розроблено та прийнято Національний план з енергетики і клімату (НПЕК). Завдяки дискурсу з питань ЄЗК у політичних та законодавчих документах з'явились такі поняття як «архітектура кліматичного врядування», «кліматична нейтральність», «декарбонізація».

Вплив ЄЗК на політику України у сфері охорони довкілля був дуже обмежений. Це у першу чергу пов'язано із незначними досягненнями ЄЗК у цій сфері в самому ЄС, повільним розвитком природоохоронної політики в Україні та впливом війни. Натомість, ЄЗК мав значний вплив на публічний та науковий дискурс в Україні з екологічних питань.

Впровадження ЄЗК вплинуло на стратегічні рішення України і в енергетичному секторі. Відбулася інтеграція принципів ЄЗК у національну енергетичну політику, зокрема вищої пріоритетності набули підвищення енергоефективності та розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), особливо після повномасштабного вторгнення рф. Такий вплив знайшов відображення в Енергетичній стратегії України до 2050 року та НПЕК, інших стратегічних документах. Водночас, для їх втілення потрібен значний обсяг роботи, у т.ч. оскільки ключові акти енергетичних acquis в рамках ЄЗК були прийняті лише в 2024 році [4].

Пряме фінансування та нові партнерські відносини – це можливості, що випливають із пріоритетів Європейського зеленого курсу та фінансових планів ЄС на наступний період. Національні стейкхолдери можуть шукати фінансову підтримки за допомогою існуючих та новостворених інструментів.

Гарантія зовнішньої дії буде використана для зменшення ризиків державних та приватних інвестицій у країнах, що відповідають вимогам. Вона буде надана для позик ЄФСР та для позик макрофінансової допомоги урядам із загальною пропонованою сумою 130 млрд. євро (у поточних цінах) та можливістю покрити 50% позики або акцій (профінансованих в рамках ЄФСР). Підприємства, уряди та адміністрації матимуть право на гарантії відновлення після кризи, спричиненою пандемією. Однак, щоб отримати гарантії на позики або інвестиції за Гарантією зовнішньої дії, європейські (наприклад, ЄІБ) та міжнародні фінансові установи повинні будуть подати запит до Комісії власноруч.

У рамках ЄФСР також надаватимуться гранти разом із банківськими позиками та технічною допомогою. Україна матиме право на зазначені інструменти як країна-сусід ЄС. Важливо, що Україна вже отримала певну фінансову підтримку від ЄС для подолання кризи, спричиненої COVID-19. Європейський Союз вирішив надати 190 млн. євро у вигляді пакету підтримки та 1,2 млрд. євро як макрофінансову допомогу. Пакет підтримки (190 млн. євро) спрямований на подолання негайних наслідків пандемії та буде використаний для вдосконалення системи охорони здоров’я та реагування на негативні наслідки в соціально-економічному секторі. Слід зазначити, що 190 млн. євро – це грантова підтримка, а 1,2 млрд. євро макрофінансової допомоги буде надано у формі довгострокової позики, розділеної на два рівні транші. Україна отримає другий внесок після впровадження необхідних реформ, в тому числі і законодавчого характеру.

Таким чином, ринок прямих іноземних інвестицій характеризується інтенсивним розвитком глобалізації, посиленням взаємозалежності економік світу, у тому числі посиленням інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС. Підвищення рівня довіри іноземних інвесторів, удосконалення та посилення інвестиційної співпраці з європейськими країнами, співробітництво з міжнародними кредиторами має важливе значення для національних потреб зміцнення міжнародних резервів, інвестування у критичні сектори та національні проекти, економічного зростання в цілому [5].

Висновки. Аналіз показує, що впровадження зеленої економіки в Україні є ключовим для сталого розвитку, енергоефективності та економічної безпеки. Досвід ЄС демонструє ефективність комплексного підходу до кліматичної нейтральності, «зелених» технологій і залучення інвестицій. Для України важливо адаптувати європейські практики з урахуванням національних особливостей, стимулювати інновації, розвиток відновлюваних джерел енергії та циркулярну економіку. SWOT-аналіз показує сильні сторони, можливості та ризики, що потребують державної підтримки і міжнародного співробітництва. Інтеграція принципів зеленої економіки та досвіду ЄС може стати основою для економічного зростання, підвищення якості життя та довгострокової стабільності України.

Список використаних джерел

1. Теоретичні аспекти формування «зеленої» економіки в контексті сталого розвитку Є. А. ЗЯБІНА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_30/YEVHENIIA_A_ZIABINA Theoretical_Aspects_of_the_Formation_of_Green_Economy_in_the_Context_of_Sustainable_Development.pdf

2. Досвід Європейського Союзу у впровадженні концепції зеленої економіки: кол. Монографія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.researchgate.net/publication/391136278_Dosvid_Evropejskogo_Souzu_u_vprovadzenni_koncepcii_zelenoi_ekonomiki_kol_monografia

3. ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ — ОРІЄНТИР СТРАТЕГІЇ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economic-prostir.com.ua/wp-content/uploads/2025/10/205-311-316-glushhenko.pdfPUBLICATION%20Franchising%20%20A%20vector%20for%20Economic%2 0Growth%20in%20Europe%20%20finalp.pdf.

4. Європейський зелений курс: вплив на політику та законодавство України у сферах енергетики, клімату та довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://greentransform.org.ua/yevropejskyj-zelenyj-kurs-vplyv-na-polityku-ta-zakonodavstvo-ukrayiny-u-sferah-energetyky-klimatu-ta-dovkillya/

5. Вісник №5 (32), 2021 - ІНВЕСТИЦІЙНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО «ЗЕЛЕНОГО КУРСУ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ekonomics.com.ua/s77-investiciyna-spivpracya-ukrayini-ta-es-problemi-i-perspektivi-evropeyskogo-%C2%ABzelenogo-kursu%C2%BB

ЗМІНИ У МІЖНАРОДНИХ ЛАНЦЮГАХ ПОСТАЧАННЯ ЧЕРЕЗ ВІЙНУ ТА ПАНДЕМІЮ

Сухина Олександра

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Приходько Володимир Панасович

доктор економічних наук, завідувач кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Пандемія COVID-19 спричинила одночасні раптові зміни попиту й пропозиції, які привели до значних затримок у логістиці, зростання вартості перевезень та нестабільність цін на товари. Пандемія і війна мали глобальний характер і змусили бізнес перебудовувати ланцюги поставок (скорочення залежності від «точно вчасно», диверсифікація постачальників) [1].

Війна в Україні (з 2022 р.) додала новий, тривалий чинник порушень – обмеження судноплавства в Чорному морі, торгові санкції та логістичні порушення призвели до дефіциту окремих сировинних ринків (зерно, соняшникова олія, азотні добрива) і підвищили світові ціни на енергоносії й продовольство [2].

З початком повномасштабного вторгнення рф в Україну у 2022 році Дунайський напрям став одним із ключових маршрутів для експорту українських вантажів, зокрема зернових культур. Саме через порти Дунаю вдалося забезпечити відносну стабільність логістики в умовах блокування Чорного моря. Уже у 2023 році вантажообіг Дунайського портового кластеру зріс майже у шість разів порівняно з 2021 роком — до 32 млн тонн проти довоєнних 5,5 млн тонн. У середньому дунайські порти опрацьовували близько 3,3 млн тонн вантажів щомісячно, а добовий показник перевалки сягав 120 тис. тонн. Однак за дев’ять

місяців 2024 року обсяги перевалки скоротилися до 14,1 млн тонн, що на 47 % менше, ніж за аналогічний період 2023 року. Із цього обсягу 9,8 млн тонн становили експортні вантажі, зокрема 6,8 млн тонн – зернові. Зниження показників пояснюється тим, що у 2024 році потенціал дунайського маршруту використовується не повністю: логістика в цьому напрямі є дорожчою порівняно з глибоководними портами України. Доставка агропродукції залізницею чи автотранспортом до дунайських портів потребує значних додаткових витрат, зокрема через довші маршрути (близько 250 км додаткових автошляхів), що призводить до зростання вартості перевезень і знижує конкурентоспроможність цього напрямку [3].

За підсумками 2023 року сукупний вантажообіг у цих портах зріс майже вдвічі – до 32 млн т, у 2022 році – втричі, до 16,5 млн т з 5,5 млн т у 2021 році. Зокрема, в 2023 році обсяг перевалки в порту «Ізмаїл» становив 20,2 млн т (зростання в 2,3 раза до 2022-го) [4].

Завдяки стабільному функціонуванню Українського морського коридору та підтримці Дунайських портів, вантажообіг портів у 2024 році перевищив показники 2023 року. Важливими драйверами стали експорт зернових та рудних вантажів, що підкреслює стратегічну роль морських портів в забезпеченні торгівлі (експорту) (рис. 1).

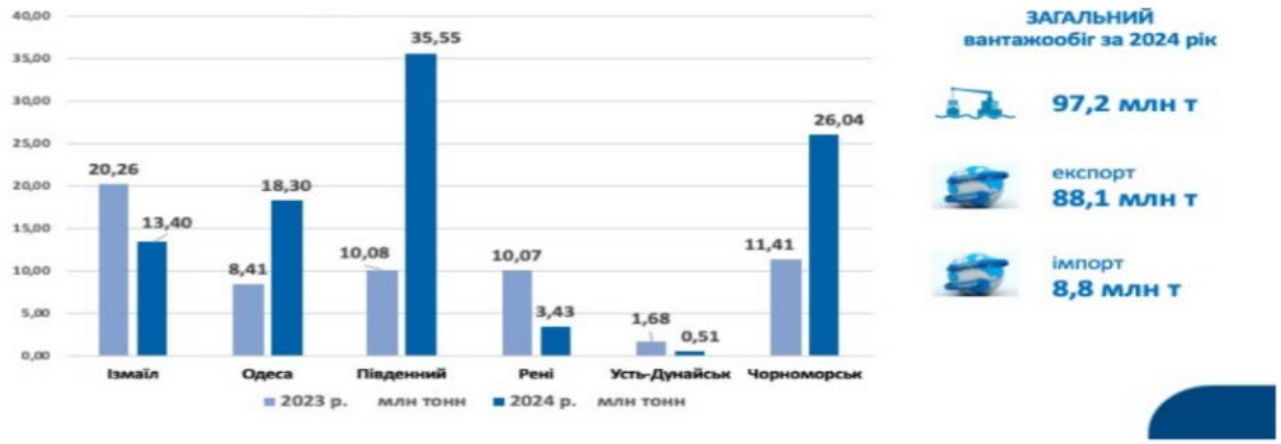

Рис. 1. Вантажообіг портів України за 2024 рік [5]

Наслідком пандемії та війни стало активне впровадження урядами провідних країн та міжнародними корпораціями політик повернення виробництва в країну базування, перенесення виробництва до регіонально близьких країн і диверсифікації ланцюгів постачання (підприємства укладають довгострокові контракти і шукають альтернативні маршрути транспортування). Зміни логістики супроводжуються збільшенням вкладення в цифрові платформи управління ланцюгами, автоматизацію складів і мультимодальні перевезення, що підвищує витрати на модернізацію, але знижує вразливість у довгостроковій перспективі [6].

Для України пандемія і війна означали різні хвилі скорочення та відновлення зовнішньоторговельних потоків. Так, у 2022 році експорт товарів України знизився до 44148,8 млн дол. США, імпорт – 55273,5 млн дол. США (як наслідок отримано негативне сальдо), що відображає негнучкість частини галузей при масштабних порушеннях [7].

У 2023–2024 роках спостерігається часткове відновлення торгівлі. Зокрема, загальний товарообіг України у 2023 році складав приблизно 99,4 млрд дол. США, а у 2024 році зріс до 112,3 млрд. У 2024 році експорт становив 41,6 млрд дол. США, імпорт – 70,7 млрд дол. США, що свідчить про відновлення логістичних каналів, але й про високу залежність від імпортних ланцюгів [8].

Статистичні зміни у товарній структурі експорту та імпорту України відображають адаптацію бізнесу, тобто частина традиційних експортних груп (зернові, олії) зазнала коливань у обсягах і цінах, тоді як нові напрями експорту й імпортні групи розширювалися залежно від доступності логістики та появи нових торгових партнерів. Детальна товарна та географічна структура доступна у звітах Держстату та митниці [9].

Макроекономічні наслідки включають підвищену інфляцію через подорожчання логістики й енергії, зростання транзакційних витрат для підприємств та зміну конкурентоспроможності окремих секторів. Ці ефекти

підсилювалися одночасною політикою експорту-імпорту у відповідь на шоки (експортні обмеження, мита) [2].

Політичні дії (санкції, експортні обмеження, тарифні реформи) і геополітична невизначеність стали постійним елементом ризику для глобальних ланцюгів постачання. Це стимулювало диверсифікацію ринків [10].

У 2020 році, коли пандемія спричинила масові локдауни та зупинки виробництв, вартість світової торгівлі товарами впала приблизно на 8% (за оцінками ВТО), одночасно світова торгівля загалом за рік зменшилася на рівні близько 2,5 трлн дол. США у порівнянні з 2019 роком, що відобразило як спад попиту, так і тимчасове закриття портів і кордонів [11].

У 2021 році було потужне зростання у світовому товарообігу: обсяги торгівлі товарами зросли майже на 9–10% у фізичному виразі внаслідок відновлення попиту й відновлення виробництва після локдаунів, проте це супроводжувалося дефіцитом комплектуючих, зростанням логістичних витрат і вузькими місцями у ланцюгах постачання [12].

У 2022 році зростання світового товарообігу сповільнилося. За деякими оцінками обсяги товарної торгівлі зросли лише на кілька відсотків (приблизно 2–3% у фізичних обсягах), що пояснювалося одночасною дією інфляції та геополітичної невизначеності після вторгнення в Україну рф.

Війна в Україні завдала особливого удару по глобальних ланцюгах постачання продовольства, добрив і енергоресурсів (за оцінками Світового банку і фахових досліджень, зниження у постачанні палива та продовольства були найбільшими з 1970-х років, а рф та Україна разом забезпечували значну частку світового експорту зернових і соняшникової олії), що створило серйозні розриви у пропозиції та підвищило ціни [13].

Загалом пандемія COVID-19 та війна в Україні стали двома найпотужнішими чинниками глобальних логістичних зрушень за останні десятиліття, спричинивши масштабні порушення у міжнародних ланцюгах

постачання. Пандемія призвела до різкого падіння світового товарообігу, дефіциту комплектуючих та різкого зростання вартості транспортування, тоді як війна додала тривалих геополітичних і логістичних ризиків, особливо у сферах продовольства, енергетики та сировини. Водночас країни та бізнес вимушено адаптувалися, прискоривши диверсифікацію постачальників, розвиток альтернативних маршрутів, цифровізацію та регіоналізацію логістики. Статистика світової та української торгівлі свідчить про часткове відновлення після викликів пандемії та вторгнення рф в Україну, однак глобальні ланцюги залишаються вразливими й водночас гнучкішими, а формування нової архітектури постачання стає ключовим фактором економічної стійкості.

Список використаних джерел

1. IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON TRADE AND DEVELOPMENT LESSONS LEARNED. URL: https://surl.li/hwpjwm.

2. RADE, INVESTMENT AND COMPETITIVENESS EQUITABLE GROWTH, FINANCE & INSTITUTIONS INSIGHT. The Impact of the War in Ukraine on Global Trade and Investment. URL: https://surl.li/ghrkdb.

3. Проєкт рішення Про затвердження Програми соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2025 рік. URL: https://digital.od.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/Proyekt-PSER-na-2025-rik.pdf.

4. Вузьке горлечко: дунайські порти не зможуть врятувати український експорт. URL: https://surl.li/ozvpyj.

5. Вантажообіг портів України у 2024 році досяг рекордного показника 97,2 млн тонн. URL: https://www.uspa.gov.ua/news/vantazhoobig-portiv-ukrayiny-u-2024-roczi-dosyag-rekordnogo-pokaznyka-972-mln-tonn.

6. Sztajerowska M. Supply-chain disruptions and new investment policies in the post-COVID-19 world: Initial insights from projectlevel data. *OECD Working Papers*

on International Investment. 2023. № 2023/01. DOI: 10.1787/5fcc2892-en. URL: https://surl.li/gpytja.

7. Ukraine's foreign trade in goods in 2022. URL: https://stat.gov.ua/en/publications/ukraines-foreign-trade-goods-2022.

8. За 2024 рік товарообіг України склав $112,3 млрд. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-2024-rik-tovaroobig-ukrayini-sklav-1123-mlrd-1966.

9. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. Архів за 2024 рік. URL: https://surl.li/amnxpl.

10. Assessing the Impact of Russia’s War against Ukraine on Eastern Partner Countries. URL: https://surl.li/pqjxxg.

11. World Trade Statistical Review 2021. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2021_e/wts2021_e.pdf.

12. World trade and economic growth, 2021-22. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2022_c3_e.pdf.

13. The Role of Subnational Investment Promotion Agencies. URL: https://surl.li/ghbhzd

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ

Томенюк Вікторія

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Гетманенко Олексій Олександрович

доктор філософії, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Економічна конвергенція визначає перспективи вступу України до ЄС і означає зближення макроекономічних, структурних та інституційних параметрів із європейськими стандартами. Для України це не лише технічна вимога, а стратегічний напрям інтеграції до єдиного ринку. Попри помітний прогрес, залишаються системні проблеми, що ускладнюють швидку інтеграцію.

Ключовим чинником є відповідність Копенгагенським критеріям. Перший – стабільна ринкова економіка – передбачає конкуренцію, гарантії прав власності, відкритість ринку та макроекономічну стійкість. Україна скоротила регуляторні бар'єри, підвищила прозорість бізнес-середовища, зміцнила антимонопольне законодавство. ПВЗВТ з ЄС стала каталізатором структурних змін і адаптації підприємств до європейських стандартів [2].

Прогрес досягнуто у лібералізації торгівлі, усуненні технічних бар'єрів, гармонізації регуляторних норм. Дерегуляція, цифровізація («Дія»), електронні сервіси покращили бізнес-клімат. Реформа державного управління, прозорі закупівлі, середньострокове бюджетне планування та антикорупційні зміни сприяють інституційній конвергенції.

Втім, рівень розвитку України відстає від середньоєвропейського за ВВП на душу населення, продуктивністю праці, технологічністю виробництва та капіталоозброєністю. Залежність від сировинної моделі та низькі інвестиції в інновації потребують глибокої модернізації економіки.

У макроекономічній сфері Україна наближається до Маастрихтських критеріїв: інфляційного таргетування, бюджетної дисципліни, валютної лібералізації. До війни спостерігалася позитивна динаміка, але вторгнення створило загрози стабільності — зросли оборонні видатки, зменшилися доходи бюджету, зруйнована інфраструктура ускладнила виконання критеріїв [4].

Важливим компенсатором залишається довгострокова фінансова допомога ЄС – макрофінансування, гранти, програми реконструкції. Вона підтримує бюджет, стабілізує економіку та зміцнює довіру інвесторів, створюючи умови для виконання критеріїв номінальної конвергенції.

Проблематика реальної конвергенції охоплює продуктивність праці, технологічну модернізацію, цифровізацію виробництва, інфраструктурну реконструкцію та імплементацію техрегламентів ЄС. Українська економіка має високу частку сировинних галузей, які забезпечують експорт, але створюють низьку додану вартість і не відповідають стратегічним пріоритетам ЄС [3].

Ключовим завданням є перехід до інноваційної моделі – розвиток ІТ, машинобудування, біотехнологій, галузей зеленої економіки. Необхідні інвестиції в R&D, захист інтелектуальної власності, підтримка стартапів, технопарків, кластерів та інтеграція у глобальні ланцюги доданої вартості.

Інституційна конвергенція включає реформу судової системи, посилення верховенства права, боротьбу з корупцією. Прогрес у закупівлях і роботі антикорупційних органів є значним, але потребує поглиблення. ЄС розглядає інституційні зміни як основу доступу до фінансових інструментів і передумову членства [3].

Післявоєнна реконструкція посилює значення підтримки ЄС у відбудові інфраструктури, енергетики, промисловості. Інтеграція енергосистеми до ENTSO-E, «зелений курс», розвиток ВДЕ, енергоефективність та модернізація електромереж сприятимуть конвергенції та зниженню залежності від традиційних енергоносіїв.

ПВЗВТ має значний потенціал, але адаптація до техрегламентів, стандартів безпеки, екологічних вимог і правил походження товарів є витратною, особливо для МСП. Державна підтримка модернізації виробництва є важливою для прискорення інтеграції.

Серед викликів – наслідки війни: руйнування інфраструктури, виробництв, логістики, енергетики. Відбудова потребує значних інвестицій і залучення міжнародних партнерів. Проблемами залишаються низькі інвестиції у науку, слабка участь у глобальних ланцюгах вартості, демографічні зміни.

Попри труднощі, членство в ЄС відкриває можливості для розширення експорту, участі у програмах інновацій, досліджень, цифровізації та зеленого переходу. Воно зміцнить економічну безпеку, фінансову стійкість та інвестиційний потенціал [1].

Отже, перспективи вступу України до ЄС визначаються прогресом у номінальній і реальній конвергенції та темпами інституційних реформ. За умови послідовних змін і збереження підтримки ЄС членство є реалістичним і може забезпечити довгострокове економічне зростання.

Список використаних джерел

1. Мазаракі А., Мельник Т.Конкурентоспроможність української економіки в реаліях європейських викликів. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2025. № 138(1). С. 4–22. DOI: 10.31617/3.2025(138)01.

2. Нагірняк А. Євроінтеграційна політика України: досягнення, труднощі та перспективи співпраці з ЄС. Старожитності Лукомор’я. 2025. № 3. С. 167–175.

3. Осадчий В., Шульга О. Інституційні структури конвергенції регіональних моделей України та ЄС. Економіка та суспільство. 2025. № 71. С. 1–6.

4. Попович В., Шелемба М. Верховна Рада України та Європейський парламент: поглиблення співробітництва в контексті євроінтеграції. Universum.2025. № 20. С. 131–136.

ВПЛИВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ НА ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ

Трачук Ангеліна
студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Галинська Юлія Вікторівна
доктор економічних наук, професор кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Велика Британія відіграла не просто важливу роль у створенні сучасної глобальної фінансової архітектури – вона фактично визначила її структуру, надала їй мову та розробила необхідні інструменти. Система міжнародних фінансових правил, ринкових практик і інфраструктури для управління платіжними та кредитними потоками, яку ми знаємо сьогодні, є результатом тривалого розвитку, де політичні амбіції імперії, правові традиції, банківська креативність і потужність лондонського фінансового ринку органічно переплелися. У минулому стерлінговий простір забезпечив першу значущу міжнародну ліквідність, створив стандарти для бухгалтерського обліку та укладання контрактів. У середині XX століття Лондон став центром альтернативних валютних ринків, таких як ринок євродолара, а пізніше перетворився на місце формування норм і практик, які через міжнародні установи, центральні банки та мережі ринків поширюються у глобальному масштабі.

Вплив Великої Британії бере свій початок у період XVII–XIX століть і супроводжується значними інституційними та економічними трансформаціями,

що мали далекосяжні наслідки для глобальної фінансової системи. Заснування Банку Англії у 1694 році стало фундаментальним зразком для розвитку центрального банкінгу. Цей публічно-приватний фінансовий інститут отримав повноваження щодо випуску державних облігацій, підтримки суверенного фінансування та стабілізації фінансових ринків, що забезпечило розвиток інтегрованої моделі економічного управління.

Зростання впливу Лондонської фондової біржі, поряд із розширенням доступу до глибоких британських ринків капіталу, створило сприятливі умови для фінансування торговельних операцій, індустріального розвитку та імперської експансії. У XIX столітті британський фунт стерлінгів утвердився як ключова міжнародна валюта, широко використовувана у торгівельних розрахунках, виставленні рахунків і формуванні офіційних валютних резервів.

Торгівельні мережі, розгалужена структура комерційних банків і ринки товарів сприяли глобальному поширенню фунта стерлінгів. Ця валюта стала невід'ємною частиною міжнародної економічної інфраструктури, включаючи механізми платежів, кредитні відносини та правові норми. У результаті така інфраструктура була або прийнята іншими країнами, або адаптована до їхніх фінансових систем, що закріпило провідну роль Великої Британії у наданні моделі для сучасного економічного управління.[1]

Друга світова війна стала вагомим стимулом для перегляду існуючої моделі міжнародного валютного регулювання, приводячи до фундаментальних змін у глобальному фінансовому порядку. Великобританія, зокрема видатний економіст Джон Мейнард Кейнс, відіграла ключову роль у розробці концептуальних і дипломатичних рамок Бреттон-Вудської системи, створеної в липні 1944 року. Ідеї, запропоновані Кейнсом, суттєво вплинули на дизайн багатосторонніх інститутів, хоча остаточна архітектура системи в значній мірі враховувала стратегічні преференції Сполучених Штатів. Тим не менш, внесок Великобританії був вирішальним у формуванні Міжнародного валютного фонду

та Світового банку, а також у розробці принципів регульованих валютних паритетів, механізмів багатосторонньої ліквідності й стратегій фінансування розвитку. Таким чином, було створено багатосторонню систему, засновану на дотриманні чітко визначених правил, яка забезпечила стабільний механізм управління валютними курсами в післявоєнний період і заклала основу нової інституційної конфігурації міжнародних фінансів.[2]

Після завершення Другої світової війни американський долар почав займати домінуючу позицію, однак Лондон зберігав своє значення як ключовий глобальний оптовий ринок та розподільник міжнародної ліквідності. Офшорні ринки доларових активів та облігацій, що виникли та розвивалися головним чином поза зоною впливу регуляторних рамок США, стрімко зростали протягом 1950-х–1970-х років. Їхнє функціонування забезпечували саме лондонські банки й фінансові установи. Особливості правового, податкового та ринкового середовища Лондона зробили його природним центром для таких операцій, сприяючи транскордонному кредитуванню у доларах, міжнародному залученню капіталу та формуванню оптових фінансових каналів, які оминали національні регуляторні обмеження.

Реформи дерегуляції, відомі як «Великий вибух» 1986 року, різко прискорили модернізацію фінансових ринків міста. Впровадження електронної торгівлі, відкриття доступу для іноземних інвесторів до фондових бірж і банківського сектору, а також розробка нових фінансових продуктів оживили Лондон як глобальний фінансовий центр. Місто й надалі орієнтується на свої традиційно сильні сторони: вигідне географічне положення між часовими поясами, розвинені та глибокі ринки капіталу, нейтральну правову систему, а також масштабну екосистему професійних послуг. Завдяки цьому воно продовжує утримувати високі позиції серед провідних глобальних фінансових центрів.[3]

Одним із ключових чинників впливу Великої Британії залишається її правова система. Традиції загального права, авторитетні господарські суди та прецеденти, що забезпечують захист прав кредиторів та виконання договірних зобов'язань, створюють сприятливі умови для міжнародного бізнесу. Такі правові норми значно скорочують витрати на укладання транскордонних угод і роблять Лондон привабливим центром для вирішення спорів і реалізації складних схем фінансування. Передбачуваність правового регулювання та контракти, укладені за англійським правом, стали невід'ємною частиною глобальної інфраструктури. Обрання англійського права дає змогу сторонам спиратися на століттями відточені юридичні доктрини та досвід висококваліфікованих юристів, фактично експортуючи британську правову модель у сферу міжнародних фінансів.

Сучасний фінансовий вплив Великої Британії реалізується через низку взаємопов'язаних механізмів. Лондон виступає як один із провідних світових центрів ліквідності. Згідно з трирічним опитуванням Банку міжнародних розрахунків (BIS) за 2025 рік, Велика Британія є домом для одного з найбільших у світі ринків валютних операцій і позабіржових деривативів, що забезпечує їй ключову роль у формуванні цін і здійсненні клірингу.[4] А британська історична й правова спадщина сприяли створенню численних офшорних фінансових центрів, таких як Кайманові острови, Бермуди та Нормандські острови. Ці юрисдикції значною мірою покладаються на систему англійського загального права та послуги лондонських посередників. Вони формують розгалужену фінансову екосистему, тісно пов'язану з Великою Британією, яка активно спрямовує світовий капітал.

Зрештою, вплив Великої Британії на глобальну фінансову систему є результатом унікального поєднання історичної спадщини (валюта, правові системи), інновацій на фінансових ринках (євродоларові операції, офшорні ринки), активної участі в ключових інституціях (BIS, МВФ, Світовий банк) та

практичних політичних підходів (діяльність Банку Англії, регуляторів). Завдяки цьому синтезу Лондон залишається важливим центром, механізмом і провідником фінансових стандартів і механізмів, які визначають рух капіталу, управління ризиками і координацію монетарних та регуляторних стратегій між державами. Попри виклики майбутнього, такі як впровадження новітніх технологій, геополітичні зміни й зростаюча конкуренція з іншими фінансовими центрами, структурний вплив Великої Британії на світову фінансову архітектуру залишається міцно вкоріненим у її історичному досвіді й актуальним у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Bretton Woods and the Birth of the World Bank. URL: https://www.worldbank.org/en/archive/history/exhibits/Bretton-Woods-and-the-Birth-of-the-World-Bank?utm_source=chatgpt.com

2. Records relating to the Bretton Woods Conference & system, 1944-1951. URL: https://britishonlinearchives.com/collections/90/volumes/666/records-relating-to-the-bretton-woods-conference-system-1944-1951

3. “Big Bang” Deregulation Bolsters London’s Position as Global Finance Center. URL: https://www.goldmansachs.com/our-firm/history/moments/1986-big-bang

4. BIS Triennial Survey of Foreign Exchange and Over-The-Counter Interest Rate Derivatives Markets in April 2025 – UK Data. URL: https://www.bankofengland.co.uk/news/2025/september/bis-triennial-survey-of-foreign-exchange-and-over-the-counter-interest-rate-derivatives-markets?utm_source=chatgpt.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ США ТА КИТАЄМ

Федьо Вікторія
студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Брензович Катерина Степанівна
кандидат економічних наук, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Виклад основного матеріалу. Китай та США дві великі економіки світу. За даними Світового банку, США наразі мають найбільшу економіку у світі з 29 трлн дол. у 2024 р. ВВП, тоді як Китай мав другий за величиною ВВП у 18 трлн дол. Але гонка за лідерство триває. Аналітики прогнозують, що до 2030 р. Китай обійде США, покладаючись на державні інвестиції, високотехнологічний розвиток і внутрішнє споживання, збільшуючи щорічно ВВП на 4,7% щорічно до 2030 р. [1].

Сполучені Штати займають провідні позиції на світових ринках високотехнологічної, оборонної та аерокосмічної продукції. Країна володіє значними запасами природних ресурсів і корисних копалин, що зміцнює її економічну основу. Завдяки впливовим торговельно-промисловим колам США мають вагомий вплив на світову економічну політику. Високий рівень споживання енергоносіїв, необхідних для виробництва, стимулює подальший розвиток економіки.

Китай, у свою чергу, характеризується потужним промисловим потенціалом і широким ринком робочої сили з високим рівнем продуктивності. Важливою перевагою країни є її провідна роль у створенні доданої вартості для

провідних міжнародних корпорацій. Водночас Китай стикається з низкою проблем: нерівномірним розвитком регіонів, залежністю від зовнішньої торгівлі та значною чисельністю населення, що створює додатковий тиск на економіку та соціальну сферу.

Протягом перших трьох десятиліть після утворення Китайської Народної Республіки у 1949 році між Сполученими Штатами та Китаєм майже не існувало торговельних відносин, оскільки Вашингтон відмовився визнавати комуністичний уряд у Пекіні. Лише у 1979 році відбулося офіційне відновлення дипломатичних зв'язків між двома державами. Після цього китайський уряд розпочав тривалі економічні реформи, поступово послаблюючи державний контроль та відкриваючи можливості для розвитку приватного сектору. У 1986 році Китай подав заявку на вступ до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), однак членство було схвалено лише у 2001 році. Це стало можливим за умови зниження імпортних тарифів, забезпечення захисту прав інтелектуальної власності та підвищення прозорості національного законодавства [3].

На рисунку 1 подано хронологію трансформації економічних відносин між США та Китаєм від кінця 1970-х років до 2022 року. Початковий етап (1979–2001 рр.) характеризується налагодженням співпраці між державами: нормалізацією дипломатичних відносин, початком торговельного діалогу, реформуванням китайської економіки та вступом Китаю до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2001 році. Саме цей період став основою для інтеграції Китаю у світову економіку та активізації двосторонньої торгівлі.

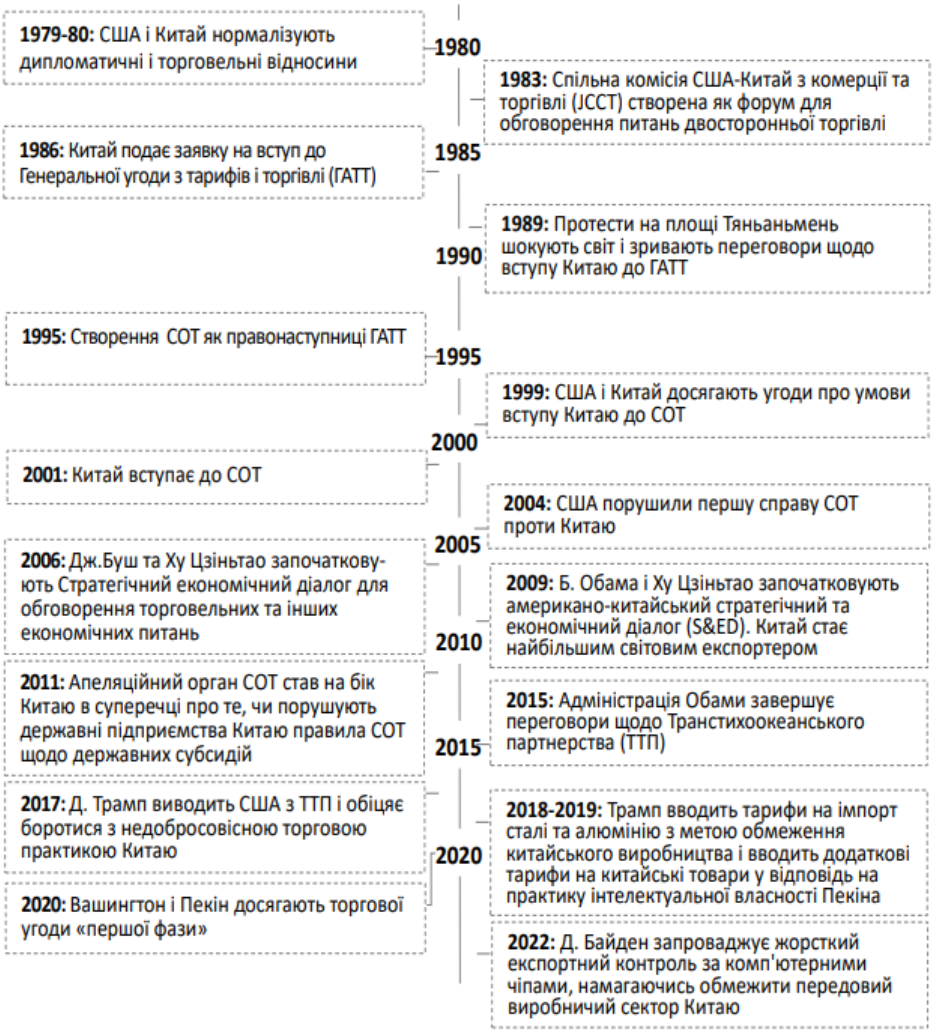

Рис. 1. **Хронологія розвитку торговельних відносин між США та Китаєм**
Джерело: [2]

У 2000-х роках відносини між країнами розвиваються за принципом взаємної вигоди, але поступово з'являються перші ознаки суперництва. США починають висувати претензії щодо недотримання Китаєм правил СОТ і маніпулювання валютним курсом, що свідчить про посилення напруги у торговельно-економічній сфері.

Після 2010 року простежується чітка тенденція переходу від партнерства до конкуренції**.** Адміністрації Обами й особливо Трампа роблять акцент на захисті американських виробників, запроваджують мита на китайські товари, що призводить до так званої «торговельної війни» 2018–2019 рр.

Президенство Байдена характеризувалося спробами стабілізувати відносини**,** хоча міждержавна конкуренція у сфері технологій, інвестицій і безпеки залишалася високою. США продовжують обмежувати китайський експорт високотехнологічної продукції, натомість Китай прагне зменшити залежність від американських технологій [3].

Як зазначалося раніше, важливим аспектом економічних відносин між США та Китаєм є торговельні війни. У 2018 році адміністрація президента Дональд Трамп офіційно розпочала низку тарифних заходів проти китайського імпорту зі звинуваченнями Пекіна у недотриманні правил інтелектуальної власності, маніпуляції валютним курсом і надмірній державній підтримці стратегічних галузей. Наприклад, США наклали тарифи на товари вартістю десятки мільярдів доларів, а Китай відповів власними митами на американський експорт [6].

Американський дефіцит торгового балансу з Китаєм у 2024 році складав близько 295,5 млрд доларів, що на 5,7 % більше, ніж у 2023-му. Експорт США до Китаю становив приблизно 143,2 млрд доларів (зниження на 3 % порівняно з попереднім роком), тоді як імпорт із Китаю сягнув 438,7 млрд доларів (зростання на 2,7 %) [7]. У період ескалації тарифів середнє мито США на китайські товари зросло значно - наприклад, один із досліджень показав, що зростання мита на китайські товари на 1 % призвело до падіння експорту китайських фірм до США на 4,16 % [7]. У 2025 році конфлікт вийшов на новий рівень: США оголосили тарифи до 145 % на окремі китайські товари, тоді як Китай відреагував митами до 125 % на американські товари [4]. Ці міри стали одними з найбільших в історії, і призвели до значного зниження товарообігу у відповідних сегментах: наприклад, експорт Китаю до США в окремі місяці впав понад 20 % [8].

Слід зазначити, що хоча така політика мала на меті підсилити позиції американських виробників і зменшити торговий дефіцит, вона також створила ризики: внаслідок тарифів зросли витрати для американських споживачів і

виробників, а китайська промисловість зазнала уповільнення зростання через зниження зовнішнього попиту.

Попри напруженість, економічні зв'язки залишаються потужними. Обсяг двосторонньої торгівлі у 2024 році перевищив 580 млрд доларів США, що свідчить про глибоку взаємозалежність двох економік [4]. Китай продовжує залишатися одним із головних торговельних партнерів США, постачаючи широкий спектр промислових та споживчих товарів, тоді як Сполучені Штати експортують до Китаю сільськогосподарську продукцію, обладнання та технології. Водночас американські компанії стикаються з бар'єрами на китайському ринку, включаючи адміністративні обмеження, вимоги щодо спільних підприємств та обов'язковий трансфер технологій. Це формує у США відчуття нерівних умов конкуренції, що стає причиною політичного тиску на уряд для захисту національних інтересів.

Технологічна конкуренція стала одним із центральних аспектів нової фази американо-китайських відносин. США прагнуть обмежити залежність від китайського виробництва у стратегічно важливих секторах, таких як електроніка, телекомунікації та енергетика. У свою чергу, Китай робить ставку на розвиток власних технологій і модернізацію промисловості, прагнучи досягти самодостатності у ключових галузях. Така ситуація створює умови для формування нової глобальної економічної архітектури, у якій обидві країни одночасно залишаються взаємопов'язаними, але й змагаються за лідерство [5].

Економічні відносини між США та Китаєм пройшли шлях від партнерства до стратегічного суперництва. Після нормалізації зв'язків у 1979 році країни стали взаємозалежними: Китай забезпечував виробничі потужності та дешеву робочу силу, а США - капітал і технології. Проте з часом ця взаємозалежність переросла у конфлікт інтересів. Торговельна війна, розпочата адміністрацією Дональда Трампа у 2018 році, стала символом нового етапу відносин — періоду економічного протистояння. Високі мита, запроваджені обома сторонами, не

лише не зменшили торговельний дефіцит США, але й ускладнили глобальні ланцюги постачання.

Сьогодні ці відносини можна охарактеризувати як «керовану конкуренцію», де обидві держави намагаються зберегти взаємну вигоду, водночас мінімізуючи залежність одна від одної. США обмежують доступ Китаю до стратегічних технологій, а Китай зміцнює власну промислову базу. Попри суперництво, повне економічне «роз'єднання» малоймовірне, оскільки обидві економіки залишаються глибоко інтегрованими у світову систему. Таким чином, майбутнє американо-китайських відносин визначатиметься пошуком балансу між співпрацею і конкуренцією, що впливатиме на стабільність усієї глобальної економіки.

Список використаних джерел

1. China's Economy Could Overtake U.S. Economy by 2030**.** Voice of America. 2022. URL: https://www.voanews.com/a/chinas-economy-could-overtake-us-economy-by-2030/6380892.html (дата звернення: 20.11.2025).

2. Савченко В.**,** Цибуляк С.**,** Шемчук А. Торговельна війна між США та Китаєм: масштаби та наслідки для світової економіки. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. Вип. 7 (265). С. 76–87. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/07/06.23._topic_Marina-V.-Savchenko-Daryna-S.-Tsybuliak-Anastasiia-V.-Shemchuki-76-87.pdf (дата звернення: 20.11.2025).

3. Siripurapu A.**,** Berman N. The Contentious U.S.-China Trade Relationship. *Council on Foreign Relations*. 2024. URL: https://www.cfr.org/backgrounder/contentious-us-china-trade-relationship (дата звернення: 20.11.2025).

4. OECD**.** United States–China Trade Data and Economic Indicators. Paris: OECD Publishing, 2024. URL: https://www.oecd.org (дата звернення: 20.11.2025).

5. Vogel E**.** *China Rising: Challenges and Opportunities in the Global Economy*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2023.

6. US-China Trade War: Background, Tariffs, Trump, & Facts**.** *Encyclopaedia Britannica*. URL: https://www.britannica.com (дата звернення: 20.11.2025).

7. U.S. Trade Representative**.** The People's Republic of China: Trade in Goods with China. URL: https://ustr.gov (дата звернення: 20.11.2025).

8. Trump tariffs cause 20% drop in China exports to US**.** *The Times*. URL: https://www.thetimes.co.uk (дата звернення: 20.11.2025).

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ФАКТОРІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ

Фенинець Аліна

студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Гетманенко Олексій Олександрович

доктор філософії, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Економіка Німеччини зазнає масштабної трансформації через внутрішні та зовнішні фактори. Після стабільного десятиліття країна стикається з уповільненням економічного зростання, енергетичною кризою, перебудовою глобальних виробничих ланцюгів і посиленням міжнародної конкуренції. Ситуацію ускладнюють демографічне старіння, нерівномірний технологічний розвиток галузей та потреба адаптації до цифрової економіки.

Мета дослідження. Метою цього дослідження є глибокий аналіз динаміки макроекономічних показників Німеччини, специфіки її секторальної структури, змін у зовнішньоекономічній діяльності, а також виявлення ключових викликів і факторів, які впливають на сучасні тенденції економічного розвитку країни.

Виклад основного матеріалу. Макроекономічна динаміка Німеччини у 2013–2024 роках ілюструє перехід від стабільного економічного зростання до стагнації через загострення структурних дисбалансів та погіршення зовнішніх економічних умов. У період 2013–2017 років економіка щорічно зростала на 1,2–2,2% завдяки посткризовому відновленню, стимулюючій монетарній політиці Європейського центрального банку та високій інвестиційній активності.

Основним драйвером позитивної динаміки виступали промислові сектори, серед яких виділяються машинобудування, автомобілебудування, хімічна та електротехнічна промисловість.

У 2018–2019 роках спостерігалося помітне уповільнення економічного розвитку: приріст ВВП становив 1,3% та 0,6% відповідно. Це було зумовлено зниженням глобального попиту на автомобілі, посиленням екологічних регуляторних вимог, зростаючою конкуренцією з боку США та Китаю, а також поступовим погіршенням зовнішньоторговельних умов у світі. Вплив на німецьку економіку також посилили торговельні суперечки між провідними світовими економіками, які створили невизначеність у глобальних ланцюгах постачання.

Пандемія COVID-19 у 2020 році спричинила найглибший економічний спад за останні десятиліття: ВВП Німеччини скоротився на 3,7%. Відновлення, яке спостерігалося у 2021 році (2,6%), виявилося лише частковим, оскільки подальше зростання у 2022–2023 роках стримувалося енергетичною кризою, різким подорожчанням енергоносіїв та рекордною інфляцією, що досягла 7,9%.

У 2023 році ВВП знизився на 0,3%, а економічні прогнози на 2024 рік передбачають лише незначне зростання на рівні 0,3–0,5%, що свідчить про формування фази тривалої стагнації.

Динаміку річних темпів економічного зростання Німеччини за 2023–2025 роки подано на *рис. 1.*

Рис. 1. **Динаміка річного зростання ВВП Німеччини у 2013–2024 рр**

Джерело: Складено автором на основі джерела [10].

Висока інфляція та зростання енергетичних витрат істотно погіршили діловий клімат Німеччини: індекс Ifo у 2023 році знизився до мінімуму за десятиліття, промислове виробництво скоротилося більш ніж на 5%, а інвестиції у виробництво – на 3,5%. Це свідчить про послаблення конкурентоспроможності

традиційних промислових секторів. Частка промисловості у ВВП становила близько 27% у 2023 році, що є одним із найвищих показників у Європі. Ключові галузі – машинобудування, автомобілебудування, хімічна, фармацевтична та електротехнічна промисловість – формують понад 40% експорту та забезпечують близько 18% зайнятості.

Важливу роль відіграє Mittelstand - система малих і середніх підприємств, що підтримує інноваційні ланцюги постачання. Після 2022 року промисловість зазнала суттєвого удару через подорожчання енергоресурсів, особливо в енергоємних секторах , що спричинило часткове перенесення виробництва до країн із нижчими витратами. Це посилило ризики деіндустріалізації.

Зовнішньоекономічна діяльність традиційно є ключовим драйвером розвитку: структура експорту орієнтована на високотехнологічні товари – машинобудування (18%), автомобілі (15%), хімічна продукція (9%), фармацевтика (7%), електротехніка (6%). Понад 50% експорту припадає на країни ЄС. У 2023 році США випередили Китай як головний імпортер німецьких товарів унаслідок зниження залежності від китайського ринку. Імпорт має високу частку енергоносіїв і проміжних товарів, значна частина яких надходить з Азії. Після припинення імпорту російського газу Німеччина переорієнтувалася на СПГ із США, Катару та Норвегії, що тимчасово погіршило торговельний баланс. У 2023 році профіцит відновився до близько 82 млрд євро завдяки адаптації промисловості.

Довгострокові перспективи визначаються трьома структурними викликами: енергетичною безпекою, демографічним старінням і цифровою трансформацією. Відмова від дешевих енергоносіїв та зростання частки ВДЕ (понад 50% у 2023 році) збільшують фінансовий тиск на промисловість. Демографічне старіння загрожує дефіцитом робочої сили, а імміграція лише частково компенсує втрати. Цифровізація державного сектору, освіти та малого

бізнесу просувається повільно, а нерівномірність інтернет-інфраструктури обмежує технологічний розвиток.

Німеччина зберігає один із найвищих рівнів інноваційного потенціалу в Європі: витрати на R&D перевищили 3,1% ВВП у 2023 році, причому основним інвестором залишається промисловість. Потужні наукові кластери (Мюнхен, Рейн-Майн-Неккар, Штутгарт, Гамбург) підтримують розвиток ШІ, біотехнологій, автомобілебудування, логістики та робототехніки. Концепція Industry 4.0 залишається визначальною: на 10 тис. працівників припадає 397 роботів, що підвищує продуктивність, хоча доступ МСП до цифрових рішень залишається нерівномірним. Незважаючи на обмеження, розвинена наукова база та взаємодія бізнесу й університетів забезпечують умови для переходу до інноваційно орієнтованої моделі зростання.

Висновки. Економіка Німеччини після 2022 року демонструє уповільнення зростання через енергетичну кризу, інфляцію та погіршення зовнішніх умов. Промисловість, що є ядром економічної моделі, стикається з високими витратами, конкуренцією та трансформацією автопрому, що підсилює ризики деіндустріалізації. У зовнішній торгівлі зростає орієнтація на США та зменшується залежність від Китаю. Ключові довгострокові виклики охоплюють енергетичну стійкість, демографічне старіння й цифрову відсталість. Подальший розвиток визначатиметься ефективністю структурних реформ та здатністю інтегрувати інновації в основні галузі економіки.

Список використаних джерел

1. Destatis. German Economic Indicators 2013–2024. Federal Statistical Office of Germany. Available at: https://www.destatis.de (дата звернення: 21.11.2025).

2. DIW Berlin. Economic Outlook for Germany 2024. German Institute for Economic Research. Available at: https://www.diw.de/en (дата звернення: 21.11.2025).

3. OECD. Economic Survey: Germany 2023. Paris: OECD Publishing,л 2023. Available at: https://www.oecd.org/economy/germany-economic-snapshot (дата звернення: 21.11.2025).

4. European Commission. Germany Country Report 2024. Brussels: European Commission, 2024. Available at: https://ec.europa.eu/info/publications (дата звернення: 21.11.2025).

5. Bundesbank. Monthly Report: Financial Stability and Industrial Trends. Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank, 2023. Available at: https://www.bundesbank.de/en/publications (дата звернення: 21.11.2025).

6. Eurostat. International Trade and Industrial Production Statistics 2022–2024. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat (дата звернення: 21.11.2025).

7. German Council of Economic Experts. Annual Economic Report 2023/24. Wiesbaden, 2024. Available at: https://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de/en (дата звернення: 21.11.2025).

8. International Federation of Robotics. World Robotics Report 2023. Frankfurt, 2023. Available at: https://ifr.org/worldrobotics (дата звернення: 21.11.2025).

9. Fraunhofer-Gesellschaft. Annual Research Report 2023. Munich, 2023. Available at: https://www.fraunhofer.de/en.html (дата звернення: 21.11.2025).

10.Trading Economics. Germany – GDP Growth Annual (%). Based on data from Destatis. URL: https://tradingeconomics.com/germany/gdp-growth-annual (дата звернення: 21.11.2025).

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Фрінцко Ростислав

студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Король Марина Михайлівна

доктор економічних наук, професор кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми: Розвиток цифрової економіки супроводжується стрімким зростанням обсягів даних, інтеграцією інформаційних технологій у всі сфери діяльності та переходом бізнес-процесів у онлайн-середовище. Це створює нові можливості для економічного зростання, але одночасно підвищує рівень кіберзагроз, що можуть призвести до значних фінансових втрат, порушення конфіденційності даних та дестабілізації критичних інфраструктур. Традиційні підходи до забезпечення інформаційної безпеки виявляються недостатніми в умовах високої динаміки цифрових трансформацій, зростання складності кіберзлочинів та використання штучного інтелекту для атак. Відсутність цілісної теоретичної бази для формування ефективної системи кібербезпеки, яка враховує специфіку цифрової економіки, є ключовою науковою проблемою. Це зумовлює необхідність розробки сучасних концептуальних підходів, що поєднують технічні, організаційні та правові механізми захисту.

Мета дослідження: Метою дослідження є визначення теоретичних підходів до формування системи кібербезпеки в умовах цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу: Теоретичні підходи до формування системи кібербезпеки в умовах цифрової економіки ґрунтуються на інтеграції концепцій ризик-менеджменту, інформаційної безпеки та адаптивного управління. У цифровій економіці підприємства електронної комерції функціонують у середовищі високої динаміки технологічних змін і зростаючих кіберзагроз, що потребує побудови системи захисту на основі принципів комплексності, гнучкості та превентивності. Теоретичні моделі передбачають використання багаторівневого підходу: від технічних рішень (шифрування, багатофакторна автентифікація) до організаційних заходів (політики безпеки, навчання персоналу), а також впровадження стандартів ISO/IEC 27001 та NIST для забезпечення відповідності міжнародним вимогам.

Забезпечення кібербезпеки підприємств електронної комерції в умовах становлення цифрової економіки має враховувати специфіку їх діяльності: високу залежність від онлайн-платформ, обробку великих масивів персональних даних та транзакцій. Це зумовлює необхідність формування адаптивних систем кіберзахисту, здатних реагувати на нові види атак, включаючи DDoS, фішинг та шкідливе ПЗ. Ключовими напрямами є впровадження технологій штучного інтелекту для моніторингу аномалій, використання хмарних сервісів із підвищеним рівнем безпеки та створення механізмів швидкого відновлення після інцидентів [1].

Подальший розвиток систем кіберзахисту в електронній комерції передбачає перехід від реактивних до проактивних стратегій управління ризиками. Це означає впровадження механізмів прогнозування загроз на основі аналізу великих даних та поведінкових моделей користувачів. Важливим теоретичним аспектом є концепція «Zero Trust», яка базується на принципі постійної перевірки всіх дій у мережі незалежно від рівня доступу. Такий підхід дозволяє мінімізувати ризики внутрішніх атак і забезпечити більш високий рівень контролю над інформаційними потоками.

Крім того, формування ефективної системи кібербезпеки потребує інтеграції правових, економічних та технологічних інструментів. Зокрема, необхідно розробляти нормативні акти, що регламентують захист персональних даних, а також стимулювати інвестиції у кіберзахист через податкові пільги та грантові програми. В умовах глобалізації та зростання обсягів транскордонних операцій особливого значення набуває гармонізація міжнародних стандартів безпеки. Таким чином, теоретичні підходи до кіберзахисту в цифровій економіці мають комплексний характер і поєднують технологічні інновації з організаційними та правовими механізмами [2].

Подальший розвиток кіберзахисту в Україні тісно пов’язаний із впровадженням національної стратегії кібербезпеки, яка передбачає інтеграцію міжнародних стандартів та адаптацію до специфіки вітчизняного ринку. Згідно з дослідженнями, одним із ключових напрямів є формування культури кібергігієни серед користувачів та бізнесу, що включає регулярне навчання персоналу, аудит безпеки та впровадження політик управління ризиками. Особливу увагу приділяють концепції «Zero Trust», яка вже знаходить застосування в українських компаніях для мінімізації ризиків внутрішніх загроз та забезпечення безперервного контролю доступу до ресурсів [3].

Використання штучного інтелекту (ШІ) у сфері кібербезпеки стає одним із ключових напрямів підвищення ефективності захисту інформаційних систем. Сучасні рішення на основі ШІ дозволяють автоматизувати процеси виявлення та аналізу кіберзагроз, обробку великих обсягів даних із журналів подій, а також розпізнавання аномалій у поведінці користувачів. Згідно з дослідженнями, застосування ШІ може скоротити час реагування на інциденти до 25% та зменшити кількість помилкових спрацьовувань систем безпеки до 50%, що суттєво підвищує рівень захисту цифрового середовища. Прикладом інтеграції таких технологій є системи SIEM (Security Information and Event Management), які поєднують програмні та апаратні засоби для збору, аналізу та реагування на

події безпеки. Використання ШІ в SIEM забезпечує проактивне виявлення загроз, зменшення кількості хибних тривог та оптимізацію часу реагування, що особливо важливо для підприємств електронної комерції в умовах постійно зростаючих кіберризиків [4].

Висновок: Розвиток цифрової економіки створює як нові можливості для бізнесу, так і суттєві виклики у сфері кібербезпеки. Зростання обсягів даних, інтеграція інформаційних технологій та використання штучного інтелекту підвищують ризики кіберзагроз, що потребує комплексного підходу до захисту. Теоретичні моделі формування системи кібербезпеки мають ґрунтуватися на принципах адаптивності, превентивності та багаторівневості, поєднуючи технічні, організаційні та правові механізми. Важливими напрямами є впровадження концепції «Zero Trust», використання ШІ для моніторингу та аналізу загроз, а також гармонізація міжнародних стандартів безпеки. Для підприємств електронної комерції особливо актуальним є перехід до проактивних стратегій управління ризиками та формування культури кібергігієни. Таким чином, ефективна система кіберзахисту в умовах цифрової економіки повинна бути динамічною, інтегрованою та орієнтованою на прогнозування загроз, що забезпечить стабільність і конкурентоспроможність бізнесу в глобальному цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Дубина, М. ., & Заєць, О. . (2024). Забезпечення кібербезпеки підприємств електронної комерції в умовах становлення цифрової економіки. *Науковий вісник Полісся*. URL: https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1(28)-208-223

2. Шостак Л. В., Федонюк А. А., Помазун О. О. Кібербезпека в системі формування бізнес-моделі підприємства в умовах цифрової економіки //

Економіка та суспільство. – 2024. – № 64. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4240

3. Державна служба спеціального зв’язку та захисту інформації України. «Стратегія кібербезпеки України».

4. Пантюшенко Р., Чайка Ю. Штучний інтелект у сфері кібербезпеки: інновації, виклики та перспективи розвитку [Електронний ресурс] // Military Science. – 2024. – Vol. 2, No. 1. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/c958/0ab242782ccb683fccd615856da9ccc8e3fe.pdf

Концепції структурної модернізації: неокласична модель, розвиткова держава, теорія залежності

Ходанич Анастасія
студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Приходько Володимир Панасович
доктор економічних наук, завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Сучасні держави потребують ефективної структурної перебудови, що поєднує економічне зростання із соціальною стабільністю. Попри різноманіття теорій розвитку, досі немає універсального підходу, здатного одночасно врахувати внутрішні чинники та глобальні фінансові зв'язки. Модернізаційна теорія підкреслює важливість технологічного прогресу та інституційного зміцнення, але може недооцінювати нерівності між країнами. Неокласичні підходи роблять акцент на внутрішніх інвестиціях і кредитних системах, однак не завжди враховують зовнішні ризики. Теорія залежності звертає увагу на структурні диспропорції та обмеження периферійних економік. Отже, головне завдання — сформувати збалансований підхід, що поєднає сильні сторони різних концепцій для забезпечення стійкого, комплексного розвитку.

Мета дослідження. Оглянути ключові засади структурної модернізації: неокласичну модель, модель зростаючої ролі держави та теорію залежності — щоб визначити їхні сильні й слабкі сторони. Ціль аналізу полягає у формуванні цілісного розуміння ефективних шляхів модернізації в сучасних умовах світової економіки.

Виклад основного матеріалу. Глибоке розуміння класичних теорій досі актуальне для сучасних дослідників міжнародного розвитку. Теорії модернізації та залежності представляють два досить різні підходи до розвитку на міжнародному рівні. Політично обидві позиції пропонують принципово різні стратегії поліпшення ситуації в країнах, що розвиваються. Проте водночас обидва підходи сходяться в переконанні,що розвиток є процесом, здатним забезпечувати прогрес, і зосереджуються на макроструктурах у поясненні розвитку та бар'єрів на шляху розвитку.

Еволюційний підхід Парсонса до суспільних перетворень спирається на біологічні аналогії та обертається навколо поняття припасування, тобто спроможності соціальної системи реагувати на зсуви у своєму довкіллі. Спільноти, які здатні успішно припасовуватися до змін, особливо до докорінних довгострокових змін, як-от промислова та французька революції, демонструють певні еволюційні універсалії, зокрема соціальну стратифікацію, культурну легітимізацію, бюрократичну організацію та грошові й ринкові системи.

У визначній праці «Етапи економічного розвитку» Росто описав п'ять етапів, від первісних до сучасних суспільств надмірного споживання. Первісні громади вирізняються домінуванням аграрного виробництва та обмеженою продуктивністю. Передумови для «початку» з'являються завдяки технологічним знахідкам, які спричиняють надлишки, придатні для інвестицій. Фаза початку — це час сталого зростання, коли випуск товарів, започаткований діловою верствою, стає рушієм прогресу. Етап зрілості передбачає заміну первинних ділянок зростання новими, як-от важке машинобудування. Період високого масового споживання концентрує увагу на споживанні, а не на виробництві.

Ідея залежності виникла як відсіч теорії модернізації, акцентуючи на історичних та структурних елементах, що пояснюють відставання. Вона запевняє, що світова фінансова система організована таким чином, що добробут

розвинених націй спирається на визиск країн, що розвиваються, формуючи сталу нерівну зв'язаність, яка стримує зростання периферійних держав [1].

Теорія модернізації, що постала в середині XX століття, наголошує, що країни, які розвиваються, можуть досягти прогресу, ідучи шляхами розвитку західних держав, зосереджуючись на індустріалізації, технічному просуванні та зміні засад. Натомість теорія залежності засуджує цей підхід, кажучи, що світова нерівність постає через визискувальні стосунки між розвиненими та відсталими країнами, де останні залишаються константно підвладними першим.

Зважаючи на вагомий доробок доктрин модернізації та залежності у осмисленні поступу та відсталості, обидві доктрини мають помітні вади у поясненні заплутаності світової взаємопов'язаності та різноманітних рухів розвитку. Доктрина модернізації, нерідко засуджувана за євроцентризм та послідовні припущення, не бере до уваги стійку світову нерівність та значення зовнішніх чинників у формуванні шляхів поступу держав. Доктрина залежності, наголошуючи на визискувальному характері всесвітнього капіталізму та непохитності світової нерівності, критикується за надмірну зосередженість на зовнішніх чинниках, часто нехтуючи внутрішню динаміку, яка спричиняє відсталість.

Парадокс розвитку окреслює ситуацію, коли держави чи регіони демонструють економічне зростання у певних секторах, але одночасно стикаються з невпинними проблемами, як-от злидні, нерівність, соціальна ізоляція та занепад довкілля. Деякі галузі економіки, наприклад технології, фінанси та промисловість, можуть процвітати, тоді як інші, як-от сільське господарство, охорона здоров'я та освіта, лишаються стабільними або відсталими. Економічний прогрес не завжди гарантує зменшення злиднів. У багатьох країнах, що розвиваються, суттєві частини населення лишаються зубожілими, незважаючи на загальний економічний успіх.

Учасники впливають на парадокс поступу, віддзеркалюючи як внутрішні, так і зовнішні течії: світова фінансова нерівність, структурні бар'єри, неоліберальні та ринково орієнтовані принципи, а також культурні й суспільні складові. Багато країн Глобального Півдня досі перебувають у системі світової фінансової нерівності, започаткованої в колоніальну епоху. У державах, що зростають, економічний розвиток може стримуватися слабкими інституціями, хибним управлінням та браком інфраструктури. Неоліберальні економічні засади часто є вигідними для забезпечених, тоді як послаблюють громадські сервіси, як-от освіта, охорона здоров'я та соціальні гарантії [2].

Огляд десятиліть роздумів стосовно функції держави в економічному прогресі засвідчує, що ідея «держави розвитку» зберігає значущість. З огляду на приклади Аргентини, Бразилії, Ефіопії, Руанди та Китаю, автори стверджують, що нові держави розвитку є доказом відходу від історичного довіду Східної Азії. Більше того, вони доводять, що основи концепції держави розвитку придатні до ключових питань урядування, формування інституцій, промислової політики та видобувних сфер, а також до широкого кола прикладів успішного й хибного державного просування на початку XXI століття.

Не розуміючи політичних основ розвитку, легко зосередитися виключно на розробці політики як поясненні досягнень країн Східної Азії. Автори пропонують нові підходи до економічного зростання, зокрема через ефективне використання природних ресурсів, що вимагає різноманітних методів управління державними фінансами. Згідно з Леніном (1939 р.), колоніалізм перетворив Третій Світ на територію, де світова столиця або грошові системи, не засновані на релігії, мали більшу владу, ніж місцеві громади. Франк (1967 р.) стверджував, що світова економіка посилила економічні проблеми периферійних регіонів. Основною причиною було те, що через більш розвинені центри середовище погіршувалося. Погані стосунки між бідними районами та багатими частинами центру призвели до виникнення потреби у значних змінах.

Згідно з Джонсоном (1982 р.), економічна еліта та бюрократія контролюють ринок, що формує політику. Еванс (2010 р.) зазначає, що держава, яка розвивається, потребує двох речей: системи правил і механізмів їх виконання навіть у випадках, коли ніхто безпосередньо не контролює процес. Науково-промислова політика є важливою складовою цієї моделі. Установи відіграють значну роль: потужні інституції здатні реагувати на зовнішні збурення, наприклад, економічні труднощі 1980-х років. Держава розвитку може координувати заходи для досягнення глобальних цілей, таких як Цілі тисячоліття (МЦР) та Сталий розвиток (ЦСР).

Однією з найбільших проблем для ідеї прогресу сьогодні є те, що люди не розвиваються належним чином. Причиною цього є те, що засоби, які сприяють розвитку людей (наприклад, технології, добавки та регуляторні правила), більше не такі прості у використанні, як раніше. На це впливає й Світова організація торгівлі (СОТ), через яку країнам складніше вести взаємну торгівлю. Крім того, існує ризик втрати влади та державних ресурсів [3].

Перший аспект — це спосіб організації суспільства та політики, який дозволяє підприємцям розвиватися, а другий — це набір правил і зв’язків, що сприяють ефективній взаємодії уряду та економіки. Еванс (1995 р.) розглядає, як можна звільнитися від зовнішнього впливу, спостерігаючи за взаємодією влади та суспільства. Це означає, що люди, які працюють разом у спільному середовищі та мають схожі погляди й стосунки, можуть легко обмінюватися ідеями, планувати та обговорювати способи підвищення ефективності роботи. У великих приватних компаніях Японії та Південної Кореї працювало багато державних службовців. Щоб досягти того, що Джонсон називає «ретенційною раціональністю», потрібна координація між інституціями через створення так званих ультільських відділів. Тактики Джонсона були досліджені в таких установах, як МІТІ у Японії, Економічна Рада Південної Кореї та на Тайвані.

Було запропоновано різні інтерпретації цих процесів. Вони були важливими для Джонсона. Однак деякі спостерігачі зазначають, що встановлення авторитарних урядів призвело до розвитку конституційних рамок, які надавали пріоритет виконавчій владі над законодавчою. У країнах Східної Азії авторитарне правління з'являлося після кожного політичного зрушення (після Хаггарда, 1990) [4].

Глобальну капіталістичну систему складають два «рівні»: ядро, яке складається з держав, що контролюють світову політичну економіку, та численні периферійні країни, які не здатні вирватися з-під її контролю. Більшість периферійних країн виробляють дешеву сировину, а потім перепродають кінцеві товари периферії. На накопичення багатства в ядрі впливають умови торгівлі між ядром і периферією. Вони мають перевагу та продовжують контролювати систему завдяки науково-технічним досягненням, досягнутим у ядрі.

Існує важлива необхідність у розробці нової концепції прогресу для країн, що розвиваються, яка б перевершила надмірно амбітні цілі, як-от Цілі сталого розвитку (ЦСР). Без обґрунтованої концепції прогресу неможливо створити ефективну стратегію розвитку. ЦСР часто використовуються більше як інструмент тиску, а не як реальна підтримка [5].

Модернізація — це процес, під час якого суспільство переходить від аграрного укладу до міського та індустріального життя. Існують різні типи традиційних суспільств — від дуже простих і малоосвічених до складніших і більш організованих. Вони можуть ґрунтуватися на різних формах правління, таких як племена, нації, царства чи міста.

Сучасні суспільства — це ті, чий розвиток базується передусім на науці (особливо природничій), технологіях, індустрії та демократичних інституціях. Сучасні теорії стверджують, що країна вважається розвиненою, якщо вона має розвинену промисловість, стабільну економіку, довіру до науки та раціонального поступу, високий рівень добробуту для більшості населення,

ефективні правила та інституції, а також значний середній клас. Інші держави вважаються або такими, що відрізняються за структурою розвитку, або недостатньо розвиненими [6].

Теорія модернізації стверджує, що економічне зростання відбувається поетапно, і ці етапи можна досліджувати. Завдяки цьому бідніші країни здатні наздогнати багатші, використовуючи нові технології та відмовляючись від застарілих підходів.

Теорія залежності наголошує, що нерозвинені країни є не просто бідними — вони перебувають у постійному стані підпорядкування багатим країнам. Вони змушені дотримуватися встановлених економічних та торговельних правил, оскільки не мають альтернатив. У глобальній торгівлі багаті держави часто використовують слабші, отримуючи вигоду з їхніх ресурсів та праці.

Рейес також зазначає, що модернізація означає зростаючу подібність країн світу, тоді як теорія залежності акцентує на тому, що багаті країни контролюють бідні. Це відбувається тому, що світова економічна система підтримує сильні держави і водночас стримує розвиток слабших, не дозволяючи їм самостійно зростати [7].

Надмірна залежність економіки від закордонних власників робить її досить чутливою до зовнішніх факторів, особливо до рішень зовнішніх власників. Як показує досвід нових країн-учасниць ЄС, очікуваний ефект зростання прямих закордонних інвестицій, які призначені для оновлення підприємств, на практиці не повністю досягнутий.

Модель оновлення та технологічна відсталість: також модель оновлення, побудована на основі прямих закордонних інвестицій, особливо для країн, що розвиваються за принципом „наздоганяючого“ руху, у довгостроковій перспективі без розвитку власних технологій може призвести до закріплення їхньої технологічної відсталості.

Теоретичні засади розвитку: провідними теоретичними основами оновлення в рамках стратегії „наздоганяючого“ руху є неокейнсіанські, неокласичні та інституційні теорії. У неокейнсіанських моделях економічного підніманння велика увага приділяється взаємозв’язку між темпами зростання сукупного доходу, нормою накопичення та ефективністю інвестицій.

Погляд неокласиків: на відміну від цих теорій, неокласики вважають, що головною умовою економічного піднімання є внутрішні ресурси: цільові державні витрати, власна база накопичення та заощаджень, яка формують національні можливості для фінансування зростання, а також національна кредит система, спрямована на розширене відтворення.

Капітал, люди, технологічний поступ: у дослідженнях неокласиків особливо важливим є питання балансу між накопиченням капіталу та ростом чисельності населення. Зокрема, за моделлю Солоу, темпи економічного зростання залежать від обсягу накопичення капіталу. Крім того, зміни капіталоозброєності в умовах технічного прогресу залежать не лише від інвестицій, норми зносу, темпів росту населення, а й від темпів технологічного розвитку [8].

Висновки. Перетворення суспільств від традиційних до прогресивних та високорозвинених залежать від структурних змін, які відбуваються через різноманітні процеси. Модернізація вказує на важливість науково-технічного прогресу і правових інститутів у підтримці цивілізаційного зростання. Неокласичний підхід підкреслює значення внутрішніх ресурсів, накопичення капіталу та ефективності грошової системи для сталого економічного розвитку.

Теорії, спрямовані на іноземні інвестиції, показують, що відсутність власної технічної бази може уповільнити прогрес. Концепція залежності вказує на структурні нерівності у світовій економіці та на обмежені можливості для периферійних країн у самостійному розвитку. Вона підкреслює дисбаланс та нерівномірний обмін між центром і периферією.

З'являється суперечність: з одного боку, модернізація обіцяє об'єднання суспільств, з іншого - залежність може спричинити роз’єднання та підтримувати існуючі ієрархічні відносини. Прогрес передбачає комплексний підхід, який поєднує внутрішню інституційну силу та зовнішні стимули.

Ці три концепції утворюють повну картину структурних змін, демонструючи як можливості, так і ризики модернізації. Тому цілком правильно стверджувати, що прогресивна стратегія має враховувати соціальні, економічні та технологічні аспекти, щоб забезпечити стійкий та всебічний розвиток.

Список використаних джерел

1. Hout W. Classical approaches to development: Modernisation and dependency https://repub.eur.nl/pub/94356/Chapter-Palgrave-Handbook-of-Intl-Devt.pdf?utm_source=chatgpt.com

2. Mumuni N. A., Abdulyakeen A. A Review of Modernization and Dependency Theory https://publications.jostar.org.ng/sites/default/files/2025-04/%28JOSTAR%29%20%20%20%20Volume%204%20%20Number%203%20%28March%2C%202025%20Edition%29%20146-167.pdf?utm_source=chatgpt.com

3. Nem Singh J. The theory and practice of building developmental states https://www.jstor.org/stable/27751927

4. Hout W. Classical approaches to development: Modernisation and dependency (інший фрагмент роботи) https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436597.2018.1455143

5. Кутуєв П. В. Андре Гундер Франк: від теорії залежності до теорії світової системи

https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/194964?utm_source=chatgpt.com

6. Wikipedia (українська). Теорія модернізації https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97

7. Scispace. Four main theories of development: modernization, dependency https://scispace.com/pdf/four-main-theories-of-development-modernization-dependency-4ohrzvxqtf.pdf?utm_source=chatgpt.com

8. IRD (Institut de Recherche pour le Développement). Foreign investment and modernization
models https://ird.gov.ua/irdp/p20150602a.pdf?utm_source=chatgpt.com

ВПЛИВ ОЕСР НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ ТА УЧАСТЬ УКРАЇНИ У ЇЇ ІНІЦІАТИВАХ

Ходанич Анюта

студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Гетманенко Олексій Олександрович

доктор філософії, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Сьогоднішня світова економіка перебуває у стані невпинного перетворення, що спричинено процесами глобалізації, технологічн ого поступу та інтеграції національних ринків. За таких умов міжнародні устан ови виконують роль важливих чинників економічної стабільності, формуючи за гальноприйняті вимоги, норми регулювання та антикорупційні системи. Одніє ю з провідних таких структур є Організація економічного співробітництва та ро звитку (ОЕСР), яка забезпечує узгодження економічної політики, сприяє стійко сті фінансових ринків, розробляє приписи щодо податкового регулювання, а також створює умови для розвитку світової торгівлі та залучення інвестицій. Діяльність ОЕСР напряму впливає на членів та партнерів установи, стимулююч и економічне зростання, підвищення ефективності державного управління та вп ровадження світових приписів у національні економічні курси.

Додатково, світовий економічний фон ускладнює входження України у глобальну економіку. Збільшення значущості цифрових технологій, нові при нципи фінансового контролю, глобальна конкуренція за інвестиційні надходже ння та посилення вимог до прозорості бізнесу створюють додаткові виклики дл я національної економічної політики.У цьому аспекті особливо важливим є дол

учення України до глобальних ініціатив ОЕСР, таких як Global Minimum Tax, протидія корупції та підвищення відкритості бізнес середовища. Втілення цих ініціатив у вітчизняних реаліях не лише сприяє економічному зміцненню, підвищує ефективність державного управління та конкурентоспроможність держави на світовій арені.

Мета дослідження. Напрямок вивчення передбачає всебічний аналіз впливу Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) на формування та динаміку світової економіки, зокрема на розвиток міжнародної торгівлі, а й інвестиційних потоків, фіскальної політики та критеріїв державного управління. Дослідження націлене на виявлення головних механізмів та інструментів, через які ОЕСР формує глобальні економічні тенденції, а також на оцінку дієвості цих інструментів у контексті сучасних геоекономічних викликів.

Окремим напрямом дослідження є визначення особливостей, форм та результативності участі України у програмах і ініціативах ОЕСР, аналіз рівня її інтеграції у міжнародні норми організації та оцінка можливого впливу такої взаємодії на економічне зростання, інвестиційну привабливість, прозорість державного управління та конкурентоспроможність України у світовому просторі. Мета дослідження також полягає у виявленні перспектив подальної співпраці з ОЕСР та окресленні стратегічних напрямів, здатних сприяти модернізації та оновленню національної економічної політики України.

Виклад основного матеріалу. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)є міжнародною установою, заснованою з метою сприяння сталому економічному розвитку, підвищенню добробуту населення та формуванню дієвої економічної політики серед країн-учасниць і партнерів. Її діяльність ґрунтується на засадах відкритості, демократичності та співпраці, що дає змогу державам обмінюватися досвідом, порівнювати результати економічних реформ та виробляти спільні підходи до вирішення

світових викликів.ОЕСР виступає платформою, де аналізуються ключові тенде нції світової економіки та формуються настанови, орієнтовані на довготривалу стійкість економічних систем.

Значну увагу ОЕСР приділяє розвитку міжнародної торгівлі та інвест иційного середовища. Організація підтримує країни у створенні сприятливих у мов для руху капіталу, запровадженні інноваційних технологій та підвищенні п родуктивності економіки. Завдяки дослідженням і рекомендаціям ОЕСР країни здобувають доступ до найкращих світових практик, що сприяє збалансованому економічному зростанню та зміцненню конкурентоспроможності на глобально му ринку.У цьому контексті діяльність ОЕСР має прямий вплив на формування глобальних економічних правил і стандартів.Окрім того,ОЕСР активно співпра цює з країнами, які не є її членами, залучаючи їх до діалогів, програм та ініціат ив. Така модель партнерства дає змогу державам-
партнерам інтегруватися у міжнародні економічні процеси та орієнтуватися на передові політичні й економічні рішення. Участь у програмах ОЕСР
є важливим інструментом модернізації національної економічної політики, що особливо актуально для країн, які прагнуть підвищити рівень прозорості, ефект ивності управління та інвестиційної привабливості. [1].

Організація економічного співробітництва та розвитку відіграє прові дну роль у формуванні сучасних економічних стандартів і наданні рекомендаці й країнам для ефективного управління економікою. Окрім аналітичної та нормо творчої діяльності,
ОЕСР активно досліджує зв’язок між глобальною економічною політикою та ро звитком окремих країн, оцінюючи вплив міжнародних ініціатив на національні економіки. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти механізми трансляції світов их економічних трендів у внутрішню політику членів та партнерів організації.

У цьому контексті особливо важливими є оцінки та звіти ОЕСР, що містять конкретні дані про ефективність економічних реформ, податкових і інве

стиційних політик,а також про рівень прозорості та добробуту населення. Насту пне джерело надає детальніші статистичні дані та аналітичні матеріали щодо ро лі ОЕСР
у стимулюванні економічного зростання та розвитку фінансових ринків, що дозволяє побудувати більш комплексне бачення її впливу на світову економіку.

У своєму «Integrity and Anti-Corruption Review» ОЕСР проводить глибокий аналіз системи публічної чесності України, звертаючи увагу як на сильні аспекти, так і на важливі виклики. За даними звіту, Україна за останні роки здійснила серйозні кроки: впроваджено відкриті дані, цифрові сервіси, а також підсилено незалежність антикорупційних структур. Попри це, у контексті повномасштабного вторгнення Росії корупційні небезпеки зростають, що робить зміцнення системи чесності критично важливим для прозорої відбудови країни.

Окрему увагу у звіті приділяється захисту викривачів.
ОЕСР радить розширити законодавство щодо викривачів, посилити інституційну спроможність органів, які приймають повідомлення,
і зробити портал для сповіщень більш функціональним. Крім того, важливо, щоб дані, отримані через викривачів, використовувалися для формування політик, а не просто нехтувалися [2].

Детальний розгляд механізмів суспільної доброчесності та антикорупційних змін в Україні, здійснений ОЕСР, показує важливість комплексного підходу до державного урядування та прозорості фінансової політики. Впровадження електронних сервісів, зміцнення самостійності антикорупційних установ та охорона викривачів створюють підґрунтя для довготривалих трансформацій і зростання суспільної довіри. Водночас звіт наголошує, що для повної дієвості реформ необхідне застосування глобальних норм та пристосування кращих європейських напрацювань до місцевого середовища.

Саме в цьому світлі надзвичайної ваги набуває оцінка фінансового вп
ливу ОЕСР на країни-
партнери та асоційовані члени цієї установи. Наявне джерело дає нагоду оцінит
и роль ОЕСР
у стимулюванні економічного розвитку через підтримку грошових ринків, пода
ткової стратегії та інвестиційного клімату. Воно публікує числові дані, порівнял
ьні наукові дослідження та практичні рекомендації щодо впровадження світови
х стандартів, що є вирішальним для глибокого розуміння впливу організації на
національні економіки, зокрема на Україну.

ОЕСР у власному розділі «Strengthening the anti-corruption and public integrity
framework» наголошує, що в Україні вже сформована досить розвинена нормат
ивно-
інституційна база для публічної доброчесності. Незважаючи на це, організація в
казує на потребу не лише формального дотримання засад, а
й посилення культури цінностей: етичні основи мають стати не деклараціями,
а життєвою нормою у діяльності державних службовців. Особливо важливо реф
ормувати систему так, щоб публічна доброчесність базувалася на принциповом
у, а не лише юридичному підході до корупції.

Насамкінець,ОЕСР констатує, що поточна модель публічної доброче
сності України вже демонструє позитивні зрушення. Для її подальшого розвитк
у критично важливо приділяти увагу ресурсам спеціалізованих антикорупційни
х органів, оцінці їхньої діяльності за результатами,а також нарощенню інституц
ійної вертикалі, щоб усі гілки державної влади брали участь у формуванні куль
тури прозорості та відповідальності [3].

Попередні огляди ОЕСР констатують, що для ефективної інтеграції
України у світовий фінансовий простір критично важливо поєднувати антикору
пційні зміни з підвищенням економічного зростання та впровадженням світови

х практик.ОЕСР не лише оцінює рівень державної прозорості, але й надає практ ичні важелі для покращення інвестиційного середовища, розвитку фінансових р инків та системи оподаткування. Цей вектор набуває першорядного значення дл я формування єдиної моделі фінансового управління та забезпечення відкритос ті у державному апараті.

У цьому контексті наступний звіт (OECD Economic Outlook, 2023) дає змогу дослідити макроекономічний ефект ініціатив ОЕСР, оцінити еф ективність рекомендацій щодо фінансової та інвестиційної політики,
а також простежити, які настанови організації імплементуються у внутрішні ек ономічні плани. Дані цієї доповіді дозволяють виявити ключові фінансові напря ми, які формує ОЕСР, та визначити шляхи адаптації України до світових станда ртів і економічних систем.

У своєму проміжному звіті OECD Economic Outlook, Interim Report (2025)
ОЕСР попереджає про сповільнення світового зростання через політичну невиз наченість, геополітичні загрози та зростаючі торговельні перешкоди. За прогноз ом установи, світовий ВВП зменшиться з 3,2 % у 2024 році до 3,1 % у 2025 році, а до 2026-го – до приблизно 3,0 %, якщо торговельні тертя втримаються.

Головним сигналом з точки зору ролі ОЕСР
є наголос на структурних змінах як методі підтримки тривалого зростання: за д умкою організації, необхідно посилювати конкуренцію, інвестувати у цифрові т ехнології, інновації та людський потенціал (зокрема —
у штучний інтелект, дослідження та розробки), щоб підвищити продуктивність і потенціал розвитку економіки.

Для України значення цього прогнозу є подвійним:
з одного боку, світові тенденції зменшують зовнішні шанси на стрімке економі чне зростання;
з іншого — рекомендації ОЕСР надають чіткий напрямок для реформ, які здатн

і вдосконалити податкову систему, залучити інвестиції та підсилити відновленн я.

Впровадження цих структурних реформ може стати запорукою підви щення макроекономічної стабільності та довгострокового розвитку української економіки[4].

Наступне джерело — OECD Reviews of Innovation Policy: Ukraine (2023) — висвітлює роль ОЕСР у стимулюванні інноваційного розвитку країн-партнерів. Організація акцентує на потребі створення сприятливого середовища для інновацій, включно з державним фінансуванням наукових досліджень, под атковими пільгами для інноваційних компаній та розвитком людського капітал у.

ОЕСР підкреслює, що інновації є ключовим елементом підвищення продуктивн ості, конкурентоспроможності та стійкості економіки на глобальному рівні.

У випадку України звіт наголошує на кількох труднощах: недостатнь ому фінансуванні науки, відтоку кадрів та низькому рівні комерціалізації науко вих розробок. Організація рекомендує вдосконалювати систему державної підт римки стартапів, сприяти залученню приватного капіталу та інтегрувати Україн у у міжнародні інноваційні мережі. Ці кроки допоможуть країні підвищити сво ю частку у глобальному ланцюгу створення доданої вартості.

Також ОЕСР пропонує оцінювати ефективність інноваційних програ м через конкретні метрики: кількість патентів, інвестиції у R&D та частку інноваційного експорту. Впровадження таких систем моніторин гу дозволяє державі приймати обґрунтовані рішення щодо підтримки пріоритет них галузей і запобігати розпорошенню ресурсів.

Для України інтеграція цих рекомендацій у національну політику оз начає не лише стимулювання технологічного розвитку, а й підвищення інвестиційної привабливості, модернізацію промисловості та наб лиження до стандартів ЄС.

У цьому контексті ОЕСР виступає як стратегічний партнер, що допомагає адапт увати міжнародні практики до українських реалій.

Наступним логічним кроком є розгляд впливу ОЕСР на макроподатк ову політику та інвестиційні стратегії країн, що буде висвітлено у наступному д жерелі [5].

Наведене джерело — OECD Tax Policy Studies: Global Minimum Tax Implementation (2023) — розкриває роль ОЕСР у формуванні світової податкової політики та протидії ухиленню від сплати под атків. Організація ініціювала запровадження глобального мінімального податку (Global Minimum Tax) для транснаціональних корпорацій, метою якого є забезпечення однакових умов оподаткування у всіх державах та запобігання "податковим гонкам" між к раїнами. ОЕСР пропонує державам-членам та партнерам належним чином адаптувати національні податкові систем и до нових нормативів, що дозволяє підвищити прозорість і стабільність бюдже тів.

Для України імплементація рекомендацій ОЕСР з податкової політики не лише підвищує довіру міжнародних інвесторів, а й формує передумови для сталого економічного зростання, зміцнення фінансов их інститутів і прозорості державного управління. Це також створює платформ у для подальшої співпраці з ОЕСР у сфері фінансів, інвестицій та макрополітики.

Наступним кроком є розгляд ролі ОЕСР у розвитку міжнародної торгівлі та інтеграції України у глобальні ланцюги ство рення доданої вартості, що буде висвітлено у джерелі № 7 [6].

Висновки. Організація економічного співробітництва та розвитку (О ЕСР) є ключовим гравцем у формуванні глобальної економічної політики, розробці м

іжнародних стандартів та підтримці стабільності світових ринків. Її діяльність с прямована на узгодження економічних стратегій країн-
членів і партнерів, забезпечення прозорості, підвищення ефективності державн ого управління та стимулювання міжнародної торгівлі й інвестицій. Завдяки ан алітичним звітам і рекомендаціям ОЕСР держави отримують можливість впров аджувати передові практики світової економіки та адаптувати їх до національни х умов.

Для України участь у ініціативах ОЕСР має стратегічне значення. Вп ровадження рекомендацій організації щодо антикорупційної політики, прозорос ті державного управління та захисту викривачів дозволяє зміцнити інституційн у спроможність, підвищити довіру до державних органів і створити передумови для економічного зростання. Важливою є також адаптація глобальних практик у сфері інновацій та цифрового розвитку, що сприяє підвищенню продуктивнос ті, модернізації промисловості та інтеграції України в міжнародні інноваційні м ережі.

Ініціативи ОЕСР
у сфері податкової політики, зокрема впровадження глобального мінімального податку для транснаціональних корпорацій, формують рівні умови оподаткуван ня та забезпечують стабільність бюджетів. Для України це створює умови для з алучення іноземних інвестицій, реформування фінансової системи та підвищен ня макроекономічної стійкості.

Усі зазначені напрямки діяльності ОЕСР дозволяють Україні ефекти вно інтегрувати міжнародні стандарти у власну економічну політику, підвищит и конкурентоспроможність, стимулювати інвестиції та забезпечити стійке довго строкове економічне зростання. Активна співпраця з
ОЕСР відкриває можливості для стратегічних реформ, адаптації світових практ ик до національних умов і зміцнення позицій України на світовій економічній арені.

Список використаних джерел

1. OECD. Integrity and Anti-Corruption Review: Ukraine. 2023.URL: https://www.oecd.org

2. OECD. Strengthening the Anti-Corruption and Public Integrity Framework. 2023. URL: https://www.oecd.org/governance

3. OECD. OECD Economic Outlook. 2023. URL: https://www.oecd.org/economic-outlook

4. OECD. OECD Economic Outlook, Interim Report. 2025. URL: https://www.oecd.org/economic-outlook

5. OECD. OECD Reviews of Innovation Policy: Ukraine. 2023. URL: https://www.oecd.org/innovation

6. OECD. Tax Policy Studies: Global Minimum Tax Implementation. 2023. URL: https://www.oecd.org/tax

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Цап Василь

студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Брензович Катерина Степанівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Інвестиційна привабливість України в умовах повномасштабної агресії Російської Федерації є ключовим чинником економічної стійкості та майбутнього відновлення держави. З огляду на важливість інвестицій як джерела оновлення виробничих потужностей, впровадження інновацій та підвищення конкурентоспроможності, дослідження інвестиційного клімату у воєнний період набуває особливої актуальності. У 2021 році приплив прямих іноземних інвестицій становив 8,3 млрд дол. США, тоді як уже у 2022 році він скоротився до 1,5 млрд доларів, що відповідало падінню більш ніж у п’ять разів і відображало безпрецедентний рівень воєнної невизначеності [1]. Таке різке зниження стало наслідком активних бойових дій, загрози руйнування виробничих об’єктів, перебоїв у логістиці та втрати значної частини внутрішнього ринку.

Поняття інвестицій охоплює довгострокові вкладення матеріальних, фінансових і нематеріальних активів з метою отримання економічних вигод або соціального ефекту. Значення інвестицій для економічного розвитку підкреслюється у працях провідних економістів, де інвестиції розглядаються як фундаментальний елемент відтворювальних процесів, модернізації виробничих

потужностей і підвищення продуктивності праці [2]. Інвестиційна привабливість держави формується під впливом економічних, інституційних, правових, політичних і соціальних чинників. До ключових елементів належать стан макроекономіки, ефективність державного управління, рівень правової стабільності, наявність ефективних інститутів захисту прав інвесторів, рівень корупції та якість інфраструктури. Погіршення макроекономічних показників є прямим сигналом для інвесторів: у 2022 році реальний ВВП України скоротився на 28,8 %, що стало найглибшим падінням в історії незалежної України і суттєво вплинуло на інвестиційні настрої [3].

Вплив війни на інвестиційний клімат проявився у різкому падінні обсягів ПІІ у 2022 році та поглибленні ризиків, пов'язаних із руйнуванням інфраструктури, скороченням промислового виробництва, відтоком робочої сили, тимчасовою окупацією окремих територій і невизначеністю щодо термінів завершення воєнних дій. За оцінками Світового банку, рівень інвестиційної активності в Україні у 2022 році опустився до мінімального значення за весь період незалежності [4]. Водночас у 2023–2024 роках відбулося часткове відновлення: обсяг ПІІ у 2023 році досяг 4,3 млрд доларів США, а у 2024 році — 6,1 млрд доларів. Це свідчить про підвищення довіри іноземних інвесторів, незважаючи на воєнні ризики, а також про ефективну роботу державних інституцій щодо стабілізації макроекономічної політики. За прогнозами Міністерства економіки, у 2025 році приплив ПІІ може зрости до 8,7 млрд доларів, що означає фактичне повернення України до довоєнної траєкторії розвитку інвестиційного ринку [1].

Українська держава, реагуючи на виклики війни, суттєво посилила інституційну підтримку інвесторів. У 2024 році агенція UkraineInvest супроводжувала понад 80 інвестиційних проєктів загальною вартістю понад 4,5 млрд доларів, серед яких домінували проєкти у сферах енергетики, логістики, будівництва та агропереробки, що є критично важливими для функціонування

економіки під час війни [5]. Важливою складовою політики уряду стало впровадження механізмів державної підтримки проєктів зі значними інвестиціями, відомих як «інвестняні». Законодавство передбачає податкові пільги, звільнення від ввізного мита, компенсацію витрат на інженерно-технічну інфраструктуру та персонального супровід інвестора з боку держави [6]. У результаті кількість заявок на участь у програмі поступово зростає, а інвестори демонструють інтерес навіть у період активних бойових дій.

Разом із тим інвестиційна сфера залишається вразливою через системні проблеми. Найважливішими серед них є високі воєнні ризики, загроза прямого руйнування активів, корупція, обмежена ефективність судової системи, складність процедур отримання дозволів та ліцензій, нестача кваліфікованої робочої сили, а також значні інфраструктурні втрати. За оцінками експертів, сукупні інфраструктурні збитки України перевищують сотні мільярдів доларів США, що суттєво ускладнює діяльність інвесторів та реалізацію нових проєктів [7]. Важливим показником є також скорочення інвестицій в основний капітал, які у 2023 році залишалися більш ніж на 35 % нижчими, ніж у 2021 році, що демонструє глибоке падіння інвестиційної активності у реальному секторі економіки.

Перспективи підвищення інвестиційної привабливості України нерозривно пов’язані з розвитком стратегічних галузей економіки. У 2024 році уряд реалізовував понад 20 проєктів державно-приватного партнерства загальною вартістю понад 1,8 млрд доларів, значна частина з яких припадає на транспортну та енергетичну інфраструктуру [8]. Крім того, активно розвивається мережа індустріальних парків: на кінець 2024 року в Україні зареєстровано 66 таких парків, із яких близько 25 вже мають інвестиційні концепції та залучених резидентів [9]. Індустріальні парки стають важливим механізмом залучення інвесторів завдяки доступній інфраструктурі, податковим пільгам, спрощеним адміністративним процедурам і можливості локалізації виробництва.

Євроінтеграційний курс України є визначальним фактором підвищення інвестиційної привабливості. Гармонізація законодавства з нормами ЄС, зміцнення інституційної спроможності та адаптація економічних стандартів створюють прозорі й передбачувані умови для іноземного бізнесу. За оцінками Світового банку, інтеграція України до європейського ринку може підвищити приплив ПІІ на 25–30 % протягом п’яти років завдяки розширенню доступу до єдиного ринку, модернізації економіки та зміцненню верховенства права [10]. Програма Ukraine Facility обсягом 50 млрд євро передбачає фінансову підтримку реформ, відновлення та інвестування, що є одним із ключових механізмів стимулювання приватних інвестицій у найближчі роки.

Отже, інвестиційна привабливість України в умовах воєнного стану формується під впливом складного поєднання ризиків, викликів та стратегічних можливостей. З одного боку, війна спричинила різке падіння ПІІ, скорочення інвестиційної активності, значні інфраструктурні втрати та посилення ризиків для бізнесу. З іншого боку, поступове відновлення обсягів ПІІ — від 1,5 млрд доларів у 2022 році до 6,1 млрд у 2024 році, активна державна політика, розширення програм міжнародної підтримки, успіхи у розвитку індустріальних парків, стабілізація макроекономічних показників та євроінтеграційний вектор створюють умови для формування сприятливого інвестиційного середовища. У післявоєнний період саме інвестиції відіграватимуть визначальну роль у відновленні та трансформації національної економіки, розвитку високотехнологічних секторів та інтеграції України до європейського економічного простору.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Прямі іноземні інвестиції в Україну: статистика та аналітика. НБУ. 2024. URL: https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 15.11.2024).

2. Бланк І. А. Інвестиційний менеджмент : підручник. Київ : Ніка-Центр, 2012. 608 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/ (дата звернення: 16.11.2024).

3. Державна служба статистики України. Валовий внутрішній продукт України у 2022 році : статистичний бюлетень. Київ : Держстат України, 2023. URL: https://ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 17.11.2024).

4. World Bank. Ukraine Economic Update. Washington : World Bank Group, 2023. URL: https://www.worldbank.org/en/country/ukraine (дата звернення: 15.11.2024).

5. UkraineInvest. Investment Opportunities in Ukraine : Annual Report 2024. Kyiv : UkraineInvest, 2024. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/en/ (дата звернення: 16.11.2024).

6. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями : Закон України від 17 грудня 2020 р. № 1116-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20 (дата звернення: 17.11.2024).

7. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Аналітичний звіт про інфраструктурні втрати України внаслідок збройної агресії РФ. Київ : Мінінфраструктури, 2023. URL: https://minre.gov.ua/ або https://mtu.gov.ua/ (дата звернення: 15.11.2024).

8. Кабінет Міністрів України. Звіт про реалізацію державно-приватних партнерств у 2024 році. Київ : КМУ, 2024. URL: https://www.kmu.gov.ua/ (дата звернення: 16.11.2024).

9. Міністерство економіки України. Реєстр індустріальних парків України : офіційне видання. Київ : Мінекономіки, 2024. URL: https://www.me.gov.ua/ (дата звернення: 17.11.2024).

10. European Commission. Ukraine Investment Framework. Brussels : European Commission, 2024.

URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ (дата звернення: 15.11.2024).

МІЖНАРОДНІ КОМПАНІЇ, ЯКІ ВИЙШЛИ З РОСІЙСЬКОГО РИНКУ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Цап Василь

студент IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Кушнір Наталія Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року стало каталізатором безпрецедентного процесу виходу міжнародних корпорацій з російського ринку. Масовий корпоративний відтік, який дослідники визначають як «найширший у сучасній історії економіки», демонструє взаємозалежність бізнесу й глобальної політики, а також здатність транснаціональних компаній реагувати на порушення міжнародного права та загрози безпеці. Проблема полягає у визначенні причин, етапів і наслідків виходу компаній, а також у встановленні ролі, яку цей процес відіграє в міжнародному економічному тиску на державу-агресора.

Метою дослідження є проаналізувати масштаби виходу міжнародних компаній з російського ринку під час повномасштабної війни, визначити ключові мотиви корпоративних рішень, навести статистичні дані та конкретні приклади, а також окреслити економічні та геополітичні наслідки цього процесу.

Виклад основного матеріалу. За даними Єльської школи менеджменту, станом на кінець 2024 року понад 1150 міжнародних компаній оголосили про повне або часткове згортання діяльності, призупинення інвестицій або продаж

активів у Росії [1]. Основними мотивами стали санкції, репутаційні загрози, етичні міркування та неможливість функціонувати в умовах війни.

Перші рішення щодо виходу було ухвалено вже в перші дні вторгнення. Apple 1 березня 2022 року припинила продажі техніки й заблокувала роботу Apple Pay у Росії [1]. Microsoft 4 березня 2022 року оголосила про призупинення продажів і згодом повністю згорнула діяльність. Уже в перший місяць війни понад 70 технологічних компаній припинили співпрацю з Росією.

Знаковим став вихід McDonald's, символу глобалізації в Росії з 1990 року. Після тимчасового закриття ресторанів 8 березня компанія 16 травня 2022 року оголосила про повний вихід і продаж приблизно 850 ресторанів, що обслуговували мільйони клієнтів [3]. Це рішення стало важливим прецедентом корпоративної відповідальності у воєнний час.

В автомобільній галузі компанія Volkswagen 3 березня 2022 року зупинила виробництво та експорт, а в червні 2023 року офіційно продала завод у Калузі [4]. Renault, яка володіла контрольним пакетом акцій «АвтоВАЗу», 16 травня 2022 року оголосила про вихід, продавши свою частку державі за 1 рубль. За оцінками Bloomberg, потенційна вартість повернення компанії на ринок може перевищити 1,3 млрд доларів США [2].

Серед енергетичних корпорацій першою вийшла BP, яка 27 лютого 2022 року оголосила про розрив співпраці з «Роснєфтью» та списання активів на суму 25 млрд доларів США, що стало одним із найбільших корпоративних списань в історії [6]. Компанії Shell, ExxonMobil і Equinor також закрили спільні проєкти та зупинили інвестиції, завдавши удару по технологічних можливостях російського енергетичного сектору.

У сфері роздрібної торгівлі IKEA 3 березня 2022 року призупинила роботу, а влітку 2022 року остаточно оголосила про вихід після розпродажу складів [5]. H&M закрила магазини у серпні 2022 року, наголосивши на етичному характері

рішення [5]. Nike 23 червня 2022 року оголосила про повний вихід, припинивши ліцензування продажів у Росії.

Деякі фармацевтичні компанії зберегли мінімальну присутність, мотивуючи це гуманітарними потребами населення. Але навіть серед них більшість згорнули рекламу, додаткові інвестиції та постачання непрофільної продукції через погіршення операційних умов, валютні обмеження, падіння купівельної спроможності та ризик експропріації активів [8].

Масовий корпоративний вихід має значні економічні наслідки. Росія втратила мільярди доларів інвестицій, доступ до сучасних технологій і конкуренції. За оцінками аналітиків, «дірка» в інвестиційному балансі країни у 2022–2023 роках перевищила 30 млрд доларів США [2]. Для світових корпорацій цей процес став каталізатором перегляду підходів до управління геополітичними ризиками, формування нових ланцюгів постачання та переосмислення корпоративної соціальної відповідальності [7].

Таким чином, вихід міжнародних компаній із російського ринку під час війни є комплексним процесом із потужними економічними, політичними та етичними наслідками. Він став одним із інструментів міжнародного економічного тиску та важливим маркером глобальної солідарності з Україною [8; 9].

Висновки. Отже, аналіз показує, що вихід міжнародних компаній із російського ринку під час повномасштабної війни став справді масштабним явищем, яке вплинуло як на саму Росію, так і на світову економіку. Після 24 лютого 2022 року багато глобальних брендів дуже швидко переосмислили свою присутність у країні-агресорі й ухвалили рішення про повне або часткове згортання діяльності. Це стало реакцією не лише на санкції, а й на моральні міркування, репутаційні ризики та небезпечні умови ведення бізнесу.

Приклади таких компаній, як McDonald’s, Apple, Microsoft, Renault, Volkswagen, IKEA та інші, демонструють, що вихід відбувався у різних

форматах: від повного продажу активів до тимчасової зупинки або передачі управління місцевим партнерам. Для багатьох корпорацій це рішення супроводжувалося значними фінансовими втратами, але водночас вважалося необхідним через неприйнятність роботи в умовах військової агресії.

Для Росії цей процес став відчутним ударом: держава втратила доступ до сучасних технологій, обладнання, інвестицій та управлінського досвіду. Бізнес, який залишив країну, уже не компенсується внутрішніми компаніями, а заміщення імпортних товарів і технологій виявилося лише частковим і часто неякісним. Водночас світові компанії отримали важливий досвід того, як швидко геополітичні події можуть змінити правила гри та змусити шукати нові, більш безпечні ринки.

Загалом можна зробити висновок, що рішення міжнародних компаній виходити з російського ринку стало не лише економічним, а й етичним кроком. Воно показало, що бізнес усе більше орієнтується на глобальні цінності, а не лише на прибуток. Цей процес став частиною ширшої міжнародної підтримки України та продемонстрував, що корпоративний сектор справді може впливати на хід подій у світі.

Список використаних джерел

1. Yale School of Management. List of Companies Leaving Russia. URL: https://www.yalerussianbusinessretreat.com/ (дата звернення: 25.11.2025).

2. Bloomberg. Renault Faces Billions in Losses After Leaving Russia. URL: https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-07-29/renault-moves-past-hit-from-russia-exit-with-improved-outlook (дата звернення: 25.11.2025).

3. BBC News. McDonald’s Exits Russia After 30 Years. URL: https://www.bbc.com/news/business-61463876 (дата звернення: 25.11.2025).

4. Financial Times. Volkswagen Completes Withdrawal from Russia. URL: https://www.ft.com/content/7ecb9822-d6d0-4186-9dad-4943fbde31a4 (дата звернення: 25.11.2025).

5. The Guardian. IKEA and H&M Close Operations in Russia. URL: https://www.theguardian.com/business/2022/mar/03/ikea-closes-all-stores-and-factories-in-russia-amid-exodus-of-western-firms (дата звернення: 25.11.2025).

6. Reuters. BP to Exit Rosneft Stake Worth $25 Billion. URL: https://www.reuters.com/business/energy/britains-bp-says-exit-stake-russian-oil-giant-rosneft-2022-02-27/ (дата звернення: 25.11.2025).

7. The Economist. Western business pull out of Russia. URL: https://www.economist.com/business/western-businesses-pull-out-of-russia/21807961 (дата звернення: 25.11.2025).

8. Time Magazine. Companies Withdrawing From Russia. URL: https://time.com/6154429/companies-withdrawing-from-russia-ukraine/ (дата звернення: 25.11.2025).

9. Business Insider. Why Western Firms Won’t Return to Russia. URL: https://www.businessinsider.com/putin-business-allies-oppose-return-western-companies-russia-mcdonalds-2025-6 (дата звернення: 25.11.2025).

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА МІЖНАРОДНУ МІГРАЦІЮ РОБОЧОЇ СИЛИ

Черемiська Даніела
студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Брензович Катерина Степанівна
кандидат економічних наук, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Повномасштабне вторгнення рф у лютому 2022 року спричинило найбільшу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни. За даними УВКБ ООН, станом на кінець 2023 року понад 4,3 млн українців перебували в країнах ЄС під тимчасовим захистом [1], значна частина з них — люди працездатного віку, що суттєво вплинуло на міжнародні потоки робочої сили.

Війна різко трансформувала український ринок праці. За оцінками Міжнародної організації праці (МОП), у 2022 році рівень зайнятості знизився на 15,5 %, що відповідає втраті близько 2,4 млн робочих місць [2]. Найбільші втрати відбулися у промисловості, транспорті та сфері послуг, тоді як західні регіони продемонстрували часткову компенсацію, але її було недостатньо для вирівнювання загальнонаціональних показників.

ЄС активував Директиву 2001/55/ЕС, що надала українцям доступ до ринку праці без додаткових дозволів. Рівень зайнятості українців у 2023-2024 роках у ЄС становив 60–64 %, а в окремих країнах навіть більше: Польща — до 65 %, Чехія — близько 70 % [3]. Це дозволило частково компенсувати дефіцит робочої сили в Європі у логістиці, промисловості та соціальній сфері.

Воєнна міграція суттєво змінила демографічну структуру українців за кордоном. За даними Eurostat, станом на 2025 рік жінки становлять 44 % отримувачів тимчасового захисту, тоді як чоловіки — близько 25 % [4], оскільки більшість чоловіків призовного віку залишаються в Україні. Решта — діти та підлітки, що суттєво впливає на характер міграції та інтеграційні процеси.

Інтеграція українців у ринок праці ЄС має відмінності залежно від країни. У Польщі та Чехії працевлаштування найвище, тоді як у Німеччині воно зросло лише після запуску інтеграційних програм, досягнувши 45 % [5]. У середньому по ЄС рівень зайнятості українців становить 64 %, що підтверджують дослідження EMN та OECD [3; 6].

Суттєвою проблемою залишається кваліфікаційна невідповідність. За оцінками OECD та IOM, понад 40 % українців із вищою освітою працюють на посадах, що не відповідають їхній кваліфікації [6; 7]. Основні причини: складність підтвердження дипломів, мовний бар'єр, необхідність терміново працевлаштуватися та обмежений доступ до дитячих садків для мігрантів.

Попри це, міжнародна міграція забезпечила Україні важливий економічний ресурс — грошові перекази мігрантів, які у 2023 році перевищили 11 млрд дол. США, ставши ключовим джерелом підтримки домогосподарств та внутрішнього попиту в умовах війни [8].

Водночас тривала присутність українців у ЄС створює ризик довгострокової втрати людського капіталу, особливо через те, що ЄС активно впроваджує програми інтеграції, мовні курси, працевлаштування та забезпечує доступ до освіти дітям українців. Чим довше триває війна, тим нижча ймовірність повернення мігрантів.

Разом з тим трудова міграція має і потенційну вигоду. Українці в ЄС здобувають нові навички, підвищують кваліфікацію, знайомляться з сучасними технологіями. За умови їхнього повернення це може забезпечити трансфер знань та підсилити післявоєнну відбудову України [6; 7].

Зростання масштабів міграції поглиблює дисбаланси на внутрішньому ринку праці. Втрата мільйонів робочих місць у 2022 році сформувала брак робочої сили у критично важливих секторах, тоді як у західних регіонах утворилося перенасичення працівниками окремих професій [2; 8]. Ці недостатності роблять необхідним системне державне регулювання.

Сучасні тенденції свідчать, що Україна повинна розробити комплексну політику повернення громадян після війни, включно з програмами реінтеграції, професійної адаптації, підтримки підприємництва та інвестиційного стимулювання [6]. Важливим є також формування співпраці з країнами ЄС у межах концепції циркуляційної мобільності, що передбачає тимчасову працю за кордоном і повернення до України у пріоритетні сектори.

Масштаби міжнародної міграції української робочої сили після початку повномасштабної війни стали безпрецедентними для Європи. Війна різко посилила демографічний та економічний тиск, спричинивши масові переміщення та глибоку трансформацію структури населення, зайнятості й ринку праці як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу. Водночас зміна міграційних потоків стала одним із ключових факторів стабілізації українських домогосподарств та підтримки внутрішнього попиту завдяки значним обсягам приватних грошових переказів.

Отримані дані свідчать, що трудова міграція у воєнний період має комплексний характер. З одного боку, вона сприяла інтеграції значної частини українців до ринку праці ЄС, де рівень зайнятості серед мігрантів досягає 60–70 % залежно від країни. Країни ЄС отримали додаткові трудові ресурси, що частково компенсувало дефіцит робочої сили у промисловості, транспорті, соціальній сфері та сфері послуг. Українські громадяни, які виїхали, отримали доступ до соціальної підтримки, освіти, медицини та програм інтеграції, що покращує їхні можливості для професійного зростання.

З іншого боку, така масштабна та швидка міграція поглибила демографічні ризики для України. Виїзд людей працездатного віку, переважно жінок і молоді, спричиняє втрату трудового потенціалу, посилення дисбалансів на ринку праці, нестачу кадрів у критично важливих галузях та загрозу довгострокового скорочення економічного зростання. Водночас значна частина українських мігрантів працює за межами своєї кваліфікації, що призводить до недовикористання їхнього людського капіталу та може впливати на їхню готовність повернутися в Україну після війни.

Незважаючи на ризики, трудова міграція має вагомий позитивний економічний ефект. Грошові перекази, які стабільно перевищують 10 млрд доларів на рік, стали важливим джерелом підтримки економічної стійкості України під час війни. Крім того, значна частина українців здобуває за кордоном нові професійні навички, що в перспективі може сприяти модернізації українського ринку праці після повернення цих трудових ресурсів.

У перспективі Україна потребує формування цілісної державної політики у сфері трудової міграції: програм стимулювання повернення громадян, соціальної та професійної реінтеграції, підвищення конкурентоспроможності робочої сили, підтримки підприємництва та інтеграції української діаспори в національні економічні процеси. Важливою також є співпраця з країнами ЄС для розвитку моделей циркуляційної міграції, що дозволить українцям працювати за кордоном тимчасово та повертатися в Україну в періоди підвищеного попиту на робочу силу.

Отже, міжнародна міграція робочої сили стала одним із ключових соціально-економічних процесів воєнного періоду. Вона поєднує значні виклики з важливими можливостями, а її вплив визначатиме темпи та ефективність післявоєнної відбудови України. Без системної політики та активної участі держави ризики можуть переважити вигоди, однак за правильної стратегії

Україна здатна перетворити трудову міграцію на інструмент відновлення, модернізації та зміцнення свого людського капіталу.

Список використаних джерел

1. UNHCR. Ukraine Refugee Situation. https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine

2. International Labour Organization (ILO). Ukraine crisis: impact on labour market. https://www.ilo.org/global/topics/ukraine-crisis/lang--en/index.htm

3. European Migration Network (EMN). Employment and integration of beneficiaries of temporary protection from Ukraine. https://emn.europa.eu/publications

4. Eurostat. Temporary protection statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ukraine_-_Temporary_protection_statistics

5. Bundesagentur für Arbeit (Germany). Labour market integration reports. https://www.arbeitsagentur.de

6. OECD. International Migration Outlook 2023–2024. https://www.oecd.org/migration/

7. IOM. Ukrainian displaced persons & labour market integration. https://www.iom.int/resources

8. Національний банк України. Грошові перекази в Україну. https://bank.gov.ua/ua/statistic/external-sector

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Чубірка Микола

студент ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Галинська Юлія Вікторівна

доктор економічних наук, професор кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Транснаціоналізація – процес посилення світової інтеграції у результаті глобальних операцій транснаціональних корпорацій, у межах якого значна частина виробництва, споживання, експорту, імпорту і доходу країни залежить від міжнародних центрів за межами держави. Транснаціоналізм – зв'язок явищ, що виникають внаслідок соціальних взаємодій поза межами національних держав, є підпроцесом глобалізації. Цей термін також застосовується для глобальної діяльності недержавних суб'єктів, компаній та неурядових організацій. Деякі вчені вважають, що транснаціоналізація – це якісно новий етап інтернаціоналізації господарського життя, який характеризується різким зростанням ролі зовнішніх факторів розвитку всіх держав і створення транснаціонального капіталу. Транснаціоналізація господарського життя – процес посилення ролі транснаціональних корпорацій у світовій економіці.

За офіційним визначенням Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), транснаціональна корпорація – це підприємство, що об'єднує юридичних осіб будь-яких організаційно-правових форм і видів діяльності в двох і більше країнах, проводить єдину політику та загальну стратегію завдяки центрам прийняття рішень. Головна ознака материнської компанії – наявність

контролю над активами економічних одиниць, розташованих на території інших держав. Країна базування ТНК – країна, де розташована штаб-квартира і центральний офіс материнської компанії. Держави, де розташовані об'єкти вкладень ТНК, виступають країнами-реципієнтами. Філії ТНК організують надання послуг або виробництво продукції відповідно до глобальної стратегії материнської компанії. ТНК походить з однієї країни та вкладає ресурси в розширення діяльності на міжнародному ринку шляхом створення дочірніх компаній, відкриття філій у інших країнах, щоб отримати найвигідніші умови господарювання, що сприяє максимізації прибутку та підвищенню економічного впливу на національні економіки.

До основних критеріїв, що дозволяють віднести компанію до транснаціональних за визначенням ООН, належать: кількість країн присутності корпорації (від двох до шести і більше), розміщення виробничих потужностей у кількох країнах, певний розмір капіталізації, частка іноземних операцій у доходах або продажах корпорації, володіння не менше 25% голосуючих акцій у трьох і більше країнах, інтернаціональний склад персоналу та керівництва. Головна особливість ТНК – поєднання централізованого керівництва з певним ступенем самостійності юридичних осіб та структурних підрозділів у різних країнах. Підрозділи ТНК можуть бути дочірніми підприємствами, асоційованими компаніями або філіями залежно від частки володіння та форми власності.

Посилення процесу транснаціоналізації відбувалось у 80–90-х роках XX століття. ТНК стали основними суб'єктами економічної діяльності у світовому економічному просторі. Дослідники називали цей період «ерою транснаціональної економіки» чи «цивілізацією транснаціонального бізнесу». Масштабність діяльності ТНК та її розвиток стали характерною рисою сучасної світової економічної системи. Вплив ТНК має дуалістичний характер: вони є продуктом міжнародних економічних відносин, але одночасно формують нові

відносини, видозмінюють наявні та виступають потужним механізмом впливу на світову економіку. Незалежно від галузі, виду діяльності, країни походження, продукція або капітал ТНК присутні в кожній країні світу. Наприклад, рейтинг Forbes включає Apple, Google, Microsoft, хоча китайські компанії Alibaba та Tencent нарощують капітали та не увійшли до списку через специфіку оцінки присутності на американському ринку.

Трансформації транснаціоналізації економічної діяльності відбуваються як на рівні світової системи, так і на рівні її елементів. ТНК виступають головними елементами світогосподарської системи, які зазнають трансформаційних змін.

ТНК можна систематизувати за поколіннями: колоніально-сировинні першого покоління, військово-технічні другого покоління, концерни третього покоління, глобальні холдинги четвертого покоління та інноваційно-орієнтовані холдинги п’ятого покоління, що поширюють інноваційну активність на приймаючі країни через створення науково-дослідних центрів і технологічних парків, а також шляхом поглинання місцевих компаній з високим інноваційним потенціалом.

Основними економічними мотивами створення транснаціональних альянсів є скорочення прямих інвестицій, економія на масштабі, транскордонне використання нематеріальних активів, партнерство, поділ та комбінація функцій, глобальна конкуренція та досвід діяльності в закордонних країнах. Альянси сприяють ефективнішому впровадженню науково-технічного прогресу, маневруванню ресурсами, підвищенню ефективності маркетингової діяльності та конкурентоспроможності ТНК. Сучасний міжнародний бізнес змінюється під впливом факторів: зміни переліку клієнтів, виникнення нових ринкових ніш, поява нових конкурентів, технологічний розвиток. Зміни відбуваються через технічні та технологічні аспекти виробництва, виробничі відносини всередині компанії та взаємодію з ринковим середовищем, у площині «криза – зміни».

ТНК як відкриті системи взаємодіють із політичною, інвестиційною, адміністративною, технологічною, народногосподарською та суспільною сферами, де непогодженість інтересів призводить до трансформацій процесів. Основні ознаки трансформацій: зміна участі країн у міжнародному поділі праці, розвиток форм міжнародного виробництва ТНК, вищий рівень інтернаціоналізації капіталу та виробництва, активізація міжнародної економічної діяльності. Характерні риси сучасних ТНК: високі темпи зовнішньої експансії, перебудова організаційних і виробничих структур під впливом науково-технічного прогресу, формування міжфірмових зв'язків, участь у спекулятивних операціях на світових товарних ринках.

Транснаціоналізація економічної діяльності є складним феноменом світової економіки, що постійно розвивається і потребує міжнародного контролю та уваги. Вона є серцевиною глобалізації економіки та суттєво впливає на національні господарства. ТНК відрізняються від звичайних корпорацій тим, що переносить за кордон процес вкладення капіталу, а не лише товар. Транснаціоналізація змінює співвідношення національної, інтернаціональної та наднаціональної складових світової економіки, кардинально збільшує вплив транснаціонального капіталу на розвиток міжнародних ринків і формує інтернаціональні відтворювальні цикли.

Список використаних джерел

1. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://fingal.com.ua/content/view/1056/39/

2. Державна служба статистики України: [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

3. До питання про валив держави на формування інноваційно-орієнтованої економіки: [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://core.ac.uk/download/pdf/78514583.pdf

4. Интернационализация НИОРК и роль ТНК на современном этапе развития мировой экономики: [Електронний ресурс] / Режим доступу: file:///C:/Users/Professional/Downloads/internatsionalizatsiya-niokr-i-rol-tnk-na-sovremennom-etape-razvitiya-mirovoy-ekonomiki.pdf

5. Інноваційна політика. Конспект лекцій: [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://studfile.net/preview/3741978/

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Шафар Аліна
студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Цалан Мирослава Іванівна
кандидат економічних наук, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. У світовій економіці транснаціональні корпорації (ТНК) стають основними учасниками у виробництві, торгівлі та міжнародних інвестиціях. Для країн, що розвиваються, вони є джерелом зростання економіки, але одночасно створюють імовірність залежності. З одного боку, ТНК приносять іноземні інвестиції, нові технології та сучасні методи керування. З іншого боку, потрібно розуміти, що їхня діяльність може викликати вивезення прибутку, зникаючий місцевий бізнес і посилення нерівноваги в економіці.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення основних каналів впливу ТНК на економіку країн, що розвиваються, оцінка негативних та позитивних наслідків їхньої діяльності та виокремлення аспектів, які визначають результативність співпраці держав із великими міжнародними корпораціями.

Виклад основного матеріалу. Якщо говорити про основні канали впливу ТНК, то найважливішим із них є прямі іноземні інвестиції (Foreign Direct Investments), за допомогою яких ТНК створюють виробництва, інфраструктурні об’єкти, а також надають послуги. У країнах, що розвиваються, де капітал є обмеженим, саме ТНК стають провідними інвесторами. Вони забезпечують

модернізацію виробничих потужностей, впроваджують сучасні технології, сприяють зростанню продуктивності праці. Таким чином, можна відзначити, ТНК виконують важливу роль у промисловому оновленні економік із недостатнім науково-технічним потенціалом. Перед аналізом впливу ТНК на

країни, що розвиваються варто розглянути динаміку надходження прямих іноземних інвестицій. Це показано на *Рис. 1.*

Рис. 1. **Притік прямих іноземних інвестицій в країни, що розвиваються**

Джерело: Складено автором на основі джерела [1].

Проаналізувавши притік прямих іноземних інвестицій в країни, що розвиваються, можна визначити, що в 2023 році інвестиції скоротилися на 7%, а саме до 867 мільярдів доларів США. Це скорочення було зумовлене різними факторами, такими як: фінансове планування та геополітична напруженість, але потрібно зауважити, що скорочення суттєво відрізнялося залежно від регіону [1].

Другим аспектом виступає технологічний та управлінський трансфер. Високі внутрішні стандарти ТНК стимулюють місцеві компанії до підвищення якості продукції та впровадження сучасних виробничих практик. Це сприяє

створенню конкурентного середовища та професійному зростанню працівників [2].

Третій канал впливу полягає в інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості. Транснаціональні корпорації залучають місцеві підприємства до системи міжнародних поставок, надаючи їм доступ до масштабних ринків. Проте найчастіше країни опиняються на нижчих рівнях цих ланцюгів (наприклад, у сферах складання чи первинної обробки сировини), що обмежує їхні можливості отримувати суттєві прибутки. Водночас участь у таких ланцюгах може слугувати основою для подальшої технологічної модернізації [3].

Необхідно виділити позитивні та негативні наслідки діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК). Серед позитивних аспектів одним із найважливіших є економічне зростання, що досягається завдяки зростанню інвестицій, збільшенню рівня зайнятості та підвищенню продуктивності. Приклади таких країн, як Малайзія, В'єтнам і Мексика, свідчать, що присутність ТНК може суттєво посилювати промисловий експорт та сприяти структурній модернізації економічної системи. Крім того, ТНК сприяють створенню нових робочих місць, зростанню рівня заробітної плати та розвитку людського капіталу [4].

Важливу роль відіграє розвиток інноваційної інфраструктури. Транснаціональні корпорації нерідко створюють R&D-центри або інженерні підрозділи в країнах, що розвиваються. Це сприяє збільшенню кількості фахівців, які здатні працювати у високотехнологічних галузях. Наприклад, діяльність провідних IT-компаній в Індії стала підґрунтям для виникнення одного з найбільших технологічних ринків у світі [5].

Аналізуючи негативні наслідки, одним із найбільш вагомих недоліків є репатріація прибутків. Значна частина капіталу повертається до материнських компаній у вигляді дивідендів або роялті, що знижує чистий вплив інвестицій на економіку країни-реципієнта. У деяких державах до 70% прибутків

транснаціональних корпорацій виводиться за кордон, що не сприяє зростанню національного капіталу.

Іншою загрозою є потенційні втрати для місцевого бізнесу. Завдяки своїм масштабам і передовим технологіям транснаціональні корпорації мають можливість займати головні позиції на ринках, витісняючи дрібні національні підприємства. Це може сприяти монополізації окремих секторів, таких як фармацевтика чи ритейл, а також підвищувати залежність країни від зовнішніх компаній.

Третім вагомим наслідком є структурна залежність економіки. У разі якщо транснаціональні компанії вкладають кошти виключно в сировинні чи низькотехнологічні галузі, країна фактично закріплюється в ролі постачальника дешевої робочої сили або ресурсів. Це підвищує її вразливість до коливань глобальних ринків та обмежує можливості для сталого розвитку у довгостроковій перспективі [6].

Наслідки функціонування транснаціональних корпорацій (ТНК) значною мірою визначаються інституційною спроможністю держави. Країни, які вирізняються ефективною системою регулювання та прозорим податковим законодавством здатні не лише оптимізувати отримання позитивних ефектів від діяльності ТНК, а й успішно мінімізувати можливі ризики. У протилежному випадку, в державах із недостатньо розвиненими інституціями ці компанії нерідко здобувають надмірні переваги, чинять вплив на процес ухвалення державних рішень і сприяють зменшенню рівня конкуренції в національних економіках.

Додатково важливе значення має рівень розвитку людського капіталу. У державах із високими освітніми стандартами й кваліфікованою робочою силою ТНК частіше інвестують у створення високотехнологічних виробничих потужностей, залучаючи працівників до діяльності з інноваційним потенціалом.

Натомість у країнах із нижчим рівнем кваліфікації переважають проєкти, орієнтовані на трудоінтенсивні або низькотехнологічні операції [7].

Висновки. Присутність транснаціональних корпорацій у країнах, що розвиваються, має неоднозначний вплив. З одного боку, вони сприяють економічному зростанню завдяки інвестиціям, створенню робочих місць і передачі технологій. З іншого боку, їх діяльність може посилювати економічну залежність таких держав і витісняти місцевий бізнес. Ефективність впливу ТНК визначається здатністю держави контролювати інвестиційні процеси, впроваджувати прозорі правила та захищати інтереси національних виробників. Таким чином, позитивний вплив ТНК можливий за умови наявності у держави чіткої стратегії співпраці та ефективних механізмів контролю, які спрямовані на зміцнення національної економіки.

Список використаних джерел

1. *World Investment Report 2023.* United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) URL: https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023 (дата звернення: 16.11.2025)

2. Pavlínek P. *Global Production Networks, Foreign Direct Investment, and Supplier Linkages in the Integrated Peripheries of the Automotive Industry. Journal of Economic Geography,* 2017. (дата звернення: 16.11.2025) URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00130095.2017.1393313

3. *How developing countries can climb global value chains.* United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). URL: https://unctad.org/news/trade-and-development-board-discusses-how-developing-countries-can-climb-value-chains (дата звернення: 17.11.2025)

4. *Connecting Local Businesses to Multinational Corporations Amplifies Development Impact of FDI.* World Bank Group. URL: https://blogs.worldbank.org/en/trade/connecting-local-businesses-

multinational-corporations-amplifies-development-impact-fdi (дата звернення: 17.11.2025)

5. Нікітіна Т. А. *Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на національні економіки.* 2009. Вип. 9. С. 11-16. URL: https://dspace.nuft.edu.ua/items/770bc506-d75e-4403-a4ea-ef326b318eed М. Г. 6 (дата звернення: 18.11.2025)

6. Твердохліб М.М. *Вплив глобалізації на конкурентноспроможність транснаціональних корпорацій.* URL: https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/329512 (дата звернення: 18.11.2025)

7. *World Investment Report 2023. Full Report (PDF).* United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2023_en.pdf (дата звернення: 18.11.2025)

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНА

Шелемба Марія

студентка II курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Галинська Юлія Вікторівна

доктор економічних наук, професор кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми: В умовах війни інвестиції та інновації є критично важливими для економічної стабільності, відновлення інфраструктури й післявоєнного розвитку України. Попри природні ресурси, кваліфіковані кадри й сучасні технології, країна стикається з системними проблемами: високі ризики, нестабільність законодавства, корупція, слабке фінансування науки, міграція фахівців і розрив між наукою та практикою. Це погіршує інвестиційний клімат, знижує конкурентоспроможність і гальмує модернізацію економіки.

Мета дослідження: Це дослідження має на меті провести детальний аналіз сучасного стану інвестиційного та інноваційного розвитку України в період 2023–2025 років. Його завданнями є визначення основних перешкод, що заважають залученню як іноземних, так і внутрішніх інвестицій, а також виявлення чинників, які обмежують інноваційну діяльність у країні. У рамках роботи планується оцінити вплив військових обставин на інвестиційний клімат, дослідити актуальні тенденції в ключових секторах економіки, проаналізувати потенціал людського капіталу й окреслити перспективи розвитку технологічних сфер України. Особливу увагу буде приділено розробці практичних

рекомендацій для подолання існуючих бар'єрів і стимулювання інноваційно-інвестиційного зростання держави.

Виклад основного матеріалу: Насамперед важливо уточнити сутність інвестування. Інвестування - це процес спрямування капіталу в матеріальні чи нематеріальні активи, такі як нерухомість, акції, дорогоцінні метали, бізнес або інтелектуальні продукти, задля отримання прибутку, який у перспективі перевищить початкові витрати. Реалізація інвестицій завжди базується на аналізі, розрахунках і прогнозах, що особливо актуально в умовах нестабільної економіки. [2]

Сьогодні українська економіка стикається зі значними викликами через повномасштабну війну.

Уряд активно підтримує залучення іноземного капіталу. Одним із ключових інструментів стала платформа Advantage Ukraine, презентована у Нью-Йорку за участі Президента України та представників холдингу WPP. Ініціатива демонструє потенціал України як одного з найперспективніших інвестиційних майданчиків Європи з часів Другої світової війни. Основними напрямами залишаються реконструкція інфраструктури, розвиток енергетики, цифрової економіки та оборонного сектору. [5]

Інноваційний потенціал відіграє ключову роль у розвитку країни. Інновації спрямовані на створення або покращення продуктів, технологій і послуг для оптимізації суспільно-економічних процесів. Вони мають забезпечувати поступальний розвиток держави шляхом пришвидшення виробничих процесів і впровадження сучасних рішень.

Проблеми залучення інвестицій в Україну

Сучасна Україна має значний потенціал, але стикається з перешкодами, які обмежують залучення інвестицій.

Основною проблемою залишаються політичні та безпекові ризики через війну, що спричиняє нестабільність і стримує інвесторів через загрозу втрат.

Також економічну ситуацію ускладнюють руйнування інфраструктури та ризики енергопостачання, які негативно впливають на бізнес-плани. Високі облікові ставки лише погіршують ситуацію.

Правова система залишається недосконалою: бюрократія, корупція та слабкий судовий захист знижують довіру інвесторів, навіть попри існування пільг. Економіка надто залежить від експорту сировини, що робить її вразливою до коливань ринків.

Для вирішення проблем потрібні системні реформи: зміцнення інституцій, поліпшення правового середовища та модернізація економіки для інтеграції у світові ланцюги виробництва. [4]

Проблеми розвитку інновацій в Україні

Україна стикається зі значними викликами в сфері інновацій, які ускладнюють залучення інвестицій і розвиток технологій.

Однією з найгостріших проблем є серйозний дефіцит фінансування, особливо у галузях наукових досліджень та технологічних стартапів. Державне фінансування науки становить менше 0,3% ВВП, що набагато нижче середніх показників у країнах Європейського Союзу. [1]

Унаслідок такої обмеженої фінансової підтримки багато перспективних проєктів залишаються на етапі розробки без можливості переходу до комерціалізації.

Ще однією критичною проблемою є масштабний відтік кваліфікованих фахівців. Через воєнні дії Україну покинули тисячі інженерів, програмістів, науковців і підприємців. Це призводить до гострої нестачі людських ресурсів, яка уповільнює розвиток високотехнологічних напрямків і послаблює позиції країни на світовому ринку.

Суттєвим недоліком також є недостатній розвиток інноваційної інфраструктури. У багатьох регіонах відчувається дефіцит сучасних лабораторій, технопарків, бізнес-інкубаторів та центрів для проведення досліджень та

розробок. Навіть там, де така інфраструктура існує, вона часто страждає від нестачі сучасного обладнання, браку фінансування і слабкої підтримки з боку як держави, так і приватного сектора.

Проблема взаємодії між наукою та бізнесом залишається надзвичайно дратливою для розвитку інновацій. Більшість українських університетів сконцентровані здебільшого на теоретичних дослідженнях і не мають достатніх ресурсів чи компетенцій для реалізації своїх ідей у комерційних проєктах.

У той самий час бізнес недостатньо цінує інновації або не готовий вкладати ресурси в довготривалі й ризиковані ініціативи. Ці комплексні виклики значно гальмують технологічну модернізацію економіки та перешкоджають створенню інноваційних кластерів. Як наслідок, обмежується потенціал майбутнього економічного розвитку України.[3]

Можливі шляхи подолання проблем

Для залучення інвестицій та стимулювання розвитку в Україні потрібна комплексна стратегія з інтегрованими управлінськими рішеннями. Основні задачі — стабільна державна політика, прозоре регулювання, захист прав інвесторів і реформа судової системи. Це покращить довіру внутрішніх і міжнародних партнерів.

Важливо впроваджувати програми відновлення з урахуванням військових ризиків. Спільно з ЄС, США та фінансовими організаціями створюються механізми страхування таких загроз і захисту інвестицій. Це сприятиме відновленню й розвитку промисловості країни.

У сфері розвитку інноваційного сектору важливо акцентувати увагу на таких завданнях:

- збільшення фінансування наукових досліджень і конструкторських розробок;

- організація сучасних технопарків і центрів інновацій, які можуть стати каталізаторами технологічного прориву;

- створення життєздатної стартап-екосистеми та посилення інтеграції між закладами освіти, бізнесом і державними органами задля синергії інституцій;

- стимулювання високотехнологічних виробництв через податкові пільги та грантові програми;

- залучення транснаціональних корпорацій для формування інноваційних кластерів в Україні.

Особливий акцент слід зробити на підтримці ініціатив, спрямованих на повернення та утримання висококваліфікованих спеціалістів. Людський капітал має розглядатися як ключовий рушій економічного зростання країни і основний ресурс забезпечення її довгострокового процвітання.

Висновки: Україна, попри складні виклики, зберігає значний інвестиційний та інноваційний потенціал. Війна спричинила фундаментальні зміни, прискорила цифровізацію та впровадження сучасних технологій, особливо в обороні та енергетиці. Інвестиції стримує корупція, політичні ризики, правова невизначеність і пошкодження інфраструктури. Інноваціям заважає недофінансування, відтік кадрів і слабка співпраця науки та бізнесу. Проте Україна має ресурси для розвитку: кваліфікований людський капітал, прогрес у технологіях оборони, цифрову культуру, участь у європейських програмах та міжнародну підтримку. Інвестиції в ключові галузі можуть забезпечити стійке зростання та інтеграцію в світову економіку. Подолання бар'єрів, прозорість системи й стимулювання інновацій важливі для перетворення України на центр інвестицій та технологій у Європі після війни.

Список використаних джерел

1. Politcom.org.ua. Фінансування науки в Україні: що ми маємо на сьогодні. URL: https://politcom.org.ua/finansuvannya-nauky-v-ukrayini-shho-my-mayemo-na-sogodni

2. Вікіпедія. Інвестиція. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%8F

3. Невідомий автор. Розвиток інноваційного потенціалу України. WUNU DSpace. URL: https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/58ccad09-68b5-4742-96f5-c6d5a81d9d22/content

4. Economy & Society. Проблеми інноваційного розвитку в Україні: економічні та соціальні аспекти. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/5061/5006/

5. Укрінформ. Платформа Advantage Ukraine працює з понад 130 проєктами вартістю $6,7 млрд. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3749907-platforma-advantage-ukraine-pracue-z-ponad-130-proektami-vartistu-67-milardiv.html

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Шетеля Софія

студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Цалан Мирослава Іванівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Світовий ринок інформаційних послуг протягом останніх десятиліть став ключовим інструментом людства у всіх можливих варіаціях його застосування. У сучасному житті використання технологічних ресурсів в науці, політиці, економіці, виробництві та інших сферах людської діяльності стало звичайним засобом роботи, який застосовується в повсякденності.

Суспільство щоденно взаємодіє з продуктами ринку інформаційних послуг користуючись мобільним зв'язком, телебаченням, соціальними мережами, приймаючи участь в онлайн-курсах, вебінарах, замовляючи їжу, спілкуючись з друзями з іншої точки світу тощо. Попри велику роль, яку ця сфера має у житті людства, є значні ризики та проблеми.

Аналізуючи події 2024-2025 років, у світі значно зростає проблема витоку персональних даних. У червні цього року дослідники незалежного ЗМІ Cybernews знайшли набори інформації різного розміру, де містилось понад 16 мільярдів облікових даних для входу в акаунти, розміщених на 30 різних базах даних. Ця інформація може бути використана кіберзлочинцями для безпрецедентного доступу до облікових даних, крадіжки та організовування фішингових атак. [1].

У січні 2025 року було знайдено значне порушення протоколів безпеки у DeepSeek [2], що призвело до витоку понад мільйона конфіденційних записів. Також нещодавно знову розглядалась суперечка навколо Cambridge Analytica, про незаконний доступ консалтингової компанії, що працювала на Дональда Трампа в 2016 році, до персональних даних мільйона користувачів Facebook. Цей інцидент ознаменував значний провал у безпеці даних, що призвело до рекордного штрафу у розмірі 5 мільярдів доларів, накладеного Федеральною торговою комісією (FTC) ще у 2019 році. [3].

Не менш важливою проблемою є показник кібершахрайств, який з кожним роком стрімко зростає як в Україні, так і в інших країнах світу. Не зважаючи на те, що уряди держав намагаються інформувати своє населення про можливі загрози і види маніпуляцій в мережі Інтернет, аферисти знаходять нові способи збагачення, користуючись довірливістю і необізнаністю людей.

Одним із найвідоміших видів шахрайства є покупки і продажі в мережі. Але існує понад сотня схем, користуючись якими, шахраї щоденно обманюють десятки людей. Наприклад, статистика ФБР за 2024 рік показує, що в порівнянні з 2023 роком, рівень скарг зріс на 33%, і загалом бюро розслідувань отримало 859532 скарг на кіберзлочини. [4]

Згідно зі звітом про злочинність від ФБР за 2024 рік [4], найбільш вразливою до інтернет-шахрайств категорією осіб є індивіди старші за 40 років. Вони також найбільше піддаються впливу фейків у соціальних мережах. В Україні, з початком повномасштабної війни зросла кількість відео, в яких публікуються неправдиві дані про стан речей в державі. Країна-агресор намагається втручатись в наше інформаційне поле, завантажуючи туди медіа дані, в яких міститься пропаганда. І хоча існують закони, що регулюють поширення недостовірної інформації, даних про розгляд судових справ з таким позовом у відкритому доступі немає.

Варто також розглянути питання розвитку штучного інтелекту і його вплив на суспільство. Більшість молодих людей одноголосно стверджують, що ШІ став важливим інструментом, який сприяє економії часу при виконанні завдань, аналізі та пошуку інформації, систематизації знань та в інших видах діяльності. Однак на противагу їм, є старші люди, зокрема викладачі навчальних закладів, які висловлюють стурбованість щодо того, що використання штучного інтелекту може ослабити критичне мислення та дослідницькі навички учнів середньої школи (6-12 клас) і студентів вищих навчальних закладів. [5].

Deepfake – методика синтезу зображення людини, базована на штучному інтелекті, отримує якомога більше визнання серед користувачів Інтернету. Але цей інструмент несе за собою значно більше негативу, ніж може здатися на перший погляд. За допомогою цієї технології люди генерують фото-, відео- та аудіоматеріали, як можуть бути використанні для знущання або приниження над іншими людьми. Розпізнати deepfake є досить важко, і один невдало виконаний жарт може зіпсувати людині все життя. Прикладів, коли молоді люди вчиняють суїцид через кібербулінг є безліч, і кількість таких випадків через використання діпфейків може лише зрости.

Тому завдання урядів полягає в тому, щоб встановити правильний механізм врегулювання політики користування інформаційними засобами, як ШІ, ухвалюючи закони, які будуть захищати права жертв і не допускати шахраїв до скоєння таких злочинів.

Але попри проблеми ринку інформаційний послуг, при правильній державній політиці, ця сфера має значні перспективи для розвитку в майбутньому.

На прикладі України, можна побачити один з найефективніших способів використання цього ринку – впровадження сервісу державних послуг. Автоматизація електронного документообігу позитивно впливає як на державу, так і на її громадян. Процес передачі даних через електронні методи

відслідковування значно зменшує рівень корупції в державі. Уряд має більший контроль над зловживанням службовими повноваженнями працівників, що позитивно впливає на добробут країни.

Ринок інформаційних послуг стає вагомим джерелом прибутку, і якщо стимулювати створення сприятливого середовища для заснування, розвитку і функціонування ІТ-компаній, на подобі Дія Сіті, держава може ставати впливовим постачальником такого виду технологій, тому що цей ринок стане провідною статтею експорту для багатьох економік.

Інформаційні послуги також можуть розвиватись у менших масштабах, як-от впровадження цифрових платежів, зростання ролі криптовалют, впровадження “розумних” сервісів, будинків, міст, поширення метавсесвітів, Інтернету речей тощо.

Нині досягнення цього ринку є вагомими для людей, з впровадженням нових технологій людство спрощує для себе процеси, виконувати які було важко, підвищує рівень комфорту життя, в доступних для цього сферах, вдосконалюється і розвивається далі. При належній підтримці урядів, наявності моральної складової у користувачів та винахідників і спільному бажанні до вдосконалення, світовий ринок інформаційних послуг буде розвиватись і функціонувати на благо суспільства.

Список використаних джерел

1. 16 billion passwords exposed in record-breaking data breach: what does it mean for you? URL: https://cybernews.com/security/billions-credentials-exposed-infostealers-data-leak/

2. Wiz Research Uncovers Exposed DeepSeek Database Leaking Sensitive Information, Including Chat History. URL: https://www.wiz.io/blog/wiz-research-uncovers-exposed-deepseek-database-leak

3. Meta's Privacy Lawsuit: A Cybersecurity View. URL: https://cybermagazine.com/news/what-metas-us-8bn-settlement-says-about-future-of-privacy?utm_source=chatgpt.com

4. FBI Releases Annual Internet Crime Report. URL: https://www.ic3.gov/AnnualReport/Reports/2024_IC3Report.pdf

5. Rising Use of AI in Schools Comes With Big Downsides for Students. URL: https://www.edweek.org/technology/rising-use-of-ai-in-schools-comes-with-big-downsides-for-students/2025/10

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Шимоняк Владлена

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Рошко Світлана Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми: детально дослідити глобальні міграційні потоки у контексті сучасних геополітичних, економічних та соціокультурних реалій. Актуальність проблеми та її вплив на соціально-економічний розвиток держав, ринки праці, а також життєдіяльність самих мігрантів, спонукають до детального аналізу та вивчення міграційних процесів.

Мета дослідження: Дослідити міжнародну трудову міграцію: тенденції та нові виклики для України.

Виклад основного матеріалу: У сучасних умовах глобалізації світова економіка зазнає суттєвих змін, що трансформують міграційні процеси, зокрема шляхом формування нових міграційних потоків та прискорення переміщення робочої сили. Міграція сприяє подоланню культурних, мовних, етнічних та традиційних бар'єрів, стимулюючи розвиток мультикультурного середовища та формування нового соціального типу – індивідів, здатних успішно інтегруватися в нове середовище й активно сприяти його розвитку.

Під міграцією населення розуміється процес пересування людей, зазвичай пов'язаний зі зміною місця проживання. На формування міграційних процесів впливають численні фактори, зокрема соціально-економічні, політичні,

правові, соціально-психологічні, екологічні та культурні. Водночас ключовим стимулом до еміграції часто виступає значна різниця в рівні реальної оплати праці за однакову роботу в різних країнах. Трудова міграція передбачає переміщення працівників між державами з метою працевлаштування та покращення власного матеріального становища.

Міграція трудових ресурсів означає фізичне переміщення працездатних осіб, спричинене змінами у розвитку та розміщенні виробничих потужностей, а також умовами праці та проживання. [1]

Вплив демографічних змін на трудову міграцію в умовах трансформації ринку праці

До ключових демографічних факторів, що впливають на міжнародну трудову міграцію, належать чисельність населення, його віково-статева структура, динаміка цих показників, рівень природного приросту та міграційного балансу. Хоча демографічні чинники поступаються за значимістю соціально-економічним відмінностям, вони залишаються важливими, адже без готівкового населення міграція неможлива. У світі основним демографічним детермінантом трудової міграції стало старіння населення. В Україні демографічні питання найчастіше розглядаються через призму міграційного потенціалу, хоча реальні обсяги міграції залежать від внутрішньої соціально-економічної ситуації та спроможності країн-реципієнтів інтегрувати мігрантів.

Формування робочої сили в розвинених країнах визначається старінням населення, рівнем освіти та міграцією. Зміни у віковій та освітній структурі впливають на динаміку зарплат: загалом підвищуються доходи низькокваліфікованих працівників та знижуються у висококваліфікованих. Імміграція посилює ці процеси, але грає другорядну роль, крім Австралії та Канади. Еміграція ж має асиметричний вплив: відтік кваліфікованих кадрів зі Східної Європи та Ірландії послаблює їхні ринки праці. Вивчення характеристик потенційних мігрантів є важливим для розуміння причин і моделей міграції.

Трудові мігранти відрізняються від біженців та тих, хто переїжджає з сімейних причин. Вони зазвичай молоді, що дозволяє довше використовувати економічні вигоди міграції. Особливо це характерно для молоді з сусідніх країн, що прямує до держав зі старіючим населенням, що підкреслює значення демографічних відмінностей у міграційних процесах. [2]

Якщо раніше перенаселення вважалося головною демографічною загрозою, сьогодні спостерігається зворотна тенденція. З 1971 року рівень народжуваності у світі стабільно знижується: з 2,1% щорічного приросту під час «бебі-буму» до 1% у час. Це виклик для економік, що залежать від зростання і трудових ресурсів. Зниження частки молодого населення веде до падіння споживчого попиту, дефляції, уповільнення економіки, а також ускладнює фінансування соціальних програм, особливо пенсійних, підриваючи довгострокову стійкість.

За даними ООН, у 2020 році частка людей віком від 65 років становила близько 10% населення світу, а до 2050 року очікується її зростання до 15,9%. Це глобальне старіння населення серйозно впливає на соціальні, економічні та медичні системи. На Всесвітньому економічному форумі зростання навантаження на пенсійні системи охарактеризовано як «бомбу сповільненої дії». Через медичний прогрес та демографічний перехід число пенсіонерів зростає, а ресурсів фондів може не вистачити. Це створює загрозу фінансовій нестабільності та соціальному дисбалансу у різних країнах. [3]

Особливості інтеграції трудових мігрантів у період воєнних дій в Україні

Українські громадяни, які були змушені покинути країну внаслідок повномасштабної війни та прибули до Німеччини, можуть отримати статус тимчасового захисту, що дає їм право на легальне працевлаштування. Водночас у разі отримання статусу біженця можливості для офіційної трудової діяльності

суттєво обмежуються. Для легальної зайнятості в Німеччині необхідно отримати відповідний дозвіл на роботу, який може бути оформлений у відділі реєстрації іноземців навіть за відсутності конкретної пропозиції щодо працевлаштування. Укладання трудового договору є обов'язковим, а нелегальна зайнятість тягне за собою адміністративні санкції згідно з трудовим законодавством країни.

Вимушена міграція, на відміну від економічної чи добровільної, є складним і часто неконтрольованим явищем. Вона відбувається в умовах високого ризику для життя та здоров'я людей, які змушені залишати свої домівки без належного планування або можливості адаптації до нових умов проживання

Воєнні дії, що розпочалися в Україні у 2022 році, суттєво трансформували як структуру, так і динаміку міжнародної трудової міграції. Масовий виїзд населення за кордон із метою тимчасового захисту або працевлаштування призвів до того, що питання інтеграції трудових мігрантів у приймаючих країнах набуло нового значення. [4]

Однією з ключових особливостей інтеграції трудових мігрантів у період війни стало те, що значна частина з них є жінками з дітьми, які змушені поєднувати трудову діяльність із соціальними та сімейними обов'язками. Це створює додаткове навантаження на системи соціального забезпечення приймаючих країн.Іншим викликом є визнання професійної кваліфікації мігрантів. Багато українських фахівців не можуть реалізувати свій професійний потенціал за кордоном через бюрократичні бар'єри або відсутність відповідних програм перенавчання, що знижує рівень їх економічної інтеграції. Таким чином, інтеграція трудових мігрантів у період воєнного конфлікту супроводжується низкою нових викликів, що вимагають скоординованої політики як на національному, так і на міжнародному рівнях. Необхідним є розширення програм підтримки, забезпечення доступу до освіти, підвищення кваліфікації, мовної адаптації та соціальної захищеності, зокрема для найбільш уразливих категорій мігрантів – жінок, молоді та людей похилого віку.

Серед масштабних руйнувань, спричинених повномасштабною агресією Росії проти України, понад 10 мільйонів осіб були змушені залишити свої домівки, ставши або внутрішньо переміщеними особами, або біженцями в країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). За даними на червень 2023 року, в межах держав-членів ОЕСР перебувало приблизно 4,7 млн переміщених громадян України. [5]

Висновки:Сучасні наукові підходи дозволяють розглядати міграційний коридор як інституційну систему, що забезпечує координацію, регулювання та контроль міграційних процесів. Такий коридор складається з комплексної інфраструктури, включаючи національні органи влади, міжнародні організації, систему двосторонніх угод, а також кількісно визначених параметрів міграційних потоків. У глобальному контексті зростає значення гендерного та вікового аспектів трудової міграції. водночас компенсуючи дефіцит робочої сили в країнах-реципієнтах. Демографічна ситуація в Україні у 2022 році зазнала радикальних змін, що торкнулися як кількісних, так і якісних характеристик населення. Масова зовнішня міграція, спричинена повномасштабною агресією РФ, справила глибокий вплив на соціальну структуру, економічну стабільність, обороноздатність держави та її міжнародне позиціонування. З огляду на триваючі військово-політичні, економічні та гуманітарні виклики, Україні необхідно мобілізувати усі доступні ресурси, включно з трудовим потенціалом мігрантів.

Список використаних джерел

1. Палагнюк О.В. Міграція як соціально-економічний феномен та неополітичний виклик розвитку сучасного суспільства. Наукові праці. Політологія. Київ, 2014. Вип.218, Т.230. С.37 – 41.

2. Ковальчук А.Ю. Сучасне розуміння міграції та міграційних процесів в Україні. Порівняльно-аналітичне право. Київ, 2015. №1. С.182 – 185.

3. Гайдуцький А. П. Масштаби трудової міграції українців за кордон. Економіка та держава. 2007. № 8. С. 82 – 86

4. Hanson, G., C. McIntosh. Is the Mediterranean the new Rio Grande? US and EU immigration pressures in the long run. Journal of Economic Perspectives. 2016. Vol.30. No.4 P. 57 – 82.

5. Hanson, G., C. McIntosh. Is the Mediterranean the new Rio Grande? US and EU immigration pressures in the long run. Journal of Economic Perspectives. 2016. Vol.30. No.4P. 57 –82.

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Шпаченко Соф'я

студентка ІІ курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Цалан Мирослава Іванівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. Міжнародні економічні організації відіграють ключову роль у інтеграції України в світову економіку. В умовах війни та руйнування економічної інфраструктури значення цієї співпраці суттєво зростає. Співпраця України з такими структурами як СОТ, МВФ, Світовий банк, ЄБРР та ОЕСР є одним із ключових механізмів забезпечення макроекономічної стабільності, фінансової підтримки та розширення торговельних можливостей. Однак ця взаємодія передбачає виконання низки умов, що можуть суперечити національним економічним інтересам та створювати ризик соціальної напруги.

Мета дослідження. Метою цієї роботи є аналіз сучасного стану співпраці України з провідними міжнародними економічними організаціями: окреслення ключових напрямів взаємодії та оцінка впливу на економічний розвиток держави, а також визначення перспектив подальшої взаємодії, особливо у контексті післявоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу. До 2022 року взаємодія України з міжнародними економічними організаціями була спрямована на реалізацію реформ і поступову інтеграцію у світові ринки. МВФ підтримував корекцію монетарної та бюджетної політики, Світовий банк реалізовував інфраструктурні

та соціальні проєкти, ЄБРР інвестував у логістику та приватний сектор, а СОТ забезпечувала інтеграцію у глобальні торговельні механізми [1; 2]. Цей період був орієнтований переважно на економічний розвиток та інституційне зміцнення.

Після початку повномасштабного вторгнення економічна ситуація змінилася радикально. У 2022 році економіка України скоротилася на 29,1 %, що стало найглибшим падінням за час незалежності [3]. Знищення інфраструктури, блокада портів, руйнування енергосистеми призвели до скорочення експорту, зростання дефіциту бюджету та критичної нестачі ресурсів для підтримки соціальної сфери. За цих умов міжнародні економічні організації стали фактично основними джерелами фінансування державних видатків, підтримки енергобезпеки та стабілізації макрофінансової ситуації.

Найбільшу роль у забезпеченні фінансової стабільності відіграв Міжнародний валютний фонд. У березні 2022 року МВФ надав Україні 1,4 млрд дол. США за екстреним інструментом Rapid Financing Instrument, що дозволило оперативно покрити першочергові потреби бюджету [4]. У 2023 році МВФ затвердив чотирирічну програму EFF обсягом 15,6 млрд дол. США — першу тривалу програму Фонду, розроблену для країни, яка веде активні бойові дії [5]. Програма має двоетапний характер: на першому етапі вона спрямована на стабілізацію державних фінансів, посилення незалежності НБУ та фіскальну дисципліну, а на другому — передбачає підтримку післявоєнного відновлення та упровадження структурних реформ. МВФ також адаптував умови до реалій воєнної економіки, скоротивши кількість структурних індикаторів та запровадивши більш гнучкі критерії оцінки.

Світовий банк став ключовим партнером України у фінансуванні соціальних виплат і відновлення критично важливої інфраструктури. Через створений Multi-Donor Trust Fund for Ukraine станом на квітень 2024 р. Було мобілізовано близько 42 млрд дол. США**,** з яких понад 30 млрд дол. вже було

фактично надано Україні, переважно у формі грантів, гарантій та пільгових кредитів [2; 5]. Кошти спрямовуються на оплату праці працівників бюджетної сфери, ремонт енергетичних об'єктів, забезпечення роботи лікарень, навчальних закладів та муніципальних служб. Окремі програми Світового банку націлені на підтримку відновлення пошкодженої інфраструктури, покращення енергетичної стійкості та розвиток системи соціального захисту.

Європейський банк реконструкції та розвитку у воєнний період зосередив діяльність на фінансуванні підприємств критичної інфраструктури та енергетичній безпеці. У 2022–2023 роках понад 50 % інвестицій ЄБРР в Україні було спрямовано на енергетичний сектор, зокрема на закупівлю обладнання для відновлення електромереж та підтримку державних компаній, таких як «Укренерго» та «Нафтогаз» [3]. ЄБРР також забезпечує підтримку бізнесу через програми кредитування, що дозволяє підприємствам продовжувати діяльність попри руйнування логістичних ланцюгів.

Помітних трансформацій зазнала й участь України у Світовій організації торгівлі. Через блокаду портів країна втратила левову частку морського експорту, проте члени СОТ — передусім ЄС, Канада та Велика Британія — тимчасово скасували мита та квоти на українські товари, що дозволило частково компенсувати втрати та стабілізувати експортні потоки [6]. Ці рішення сприяли збереженню доступу українських товарів на міжнародні ринки та переорієнтації логістики на європейські сухопутні маршрути.

Співпраця України з ОЕСР у період війни активізувалася, оскільки організація стала ключовим партнером у сфері антикорупційної політики, корпоративного управління та реформування державних інституцій. У 2022–2023 роках Україна приєдналася до нових комітетів та отримала кілька пакетів рекомендацій щодо зміцнення державного управління та підвищення прозорості економічних процесів [7]. Ці рекомендації будуть важливим елементом післявоєнного реформування.

Загалом особливості співпраці України з міжнародними економічними організаціями у воєнний період можна охарактеризувати як перехід до екстреного формату підтримки. Організації пом'якшили умови участі, збільшили частку грантового фінансування та адаптували вимоги до реалій воєнної економіки. Разом із тим посилилася увага до прозорості бюджетних витрат та ефективності використання коштів. Міжнародна допомога стала ключовим джерелом покриття дефіциту бюджету та фінансування соціальних і енергетичних потреб.

Для того, щоб оцінити масштаби зовнішнього фінансування у воєнний час, у таблиці 1 подано обсяги допомоги від ключових міжнародних організацій.

Таблиця 1.

Орієнтовні обсяги фінансової підтримки України міжнародними економічними організаціями у 2022–2024 рр., млрд дол. США

Організація/інституція	За 2022-2024 рр.
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	15,6
Група Світового банку (IBRD, IDA, IFC, MIGA)	42,0
Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	6,5
Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)	3,0
Макрофінансова допомога ЄС (MFA, через інституції ЄС)	25,0
Разом	**92,1**

Джерело: складено автором на основі джерела [9]

Проаналізувавши ці дані можна зробити висновок, що в 2023 році фінансування досягло максимального рівня, після чого трохи знизилося, але залишилося суттєвим. Основний обсяг ресурсів надали Світовий банк і Європейський Союз, що підкреслює їхню пріоритетну роль у підтримці України під час війни.

Ефективність співпраці загалом оцінюється позитивно. Екстрені інструменти допомоги, такі як Rapid Financing Instrument МВФ чи Crisis Response Window Світового банку, забезпечили швидку реакцію на критичні потреби. Проте зберігаються системні проблеми: тривалі процедури погодження

міжнародних проєктів, складність виконання структурних умов у період війни, висока залежність бюджету України від зовнішніх кредиторів та донорів, що створює ризики боргової стійкості [8].

Перспективи участі України в міжнародних економічних організаціях значною мірою пов'язані з післявоєнною реконструкцією. МВФ передбачає можливість розширення програм і переходу до політики розвитку після стабілізаційної фази. Світовий банк планує залучати інвестиції для відбудови інфраструктури, модернізації енергосистеми та повернення переміщених осіб. ЄБРР розглядає нові інструменти підтримки приватного сектору та великі інфраструктурні проєкти. ОЕСР може відіграти ключову роль у системній модернізації державного управління, що є умовою інтеграції України до європейського економічного простору.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що участь України в міжнародних економічних організаціях у воєнний період стала ключовою умовою збереження макрофінансової стабільності та функціонування державних інституцій. Війна суттєво змінила характер співпраці — акцент змістився з розвитку на екстрену підтримку, а обсяги фінансування різко зросли. Водночас міжнародні партнери адаптували вимоги та механізми допомоги до умов воєнної економіки. Перспективи подальшої взаємодії пов'язані з відбудовою, модернізацією державного управління та інтеграцією у глобальні економічні структури.

Список використаних джерел

1. Ukraine: 2020 Article IV Consultation and Requests for Stand-By Arrangement. IMF. 2020.URL: https://www.imf.org/en/publications/cr/issues/2020/06/10/ukraine-request-for-stand-by-arrangement-press-release-staff-report-and-statement-by-the-49501 (дата звернення: 16.11.2025).

2. World Bank Support for Ukraine, 2022–2024. World Bank. 2024. URL: https://thedocs.worldbank.org/en/doc/e3f1180759cce7f52826058517d542b5-0080012024/original/World-Bank-Group-Support-to-Ukraine-April-2024.pdf (дата звернення: 16.11.2025).

3. EBRD in Ukraine – Annual Review 2023. EBRD. 2023. URL: https://www.ebrd.com/where-we-are/ukraine.html (дата звернення: 16.11.2025).

4. Trade Policy Review: Ukraine. WTO. 2021. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp513_e.htm (дата звернення: 16.11.2025).

5. Ukraine Economic Update – 2023. World Bank. URL: https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview (дата звернення: 16.11.2025).

6. Press Release No. 22/74: IMF Approves US$1.4B Emergency Support for Ukraine. IMF. 2022. URL: https://www.malaymail.com/news/money---international/2022/03/10/imf-approves-us1.4b-in-emergency-funding-for-ukraine/2046534 (дата звернення: 17.11.2025).

7. Governance and Anti-Corruption in Ukraine – 2023 Report. OECD. 2023. URL: https://www.oecd.org/governance/ukraine-governance-report-2023.htm (дата звернення: 17.11.2025).

8. IDA Crisis Response Window – Ukraine. World Bank. 2023. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/05/18/world-bank-approves-crisis-facility-for-extra-support-to-poorest-countries (дата звернення: 17.11.2025).

9. Multilateral financial assistance to Ukraine – January 2024**.** European Parliament.URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2023/733763/IPOL_IDA%282023%29733763_EN.pdf(дата звернення: 16.11.2025).

ВПЛИВ СВІТОВИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВОЄН НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Шуба Анастасія

студентка IV курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Дроздовський Ярослав Петрович

кандидат економічних наук, доцент кафедри

міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Світові торговельні війни стають однією з ключових загроз для стабільності глобальної економіки у XXI столітті. Вони виникають унаслідок політичних та економічних суперечностей між великими державами, коли країни запроваджують мита, квоти, санкції або експортні обмеження з метою захисту власної промисловості чи досягнення геополітичних цілей. Такі дії завжди мають далекосяжні наслідки, які впливають не лише на країни-учасниці конфлікту, але й на весь світовий ринок, формуючи довгострокові тенденції у розвитку торгівлі, інвестицій і технологічного прогресу.

Торговельні війни суттєво зменшують обсяг міжнародної торгівлі. Запровадження мит підвищує вартість імпортних товарів, що призводить до зниження попиту на них та скорочення торговельних потоків. Це вдаряє по країнах із відкритою економікою та тих, що залежать від експорту. Світовий ВВП у періоди загострення таких конфліктів, як правило, демонструє сповільнення зростання, адже міжнародна торгівля є одним із головних двигунів глобального розвитку [2].

Одним із найяскравіших і наймасштабніших прикладів сучасних торговельних війн є конфлікт між США та Китаєм, який розпочався у 2018 році.

Він демонструє, як суперечності між провідними економіками світу здатні впливати на міжнародні ринки, інвестиції та технологічний розвиток.

Причинами торговельної війни стали структурні дисбаланси у двосторонній торгівлі, значний дефіцит США у торгових відносинах з Китаєм, а також звинувачення у порушеннях інтелектуальної власності, примусовому трансфері технологій та державній підтримці китайських корпорацій. У відповідь США запровадили високі мита на сотні мільярдів доларів китайських товарів, а Китай відповів дзеркальними тарифами на американську продукцію [1].

Наслідки цієї конфронтації відчули обидві країни та весь світ. США зіткнулися з подорожчанням споживчих товарів, оскільки значна частина продукції масового вжитку імпортується з Китаю. Американські фермери зазнали значних збитків через зменшення експорту до Китаю, що змусило уряд запровадити компенсаційні програми. У Китаї постраждали експортно орієнтовані підприємства, які втрачають доступ до найбільшого у світі ринку споживачів [6].

Торговельна війна також суттєво вплинула на глобальні ланцюги постачання. Компанії, які десятиліттями будували виробництво в Китаї, почали переносити частину потужностей до інших країн Азії – В’єтнаму, Малайзії, Індії – щоб уникнути американських тарифів. Водночас багато американських корпорацій опинилися перед вибором: шукати нових постачальників або зменшувати прибутки.

Світові торговельні війни, зокрема конфлікт між США та Китаєм, є складним явищем, що має глибокі економічні, політичні та технологічні наслідки для глобальної системи. Вони демонструють, що сучасна світова економіка є надзвичайно взаємопов'язаною, тому будь-яке порушення торговельних потоків та ланцюгів постачання одразу відчувається у багатьох країнах і секторах.

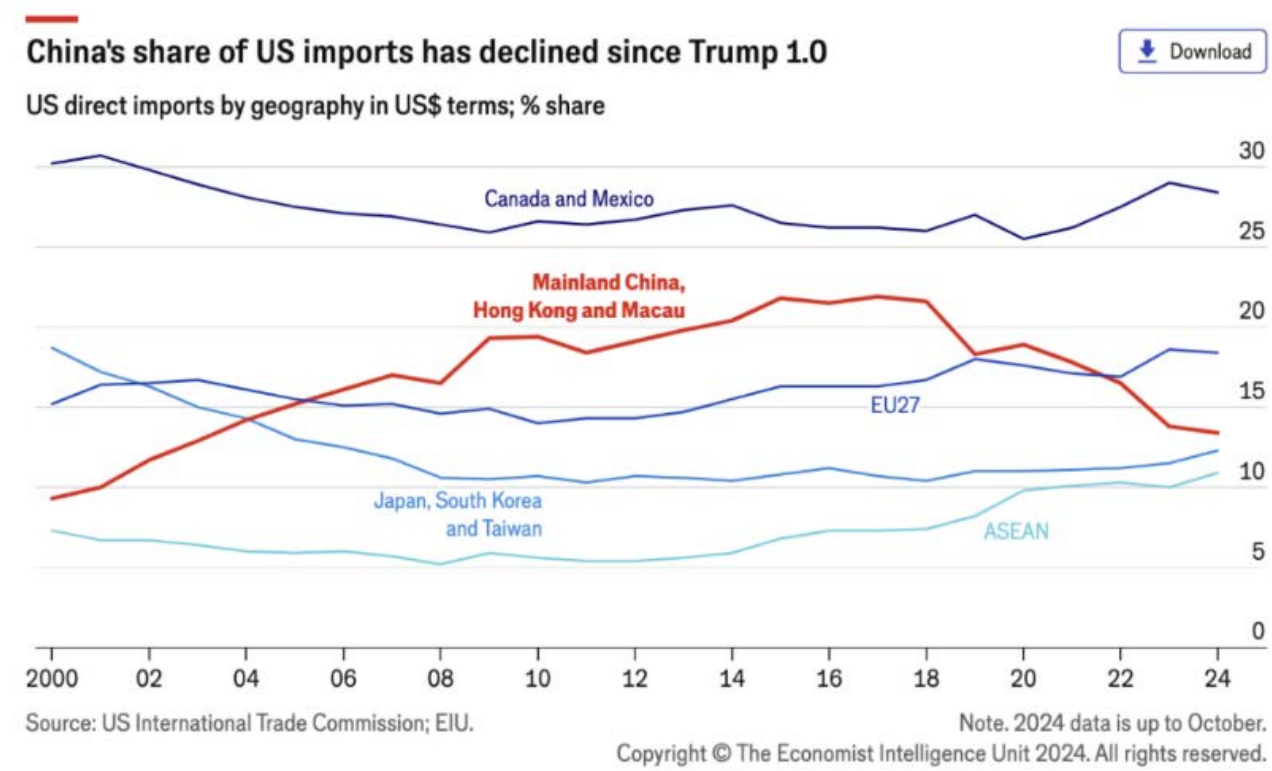

Рис. 1. **Частка Китаю у імпорті США з часів першої каденції Президента Трампа, [7]**

Як бачимо з Рис. 1, внаслідок введення мит частка Китаю в імпорті США впала на 7-8 відсоткових пунктів (з пікових 22% у 2017 р. до ~14% у 2024 р.). Це падіння було компенсоване різким зростанням експорту з В'єтнаму, Мексики та країн АСЕАН, що свідчить не про припинення залежності, а про перенаправлення глобальних ланцюгів постачання.

Торговельна війна між США та Китаєм є показовим прикладом того, як конфлікт між двома великими економіками може перерости в глобальний чинник ризику. Вона вплинула на світові ціни, виробничі мережі, інвестиції та

технологічну політику багатьох країн. Хоча окремі держави можуть отримати короткострокові вигоди, загальний ефект для світової системи залишається негативним.

Підсумовуючи, торговельні війни створюють більше втрат, ніж вигод, а головний їхній наслідок – підвищення нестабільності глобальної економіки. Ефективний розвиток міжнародної торгівлі та технологічного прогресу можливий лише за умов співпраці, взаємної прозорості та дотримання міжнародних правил. Водночас уникнення торговельних конфліктів має стати пріоритетом світових держав, адже тільки стабільність і відкритість ринків здатні забезпечити довгострокове економічне зростання та добробут. Окрім цього, зростаюча нестабільність у ланцюгах постачання, спричинена конфліктом, створює як ризики, так і нові можливості для третіх країн, зокрема для України, яка може позиціонувати себе як альтернативний постачальник деяких сировинних або аграрних товарів на світові ринки.

Список використаних джерел

1. Торгова тарифна війна між США та Китаєм: причини та наслідки URL:https://www.ilibertyinstitute.org/articles/trade-war (Дата звернення: 17.11.2025.)

2. Національний банк України. Торговельні війни США і Китаю: наслідки для світової економіки // *ExPLA – Економічний пояснювач НБУ*. URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0110.html **(**Дата звернення: 17.11.2025.)

3. Global Supply Chains Restructuring: US–China Perspective // *arXiv*. URL:https://arxiv.org/abs/2508.06828(Дата звернення: 17.11.2025.)

4. Торговельна війна США і Китаю: до чого вона може призвести // *Deutsche Welle*. URL: https://www.dw.com/uk/torgovelna-vijna-ssa-i-kitau-do-cogo-vona-moze-prizvesti/a-72199708(Дата звернення: 17.11.2025.)

5. США і Китай – дві найбільші економіки світу готують планеті глобальну кризу // *NV.ua*. URL: https://nv.ua/ukr/ukraine/konkurenciya-idey/ssha-i-kitay-dvi-naybilshi-ekonomiki-svitu-gotuyut-planeti-globalnu-krizu-50060880.html (Дата звернення: 17.11.2025.)

6. Штовханина Китаю та США: як українським аграріям вижити в період торговельної війни двох наддержав // *УНІАН*. URL: https://www.unian.ua/economics/agro/shtovhanina-kitayu-ta-ssha-yak-ukrajinskim-agrariyam-vizhiti-v-epohu-torgovelnoji-viyni-dvoh-nadderzhav-13116132.html (Дата звернення: 17.11.2025.)

7. Economist Intelligence. The impact of US tariffs on China: three scenarios URL: https://www.eiu.com/n/the-impact-of-us-tariffs-on-china-three-scenarios/

РОЗДІЛ 2.
МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА

ДИПЛОМАТІЯ САНКЦІЙ: ЯК УКРАЇНА ВПЛИВАЄ НА ГЛОБАЛЬНУ САНКЦІЙНУ ПОЛІТИКУ

Гойс Іванна та Лукачко Дмитро
студенти IV курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
керівник: Казакова Людмила Олександрівна
кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародної політики
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Постановка проблеми. У глобальній системі безпеки санкції стають одним із ключових інструментів міжнародного впливу. Україна поступово формує власну модель санкційної дипломатії, однак її роль та ефективність у формуванні світової санкційної політики залишаються недостатньо дослідженими. Відсутність комплексного аналізу механізмів, інструментів і результатів українського впливу створює потребу у науковому вивченні цього напряму зовнішньої політики.

Метою дослідження є аналіз ролі та інструментів України у формуванні глобальної санкційної політики, оцінка ефективності її санкційної дипломатії та визначення перспектив подальшого посилення міжнародної санкційної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Санкційна політика у сучасній міжнародній системі є ключовим інструментом впливу на поведінку держав, компаній та окремих осіб без застосування військової сили. У широкому сенсі це комплекс заходів економічного, фінансового, торговельного чи іншого характеру, які

держави або коаліції держав застосовують для зміни поведінки суб'єктів, що становлять загрозу національним або міжнародним інтересам. Мета санкцій – примусити суб'єкта змінити небажану діяльність, забезпечити дотримання міжнародного права, захистити національні інтереси та безпеку [1].

В Україні правовою основою застосування санкцій є Закон України «Про санкції». Цей нормативний акт визначає підстави, механізми та види санкцій. Санкції можуть бути персональними, тобто спрямованими на конкретних фізичних або юридичних осіб, або секторальними, що охоплюють цілі галузі економіки [2]. До санкційних заходів відносяться: блокування активів, обмеження торговельних операцій та транзиту ресурсів, анулювання ліцензій, обмеження участі в державних закупівлях, заборона технологічного та фінансового співробітництва. Крім того, закон передбачає процедуру оскарження санкцій, що може здійснюватися у судовому порядку, проте експерти зазначають, що існує потреба в удосконаленні прозорості та доступу до інформації для суб'єктів санкцій [3].

Наслідки санкційної політики для України мають багатовимірний характер. З одного боку, вони сприяють зміцненню економічної та фінансової безпеки, стримують зовнішні загрози та знижують ризики для стратегічних секторів [4]. З іншого боку, санкції створюють певні економічні виклики: ускладнення логістики, обмеження доступу до фінансових ринків, підвищення собівартості товарів, порушення ланцюгів поставок та підвищення макроекономічної нестабільності. Водночас санкційний тиск стимулює адаптацію економіки, розвиток власного виробництва, диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків та інновації [5].

Важливим аспектом санкційної політики є її роль у формуванні міжнародного іміджу України та посиленні дипломатичного тиску на агресорів. Санкції не лише економічно обмежують цільові суб'єкти, а й сигналізують світовій спільноті про принципові позиції держави щодо порушення міжнародного права. Українські санкції часто служать каталізатором для

міжнародних партнерів: вони стають основою для узгодження санкційних пакетів у межах ЄС, США та інших союзників. Такий ефект підкреслює політичну значущість санкцій, адже вони створюють додатковий репутаційний та політичний тиск на порушників, стимулюючи їхню зміну поведінки без застосування військових дій [3].

Українські санкції мають конкретний і реальний вплив на міжнародну ситуацію. Наприклад:

1. Санкції проти криптовалютних схем (липень 2025): під санкції потрапили 60 юридичних та 73 фізичні особи, причетні до фінансування військово-промислового комплексу РФ через криптовалютні канали. Ці санкції охопили суб'єктів із Росії, ОАЕ, Казахстану та Кіпру та були узгоджені з міжнародними партнерами [6][7].

2. Санкції проти фізичних і юридичних осіб (грудень 2023): РНБО України запровадила обмеження щодо 185 фізичних та 181 юридичної особи. Санкції передбачали блокування активів, анулювання ліцензій і заборону участі в держзакупівлях. Україна координувала ці обмеження з партнерами, що дозволило їм стати основою для міжнародних санкційних пакетів [2][3].

3. Санкції проти китайських компаній (2025): під обмеження потрапили три компанії, які постачали компоненти для російських ракетних систем. Це показує здатність України застосовувати санкції не лише проти російських, але й проти третіх країн, що підтримують агресора [6].

4. Санкції щодо олігархів та конфіскація активів: наприклад, активи Михайла Шелкова та інших підсанкційних осіб були заблоковані або конфісковані під час воєнного стану, що демонструє реальну ефективність заходів на національному рівні [5].

Висновок. Таким чином, українська санкційна політика не є символічною: вона має практичний ефект як на національному рівні (блокування активів, обмеження діяльності), так і на міжнародному (синхронізація із санкційними ініціативами партнерів, стимулювання глобальних санкційних рішень). Санкції

стимулюють адаптацію економіки, посилюють національну безпеку та зміцнюють роль України як активного учасника міжнародної санкційної дипломатії.

Отже, можна зробити висновок, що українська санкційна політика демонструє конкретний вплив на глобальні процеси: її рішення стають важливим інструментом міжнародної координації, а окремі санкції реально обмежують діяльність суб'єктів, що загрожують безпеці. Приклади із 2023–2025 років підтверджують ефективність санкційної дипломатії України та її здатність впливати на міжнародний економічний і політичний порядок.

Список використаних джерел

1. Юр-газета, *Деякі аспекти санкційної політики України: алгоритм оскарження обмежувальних заходів*. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/deyaki-aspekti-sankciynoyi-politiki-ukrayini-yakiy-algoritm-oskarzhennya-obmezhuvalnih-zahodiv.html (дата звернення: 23.11.2025)

2. Верховна Рада України , База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text (дата звернення: 24.11.2025)

3. НІСД, *Економічна безпека України в умовах високих воєнних ризиків*. URL: https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitychni-dopovidi/ekonomichna-bezpeka-ukrayiny-v-umovakh-vysokykh-voyennykh-ryzykiv (дата звернення: 23.11.2025)

4. Президент України, *Ukraine Imposes Sanctions on 60 Legal Entities and 73 Individuals…* URL: https://www.president.gov.ua/en/news/ukrayina-zaprovadila-sankciyi-proti-60-yuridichnih-ta-73-fiz-98869 (дата звернення: 24.11.2025)

5. Олена Баконіна, *Президент увів санкції стосовно 185 фізичних осіб і 181 компанії*. ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/224089_prezident-uvv-sankts-stosovno-185-fzichnikh-osb–181-kompan (дата звернення: 23.11.2025)

6. DW, *Україна ввела санкції проти криптовалютних схем Росії*. URL: https://www.dw.com/uk/zelenskij-pidpisav-ukaz-pro-sankcii-proti-kriptovalutnih-shem-rosii/a-73176866 (дата звернення: 24.11.2025)

7. Президент України, *Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) – рішення РНБО від 23.08.2025*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/n0046525-25 (дата звернення: 23.11.2025)

ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ОСТРОВА МЕН

Зуб Аліна

студентка І курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Панов Ален Володимирович

професор, доктор філософії

завідувач кафедри міжнародної політики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анотація. *Стаття присвячена аналізу особливого статусу острова Мен як коронного володіння в територіальній системі Великої Британії. Розглядається його політико-правова та економічна частини, порівнюється позиція Мену з іншими територіями з аналогічним статусом – островами Гернсі та Джерсі. Особливу увагу приділено історії Мену, зокрема формуванню передумов до здобуття статусу коронного володіння Британської корони. У статті також порівнюються статуси коронних залежностей та заморських територій Великої Британії. Окремо розглядається роль острова як міжнародного офшорного центру, а також його популярність серед туристів завдяки мотоперегонам. Крім того, досліджується вплив брекзиту на взаємини між островом Мен і ЄС.*

Abstract. *This article is dedicated to the analysis of the special status of the Isle of Man as a Crown dependency within the territorial system of the United Kingdom. It examines its political, legal, and economic aspects, comparing the position of the Isle of Man with other territories holding a similar status, namely the Channel Islands of Guernsey and Jersey. Special attention is given to the history of the Isle of Man, particularly the formation of the conditions that led to its acquisition of the status of a British Crown dependency. The article also compares the statuses of Crown*

dependencies and British Overseas Territories. Additionally, the role of the Isle of Man as an international offshore financial center is discussed, as well as its popularity among tourists due to motor racing events. Furthermore, the article explores the impact of Brexit on the relationship between the Isle of Man and the EU.

Ключові слова: *острів Мен, коронне володіння, офшорний центр, політико-правовий статус, Тінвальд, Лорд Мену, британські заморські території, брекзит.*

Key words: *Isle of Man, Crown Dependency, offshore centre, political and legal status, Tynwald, Lord of Mann, British Overseas Territories, Brexit.*

Острів Мен – територія з унікальним статусом. Він ніколи не був частиною Сполученого Королівства чи його заморською територією, однак тісно пов'язаний з ним.

Мета цієї статті полягає у тому, щоб проаналізувати особливості політико-правового становища острова Мен, визначити його місце у системі територій, підпорядкованих Великій Британії, а також порівняти з іншими залежними територіями з таким статусом – островами Джерсі та Гернсі.

Завданнями є: розкрити історичні передумови формування такого статусу, охарактеризувати сучасне становище острова й порівняти його з іншими залежними територіями, з'ясувати аспекти взаємодії даної території з Великою Британією та зовнішнім світом. Особливу увагу буде приділено сучасному становищу острова та формуванню його офшорної системи.

У дослідженні застосовуються такі методи, як аналіз різних джерел, зокрема праць дослідників, історичних робіт, офіційних даних уряду острова. Метод порівняння використовується для визначення унікальних рис острова у системі залежних територій Британської корони. Інформаційна база статті складається з праць дослідників, історичних відомостей та офіційних даних головних інституцій Мену.

Острів Мен – коронне володіння Британської корони. Розташований в Ірландському морі приблизно на однаковій відстані від Англії, Шотландії та Уельсу.

Конституційно острів Мен не є частиною Сполученого Королівства, а є коронним володінням Британської корони. Він не представлений в парламенті Великої Британії. Незважаючи на це, у межах практичних обмежень не існує сфери, у якій парламент Сполученого Королівства не міг би ухвалити закони для острова. Походження цієї унікальної ситуації слід шукати в історії острова [1].

Острів Мен був заселений ще з часів мезоліту. Тривалий час він був батьківщиною для багатьох ірландських місіонерів. Серед його перших мешканців були кельти, а їхня менська мова залишалася основною для населення острова до першої половини XIX ст.

Після норманського завоювання у IX ст., острів перебував у залежності від Норвегії до 1266 року. Протягом цього періоду Мен багато чого запозичив від скандинавців, зокрема систему управління, яка досі залишається майже незмінною.

Визначальною рисою пізнішого державного устрою острова Мен, що сформувався у скандинавський період, було те, що королі Мену перебували у васальній залежності або союзному договорі з могутнішими монархами. Характер цих зв'язків, як і особи сюзеренів, змінювалися, що свідчить про значну самостійність Мену, королі якого укладали союзи або визнавали зверхність за власною вигодою.

У 1266 році Норвегія, згідно з Пертським договором, продала своє верховенство над островом Шотландії. Протягом першої половини XIV ст. Мен кілька разів переходив під контроль то Англії, то Шотландії, поки в 1346 році Англія остаточно не встановила над ним свою владу після поразки Шотландії у битві під Невілс-Крос [2].

Протягом другої половини XIV ст. англійські монархи періодично віддавали острів Мен своїм васалам, то знову повертали острів під свій

безпосередній контроль. Так було до 1405 року, коли король Генріх IV передав острів у довічне володіння Джону Стенлі та його нащадкам, за умови символічної плати двох соколів під час принесення присяги вірності, а також по дві птиці кожному майбутньому англійському монарху в день його коронації [3].

У XVIII столітті серед жителів дуже поширеною стала контрабанда. Британський уряд не міг і далі дивитися на несанкціоновану торгівлю склавши руки, тож у 1765 році було прийнято закон, згідно з яким, права на острів були викуплені у його Лорда за сімдесят тисяч фунтів [2].

Між 1765 і 1866 роками юридичний титул на володіння островом і фактичний контроль над його управлінням належали британській короні.

Починаючи з 1866 року Мен дедалі більше підпадав під вплив англійського права. У проміжку між 1866 і 1939 роками влада поступово передавалася менському урядові, настільки, що Мен отримав значний ступінь автономії в межах Британської імперії.

Після розпаду Британської імперії внаслідок Другої світової війни, коли колишні колонії стали членами Співдружності, становище острова стало дедалі більш унікальним і неоднозначним. На відміну від колоній, Мен не прагнув повної незалежності, а залишився тісно пов’язаним з Великою Британією [3].

Історія Мену досить чітко показує, що його правителі здійснювали владу лише з волі наймогутнішого сусіда острова. Як зазначав Артур Вільям Мур: «Фактично, можна з впевненістю стверджувати, що Мен неминуче ставав здобиччю найсильніших людей у західних морях» [4]. Ця характеристика влучно відображає залежність острова від сусідніх держав і пояснює витоки його сучасного особливого статусу.

У наш час ця територія посідає одне з провідних місць серед офшорних центрів Європи. Крім того, острів є популярним туристичним місцем, зокрема завдяки проведенню The Isle of Man TT Races (Tourist Trophy) – щорічних найнебезпечніших перегонів [5].

Острів Мен є внутрішньо самоврядною залежною територією Британської корони. Це означає, що він має власні законодавчі збори і суди, адміністративну, фіскальну, правову системи [6].

Володіння має власну валюту – менський фунт стерлінгів, який за курсом еквівалентний британському, проте перебуває в обігу лише на території острова [7].

Національною мовою володіння є менська (Manx Gaelic), яку з часом майже повністю витіснила англійська. У 2009 році ЮНЕСКО визнала цю мову мертвою, однак нині спостерігається її активне відродження: мову дедалі частіше використовують у соціальних мережах, музиці та системі освіти [8]. Характерним феноменом стало те, що на острові зростає покоління дітей, для яких рідною мовою є менська, хоча їхні батьки опанували її вже у дорослому віці.

Закріпленого конституційного документа, який би визначав відносини острова з Великою Британією, немає. Належне управління володінням забезпечує Корона, що діє за порадами міністрів британського уряду. Велика Британія також несе відповідальність за його міжнародні відносини згідно з нормами міжнародного права. За усталеною практикою оборона Мену та надання консульських послуг – теж гарантує Сполучене королівство. За це острів сплачує щорічний внесок до бюджету Великої Британії як визнання витрат на оборону та інші спільні послуги [9].

Крім того, корона зберігає за собою деякі «королівські прерогативи» та призначає деяких найважливіших посадовців уряду: лейтенант-губернатора, першого та другого дімстерів (тобто, суддів вищого рівня), а також генерального атторнея (головного юридичного радника уряду). Хоча, фактично, британська влада зазвичай консультується з урядом Мену [3].

Хоча володіння має власну правову систему, що базується на принципах загального англійського права, все ж його уряд визнає, що за певних обставин законодавство Великої Британії може поширюватися і на територію острова.

Хоча таке буває вкрай рідко і лише за попередньої консультації з владою Мену. Британські закони можуть розповсюджуватися і на острів двома способами.

Перший спосіб полягає в тому, щоб до закону парламенту було включено положення, згідно з яким він або деякі його розділи безпосередньо розповсюджуються і на Мен. Найновішим прикладом цього є Закон про нелегальну міграцію 2023 року, де під положення стосовно британського громадянства підпадає як острів Мен, так і Нормандські острови та заморські території.

Другий спосіб передбачає включення до закону парламенту Великої Британії положення про дозволений обсяг дії – permissive extent clause (PEC). Згідно з ним Його Величність може указом у Раді передбачити поширення певного закону, зі змінами або без них, і на острів Мен [9].

Очолює володіння Лорд Мену, титул якого належить монарху Великої Британії. Його владу на острові представляє лейтенант-губернатор, призначений Лордом Мену терміном на п'ять років.

Лейтенант-губернатор виконує радше символічну роль. Серед основних його повноважень – приймати королівські та VIP-візити, надавати рекомендації щодо офіційних почестей і нагород, підписує закони, ухвалені парламентом, та видає паспорти. Жителі коронної залежності є повноправними громадянами Сполученого королівства.

Варто зауважити, що функції лейтенант-губернатора були набагато ширші до XX ст., але поступово втратилися [10].

Парламент Мену – Тінвальд – утворений у 979 році, є одним із найстаріших у світі. Розташований він у Дугласі – столиці острова, і складається з трьох палат: Нижньої палати, Законодавчої Ради та Вищого суду Тінвальду.

Нижня палата складається з 24 членів, які безпосередньо обираються по два з кожного виборчого округу. Більшість членів не пов'язана з жодною політичною партією, а засідають як незалежні депутати. Всього на острові

зареєстровано 4 партії, з них представництво в палаті мають тільки дві – Менська лейбористська партія (2 депутата) та Ліберальна партія Ваннін (1 депутат).

Законодавча Рада – вища палата Тінвальду, складається з 8 членів, обраних Нижньою палатою, та трьох *ex officio* членів, тобто тих, хто отримують членство автоматично: єпископ Мену, що бере участь у дебатах і має право голосу, генеральний прокурор, що має дорадчу роль та Президент Тінвальду.

Вищий суд Тінвальду складається з 35 членів, які є представниками двох вищеописаних палат.

Головою парламенту є Президент Тінвальду, який де-факто і є головою острова. Він обирається депутатами і з їхнього числа зазвичай на останньому засіданні парламенту перед загальними виборами. Формально його посаду повинен затвердити лейтенант-губернатор, однак вже протягом декількох століть не було випадку відмови. Роль Президента полягає в забезпеченні впорядкованого та неупередженого ведення справ. Він тлумачить правила та конвенції Законодавчої Ради та Вищого суду Тінвальду. Президент має вирішальний голос у разі рівності результатів голосування, що використовується або для збереження статусу-кво, або для продовження дебатів [11].

Функції Тінвальду передбачають прийняття нового основного законодавства, затвердження окремих підзаконних актів, здійснення певних призначень на посади, зокрема Головного міністра, розподіл бюджету та розгляд петицій громадян.

Зазвичай звернення мешканців острова подаються під час урочистого засідання Тінвальду, що відбувається на пагорбі Тінвальд у Сент-Джонсі щороку 5 липня. Це відкрите зібрання є спадком давніх народних збоїв кельтів та скандинавів [3].

Як уже зазначалося, до моменту, коли Мен увійшов до володінь англійської корони, урядові органи Англії не мали жодної влади над цією територією. Після того як володіння островом були викуплені британською короною, титул Лорда Мену перейшов до британського монарха. Таким чином,

теоретично це дозволяє розглядати взаємини між островом та Сполученим Королівством як відносини рівноправних суб'єктів, які мають спільного главу держави, однак, на практиці Сполучене Королівство домінує.

Окрім політичних і правових аспектів, не менш важливим є й економічний статус Мену, що має високий рівень автономії. Варто підкреслити, що володіння не отримує від Великої Британії жодних внесків, так само як його жителі не сплачують британські податки [12].

Нині Мен традиційно розглядається як офшорна фінансова юрисдикція або податкова гавань, адже пропонує пільгові умови оподаткування для компаній та приватних осіб. Водночас уряд острова заперечує статус «податкового раю», наголошуючи на відповідності міжнародним стандартам прозорості, установленими Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Цьому сприяє юрисдикція Мену: тут відсутній податок на дарування чи успадкування, є можливість зареєструвати офшорні компанії декількох типів та отримати звільнення від податків у разі дотримання певних умов. Приваблює клієнтів і суворе дотримання банківської таємниці, навіть в порівнянні з іншими офшорними центрами. У випадку порушення банківської таємниці передбачене судове покарання [13].

Розвиток фінансового сектора замінив туристичну індустрію, яка раніше приносила значні прибутки в літні місяці. Острів щороку приваблював багатьох туристів, пропонуючи їм недорогий відпочинок. Однак Мен не міг конкурувати з країнами, що гарантували «вічне сонце». До того ж з поширенням дешевих пакетних турів до Іспанії у 60-70-х роках XX століття туристична галузь в острові й зовсім занепала.

Це спонукало уряд до ухвалення рішення щодо заохочення постійного поселення заможних осіб. Спочатку це були переважно літні люди з колишніх британських колоній, а згодом такі умови стали приваблювати також і молодих сімей, найчастіше з Англії та обох частин Ірландії [3].

Вихід Великої Британії зі складу ЄС (брекзит) формально не вплинув на острів, оскільки той ніколи не був частиною ЄС. До цього часу відносини між британським володінням та Європейським Союзом регулювалися Протоколом 3 у Акті про приєднання Великої Британії до ЄС, що дозволяло вільний обіг товарів без митних бар'єрів. Однак після брекзиту цей документ більше не діє. Тим не менше, острів продовжує мати доступ до ринку ЄС для товарів, хоч і з певними обмеженнями. Це забезпечується угодою про торгівлю та співпрацю між Великою Британією та Європейським Союзом. Водночас брекзит не змінив статус острова як важливого міжнародного фінансового центру: Мен досі зберігає свою привабливість для інвесторів [14].

Крім Мену, статус коронної залежності мають також Гернсі та Джерсі, однак острови мають низку відмінностей, особливо у міжнародних відносинах та економічних системах.

Наприклад, в островах Гернсі та Джернсі монарх має титул Герцога Нормандії замість Лорда, як його називають в Мені.

На відміну від Мену, Нормандські острови, не сплачують внесок в бюджет Великої Британії. Після Першої світової війни була спроба встановити імперське стягнення з цих двох островів, яка була успішно відхилена. Місцева влада мотивувала це тим, що відповідно до Фінансового положення Закону Джерсі та Гернсі внески мають бути добровільними. Зрештою Нормандські острови час від часу передають спадкові доходи Корони до Консолідованого фонду Великої Британії. Проте кожен платіж повертається до них протягом 10 робочих днів, причому Генеральний приймач надсилає як чеки, так і набори рахунків з метою уникнення «кругової» транзакції між місцевим і британським казначейством.

Система міжнародних відносин передбачає існування окремого міністра закордонних справ у Джерсі та голови Комітету з політики та ресурсів у Гернсі. Щодо Мену, то тут цим займається прем'єр-міністр, якому допомагає спеціальний підрозділ у Кабінеті [15].

Варто розуміти, що коронне володіння та заморська територія – це два зовсім різні статуси у системі територій Британії, які не слід ототожнювати. Заморські території – залишки колоній Великої Британії, підпорядковуються британському уряду через Міністерство закордонних справ, на відміну від коронних володінь, які перебувають у віданні британського монарха. Це забезпечує значно більший рівень самоврядування. Мен має ширші повноваження у міжнародних фінансових відносинах: острів має власне представництво у світових фінансових організаціях, в той час як всі зовнішні справи заморських територій контролюються Британією [16].

Список використаних джерел

1. D. G. Kermode Legislation without representation: the application of U.K. legislation to the Isle of Man. *Parliamentary Affairs*. 1973. Vol. 27. P. 67–81. URL: https://academic.oup.com/pa/article-abstract/27/1973sep/67/1452226 (date of access: 10.10.2025).

2. Isle of Man | History, Geography, Facts, & Points of Interest | Britannica. *Encyclopedia Britannica*. URL: https://www.britannica.com/place/Isle-of-Man (date of access: 10.10.2025).

3. Broderick, G. An Introduction to the Isle of Man. Saarbrücken: sefl-published, 2005 (rev. 2024). p. 1-2, 12-17. URL: https://www.academia.edu/121707554/An_Introduction_to_the_Isle_of_Man (date of access: 13.10.2025).

4. Moore, A. W. A History of the Isle of Man. Vol. I. 1 ed. London: T. Fisher Unwin, 1900. p. 100. (Digital scan, Harvard University Digital Repository.) URL: https://hdl.handle.net/2027/hvd.32044077662963 (date of access: 14.10.2025).

5. History. *Isle of Man TT Races*. URL: https://www.iomttraces.com/racing/page/history/ (date of access: 17.10.2025).

6. Constitution, Relationships with the United Kingdom and EU. *Isle of Man Government*. URL: https://www.gov.im/about-the-government/departments/cabinet-office/external-relations/constitution/ (date of access: 09.10.2025).

7. Manx currency – coins and notes. *Isle of Man Government*. URL: https://www.gov.im/categories/tax-vat-and-your-money/manx-currency-coins-and-notes/ (date of access: 14.10.2025).

8. Whitehead S. How the Manx language came back from the dead. *The Guardian* (2015). URL: https://www.theguardian.com/education/2015/apr/02/how-manx-language-came-back-from-dead-isle-of-man (date of access: 16.10.2025).

9. Fact sheet on the UK's relationship with the Crown Dependencies. *Ministry of Justice* (2020). URL:https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e398990e5274a08e229ca0f/crown-dependencies-factsheet-february-2020.pdf (date of access: 12.10.2025).

10. The role of the Lieutenant Governor. *Government House Isle of Man* URL: https://governmenthouse.gov.im/the-role-of-the-lieutenant-governor/ (date of access: 14.10.2025).

11.About Tynwald. *Tynwald* URL: https://www.tynwald.org.im (date of access: 14.10.2025).

12.Torrance D. The Crown Dependencies (CBP-8611). *House of Commons Library* (2025) URL: https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8611/CBP-8611.pdf (date of access: 15.10.2025).

13. Козак Ю. Г., Лук'яненко Д. Г., Панченко Є. Г. Міжнародна економіка [Електронний ресурс]. – К.: КНЕУ, 2011. URL:https://pidru4niki.com/17090424/ekonomika/ostriv_men_ofshor_podatkova_gavan (дата звернення: 10.10.2025).

14. Isle of Man and Brexit. *Locate Isle of Man*. URL: https://www.locate.im/article/news/isle-of-man-and-brexit (date of access: 16.10.2025).

15.The Isle of Man Vs Jersey Vs Guernsey. *Steam Packet* (2025). URL: https://www.steam-packet.com/blog/isle-of-man-vs-jersey-vs-guernsey (date of access: 13.10.2025).

16. Clegg P. The Crown Dependencies and Overseas Territories: a comparative constitutional and political analysis, *Commonwealth & Comparative Politics* (2025). URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14662043.2025.2521911 (date of access: 11.10.2025).

ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ ІСПАНІЇ

Клаус Аліна

студентка І курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Панов Ален Володимирович

професор, доктор філософії

завідувач кафедри міжнародної політики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анотація. *Стаття присвячена аналізу розвитку туристичної галузі Іспанії як одного з провідних напрямів міжнародного туризму. Розглядаються основні чинники, що зумовлюють популярність країни серед туристів, зокрема сприятливий клімат, культурне розмаїття, розвинена інфраструктура та високий рівень сервісу. Окрему увагу приділено регіональним особливостям основних туристичних зон Іспанії — від Балеарських і Канарських островів до історичних центрів Мадрида, Барселони, Валенсії та Андалусії. Висвітлено значення національної кухні як важливої складової туристичної індустрії, що сприяє розвитку гастрономічного туризму та формуванню позитивного іміджу країни. Проаналізовано економічний внесок туризму у ВВП Іспанії та його роль у створенні робочих місць. Разом з тим підкреслено проблеми, пов'язані з надмірним туризмом, зокрема соціальні протести місцевого населення, дефіцит житла та екологічне навантаження. У статті розглядається приклад урбаністичного проєкту Los Cerros у Мадриді як можливий шлях розвитку сталого та екологічно відповідального туризму. Зроблено висновок, що майбутнє туристичної галузі Іспанії полягає у досягненні балансу між економічною вигодою, комфортом місцевих мешканців та збереженням культурної і природної спадщини.*

Abstract*. The article is dedicated to the analysis of the development of Spain's tourism industry as one of the leading destinations in international tourism. It examines the main factors contributing to the country's popularity among travelers, including its favorable climate, cultural diversity, well-developed infrastructure, and high level of service. Special attention is given to the regional features of Spain's main tourist zones—from the Balearic and Canary Islands to the historical centers of Madrid, Barcelona, Valencia, and Andalusia. The article highlights the importance of national cuisine as a key component of the tourism industry, promoting gastronomic tourism and shaping Spain's positive image. The economic contribution of tourism to Spain's GDP and its role in job creation are analyzed. At the same time, attention is drawn to the challenges of overtourism, including social protests, housing shortages, and environmental pressure. The study examines the Los Cerros urban project in Madrid as a potential model for sustainable and environmentally responsible tourism development. It is concluded that the future of Spain's tourism industry lies in achieving a balance between economic benefit, residents' well-being, and the preservation of cultural and natural heritage.*

Ключові слова: *Іспанія, туризм, гастрономічний туризм, сталий розвиток, екотуризм, урбаністика, Los Cerros, економіка.*

Keywords*: Spain, tourism, gastronomic tourism, sustainable development, ecotourism, urbanism, Los Cerros, economy.*

Іспанія вже багато років утримує статус одного з найпопулярніших напрямків для міжнародного туризму. Рівень зацікавленості людей зі всього світу пояснюється розвиненою туристичною інфраструктурою, безпекою, комфортним кліматом, високим рівнем сервісу, гостинністю місцевого населення, смачними національними стравами, а також гармонійним поєднанням культурних традицій і сучасних стандартів. Відпочинок біля моря, гірськолижні курорти, культурні подорожі до історичних міст — усе це робить Іспанію надзвичайно привабливою для туристів. Сприятливий іспанський клімат дозволяє займатися туризмом цілий рік. У багатьох регіонах Іспанії

кількість сонячних днів в році перевищує 300, взимку температура не опускається нижче 0 градусів, а опади бувають досить помірними і випадають сезонно [1].

Іспанія — дуже різноманітна країна, тому для зручності туристів її можна поділити на кілька основних туристичних зон, де кожна має свої особливості і цікаві місця для відвідування. Перша зона — це південно-східна частина країни разом з островами, такими як Балеарські (Майорка, Ібіца) і Канарські острови. Тут дуже комфортний клімат, особливо для пляжного відпочинку. Острови відомі своїми красивими пляжами, теплим морем і багатою туристичною інфраструктурою. Саме сюди їдуть, щоб відпочити, засмагнути і насолодитися природою. Друга зона — це східне узбережжя Іспанії, куди входять такі регіони як Валенсія і Каталонія. Тут розташовані великі міста, наприклад Барселона, яка славиться своєю унікальною архітектурою (наприклад, роботи Гауді), історичними пам'ятками і активним нічним життям. Валенсія теж дуже популярна серед туристів завдяки своїм культурним подіям і сучасним архітектурним спорудам. Третя зона — центральна частина країни, де розташований Мадрид — столиця Іспанії. Тут туристи можуть побачити величезну кількість музеїв, палаців і парків. Мадрид — це більше про культуру, мистецтво і історію. Тут завжди багато подій, і це ідеальне місце для тих, хто хоче пізнати Іспанію зсередини. Четверта зона — південна частина Іспанії, зокрема Андалусія. Цей регіон відомий своїми гарячими літніми днями, красивими містами з арабською архітектурою, наприклад Севілья і Гранада. Тут можна насолодитися старовинними фортецями, вузькими вуличками і традиційною іспанською культурою. І остання, п’ята зона — це північна частина країни, яка більше підходить для любителів природи і активного відпочинку. Там розташовані гори Піренеї, зелені ліси і маленькі історичні містечка. Північ Іспанії часто вважають менш комфортною для пляжного туризму через більш прохолодний клімат, але вона дуже цікава для походів і екотуризму. Одним із ключових аспектів, що робить Іспанію привабливою для туристів, є її

національна кухня. Вона є не лише невід'ємною частиною культурної спадщини країни, а й важливим чинником розвитку гастрономічного туризму. Знайомство з місцевими стравами допомагає краще пізнати традиції та спосіб життя іспанців, що робить подорож більш насиченою і цікавою. Регіональні особливості кухні Іспанії дуже різноманітні. В узбережних регіонах особливу популярність мають морепродукти — свіжі риба, кальмари, креветки. У центральних областях більш поширені м'ясні страви, наприклад тушкована яловичина або свинина з овочами. Північ країни відома традиційними супами, сирами та стравами з дикої риби і грибів.

Серед найвідоміших іспанських страв, які користуються великою популярністю серед туристів, варто виділити паелью — рисову страву з шафраном, овочами та м'ясом або морепродуктами, особливо поширену у Валенсії. Також великим попитом користуються тапас — невеликі закуски, які подають у барах і створюють унікальну атмосферу спілкування. Хамон — в'ялена свиняча шинка — вважається національним делікатесом. Тортилья — омлет з картоплею і цибулею — популярна як у вигляді закуски, так і як основна страва. Окрім того, туристи охоче смакують чуррос із шоколадом — традиційний десерт, що подається в кафе і на вулицях. Виноробство є ще однією важливою складовою гастрономічного туризму. Вина з таких регіонів, як Ріоха, Херес і Каталонія, відомі в усьому світі. Відвідування виноробних господарств, дегустації та майстер-класи приваблюють багато туристів, що хочуть ознайомитись із процесом виробництва вина та спробувати його різноманітні сорти. У зв'язку з ростом інтересу до гастрономічного туризму, у великих містах країни — Барселоні, Мадриді, Севільї, Сан-Себастьяні — проводяться численні кулінарні фестивалі, гастрономічні тури та інші заходи, що сприяють популяризації іспанської кухні. Особливо відомий Сан-Себастьян, який вважається гастрономічною столицею Європи через велику кількість ресторанів із зірками Мішлен. Отже, гастрономія Іспанії є важливою частиною туристичної

індустрії, яка допомагає країні залучати туристів, створювати позитивний імідж і підтримувати розвиток культурної спадщини.

Через насичену природу та культуру, які зацікавлюють мандрівників зі всього світу туризм стає одним із ключових факторів економічного розвитку Іспанії: він підтримує активність у багатьох регіонах та створює численні робочі місця в сфері обслуговування. За прогнозами, внесок туристичного сектору у валовий внутрішній продукт Іспанії до кінця 2025 року складе приблизно 260,5 млрд євро, що еквівалентно майже 16 % економіки країни. [2] Ці прогнози з'являються після того, як минулого року туристичний сектор Іспанії показав найкращі результати з 2019 року, зробивши внесок у ВВП у розмірі 248,7 мільярда євро (15,6% економіки) та підтримуючи три мільйони робочих місць. [3] За перші вісім місяців 2025-го Іспанію відвідало майже 66,8 мільйона туристів з-за кордону, що на 3,9 % більше, ніж за аналогічний період минулого року. [7]

Це ще раз підкреслює важливість туризму як одного з основних рушіїв економіки Іспанії. Туристична галузь — це не лише подорожі та відпочинок, а й стабільне джерело прибутку для місцевого бізнесу, стимул для розвитку інфраструктури та можливість залучення інвестицій. Вигоду отримують не лише великі готельні ланцюги, а й невеликі сімейні заклади — кав’ярні, магазини, турагенції та майстерні, які виготовляють унікальні вироби для гостей з усього світу. Крім того, активний туристичний потік сприяє оновленню транспорту, покращенню міського середовища та впровадженню новітніх технологій у сфері послуг. Це створює ефект «ланцюгової реакції», коли розвиток туризму тягне за собою покращення якості життя в цілому. Варто також зазначити, що іспанський уряд приділяє велику увагу просуванню сталого та відповідального туризму. Сьогодні вже недостатньо просто привабити туриста — важливо зробити так, щоб його присутність не шкодила природі, не створювала соціальної напруги серед місцевих мешканців і водночас приносила користь регіону. Саме тому в багатьох містах Іспанії впроваджуються програми

з обмеження потоків у популярні туристичні райони, розвитку менш відомих напрямків, популяризації екотуризму та підтримки локальних традицій.

Навесні 2025 року Іспанію охопили акції протесту проти туризму. Тисячі іспанців вийшли на вулиці з акціями протесту проти туризму. Іноземці, що відпочивають у містах, вимушено ховались в готелях. [4] Жителі Іспанії вже не перший рік ведуть запеклу війну з надмірним туризмом. У літній період відпусток кількість акцій проти туристів різко зростає. Зокрема повідомляється, що акції відбуваються в Барселоні, Малазі, Сан-Себастьяні, Гранаді, а також на курортних островах Майорка, Ібіца, Менорка і Тенерифе. а за допомогою акції місцеві жителі хочуть вкотре привернути увагу до проблем, з якими вони стикаються через туристів. Зокрема, організатори акцій з Southern Europe Network Against Touristification вказали на такі проблеми, як переповнені вулиці, брак житлового фонду та екологічне навантаження, спричинене високим рівнем туризму в цих районах. Також організатори протестів закликають місцеву владу запровадити обмеження на кількість туристів, які приїжджають до них на відпочинок. [5]

Місцеві мешканці скаржаться, що надто велика кількість туристів псує їм звичне життя. Одна з найбільших проблем — це житло. Через те, що багато квартир здають туристам, знайти житло для постійного проживання стало дуже важко. А якщо й вдається знайти, то ціни надто високі. Люди просто не можуть собі дозволити жити у власному місті. Ще одна проблема — це перевантаження міської інфраструктури. Транспорт постійно переповнений, сміття стає більше, а ресурси — наприклад, вода — витрачаються дуже швидко. Особливо це відчутно на островах, де ресурсів і так не вистачає. Мешканці також говорять, що туристи часто шумлять, поводяться зухвало, а вулиці, які раніше були спокійними, перетворились на місця для селфі та вечірок. Через це місцеві жителі відчувають себе чужими у власному місті. Тому люди виходять на акції протесту, щоб їх нарешті почули. Вони хочуть, щоб влада обмежила кількість туристів, запровадила чіткі правила для оренди квартир і, можливо, навіть ввела

спеціальні податки для туристів. Ці кошти можна було б використовувати для покращення умов життя місцевих. Ця ситуація в Іспанії показує, що навіть така корисна галузь, як туризм, може мати серйозні мінуси, якщо її не контролювати. І зараз важливо знайти золоту середину між економічною вигодою та комфортом для тих, хто тут живе постійно. Зрозуміло, що туризм, попри всі свої економічні переваги, може перетворитися на джерело серйозних проблем, якщо його не регулювати. Протести, що відбуваються у Барселоні, на Балеарських островах чи в інших регіонах, свідчать про перевантаження традиційних туристичних напрямків. Це створює парадокс: з одного боку, мільйони туристів приносять прибутки, з іншого — їхня присутність знижує якість життя місцевих жителів і навіть відлякує самих відвідувачів, які прагнуть автентичності та спокою. Саме тут важливо шукати альтернативні підходи до розвитку туристичної інфраструктури, і яскравим прикладом може стати урбаністичний проєкт Los Cerros у Мадриді.

Los Cerros — це не просто новий житловий район, а частина стратегії сталого розвитку іспанської столиці, де особлива увага приділяється зеленим зонам і рекреаційним просторам. Для туризму це має кілька ключових наслідків. По-перше, новий район формує додаткові «туристичні маршрути». Туристи, які відвідують Мадрид, традиційно зосереджуються у центрі: музеї Прадо і Тиссена, Королівський палац, площа Пуерта-дель-Соль. Але концентрація відвідувачів у цих місцях часто створює дискомфорт і для місцевих, і для гостей. Водночас Los Cerros може стати новою привабливою локацією, де туристи зможуть поєднувати культурні враження з екологічним відпочинком.Особливість Los Cerros полягає у тому, що на його території створюється понад 170 гектарів зелених зон. [6] Для туристів це означає можливість відпочинку на природі без необхідності залишати місто. Мандрівники зможуть кататися на велосипедах спеціально облаштованими доріжками, прогулюватися серед семи тисяч нових дерев, брати участь у заходах просто неба. Це особливо важливо для тих туристів, які подорожують з дітьми, адже сімейний відпочинок потребує

безпечних і комфортних просторів. У результаті Los Cerros може стати туристичним «оазисом» у межах мегаполісу, пропонуючи інший досвід, ніж переповнені вулиці центру.

По-друге, проєкт має потенціал для розвитку екотуризму — напрямку, що стрімко набирає популярності. Сьогодні дедалі більше туристів обирають подорожі з мінімальним впливом на довкілля. Вони хочуть бачити не лише архітектурні пам'ятки, а й відчувати, що їхня присутність не шкодить місту. У Los Cerros цю концепцію втілено через інтеграцію зелених насаджень, енергоефективні рішення та розвиток громадського транспорту, який зменшить залежність від автомобілів. Такий підхід робить район привабливим для туристів нового покоління, що обирають відповідальний і сталий спосіб подорожей.

По-третє, Los Cerros можна розглядати як інструмент розподілу туристичних потоків. Створюючи додаткові зони для відпочинку, місто знижує навантаження на історичний центр. Це, у свою чергу, допомагає зберегти автентичність Мадрида і водночас підтримати позитивний туристичний досвід. Туристи, які відвідують Мадрид, зможуть побачити не лише старовинні площі й музеї, а й сучасний приклад гармонійного співіснування природи й урбаністики. Такий баланс формує новий імідж міста, здатного відповідати на глобальні виклики.Нарешті, варто підкреслити культурно-економічний аспект. Туризм у Los Cerros не обмежуватиметься відпочинком у парках. Тут можуть розвиватися нові кафе, локальні магазини, виставкові простори, спортивні та культурні події, що приваблюватимуть як мешканців, так і гостей столиці. Це означає створення нових робочих місць і стимул для малого бізнесу, що повністю відповідає стратегічним цілям розвитку туристичної галузі Іспанії.Таким чином, Los Cerros — це більше, ніж просто урбаністичний проєкт. Це приклад того, як сучасне місто може відповідати на проблеми, спричинені надмірним туризмом, і водночас розвивати його нові форми. Він показує, що майбутнє туризму полягає не лише в збереженні культурної спадщини, а й у

створенні нових екологічних просторів, які приваблюють гостей і роблять життя місцевих комфортнішим. Можна сказати, що Los Cerros символізує новий тип туристичного досвіду — досвід, у якому поєднуються культура, екологія й сучасна урбаністика.

Працюючи над цією доповіддю, я ще більше відкрила для себе Іспанію не просто як країну, куди всі хочуть на море, а як дуже різноманітну, живу і цікаву державу, в якій гармонійно поєднуються історія, культура, природа й сучасність. Те, що ця країна є одним із лідерів у сфері міжнародного туризму, — зовсім не випадковість. Там справді є все: тепло, архітектура, кухня, гостинність, комфорт, безпека і неповторна атмосфера. І мені здається, саме ця атмосфера — невимушена, емоційна, трохи сонячна і дуже щира — приваблює людей зі всього світу.

Максимально різними можуть бути регіони Іспанії: від курортних островів до гірських пейзажів на півночі, від вечірок в Ібіці до музеїв у Мадриді. Це доводить, що туризм — це не просто відпочинок біля басейну, а й спосіб пізнати інші культури, звички, погляди на життя. Особливо мене зацікавив гастрономічний туризм, тому що їжа — це теж частина культури. Іспанська кухня, її смак, традиції та навіть подача — це цілий світ, який формує враження про країну не менше, ніж архітектура чи краєвиди.

Але є й інший бік туризму — той, про який рідко говорять у рекламі. Протести мешканців, перенаселення, зростання цін на житло, погіршення якості життя для місцевих — усе це дуже серйозні проблеми. І вони показують, що навіть така позитивна на перший погляд галузь, як туризм, може мати свої «побічні ефекти», якщо її не регулювати, важливо пам’ятати, що за кожним туристом стоять люди, для яких це — рідний дім. Якщо ми не будемо дбати про місцевих і природу, то втратимо те, заради чого приїжджаємо.

Тож потрібно знайти баланс: насолоджуватися подорожами і водночас поважати тих, хто живе в цих місцях. Тільки так туризм зможе бути справжнім даром для всіх — і для гостей, і для господарів.

Список використаних джерел

1. Багров М. В. Країни Європейського Союзу: Енциклопед. довід. /М. В. Багров, Я. Б. Олійник, К. О. Третяк, А. В. Степаненко. –К.: ВГЛ «Обрії», 2004. – 176 с.

2. Берегова Т. Йде на рекорди: туристичний сектор Іспанії до кінця 2025 року перевищить 260 млрд євро URL:https//news.finance.ua/ua/yde-na-rekordy-turystychnyy-sektor-ispanii-dokincya-2025-roku-perevyshhyt-260-mlrd-yevro (дата звернення: 24.09.2025).

3. Валтер Фінч. Прогнозується, що туристичний сектор Іспанії до кінця року перевищить 260 мільярдів євро та становитиме 16% ВВП URL:https://www.theolivepress.es/spain-news/2025/09/01/spain-tourismforecast-260-billion-2025-gdp/ (дата звернення: 26.09.2025).

4. Ірина Озтурк. Масові протести змінили ставлення туристів до Іспанії URL:https://glavcom.ua/world/observe/masovi-protesti-zminili-stavlennjaturistiv-do-ispaniji--1068042.html (дата звернення: 27.09.2025).

5. Григоренко М. В Іспанії анонсували нові масштабні протестиу проти туристів. URL:https://www.unian.ua/tourism/news/u-mistah-ispaniji-proyde-masovaakciya-proti-turizmu-turistiv-poperedili-pro-nebezpeku-13034040.html (дата звернення: 27.09.2025).

6. URL: https://loscerros.es (дата звернення: 03.10.2025)

7. Industria y Turismo URL: https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/industria-turismo/Paginas/2025/021025-turismo-internacional.aspx? (дата звернення: 10.10.2025)

МІГРАЦІЯ І ТЕРАКТИ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІСТАХ

Липчей Іван
студент І курсу факультету міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгродський національний університет»
керівник: Панов Ален Володимирович
професор, доктор філософії
завідувач кафедри міжнародної політики
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анотація. *У статті досліджується взаємозв'язок між міграційними процесами та явищем тероризму в контексті сучасної Європи. Розкрито сутність міграції як багатовимірного соціально-економічного та політичного феномена, проаналізовано основні напрями міграційної політики Європейського Союзу та її вплив на соціальну стабільність і безпекову ситуацію. Визначено, що тероризм не є безпосереднім наслідком міграції, однак умови соціальної ізоляції, дискримінації та неефективної інтеграційної політики можуть сприяти радикалізації окремих груп мігрантів. Наголошено на необхідності поєднання заходів безпеки з політикою соціальної інтеграції, освіти та міжкультурного діалогу як ключових чинників запобігання терористичним загрозам. Підкреслено, що формування інклюзивного та толерантного суспільства є важливою передумовою забезпечення стабільності й безпеки в державах Європейського Союзу.*

Abstract. *The article examines the relationship between migration processes and the phenomenon of terrorism in the context of modern Europe. It reveals the essence of migration as a multidimensional socio-economic and political phenomenon, analyzes the main directions of the European Union's migration policy, and assesses its impact on social stability and security. It is determined that terrorism is not a direct*

consequence of migration; however, conditions of social isolation, discrimination, and ineffective integration policies may contribute to the radicalization of certain migrant groups. The study emphasizes the need to combine security measures with policies of social integration, education, and intercultural dialogue as key instruments for preventing terrorism. It highlights that the formation of an inclusive and tolerant society is an essential prerequisite for ensuring stability and security within the European Union.

Ключові слова: *міграція, тероризм, Європейський Союз, інтеграційна політика, безпека, радикалізація, соціальна стабільність.*

Ключові слова: *migration, terrorism, European Union, integration policy, security, radicalization, social stability.*

Міграція є невід'ємною частиною історії людства. Люди переїжджають з місця на місце з соціальних, економічних чи політичних причин з перших днів свого існування. У широкому сенсі міграцію зазвичай пояснюють у термінах часу та простору. Він визначається як переміщення людей, яке передбачає зміну звичайного місця проживання через адміністративний кордон, такий як село, містечко, район або країна. Міграція може бути у формі імміграції, яка описується як кількість людей, що в'їжджають у зону прийому, або еміграції, під якою розуміється потік людей з країни за певний період часу. Крім того, розрізняють два види міграції: внутрішню, коли мігранти переміщуються всередині своєї країни; та міжнародна міграція – ситуація, коли мігранти проживають за межами країни свого народження щонайменше один рік.[1]

Феномен міграції багатогранний у своїх проявах і пов’язаний не тільки з новими можливостями зростання і розвитку для приймаючого суспільства, але й з надзвичайно високими ризиками напруженості, нестабільності і потенційних конфліктів. Ці проблеми є об’єктом підвищеної уваги в різних країнах і міжнародних організаціях. Постійно робляться спроби пом’якшити існуючу напругу, але, як правило, це не завжди вдається. Незважаючи на почастішання

конфліктів, пов’язаних з міграцією, вони не займають досить помітного місця в теоретичних моделях дослідників.[2]

Міграційні процеси відбувалися протягом всього періоду існування людства, проте переміщення людей ніколи раніше не мало такого впливу на економічний розвиток, політичне та соціальне життя, культурну сферу країн призначення та походження міграції. На даний час іммігранти стали невід’ємною, необхідною і водночас проблемною частиною життя країн, одним із засобів вирішення демографічної та економічної кризи, а також категорією загострення соціальних, релігійних, політичних та етнічних проблем. Міжнародна міграція населення – це переміщення людей (сімей) у міжнародному територіальному просторі з метою пошуку місця постійного проживання, в той же час як міжнародна трудова міграція – переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу в пошуках роботи, вищої заробітної плати, кращих умов життя, у процесі якої відбувається формування її інтернаціональної вартості.

Міграційні процеси впливають на:

· природне відтворення населення шляхом зміни вікової структури регіонів виходу населення;

· трансформацію репродуктивної поведінки контингентів населення;

· зміни умов життя переселенців, що відбивається на стані їх здоров’я;

· функціонування та розвиток ринку праці;

· розвиток розширеного світогляду особи, підвищення її пристосовності до різноманітних умов життя;

· обмін навиками та досвідом між жителями різних регіонів, поширення корисних знань.[3]

Наразі міграційна політика віднесена до виключної компетенції ЄС, проте, окремі її складові, зокрема, питання засобів та методів здійснення, реалізуються у межах національних правових систем. До основних принципів сучасної міграційної політики держав-членів ЄС наразі відносять: а) розвиток партнерства з країнами походження іммігрантів; б) створення загальної

європейської системи надання притулку; в) справедливе поводження з громадянами третіх країн; 4) управління міграційними потоками. Базовим документом, який офіційно закріпив положення сучасної міграційної політики ЄС, став Маастрихтський договір (1992 р.). Країни, що ввійшли до Шенгенської угоди, взяли на себе зобов'язання щодо: а) скасування контролю на спільних кордонах; б) вироблення єдиних правил перетину зовнішніх кордонів; в) розподілу терміналів в аеропортах і портах для подорожуючих всередині Шенгена, і тих, хто прибув ззовні; г) гармонізації умов в'їзду та візових вимог для короткотермінового перебування; ґ) створення спільної інформаційної системи даних про перетин державних кордонів. Як справедливо зазначають у контексті аналізу міграційної політики ЄС В. Воллес, Г. Воллес, питання міграції раніше належали до «делікатних» сфер національної політики, тому держави-члени ЄС довго не хотіли ділитися контролем над ними, опираючись на «м'які» форми кооперації. Проте навіть подібне «м'яке» співробітництво наростило достатньо потенціалу, аби трансформуватись до «твердої» політики, що, у випадку міграційної політики, означає перенесення частини питань щодо віз, політичного притулку, в'їзду і контролю на зовнішніх кордонах з третьої опори до першої, тобто на рівень ЄС.[4]

Дослідниками також відмічається, що за останні кілька років Європейська рада вжила рішучих заходів у зв'язку з міграційним тиском, а ЄС схвалив різні набори правил і структур для управління легальними міграційними потоками робітників, студентів та дослідників, сезонних робітників та людей, які прагнуть возз'єднання сімей [5]. 27 квітня 2022 року Європейська комісія представила повідомлення, в якому викладено підхід до нової та сталої політики ЄС у сфері легальної міграції, залучення навичок і талантів, необхідних ЄС для вирішення проблеми нестачі робочої сили та відповіді на демографічні зміни в Європі. Міграційна криза загострила це питання та підкреслила необхідність покращення гармонізації процедур і стандартів надання притулку. Війна в Україні загострила ці процеси, спричинивши нову хвилю вимушених мігрантів

в країни ЄС. Після військового вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року ЄС швидко відреагував і продемонстрував солідарність у дії, допомагаючи нужденним людям. Це включало пряму гуманітарну допомогу, екстрену допомогу цивільного захисту, підтримку на кордоні, а також надання захисту тим, хто тікає від війни та в'їжджає до ЄС. За перший місяць повномасштабної війни Україну покинули 3,6 млн осіб. Ще близько 6,5 млн. осіб, за оцінкою Міжнародної організації з міграції, залишили постійне місце проживання та переїхали всередину країни. У перші дні до пунктів пропуску на кордоні з країнами ЄС, насамперед з Польщею, були кілометрові черги. Щодня кордон перетинали до 150 тисяч осіб. Такі ж затори були і на виїздах з великих міст, які зазнали бомбардувань на початку війни.[6]

Тероризм – це багатогранне явище. Монті Маршалл і Тед Гурр у своїх працях в 2005 році зазначили: «тероризм, як політичний акт, стоїть на зв'язку між індивідуальними та колективними діями, емоційними і раціональними, традиційними і нетрадиційними. Він може бути найсильнішою формою протесту, найслабшою формою повстання або спеціалізованою тактикою в ширшому процесі тиранії чи війни». Існує багато видів тероризму, найпоширенішими з яких є: [7]

- однопроблемний тероризм;
- тероризм самотнього вовка/актора;
- неконтрольований тероризм;
- сепаратистський (етнонаціоналістичний) тероризм;
- лівий тероризм;
- правий тероризм;
- релігійний тероризм;
- кібертероризм;
- хімічний, біологічний, радіологічний і ядерний (ХБРЯ) тероризм;
- державний (чи режимний) тероризм.

Тероризм у більшості (але не у всіх) випадків є формою політичного насильства, але багато видів політичного насильства та нерегулярних збройних конфліктів не є тероризмом. Якщо запобігання тероризму повинно охоплювати всі прояви всього спектру політичного насильства, включаючи деякі форми збройних конфліктів, які не регулюються законодавством, то згідно з міжнародним гуманітарним правом, профілактика повинна бути нескінченною. Насправді це є майже нездійсненним завданням.

Тероризм відноситься, з одного боку, до доктрини передбачуваної ефективності особливих форм або тактик примусового політичного насильства, які породжують страх, а з іншого боку, до конспіративної практики розрахованої, емпіричної та прямої насильницької поведінки без правових чи моральних обмежень, спрямованої насамперед проти цивільних осіб та неурядових організацій. Комбатантами здійснюють свій пропагандистський і психологічний вплив на різні аудиторії і сторони конфлікту. Тероризм як тактика використовується в трьох основних контекстах: 1) незаконні державні репресії; 2) агітація пропагандистів недержавними суб'єктами в мирний час або в зонах, не охоплених конфліктом; 3) незаконна тактика ведення іррегулярних бойових дій, що застосовується державними та недержавними суб'єктами.[8]

Після серії терактів, що почалися з 2015 року, Європейський Союз вжив різних заходів для припинення тероризму. Хоча відповідальність за боротьбу зі злочинністю та забезпечення безпеки в першу чергу лежить на державах-членах, терористичні атаки останніх років показали, що це також спільна відповідальність, яку вони повинні взяти на себе. ЄС сприяє захисту своїх громадян, виступаючи головним форумом для співпраці та координації між державами-членами. У 2015 році лідери ЄС оприлюднили спільну заяву, якою спрямували роботу ЄС та його держав-членів. Вона закликала до конкретних заходів, зосередившись на трьох напрямках:

- Забезпечення безпеки громадян
- Запобігання радикалізації та збереження цінностей

- Співпраця з міжнародними партнерами

У листопаді 2020 року, після терактів у Франції, Німеччині та Австрії, міністри внутрішніх справ ЄС домовилися ще більше посилити свої спільні зусилля у боротьбі з тероризмом, не ставлячи під загрозу спільні цінності **ЄС**, такі як демократія, справедливість та свобода слова.[9]

Деякі політики пов'язують тероризм з імміграцією: мігранти розглядаються як потенційна загроза національній безпеці з огляду на ймовірність того, що вони будуть залучені до терористичної діяльності.

Щоб теоретично зрозуміти, як міграція може вплинути на тероризм, ми застосовуємо модель тероризму з раціональним вибором. Ця модель є теоретичною основою для багатьох соціологічних досліджень тероризму. Коротше кажучи, вона припускає, що терористи є раціональними суб'єктами, які зважують вигоди від тероризму (наприклад, досягнення певних політичних цілей) з його витратами (наприклад, захоплення) та альтернативними витратами (наприклад, відмова від доходів від ненасильства при участі в тероризмі). Потенційні терористи віддають перевагу насильству (ненасильству), коли вигоди від тероризму перевищують його витрати (вигоди). Міграція може вплинути на цей розрахунок терористів двома способами. По-перше, це може зробити тероризм менш витратним. Наприклад, іноземні терористичні організації можуть використовувати існуючі міграційні мережі та маршрути для переправлення терористів (наприклад, у формі «сплячих осередків») до іноземних держав за низькі кошти, що робить подальшу терористичну діяльність цих оперативників більш імовірною. Так само іноземні терористичні організації потенційно можуть спиратися на існуючі спільноти мігрантів у країнах призначення, так звані діаспори. По-друге, саме ці діаспори та спільноти мігрантів також можуть зазнавати дискримінації в країнах призначення, наприклад, у формі релігійної нетерпимості або виключення з ринку праці чи політичного представництва. Дискримінація є потужним провісником тероризму.

Три великих дослідження вивчають вплив міграції на тероризм у країні призначення міграції. По-перше, Бове і Бехмельт вивчили цей взаємозв'язок для вибірки з 145 країн. Вони виявили, що збільшення притоку мігрантів призводить до зменшення кількості терактів. По-друге, Дрехер, Гассебнер і Шаудт досліджують міграцію від 183 країн походження до 20 країн ОЕСР у діадичній обстановці та приходять до протилежного висновку: більша кількість іноземців призводить до посилення терористичної активності в приймаючій країні. По-третє, Forrester та ін. використали двосторонні дані про міграцію 170 країн (включаючи міграцію Південь-Південь) і не знайшли жодних доказів того, що імміграція призводить до зростання тероризму в країнах призначення.

По-перше, склад міграційного потоку може мати значення для відносин між міграцією та тероризмом. Наприклад, більш освічені мігранти можуть з більшою ймовірністю інтегруватися в суспільства країн призначення, тим самим маючи менше причин вдаватися до тероризму (через високі альтернативні витрати тероризму). По-друге, може зіграти свою роль і походження мігрантів. Попередні дослідження в цій галузі зосереджені на припливі мігрантів з (1) країн з мусульманською більшістю (з огляду на зростання і, отже, можливий «імпорт» релігійно-ісламістського екстремізму) та (2) країн, охоплених конфліктами та тероризмом (з огляду на потенційну небезпеку «імпорту» іноземних конфліктів). Що стосується мусульманської міграції, то і Форрестер, і Дрехер, Гассебнер і Шаудт, виявили, що міграція з країн з мусульманською більшістю систематично не пов'язана з посиленням тероризму в приймаючих країнах. Докази дещо розділені, коли йдеться про роль міграції з держав, охоплених конфліктами. Бове і Бехмельт вважають, що міграція з країн, охоплених конфліктами, може бути важливим засобом поширення тероризму По-третє, умови в країні призначення також можуть впливати на зв'язок міграції та тероризму. Зокрема, умови, які сприяють інтеграції іммігрантів, можуть знизити ризик тероризму, вчиненого мігрантським населенням.[10]

Взаємозв’язок між міграцією та тероризмом є складним і багатогранним явищем, яке не зводиться до прямої причинно-наслідкової залежності. Міграційні процеси самі по собі не породжують тероризм, однак вони можуть створювати соціальні, економічні та політичні передумови для радикалізації окремих осіб у разі відсутності ефективної інтеграційної політики. Терористичні акти, у свою чергу, впливають на громадську думку, формуючи негативне ставлення до мігрантів та посилюючи політику безпеки у країнах ЄС. Таким чином, подолання терористичних загроз вимагає не лише посилення контролю, а й створення інклюзивного суспільства, заснованого на діалозі, освіті та соціальній інтеграції мігрантів.

Список використаних джерел

1. Западнюк С. О. МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: ПЕРЕДУМОВИ, ДИНАМІКА ТА НАСЛІДКИ РОЗВИТКУ

2. Бортник Н., Жаровська І., Цьвок М., 2017 СПОНУКАЛЬНІ ПРИЧИНИ МІГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3. Іващук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси : навчальний посібник / І. О. Іващук, Н. В. Стахова, М. А. Живко. – Тернопіль. : ЗУНУ. 2022. 204 с.

4. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА У ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄС: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ О. В. Дручек, О. С. Яра, І. О. Глобенко

5. Філіппова Вікторія, Лопушинський Іван, Плющ Руслан. Наслідки сучасної міграційної політики Європейського Союзу. Migration & Law. 2022. Vol. 2 (issues 1–2).

6. Forced migration and the war in Ukraine (February 24 — March 24, 2022). (2022).

7. Alex P. Schmid. Terrorism Prevention: Conceptual Issues (Definitions, Typologies and Theories). Handbook of Terrorism Prevention and Preparedness. The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague (ICCT), 2021. URL: https://www.icct.nl/sites/default/files/2023-01/Chapter-2-Handbook-.pdf

8. ВОЙТИШИН Дмитро Валентинович Міжнародний тероризм в системі глобальних проблем сучасності

9. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/

10. Тероризм і міграція: огляд URL: https://www.cambridge.org/core/journals/british-journal-of-political-science/article/terrorism-and-migration-an-overview/2D92D099D870D7D8E606C39E683D3E89

ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА ЗМІНУ СЕРЕДОВИЩА КРАЇН ЄВРОПИ

Микита Марія

студентка І курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Панов Ален Володимирович

професор, доктор філософії

завідувач кафедри міжнародної політики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анотація. *У статті здійснено комплексний аналіз впливу міграційних процесів на соціально-економічний, культурний та політичний розвиток країн Європи. Розкрито ключові тенденції сучасної міграції, зокрема у контексті глобалізаційних викликів, демографічних змін та воєнних конфліктів. Проаналізовано механізми адаптації та інтеграції мігрантів, роль діаспор у збереженні національної ідентичності, а також нормативно-правові засади міграційної політики Європейського Союзу. Зроблено висновок, що міграція виступає одним із провідних чинників трансформації європейського простору, формуючи нову модель соціальної та культурної взаємодії.*

Abstract. *The article analyzes the impact of migration processes on the socio-economic, cultural, and political development of European countries. It reveals the key trends in contemporary migration, particularly in the context of globalization challenges, demographic changes, and military conflicts. It analyzes the mechanisms of adaptation and integration of migrants, the role of diasporas in preserving national identity, as well as the regulatory and legal framework of the European Union's migration policy. It concludes that migration is one of the leading factors in the transformation of the European space, forming a new model of social and cultural interaction.*

Ключові слова: *міграція, Європа, економіка, інтеграція, політика, Європейський Союз, суспільство.*

Keywords: *migration, Europe, economy, integration, politics, European Union, society.*

Міграція сьогодні виступає одним із визначальних факторів розвитку світової економіки, безпосередньо впливаючи на демографічні процеси, соціальні трансформації та формування державної політики. Вона є як причиною демографічних підйомів, так і джерелом кризових явищ, водночас сприяючи перегляду соціальних стандартів та моделей інтеграції [1].

Міграційні процеси мають глибокий вплив не лише на економіку, а й на формування культурної ідентичності та розвиток діаспорних спільнот. Добробут людини у сучасному світі визначається не лише матеріальними факторами, а й відчуттям належності до певної культурної спільноти. Для мігрантів це означає, що рішення про переїзд, адаптацію чи повернення тісно пов'язане з можливістю зберегти власну ідентичність або гармонійно поєднати її з культурою країни проживання [2].

Важливу роль у цьому відіграє так звана культурна дистанція - різниця між нормами, цінностями та традиціями країни походження і країни призначення. Чим більша ця відмінність, тим складніше мігрантам інтегруватися у нове середовище, і тим вищою є ймовірність формування стійких діаспор. Діаспора, у свою чергу, виступає своєрідним захисним середовищем, що дозволяє зберігати національні традиції, мову та спосіб життя, одночасно пристосовуючись до нових соціальних умов [2].

Вибір між інтеграцією в нове суспільство та життям у межах діаспори є раціональним рішенням, що залежить від низки чинників: культурної дистанції, розміру громади співвітчизників, рівня соціальної підтримки, а також від ставлення приймаючого суспільства. Якщо рівень толерантності низький, діаспора стає більш замкненою і самодостатньою, тоді як сприятливе соціальне середовище сприяє поступовій інтеграції [2].

Велике значення має державна політика, яка здатна визначати напрямок цього процесу. Важливими інструментами інтеграції є підтримка освітніх програм, вивчення мови приймаючої країни, а також розвиток міжкультурних ініціатив, спрямованих на взаєморозуміння між мігрантами та місцевим населенням. Водночас культурні, релігійні та соціальні інституції можуть відігравати подвійну роль, з одного боку, підтримувати збереження національної ідентичності, а з іншого - бути містком до інтеграції у нове середовище [2].

Стабільне існування діаспор є природним наслідком міграційних процесів. Воно не суперечить інтеграції, а навпаки, може сприяти соціальній стабільності та культурному збагаченню приймаючого суспільства. Збереження культурної ідентичності в умовах міграції не означає ізоляції, а радше формує багаторівневу систему взаємодії між культурами, у якій різноманітність стає джерелом розвитку, а не конфлікту[2].

Особливе значення міграційні процеси мають для країн Європейського Союзу, де близько 52 % усіх міжнародних мігрантів зосереджено лише у десяти державах, серед яких Німеччина, Франція, Велика Британія та Іспанія [1].

Спостережуване зростання населення на 1,6 мільйона у 2023 році можна в значній мірі пояснити збільшенням міграційних потоків після COVID-19 та припливом переміщених осіб з України, які отримали статус тимчасового захисту в країнах ЄС внаслідок російської агресії проти України [3].

1 січня 2024 року в країнах ЄС проживало 44,7 мільйон осіб, народжених за межами ЄС, що становить 9,9 % населення ЄС. Це на 2,3 мільйона більше, ніж у попередньому році [4].

Мігранти становлять менший фінансовий тягар для бюджетів країн ЄС, ніж часто вважається. У багатьох випадках вони роблять більший позитивний внесок, ніж корінне населення, а в декількох країнах навіть роблять чистий внесок у державні фінанси. Мігранти з третіх країн (TCN) з-поза меж ЄС обходяться уряду їхньої країни дешевше, ніж власні громадяни. Для цього є чіткі причини, зокрема той факт, що мігранти TCN, як правило, молодші, не мають

дітей, які потребують допомоги, і краще інтегруються. У довгостроковій перспективі це призводить до збільшення податкових надходжень. З іншого боку, корінне населення є відносно старшим і отримує більше пенсійних виплат, тоді як старші мігранти отримують менші пенсії, оскільки вони накопичили менше коштів. Наприклад, у Бельгії, Греції, Італії, Люксембурзі та Португалії дослідження показують, що мігранти вносять більший внесок до державного бюджету, ніж отримують від нього [5].

На тлі складної демографічної ситуації високий рівень імміграції з країн, що не входять до складу Європейського Союзу, дозволив населенню ЄС зростати найшвидшими темпами за багато років у 2022 та 2023 роках. Коефіцієнт залежності людей похилого віку, хоча і продовжував рости, збільшувався повільніше, ніж у попередні роки. Імміграція також допомогла задовольнити безпрецедентно високий попит на робочу силу в Європі у 2022–2023 роках: майже дві третини робочих місць в ЄС, створених у період з 2019 по 2023 рік, були зайняті громадянами країн, що не входять до Європейського Союзу. Водночас рівень безробіття серед громадян ЄС залишався на історично низькому рівні, що свідчить про те, що іммігранти певною мірою допомогли пом'якшити дефіцит робочої сили. Модельні розрахунки показують, що якщо мігранти становлять від ~0.3% до ~1.1% існуючої робочої сили, це може підвищити потенційний ВВП єврозони приблизно на 0.2–0.7% до 2030 року [5].

Що стосується можливих витрат, іммігранти, як правило, потребують додаткових тимчасових фінансових витрат, за попередніми оцінками МВФ, вони становлять 0,2 % ВВП ЄС. Неофіційні дані також вказують на певний тиск на надання таких суспільних благ, як лікарні, доступне житло та освіта на місцевому рівні. Проте, економічні змінні та показники, що відображають державні блага, мають менший вплив на суспільне сприйняття імміграції в європейських регіонах, ніж демографічні змінні [5].

Виникають два пріоритети політики, щоб поліпшити тенденції виробництва в умовах швидкого старіння населення та напруженого ринку праці,

уряди повинні зосередитися на інтеграції мігрантів у ринок праці – і інтегрувати їх у найбільш продуктивний спосіб, а також забезпечити, щоб пропозиція громадських послуг та зручностей відповідала зростанню населення [5].

Перспективна та всеосяжна європейська імміграційна політика, заснована на принципах солідарності, є ключовою метою Європейського Союзу. Вона покликана створити збалансований підхід до вирішення питань як легальної, так і нелегальної імміграції [6].

Правова основа міграційної політики ЄС визначена у статтях 79 та 80 Договору про функціонування Європейського Союзу (TFEU). ЄС має повноваження встановлювати умови в'їзду та легального проживання громадян третіх країн, зокрема з метою возз'єднання сім'ї. Водночас держави-члени зберігають право самостійно визначати квоти на прийом мігрантів, які шукають роботу [6].

У сфері інтеграції мігрантів ЄС може надавати стимули та підтримку заходам, що здійснюються державами-членами для сприяння інтеграції осіб, які легально проживають на їхній території. Проте європейське законодавство не містить положень щодо гармонізації національних нормативних актів у цій сфері [6].

У сфері інтеграції мігрантів ЄС може надавати стимули та підтримку заходам, що здійснюються державами-членами для сприяння інтеграції осіб, які легально проживають на їхній території. Проте європейське законодавство не містить положень щодо гармонізації національних нормативних актів у цій сфері .Європейський Союз зобов'язаний запобігати та зменшувати нелегальну імміграцію, зокрема за допомогою ефективної політики повернення осіб у спосіб, що відповідає основним правам людини [6].
ЄС має повноваження укладати угоди з країнами, що не є членами Союзу, щодо повернення громадян третіх країн до держав їхнього походження або постійного проживання, якщо вони більше не відповідають умовам перебування на території держав-членів [6]. Союз прагне встановити збалансований підхід до

управління легальною імміграцією та боротьби з нелегальною. Належне управління міграційними потоками передбачає забезпечення справедливого ставлення до легальних мігрантів, посилення заходів проти торгівлі людьми та контрабанди, а також розширення співпраці з третіми країнами [6].

Метою Союзу є формування єдиного рівня прав та обов'язків для легальних іммігрантів, порівнянного з рівнем громадян ЄС. Відповідно до Лісабонського договору, імміграційна політика ґрунтується на принципі солідарності та справедливого розподілу відповідальності, включно з фінансовими наслідками, між державами-членами [6].

Однією з основних причин міграції до країн ЄС стала російська агресія проти України, що призвела до початку повномасштабної війни у 2022 році. За даними ООН, на кінець вересня 2024 року тимчасовий захист у європейських країнах мали понад 6 млн українців. Ще майже 600 тисяч українців отримали захист поза Європою [7]. Станом на початок 2025 року в країнах, що приймають, перебуває приблизно 6,3 мільйона біженців. Німеччина, Польща та Чехія є країнами, які прийняли найбільшу кількість українських мігрантів [8].

Понад трьох років перебування в Польщі біженці з України продовжують робити значний внесок у польську економіку. У 2024 році їхня присутність у Польщі забезпечила 2,7% валового внутрішнього продукту країни [9].

Дані підтверджують швидку інтеграцію біженців з України на ринок праці: 69% українських біженців працездатного віку мають роботу, що лише трохи поступається показнику для громадян Польщі (75%). Входження українських біженців на польський ринок праці не спричинило негативних наслідків для економіки, таких як зростання безробіття або зниження реальної заробітної плати; навпаки, це сприяло збільшенню зайнятості поляків, а також підвищенню продуктивності польських підприємств і працівників [9].

Українські біженці, як правило, мають кращі перспективи інтеграції. Це пов'язано з їх відносно вищим рівнем освіти, міцними соціальними мережами та безпосереднім доступом до зайнятості. У деяких країнах, що приймають

біженців, понад 60 % мають вищу освіту. Однак багато хто з них працює у сфері готельного бізнесу, виробництва, роздрібної торгівлі, будівництва та адміністрації, часто на посадах, що не відповідають їхній кваліфікації [10].

Значна частина українських біженців виконує роботу, яка не відповідає їхній кваліфікації. Наприклад, лише третина біженців, які мають вищу освіту, обіймають посади, що вимагають такої освіти. Деякі регульовані професії вимагають польського громадянства, тому навіть маючи відповідний досвід і професійну сертифікацію, біженці обмежені у своєму кар'єрному розвитку або змушені повністю перекваліфіковуватися. У звіті також аналізується вплив вільного володіння польською мовою на заробіток біженців з України: українці, які вільно володіють польською мовою, заробляють в середньому на 700 злотих (приблизно 180 доларів США) більше на місяць, ніж ті, хто володіє польською мовою на початковому рівні. Усунення навіть половини виявлених існуючих прогалин може принести значні макроекономічні вигоди – щонайменше 6 млрд злотих на рік (приблизно 1,6 млрд доларів США), за консервативними оцінками, що враховують лише прямі вигоди для працівників [9].

Міграція є ключовим чинником трансформації сучасної Європи, впливаючи на економіку, демографію та культуру. Вона забезпечує притік робочої сили, сприяє розвитку багатокультурного середовища та стимулює міжкультурний обмін. Водночас формування діаспор дозволяє мігрантам зберігати національну ідентичність, поєднуючи її з адаптацією до нових умов. Приклад українських біженців показує, що навіть вимушена міграція може мати позитивні наслідки для економіки та суспільства країн ЄС. Отже, міграційні процеси є не лише викликом, а й важливим ресурсом розвитку європейських держав.

Список використаних джерел

1.World Bank World Development Indikators Database. Washington: World Bank, 2014. URL:http://data.worldbank.org/datacatalog/worlddevelopment-indicators. (дата звернення: 15.10.2025).

2. Prinz A., Siegel M. Migration, Cultural Identity and Diasporas: An Identity Economics Approach. – University of Münster, 2019 p., Ст. 2 – 12.

URL: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/222173/1/1676956794.pdf (дата звернення: 15.10.2025).

3.URL:https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactivepublications/demography-2025 (дата звернення: 15.10.2025).

4.URL:https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=EU_population_diversity_by_citizenship_and_country_of_birth (дата звернення: 15.10.2025).

5. URL:https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2024/211/article-A001-en.xml (дата звернення: 15.10.2025).

6. URL: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_4.2.3.pdf? (дата звернення: 15.10.2025).

7. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c93px84133jo (дата звернення: 15.10.2025).

8. URL: https://tsn.ua/ukrayina/utecha-vid-viyny-chy-svidomyy-vyyizd-iak-zminylasia-mihratsiia-z-ukrayiny-i-iakymy-budut-yiyi-naslidky-2852462.html (дата звернення: 15.10.2025).

9. URL: https://www.unhcr.org/europe/news/press-releases/refugees-generated-stunning-2-7-percent-poland-s-gdp-2024-study-shows (дата звернення: 15.10.2025).

10. URL: https://op.europa.eu/webpub/empl/lmwd-annual-review-report-2024/chapter1/main-drivers-of-recent-labour-market-developments.html (дата звернення: 15.10.2025).

ПРОБЛЕМА ЛІСОВИХ ПОЖЕЖ У ЄВРОПІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Палінкаш Іван

студент І курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний Університет»

керівник: Панов Ален Володимирович

професор, доктор філософії

завідувач кафедри міжнародної політики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анотація. *Стаття присвячена аналізу проблеми лісових пожеж у Європі та шляхів їх подолання. Розглядаються основні причини поширення пожеж, зокрема зміни клімату, посушливі періоди, антропогенний фактор та неправильне ведення лісового господарства. Особлива увага приділяється наслідкам лісових пожеж для екології, економіки та соціальної безпеки, включаючи втрату біорізноманіття, руйнування інфраструктури та загрозу життю людей. У статті аналізуються сучасні методи запобігання та боротьби з лісовими пожежами, такі як удосконалення системи раннього оповіщення, застосування технологій дистанційного моніторингу, створення протипожежних бар'єрів і мобілізація добровольчих та професійних пожежних команд. Також розглядається роль державної політики, міжнародного співробітництва та громадської свідомості у зменшенні ризиків виникнення лісових пожеж. У статті стверджується, що комплексна стратегія, що поєднує екологічні, технологічні та соціальні заходи, є вирішальною для успішного контролю над лісовими пожежами в Європі, а також для збереження наших ресурсів у часі.*

Abstract. *The article is dedicated to analyzing the problem of forest fires in Europe and ways to overcome them. It examines the main causes of fire spread, including climate change, drought periods, human activity, and poor forest management.*

Particular attention is paid to the consequences of forest fires for ecology, the economy, and social security, including the loss of biodiversity, destruction of infrastructure, and threats to human life. The article analyzes modern methods of preventing and combating forest fires, such as improving early warning systems, using remote monitoring technologies, creating firebreaks, and mobilizing both volunteer and professional firefighting teams. The role of state policy, international cooperation, and public awareness in reducing the risk of forest fires is also considered. The article argues that a comprehensive strategy combining environmental, technological, and social measures is crucial for effectively controlling forest fires in Europe and preserving our resources over time.

Ключові слова: *лісові пожежі, Європа, кліматичні зміни, посухи, екологічна безпека, лісове господарство, економічні збитки, міжнародне співробництво.*

Ключові слова: *forest fire, Europe, climate change, droughts, enviromental security, forestry, economic losses, international cooperation.*

Лісові пожежі останнім часом стають надзвичайно гострою екологічною, соціальною та економічною проблемою в Європі. Хоча пожежі в лісах — природне явище, на тлі глобального потепління, збільшення частоти екстремальних погодних умов (спека, тривала засуха) та змін у землекористуванні ризики пожеж істотно зростають, а межі пожежної небезпеки простягаються на регіони, які раніше вважалися більш безпечними. Щороку у Європі фіксується понад 50 000 лісових пожеж, що призводять до знищення сотень тисяч гектарів лісів. В окремих роках втрати сягали майже півмільйона гектарів лісу лише в країнах ЄС. Водночас кількість та інтенсивність таких пожеж зростає — особливо під час хвиль екстремальної спеки й сильних посух [1]. Приміром, за даними Європейської системи інформації про лісові пожежі (EFFIS), у 2022 році в ЄС було спалено майже 900 тис. га, а в один з найгірших сезонів загальна площа вигорілих земель перевищила 1 мільйон гектарів, що

свідчить про рекордні масштаби цього лиха, особливо у Південній Європі (Іспанія, Португалія, Греція) [8].

Лісові пожежі в Європі мають як природне, так і антропогенне походження, зростаючи через поєднання кліматичних, екологічних і соціальних чинників [2]. До природних причин належать, насамперед, кліматичні умови: високі температури, тривалі посухи, низька вологість і сильний вітер, що сприяють швидкому займанню сухої рослинності. У Південній Європі пожежний сезон триває довше, а ризик поширюється навіть на північні регіони [1]. Важливу роль відіграє і рельєф: на схилах вогонь поширюється швидше. Наявність великої кількості сухої біомаси — листя, гілля, хмизу — також підвищує небезпеку займання [2]. Проте основну частку становлять людські причини. Понад 90 % пожеж у Європі виникають через діяльність людини. Найпоширенішими є необережне поводження з вогнем, кинуті недопалки, неконтрольовані вогнища або спалювання сухої трави. Часто трапляються й умисні підпали [3]. Соціальні зміни також впливають на ситуацію. У сільських районах, де спостерігається депопуляція, покинуті поля заростають чагарниками й сухою травою, створюючи «горючі коридори» [4]. Ще один чинник — недостатнє управління лісами. Через скорочення фінансування та брак лісників не проводиться регулярне очищення територій, не створюються протипожежні просіки, а насадження монокультур лише підсилює вразливість. Європейський парламент у своєму звіті наголошує, що недогляд за лісами підвищує ризик займання навіть більше, ніж природні фактори [5].

Лісові пожежі залишають після себе глибокі сліди — екологічні, економічні та соціальні [6]. Вогонь знищує рослини, руйнує середовище і призводить до втрат у біорізноманітті. Він також спалює верхній родючий шар ґрунту, змінює структуру ландшафту і сприяє ерозії та зсувам [1]. Під час пожеж в атмосферу вивільнюються великі обсяги парникових газів та дрібних частинок, що погіршує якість повітря на великих територіях і має негативні наслідки для здоров’я населення, спричиняючи або загострюючи респіраторні і серцево-судинні

захворювання. Пожежі завдають відчутних економічних збитків: руйнується інфраструктура, житло, туристичні об'єкти, лісове та сільськогосподарське господарство, що призводить до значних витрат на ліквідацію наслідків і відновлення. Соціальні наслідки включають евакуації, втрати майна, тимчасове безпритульництво і психологічну травму для постраждалих [6]. Лісові пожежі зменшують здатність лісів поглинати вуглець, що посилює їхню роль у пом'якшенні кліматичних змін, а також порушують водний режим [1]. Відновлення екосистем після великих пожеж може тривати десятиліттями [6].

Для ефективного протистояння лісовим пожежам у Європі діє комплексна система спостереження, запобігання й реагування. Велику роль відіграє спільна європейська програма моніторингу довкілля Copernicus Emergency Management Service, яка використовує супутникові знімки для виявлення та відстеження пожеж у реальному часі [1]. Кожна держава ЄС має власні національні служби цивільного захисту та лісові агентства, які проводять профілактичні заходи: створення протипожежних просік, очищення лісів від сухої рослинності, будівництво водних резервуарів, встановлення спостережних веж [4]. У гасінні широко застосовуються сучасні технології: дрони, тепловізори, супутникові сенсори та алгоритми штучного інтелекту, що дозволяють визначати ризикові зони й прогнозувати поширення вогню [6].

На рівні ЄС ключовим механізмом є Європейський механізм цивільного захисту (UCPM), який забезпечує взаємодію між державами під час великих пожеж, дозволяючи країнам запитувати допомогу у вигляді техніки, літаків для гасіння, спеціалістів чи обладнання [7]. Також важливу роль відіграє Європейський інформаційний центр з питань лісових пожеж (EFFIS), який збирає та аналізує дані про пожежі, допомагає прогнозувати ризики та відстежує тенденції [4]. Міжнародні організації, зокрема ЄС, через свої резолюції, звіти та законодавство, наприклад, пропозицію Закону про моніторинг лісів, встановлюють рамкові умови для комплексного управління лісами та підвищення їхньої стійкості до пожеж [8, 9]. Дослідницькі проєкти, підтримувані

Європейською Комісією та ООН, зосереджені на розробці нових методів моніторингу, моделювання та профілактики [6]. Аналітичні центри, як-от Carnegie Endowment for International Peace або Brookings Institution, активно досліджують зв'язок між кліматичною кризою та збільшенням масштабів пожеж, підкреслюючи необхідність системного підходу [10].

Крім того, критично важливим є посилення транскордонної співпраці у сфері раннього попередження. НАТО (NATO), хоч і не є екологічною організацією, дедалі частіше включає питання кліматичної стійкості та реагування на природні катастрофи до своєї порядку денного. Це пов’язано з тим, що великі пожежі можуть загрожувати військовій інфраструктурі та стабільності, тому обмін досвідом та технологіями між членами Альянсу стає невід’ємною частиною колективної безпеки. Співпраця також поширюється на обмін найкращими практиками через такі структури, як ОБСЄ (OSCE), яка сприяє діалогу з екологічних та кліматичних питань у регіоні [1]. Водночас ключову роль у стратегії ЄС відіграє Європейський механізм цивільного захисту (UCPM), який є наріжним каменем солідарності ЄС у боротьбі з катастрофами [7]. UCPM охоплює 27 держав-членів ЄС та низку країн-учасниць і його головна функція полягає у координації та мобілізації ресурсів для швидкого реагування на лісові пожежі, як усередині Союзу, так і за його межами. Безпосереднє управління UCPM здійснює Координаційний центр ЄС з реагування на надзвичайні ситуації (ERCC). Він працює у режимі 24/7/365 і відповідає за моніторинг пожежної ситуації в режимі реального часу, отримуючи дані від EFFIS, національних служб та супутникової системи Copernicus [1]. ERCC є єдиною точкою входу для запитів про допомогу та забезпечує оперативне співставлення потреб постраждалої країни з пропозиціями допомоги від інших країн-учасниць. Для прискорення реагування ЄС створив резерв rescEU — флот пожежних літаків-амфібій, гелікоптерів та наземних протипожежних команд. Ці ресурси фінансуються ЄС і знаходяться у стані постійної готовності, що дозволяє надавати допомогу негайно, навіть якщо національні ресурси країни-донора

перевантажені або вичерпані [7]. UCPM регулярно активується для допомоги третім країнам, демонструючи глобальне лідерство ЄС у сфері цивільного захисту та посилюючи його культурну і політичну дипломатію. Паралельно з цим, Європейська інформаційна система про лісові пожежі (EFFIS) є технічним та науковим інструментом, який забезпечує інтегрований моніторинг пожеж для всієї Європи, що є критичним для раннього попередження та профілактики. EFFIS створює щоденні прогнози пожежної небезпеки на найближчі дні, використовуючи метеорологічні дані та інформацію про вологість, які слугують основою для національних служб, що завчасно підвищують рівень готовності [4]. Крім того, система забезпечує картографування вигорілих площ (Burnt Area Mapping) у режимі напів-реального часу [6], що дозволяє швидко оцінити екологічні та економічні збитки для планування відновлювальних робіт. Збір багаторічних даних дозволяє EFFIS виявляти довгострокові тенденції поширення пожеж та їхніх причин [4], що є науковою основою для формування нової Лісової стратегії ЄС та кліматичної політики [9]. Усвідомлюючи, що гасіння пожеж є лише частиною проблеми, ЄС зміщує фокус на запобігання [8]. Європейські програми стимулюють країни до впровадження так званого «ландшафтного управління», яке передбачає створення буферних зон та використання сільськогосподарських угідь як природних протипожежних бар'єрів [5]. Через фонди ЄС (ERDF та CAP) виділяються значні кошти на інвестиції у протипожежну інфраструктуру, навчання фахівців та модернізацію обладнання в найбільш вразливих регіонах.

Проблема лісових пожеж у Європі залишається складною та багатогранною [7]. Її вирішення потребує поєднання сучасних технологій, міжнародної співпраці, екологічної освіти та активної участі громадян. Лише спільні дії можуть забезпечити збереження лісів як одного з найважливіших природних багатств континенту [6, 7].

Список використаних джерел

1. Європейське агентство з навколишнього середовища (EEA): Forest fires in Europe. URL:https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/forest-fires-in-europe

2. ResearchGate: A Review of the Main Driving Factors of Forest Fire Ignition OverEurope. URL:https://www.researchgate.net/publication/232533630

3. MDPI: Publications on Forest Fires in Europe (про антропогенні причини). URL: https://www.mdpi.com/2571-6255/7/4/109

4. European State Forest Association (EUSTAFOR): Forest fires in Europe – A growing challenge. URL: https://eustafor.eu/forest-fires-in-europe-a-growing-challenge/

5. Європейський парламент: Звіт про недогляд за лісами. URL: https://www.europarl.europa.eu/committees/en/envi/studies/product-details/2008401003

6. MDPI: Publications on Forest Fires in Europe (про наслідки та технології). Доступно за: https://www.mdpi.com/2073-445X/14/6/1273

7. ДСНС України / Європейська правда: Роль Механізму цивільного захисту Європейського Союзу у ліквідації надзвичайних ситуацій, включаючи лісові пожежі. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/08/2/7191419/

8. Obozrevatel: У ЄС вирують рекордні лісові пожежі: у вогні понад 1 мільйон гектарів (про рекордні пожежі та законодавство ЄС). URL:https://www.obozrevatel.com/ukr/novosti-mir/u-es-viruyut-rekordni-lisovi-pozhezhi-u-vogni-ponad-1-miljon-gektariv.htm

9. Green Transform: ЄС запроваджує комплексний моніторинг європейських лісів (про Закон про моніторинг лісів). URL:https://greentransform.org.ua/yes-zaprovadzhuye-kompleksnyj-monitoryng-yevropejskyh-lisiv/

10. НОВИЙ ФОРМАТ: У Європі екстремальна спека та найстрашніші лісові пожежі за всю історію спостережень (про клімат та Carnegie/Brookings). URL:https://newformat.info/news/u-ievropi-ekstremalna-speka-ta-najstrashnishi-lisovi-pozhezhi-za-vsiu-istoriiu-sposterezhen/

ОСВІТА В ІТАЛІЇ

Пузяк Ангеліна

студентка І курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Панов Ален Володимирович

професор, доктор філософії

завідувач кафедри міжнародної політики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анотація. *Стаття присвячена детальному аналізу системи освіти в Італії як важливої складової соціального розвитку держави та європейського освітнього простору. Розкрито історичні передумови становлення італійської освітньої моделі, починаючи від перших середньовічних університетів – таких як Болонський, який зумів став зразком для всієї Європи – і до теперішньої системи, що поєднує традиції та нові тенденції сучасного світу. Особливу увагу приділено структурі освіти: дошкільній, початковій, середній та вищій. Висвітлено принципи організації навчального процесу, тривалість освіти та роль державних і приватних навчальних закладів. У статті також розглянуто сучасні реформування освітньої сфери.*

Abstract. *The article is devoted to a detailed analysis of the education system in Italyas an important component of the social development of the state and the Europe an educational space. The authorreveals the historical background of the Italian educational model, starting from the first medieval universities – suchas the University of Bologna, which managed to become a model for the whole of Europe – and up to the current system, which combines traditions and new trends of the modern world. Particular attention is paid to the structure of education: preschool, primary, secondary and higher education. The principles of organisation of the educational process, the duration of education and the role of public and private educational*

institutions are highlighted. The article also examines current reforms in the education sector.

Ключові слова: *освіта, Італія, дошкільний заклад, школа, університет, система, навчання.*

Key words: *education, Italy, preschool, school, university, system, studying.*

Система освіти в Італії є однією з найдавніших і найвпливовіших у Європі, адже саме вона стала основою формування багатьох освітніх моделей інших держав. Саме вона виступає важливою складовою соціально-культурного розвитку суспільства, відображаючи духовні цінності, культурну спадщину та гуманістичні ідеали нації. Її розвиток пов'язаний із формуванням європейського освітнього простору, у межах якого Італія традиційно відіграє провідну роль, поєднуючи історичні традиції з інноваційними підходами.

Перший етап свого освітнього життя, з яким стикаються італійці – це, як і всюди, дошкільні заклади. Система дошкільної освіти в Італії включає ясла для малюків від трьох місяців до трьох років, державні, приватні, католицькі сади. Дитина починає відвідувати дошкільний заклад, як правило, з трьох років. Державні дитсадки працюють з 8.00 до 16.00 (понеділок-п'ятниця). Чіткого розкладу не існує, батьки можуть приводити дитину до 9.00, 10.00 годин, не приводити взагалі – потрібно заздалегідь попередити вихователя, що малюк буде відсутній, при цьому не потрібно ніяких довідок або записок. Протягом дня діти ходять в однакових халатиках, щоб не забруднити повсякденний одяг. У групі зазвичай 15-20 дітей, один вихователь (з 11.00 до 13.00 працюють двоє). В кожному саду є помічник-чоловік, який стежить за порядком, надає будь-яку необхідну допомогу.

Як потрапити дитині в дитсадок в Італії? Батьки часто хвилюються, питаючи, як влаштувати дитину в дитсадок Італії. Насправді це не дуже складно. В муніципалітет до 31 грудня потрібно подати заявку, щоб записати дитину в державну установу з вересня наступного року. Заявки обробляються в січні,

місця розподіляються за вказаною батьками адресою, та приходить повідомлення про те, що місце за дитиною закріплено, вказується дата батьківських зборів. В ясла запис йде тільки в травні-червні, відбувається фінансування, розподіл місць, визначення навантаження на кожний дошкільний заклад. Якщо ви обираєте приватний/католицький заклад, процес спрощується: приходьте прямо до керівника або власника садка і записуйте дитину в одну з груп. Перш за все знадобляться заява в канцелярію дитсадка і медична довідка. До заяви додаються документи дитини: свідоцтво про народження, довідка про реєстрацію за місцем проживання, довідки про матеріальний стан сім'ї, картка з даними про вакцинації. Дитячі дошкільні установи Італії, незалежно від форми власності, не мають права допускати в колектив дитину без щеплень. Їх перелік щорічно змінюється, але серед найбільш важливих – краснуха, кір, дифтерія, гепатит В, пневмонія, менінгокок В, ротавірус. Щеплення роблять безкоштовно, довідку треба подавати щорічно. У стандартній заяві про прийом можна додатково вказати, скільки буде тривати перебування дитини в садку (час і до). Оскільки в Італії зберігаються традиції великої родини, навість в заяві просять вказати, чи є у дитини бабуся, яку участь у вихованні вона приймає.

Державна дошкільна освіта в Італії безкоштовна, оплачується тільки харчування і страховка на початку року. Їжу готують в єдиному центрі та в геометричній упаковці і розвозять по садах – це переважно обід, але можна замовляти сніданок, полуденок. Батьки мають право вибирати: привести малюка після сніданку, забрати до обіду або після. У приватних садах оплата залежить від установи досягає в середньому 200-300 євро. При цьому приватні ясла набагато дорожчі. Перебування в них малюка до 3 років півдня може становити 300 євро, повний день – 500 євро в місяць.

Прогулянки не завжди вітаються: за температури нижче +10-15 градусів Цельсія дітей взагалі не виводять на вулицю, оскільки італійці вважають такі умови некомфортними. У великому загальному залі дитсадка є гірки, гойдалки, будиночки, тут з дітьми проводяться конкурси, ігрові заняття. Раз на місяць для

дітей проводять екскурсії, що знайомлять з ремеслами: возять в пекарню, олійницю, майстерні, на пасіку. Скрізь діти роблять руками самостійно, а потім можуть забрати своє творіння додому [1].

Наступним етапом в житті юних італійців є середня освіта – школа:

1. Початкова школа *(scuolaelementare),* яка триває 5 років.
2. Середня школа, яка ділиться на середню школу першого ступеня (*scuolamedia;* 3 роки) та середню школу другого ступеня (*scuolasuperiore*; 5 років).
3. Вища школа (університети, інститути, консерваторії, академії). Тут навчання може тривати від 5 років і більше. Все залежить від того, коли студент успішно закриє всю сесію. Окрім 3 основних циклів навчання в Італії існує необов'язкова дошкільна освіта, яка триває 2 роки. В дитсадки дітей відводять, починаючи з 2 років.

Італійські дітки йдуть в перший клас початкової школи (саме так вони й називають *laprima (classe) elementare)* в 6 років. Після п'яти років вступного іспиту до середньої школи немає. Але він є обов'язковим після перших трьох років навчання в середній школі.

В 14 років учні в Італії складають вступні іспити, після яких починається більш спеціалізоване навчання. Вони вступають до ліцею (класичний, науковий, лінгвістичний, артистичний, гуманітарний, музично-хореографічний), технічного інституту (економічний, гуманітарний, технічний, юридичний, туристичний), інституту професійної підготовки або до художнього інституту.

До 16 років навчання для всіх обов'язкове.

Після завершення середньої школи, яка в цілому триває 8 років, учні складають державний іспит та офіційно стають або абітурієнтами до університетів чи до інших ВНЗ, або йдуть працювати. Фіксованої дати як в Україні 1 вересня в Італії немає. Кожен регіон встановлює свій власний день повернення в школу. Зазвичай він припадає на 10-15 число. Цього року, наприклад, найпершими в школу підуть учні регіону Альто-Адідже, 5 вересня. Найпізніше, 15 вересня,

підуть відразу 5 регіонів, від північнішої Емілії-Романьї до південнішої Апулії. Всі решта – в період з 5 до 15 вересня. Навчальний рік в італійській школі поділений на два семестри: перший триває з вересня до першої половини січня, а другий – з другої половини січня до середини червня. Кожного семестру учні отримують табель *(pagella)* з балами від 1 (незадовільно) до 10 (відмінно). Сьогодні деякі школи надсилають табель батькам учнів на електронну пошту або розміщують оцінки на своїй офіційній сторінці. Заняття починаються або о 8 ранку, або о 8:30. Зазвичай тривають 5 годин. Навчаються діти 6 днів на тиждень, включно з суботою. Їдалень, таких як в Україні, в італійських школах немає, тому учні обідають вже вдома. Але якщо школою проводяться додаткові заняття (танці, музика, спортивні секції), тоді школа працює до 16:00-16:30 та готує дітям комплексні обіди. Серед останніх нововведень, які діють в багатьох італійських школах, є *settimanacortaабо* "короткий тиждень". Учні навчаються більше, ніж 5 годин для того, щоб субота в них була вихідною. Зазвичай таких тижнів під час навчального року небагато. Їх кількість знову-таки встановлює сама школа. Вчителі протягом всього навчального року проводять батьківські збори, під час яких діляться успішністю своїх учнів. Також щороку серед батьків обирається одна людина, яка тісніше вестиме діалог з вчителями та координуватиме інших батьків. Батьки кожної дитини також входять в батьківський комітет *(Consigliod'Istituto)*, який організовує різні шкільні свята за участі всієї родини та керує батьківськими грошима, які здаються на потреби школи. Вчителі, своєю чергою, щотижня мають у своєму розкладі так звану "прийомну годину" *(ora di ricevimento),* під час якої зустрічаються з батьками та обговорюють з ними різні питання, що стосуються їх дитини та навчального процесу. Багато італійських шкіл організовує безкоштовні позакласні гуртки та секції для своїх учнів. В початковій школі це зазвичай додаткові уроки, під час яких вчитель допомагає діткам виконувати домашнє завдання. В середній школі це можуть бути уроки музики, малювання, футбол, баскетбол і навіть фотографія. Італійська школа не вимагає строгої форми. Єдине, що надається перевага більш спокійним (білим,

бежевим) і глибоким (синім, чорним) кольорам і тонам. У старшій школі улюбленим одягом всіх учнів були, є і будуть джинси, кофти, футболки. Італія – глибоко віруюча католицька країна, тому викладання релігії є обов'язковим у кожній державній школі. Зазвичай це лише 1 урок на тиждень. Коли батьки записують свою дитину в школу, вони також заповнюють спеціальний бланк, де зазначають, чи хочуть, аби їх дитина відвідувала такі заняття. Найкраща частина шкільного дня для кожного учня – *ricreazione.* Це 10-15 хвилинна перерва, яка триває в період з 10:30 до 11:30. В цей час учні можуть підкріпитися, вибігти на внутрішній дворик подихати свіжим повітрям, поговорити з однокласниками чи пограти на телефоні. Для дітей, які ходять в дитсадок або в перші класи початкової школи, мами готують невеличкі перекуси з дому. У старших школах заведено купувати щось смачненьке в спеціальних снек-автоматах[2].

Останнім етапом є вища освіта – університети, інститути. Ідея університету у сучасному світі, у просторі людської культури розкривається у самій назві *«Universitas».* У основі терміну «університет» латинський прикметник *«universus»* - «загальний», «всезагальний», «той, що відноситься до всього» (у порівнянні *«universus»* – «весь», «цілий», що складається із *«unus»* - «один», «єдиний» і *«versus»* - спрямований, такий, що відноситься до…). Тобто у зміст терміну *«universum»* вкладається значення – побудова та утримання універсальної цілісності [3].

Статус та права університету підтверджувалися привілеями – особливими документами, підписаними римськими папами або пануючими особами. Привілеї закріплювали університетську автономію (власний суд, управління, право надання наукових ступенів тощо), звільняли студентів від військової служби та ін.

До XIVст. складається загальна концепція університету, у якому надавався цілий ряд прав і привілеїв:

1. Вивчати не тільки «сім вільних мистецтв», але й право (цивільне і канонічне), теологію, медицину.

2. Право одержувати частину бенефіціальних церковних доходів на навчання.

3. Можливість викладати в будь-якому іншому університеті без додаткових іспитів за умови наявності ступеня однієї із шкіл.

4. Відповідальність школярів перед вчителями або місцевим єпископом (за вибором) замість загальної відповідальності перед міськими суддями.

5. Право видавати свої закони, статути й розпорядження, що регламентують оплату праці викладачів, прийоми й методи навчання, дисциплінарні норми, порядок проведення іспитів тощо [4].

Як відомо, перші університети було відкрито в Болоньї (1088), Оксфорді (1168), Кембриджі (1209), Парижі (1253), Празі (1348) та в інших містах Європи. Ці освітні заклади мали самоврядування і користувалися певною автономією щодо церкви, феодалів і міських магістрів.

Вважалося, що наука належала всьому світу, і долучатися до неї міг кожен охочий незалежно від походження, заможності й суспільного стану. Тому вступ до середньовічних університетів був необмеженим для усіх соціальних станів, що вважалося одним із найбільших досягнень новоствореної вищої школи. Жодних критеріїв добору чи вступних іспитів у середньовічному університеті не було, тому рівень підготовки вступників був різним. Так на першому році навчання одні студенти могли вільно дискутувати з магістрами, інші ж ледве опанували грамоту в церковній школі. Разом з тим, загальна доступність до аудиторій високих наук визначалася не скрізь (наприклад, в Оксфорді), не завжди (згодом перепоною до вступу були релігійні й класові бар'єри), та доступ до давніх університетів був вільний [5].

Перед початком навчального року молодь сходилася до університету, магістр заносив до списку усіх охочих. Вступники вносили плату за запис (у Кракові в XVI столітті було від 8 до 1 гроша), бідні – менше, заможніші – більше, декого з сиріт зовсім звільняли від оплати. Тут же студенти складали присягу на вірність університетському статуту і від цього часу ставали молодими

(«жовтодзьобими») студентами, поселялися в бурсі або на приватних мешканнях, якщо не мали з чого жити – шукали заробітку; заможні, приїхавши власними кіньми, з своєю челяддю, обирали респектабельніші оселі, їх навіть записували в деяких кніверситетах до окремих списків. У середньовічних університетах було чотири факультети: артистичний (підготовчий) з терміном навчання 5-7 років, упродовж яких вивчали «сім вільних мистецтв», юридичний, медичний і богословський (термін навчання 5-6 років). На артистичному факультеті знайомилися із вільними мистецтвами – граматикою, риторикою, основами діалектики (опанувавши ці три науки, студент одержував ступінь бакалавра мистецтва), філософією, арифметикою та геометрією, астрономією, теорією музики. Після закінчення артистичного факультету студенти могли вступати на інші факультети [6].

Нині структура Університету м. Болонья становить 23 факультети, 68 відділів, більш ніж 200 освітніх програм за якими навчається 92 тис. студентів у тому числі біля 5 тис. іноземців. Крім звичних факультетів юриспруденції, математики, архітектури та мистецтва, в університеті тепер є відділення сільського господарства,культури, педагогіки, іноземних мов та літератури, техніки, філософії, фізики, природознавства, медицини, фармакології, політології, психології, статистики. Як і в більшості інших вишів Європи, система освіти в Болонському міжнародній класифікації «бакалавр-магістр-доктор». Болонський університет є одним із найбільших вищих навчальних закладів в Італії. Університет має тисячолітню історію наукової діяльності та студентського життя – найдовшу у західному світі. Його історія, як одного з провідних академічних інститутів з природничих і гуманітарних робить його основним орієнтиром у сценарії європейської культури. Крім того, виш має давні академічні зв’язки з іншими навчальними закладами на всіх континентах, а також бере участь у європейських програмах студентських та наукових обмінів (*Socrates, Leonardo, Tempus*)[7].

У теперішній час, звісно, не лише Болонський університет зазнав великих новітніх змін, але й інші також, вони поєднують старі традиції з новим часом. Італійська система вищої освіти включає кілька типів вищих навчальних закладів:

- Університети (*Università)* та політехнікуми *(politecnici);*
- Вищі школи мистецтв *(Istituzioni AFAM – AltaFormazioneArtistica e Musicale);*
- Вищі технічні університети *(IstitutiTecniciSuperiori).*

Бакалавріат передбачає 3 роки навчання.Магістратура вимагає 1-2 роки навчання.Докторантура передбачає 3 -5 років навчання.

Процес навчання в італійських університетах будується на принципах відповідальності студентів за власне навчання. Студенти самостійно складають власний графік занять, обирають обов'язкові та необов'язкові предмети у відповідності до своїх уподобань. Відвідування на заняттях, як правило, не фіксується викладачем, але у разі відсутності без поважної причини на 2 і більше лекціях студент повинен буде відпрацювати години відсутності або, навіть, може бути відрахований з курсу до наступного семестру. Навчальний рік в італійських вищих навчальних закладах розпочинається кожного року по різному, академічний навчальний рік поділяється на три семестри. За результатами кожного семестру проходять іспити. Однак сам студент може перенести свій іспит на пізніший термін. В разі неуспішного складання іспиту студент має право кілька разів його перескладати.

В Італії для іноземних студентів існує великий вибір стипендій та грантів:

1. Державні стипендії. Міністерство закордонних справ та міжнародного співробітництва Італії пропонує стипендії для студентів шкіл мистецтв, для тих, хто навчається у магістратурі та докторантурі, а також окремі гранти для фінансування наукових досліджень. Стипендії покривають оплату за навчання, страхування здоров'я і побутові витрати. Студенти можуть отримувати

матеріальну допомогу протягом трьох, шести або дев'яти місяців. Претенденти повинні знати італійську мову на рівні не нижче, ніж А2 (для англомовних програм) і вище і бути молодшими 35 років. Подача заявок на урядові стипендії відкривається в березні-квітні кожного року.

2. Стипендії університетів. Практично всі виші Італії пропонують іноземним і місцевим студентам різні стипендії. Наприклад, Болонський університет *(Università di Bologna)* щорічно вручає гранти розміром 11000 EUR студентам бакалавріату та магістратури, а Міланський технічний університет *(Politecnico di Milano)* - розміром від 5000 до 10000 EUR.

3. Приватні гранти. Деякі компанії також надають іноземним студентам матеріальну допомогу. EDISU - це регіональна некомерційна організація, що підтримує студентів, які вже вступили до внз адміністративної області П'ємонте на північному заході Італії. Рішення про надання фінансових коштів і розміри матеріальної підтримки виноситься на підставі економічної ситуації студента і його академічних досягнень. Інша організація - ER.GO – створена італійською державою для студентів, що навчаються в школах мистецтва і музики в регіоні Емілія-Романья[8].

В Італії є свій чітко сформований список найкращих унверситетів.Рейтинг італійських університетів — це методика оцінки вищих навчальних закладів Італії на основі низки характерних для них показників та відносної ваги, яка надається цим факторам, що визначається сторонніми організаціями, такими як науково-дослідні інститути або національні чи міжнародні газети.Рейтинги мають на меті визначити найкращі університети Італії. У різних рейтингах кінцевий бал розраховується як комбінація таких параметрів, як фінансовий стан університету, високий рівень досліджень або міжнародна репутація, селективність та думка студентів. В Італії рейтинги складаються щорічно кількома організаціями, серед яких головними є Censis (що складає рейтинг як для державних, так і для приватних університетів) та MIUR (що складає рейтинг за розміром державних університетів):

1. UniversitàdegliStudi di Padova (Падуанський університет).
2. UniversitadegliStudi di Bologna (Університет Болоньї).
3. UniversitadegliStidi di Pisa (Пізанський університет).
4. UniversitadegliStudi di Poma “LaSapienza” (Римський університет «Ла Сапієнца»).
5. UniversitadegliStudi di Milano (Міланський університет).
6. UniversitadegliStudiDiFirenze (Університет Флоренції).
7. UniversitadegliStudi di Torino (Туринський університет).
8. UniversitadegliStudiDiPalermo (Палермський університет).
9. UniversitadegliStudiDiBari (Університет Барі).
10. UniversitadegliStudiDiNapoli “Federico II” (Неаполітанський університет імені Фрідріха II)[9].

Можна зрозуміти, що останні десятиліття країна приділяє велику увагу тому, щоб осучаснити якість освіти. Було запроваджено нові стандарти оцінювання, платформи для дистанційного навчання, проєкти, які забезпечують загальний розвиток. Освітня політика Італії спрямована на те, щоб інтегрувати традиційний підхід з сучасними технологіями, виховати всебічно розвинену та відповідальну особистість.

Список використаних джерел

1. Дитячі садки в Італії у 2025 році: особливості роботи. URL: https://migrant.biz.ua/italiia/navchannya-it/dytiachi-sadky-v-italii.html/amp
2. Школа в Італії. Уроки італійської від Primalezione. URL:https://primalezione.com/shkola-v-italyi-10-faktiv-pro-sistemu-navchannya-yaki-varto-znati/
3. Студентський історико-педагогічний альманах. Історія університетської освіти: виникнення, становлення, розвиток. URL: http://eprints.zu.edu.ua (ст. 18).
4. URL: http://eprints.zu.edu.ua (ст. 19-20).

5. URL: http://eprints.zu.edu.ua (ст. 29).
6. URL: http://eprints.zu.edu.ua (ст. 30).
7. URL: http://eprints.zu.edu.ua (ст. 41).
8. Італія – Euro Study. URL: https://eurostudy.uz.ua
9. Classifiche delle migliori universita italiane – Wikipedia. URL:https://it.wikipedia.org/wiki/Classifiche_delle_migliori_universit%C3%A0_italiane

МЕДИЦИНА У НІМЕЧЧИНІ

Савула Дарія

студенти І курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Панов Ален Володимирович

професор, доктор філософії

завідувач кафедри міжнародної політики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анотація. *Цей текст висвітлює розвиток німецької медицини від ранніх етапів її становлення до сучасності, підкреслюючи ключові відкриття, реформи та постаті, що вплинули на її формування. У ньому розглядаються наукові здобутки Роберта Коха, Рудольфа Вірхова та Юстуса фон Лібіха, а також соціальні реформи Отто фон Бісмарка, які заклали основу сучасної системи медичного страхування. Особлива увага приділена темним сторінкам історії — медичним експериментам часів Третього Рейху та формуванню етичних принципів післявоєнної медицини, зокрема Нюрнберзькому кодексу. Завершується текст аналізом сучасної системи охорони здоров'я Німеччини, її організації, реформ і прагнення до поєднання наукового прогресу з гуманістичними цінностями.*

Abstract. *This text highlights the development of German medicine from its early stages to the present day, underlining key discoveries, reforms and historical figures that have influenced its formation. Scientific accomplishments of Robert Koch, Rudolf Virchow and Justus von Liebig are studied. Also, there are mentioned Otto von Bismarck's social reforms, which created a foundation for modern medical insurance system. Special focus is given to the dark pages of history - medical experiments during the Third Reich and the formation of ethical principles in post-war medicine, particularly the Nuremberg Code. The text concludes with an analysis of Germany's*

current healthcare system, its organization, reforms, and efforts to combine scientific progress with humanistic values.

Ключові слова: *медицина, Німеччина, здоров'я, лікар, страхування, реформи, розвиток, експерименти, захворювання, етика, система, структура.*

Ключові слова: *medicine, Germany, health, doctor, insurance, reforms, development, experiments, disease, ethics, system, structure.*

Німецька медицина є важливим важелем в історії та розвитку сучасної медицини. Вона мала великий вплив на світ в цілому. Багато всесвітньо відомих лікарів походять з Німеччини, і багато з них є лауреатами Нобелівської премії (24 лауреати), що свідчить про важливість Німеччини в розвитку медицини. Тисячі років тому, до того, як Роберт Кох виявив бактерії, що викликають туберкульоз, лікарі в Європі лікували хвороби за допомогою оберегів і кровопускання. Але на німецьких землях медицина почала кардинально змінюватися в Середньовіччі, коли монастирі зберігали стародавні знання і почалися перші експерименти.

Німецька медицина зазнала багатьох змін, і хоча зараз багато з них здаються "невеликими кроками", разом вони стали великим стрибком вперед. У 18 столітті Андреас Роишлауб висунув теорію збудливості (Erregbarkeitstheorie), яка була модифікацією Броунівської теорії, спекулятивної теорії медицини. Роишлауб писав про те, як лікарі повинні з'ясувати, чи захворювання вражає весь організм або лише одну його ділянку, а також зазначав, що важливіше з'ясувати причину проблеми, а не лише її симптоми. Наприклад, якщо людина страждає від недоїдання або стресу, це може бути загальне захворювання. Але якщо є явна травма, наприклад рана, то, ймовірно, це локальне захворювання. Він також сказав, що не можна просто дивитися на симптоми, щоб розрізнити захворювання, оскільки вони можуть мати однаковий вигляд. Такий спосіб мислення став важливою частиною медичної практики, і пізніше інші лікарі спробували перевірити ці ідеї в реальних лікарнях, щоб побачити, чи дійсно вони працюють. [3]

У 1824 році, у віці двадцяти одного року, Юстус фон Лібіх став професором хімії в Гіссені, де заснував лабораторію, яка здобула славу завдяки практичному навчанню якісного хімічного аналізу. Успіх інституту призвів до його розширення, і в 1852 році Лібіх прийняв посаду в Мюнхенському університеті. Його головною метою було застосування хімічного аналізу до живих організмів шляхом вимірювання того, що надходить в організм, наприклад: їжа, кисень і вода; і того, що виходить з нього, включаючи сечу, кислоти, солі, тощо. Лібіх розглядав організм як хімічну систему, в якій дихання використовує кисень для розщеплення крохмалю, вивільняючи енергію, вуглекислий газ і воду, а азотисті сполуки будують м'язову тканину і, розкладаючись, утворюють сечовину, фосфати та інші побічні продукти. [2]

Рудольф Людвіг Карл Вірхов був патологом і державним діячем, ще одним німецьким вченим, який зробив значний внесок у розвиток медицини в XIX столітті. З юних років він виявляв неабиякий хист до аналізу, про що яскраво свідчить випадок, коли прусський уряд відправив його перевірити спалах тифу у Верхній Сілезії. Замість того, щоб просто звинувачувати хворобу, він вказав на те, що справжньою проблемою були погані умови життя, що на той час було величезним відкриттям. Він завжди наголошував на необхідності змін у системі охорони здоров'я. І незабаром він став тим “реформатором”, якого прагнув знайти. Найбільші наукові відкриття Вірхова відбулися, коли він був першим професором патологічної анатомії в Університеті Вюрцбурга. Саме там він почав розробляти ідею клітинної патології, яка повністю змінила підхід до медицини. Замість того, щоб вважати, що хвороби викликані дивними рідинами організму або просто проблемами з цілими органами, він стверджував, що все починається на клітинному рівні. Крім того, він написав величезну шеститомну книгу під назвою “Посібник зі спеціальної патології та терапії” (“Handbook of Special Pathology and Therapeutics”) і провів багато досліджень хвороб, форм черепа та розвитку основи черепа. Він довів, що утворення в судинах є наслідком

“тромбозу” (його термін) і що частини тромбу можуть відриватися, утворюючи “ембол” (також його термін). [9]

У XIX столітті такі хвороби, як туберкульоз, холера, дифтерія та ранові інфекції, були найпоширенішою причиною смерті у світі. Тільки в Німеччині щороку від них помирали сотні тисяч людей. Саме тоді лікар Роберт Кох виявив, що хвороби такого роду спричинені крихітними організмами - бактеріями. Йому та його колегам у Берліні вдалося ідентифікувати окремі патогени та шляхи інфекції, що проклало шлях для терапії та профілактичних заходів. 24 березня 1882 року в Берлінському інституті фізіології Кох оголосив про відкриття збудника туберкульозу. Своєю лекцією на тему “Етіологія туберкульозу” він миттєво став всесвітньо відомим. І хоч за життя його чи не найбільше проголошували першовідкривачем збудника холери, на цю увагу заслуговував не тільки він, а й низка інших науковців, які разом з ним вирушили до Індії, щоб вивчити хворобу під час її спалаху. Тим не менш, його внесок в розвиток медицини є важливим і визначним. Та навіть по сьогоднішній день в Німеччині діє інститут, названий на його честь ще в 1942 році. [13]

Модель соціального медичного страхування, створена Отто фон Бісмарком у Німеччині наприкінці XIX століття, стала однією з найважливіших реформ у розвитку сучасної системи охорони здоров’я. Її виникнення було історично зумовлене соціальними й політичними обставинами того часу: у період швидкої індустріалізації та зростання робітничого класу з’явилася потреба у захисті працівників від хвороб, нещасних випадків і втрати працездатності. Щоб зменшити соціальну напругу й запобігти поширенню революційних ідей, канцлер Бісмарк ініціював ухвалення Закону про медичне страхування робітників (1883 р.), який став основою всієї подальшої європейської системи соціального захисту. Суть бісмарківської моделі полягала у створенні обов’язкової системи страхування, що фінансувалася за рахунок внесків роботодавців і працівників. Гроші надходили до спеціальних “фондів хвороб” (Krankenkassen), які оплачували лікування, ліки та лікарняне

забезпечення. Держава не брала на себе пряме фінансування медицини, але здійснювала жорсткий контроль і регулювання системи, визначаючи правила, тарифи та межі ризику. Такий підхід дозволив поєднати приватну ініціативу та державну відповідальність, зробивши медичну допомогу доступною для широких верств населення. З часом модель Бісмарка поширилася за межі Німеччини та стала основою страхових систем у багатьох країнах Європи: у Франції, Бельгії, Нідерландах, Швейцарії, а пізніше і в Японії. Вона вплинула на формування сучасних систем охорони здоров'я у світі та заклала підвалини для концепції "здоров'я як суспільного права", яка залишається актуальною й сьогодні. [1]

Надалі історія медицини Німеччини переживатиме страшні часи. Часи жорстокого поводження з людьми, кривавих та примусових експериментів та просто звірських вчинків стосовно певної нації. Після приходу Гітлера до влади медична система Німеччини була повністю підпорядкована нацистській ідеології. У 1932 році керівником Націоналістичної ліги лікарів став лікар Герман Вагнер, який отримав контроль над усіма медичними структурами партії. У 1934 році за підтримки Рудольфа Гесса було створено Головне управління народного здоров'я (Hauptamt für Volksgesundheit), яке закріпило Вагнера як "керівника здоров'я рейху". Того ж року з'явилася Каса страхових лікарів (KVD) - орган, що визначав призначення, сертифікацію й розподіл лікарів, дотримуючись принципу "один лікар на 600 пацієнтів". Через неї відбувалося "очищення" медицини від єврейських і марксистських лікарів, а також контроль політичної лояльності всіх медиків. [4] 18 жовтня 1935 року нацистський уряд ухвалив "Закон про захист спадкового здоров'я німецького народу" (Gesetz zum Schutze der Erbgesundheit des Deutschen Volkes), який забороняв шлюб між людьми, у яких виявляли "спадкові хвороби": сифіліс, епілепсію, "слабоумство", психічні розлади, тощо. Людей, визнаних "генетично хворими", дозволяли одружувати лише після примусової стерилізації, щоб запобігти народженню "неповноцінних дітей". Того ж року ухвалили "Закон про громадянство Рейху" і

“Закон про захист німецької крові та честі” - відомі як Нюрнберзькі закони. Вони позбавляли євреїв громадянських прав і забороняли будь-які інтимні чи шлюбні стосунки між арійцями та євреями. Для підсилення контролю кожен громадянин мав отримати “паспорт здоров’я” (Gesundheitspass) або “родову книгу здоров’я” (Gesundheitsstammbuch) - документи, де зазначалися його походження, захворювання та расова категорія. [5] 13 грудня 1935 року Вагнер запровадив “Рейхське положення про лікарів”, а вже 6 квітня 1936 року офіційно створено Рейхську палату лікарів (Reichsärztekammer, RÄK). Палата мала власні дисциплінарні суди, систему соціального страхування для медиків і стала знаряддям політичного контролю. Всі лікарі проходили расову та політичну перевірку, а будь-яка незгода каралася виключенням із професії. Нові статути Рейхської палати зробили “расову теорію” і примусову стерилізацію офіційною частиною лікарської діяльності. За часів Третього Рейху німецька медицина перетворилася на інструмент тоталітарної держави. Вона втратила гуманістичний характер і стала засобом расової політики, пропаганди та контролю. [4]

Німецькі лікарі часів Третього Рейху були не лише виконавцями державних расових законів - вони стали основними творцями ідеологічного та “наукового” підґрунтя расової політики. Ще до появи концтаборів і масових дослідів над євреями в Аушвіці та Дахау лікарями вже було утворене ідеологічне підґрунтя для таких злочинів. Завдяки вищезгаданій “охороні расового здоров’я” вони мали змогу ввести у практику насильницькі методи, які під впливом нав’язаного ставлення до євреїв, здавалися нормальними та навіть правильними. Одним з перших масштабних експериментів був експеримент з температурою в Дахау. Командував цим дослідом Зігмунд Рашер – лікар, який розпочав серію експериментів із згортання крові, пізніше організувавши так звані експерименти з низьким тиском і переохолодженням. Це все проводилось в інтересах армії, щоб, нібито, рятувати пілотів від переохолодження, та навіть так, це фактично були смертельні досліди над полоненими. В’язнями переважно були євреї,

поляки чи радянські полонені. Їх усіх під суворим наглядом змушували занурюватись в крижану воду температурою від 0°С до +4°С, де вони залишались на 30 хвилин, а іноді й на декілька годин з метою прослідкувати за тим, як знижується температура тіла. Часто тіла заморожували повністю, а потім намагалися їх розігріти за допомоги гарячої води, іноді тілами жінок-в'язнів, що було названо методом "природного обігріву". Ці досліди були надзвичайно негуманними, і практично не принесли ніякої користі та тільки вказали на потребу етичних правил в медицині. [5]

Інший експеримент Дахау, про який варто згадати – це експеримент з низьким тиском. Його було перевірити, як людське тіло реагує на швидке падіння тиску і нестачу кисню. Іншими словами, симулювати аварійні ситуації пілотів і дізнатись, що в таких випадках відбувається і що з цим робити. Проводились ці досліди в спеціальній камері зниженого тиску, сконструйованій для імітацій польоту на великій висоті. В'язнів саджали в ці камери, де поступово знижували тиск, де імітувався підйом на висоту 15-20 кілометрів. Далі фіксували втрату в'язнями свідомості, їхні судоми, крововиливи та в деяких випадках смерть. Цей дослід "допоміг" визначити "безпечну висоту для пілотів". [5]

Період Другої світової війни - це період страшних злочинів над людьми та певним чином над цілими націями. Табори Аушвіцу, Дахау, Равенсбрюк, Белжець стали кривавими місцями в історії людства і медицини. В цих місцях відбувались численні звірства, такі як: вищезгадані досліди; експерименти з ампутаціями; пересадки кісток і м'язів без анастезії; спроби стерилізації; порушення генетики; евтаназія небажаних груп населення; випробовування на близнюках, дітях, хворих; спроби зміни кольору очей, тощо. Єдині позитивні аспекти цих звірських вчинків - це встановлення Нюрнберзького кодексу, підсилення інституційного контролю, нагляд за дослідами. Всі інші данні визнані непридатними через варварські методи, відсутність контролю, етичних стандартів та достовірності.

Нюрнберзький Кодекс (“The Nuremberg code”) 1947 року – це набір етичних принципів, які були розроблені після Другої світової війни в результаті Нюрнберзьких процесів, де були засуджені нацистські лікарі та медичні працівники за проведення нелюдських експериментів над людьми без їхнього схвалення. Принцип добровільної інформованої згоди захищає право людини контролювати своє власне тіло. Цей кодекс визнає, що лікарі повинні уникати дій, які завдають шкоди пацієнтам. У рішенні Нюрнберзького трибуналу з військових злочинів було встановлено 10 стандартів, яких повинні дотримуватися лікарі при проведенні експериментів на людях. Ці пункти збереглись у новому кодексі, який зараз прийнятий у всьому світі. Медичні експерименти на людях можуть бути етичними, якщо дотримуватись саме цих 10 стандартів. Серед них: добровільна згода учасника – обов’язкова; користь для суспільства; наукове обґрунтування; мінімізація страждань; заборона смертельних ризиків; пропорційність ризику; безпека учасників; кваліфікація дослідників; право учасника зупинити участь; обов’язок дослідника припинити експеримент. Таким чином, кодекс став важливим етапом у розвитку медичної етики та прав людини, він став основою для більшості сучасних стандартів в медичній практиці і клінічних випробуваннях. [6]

Всі ці історичні факти та події як цеглина за цеглиною будували мур, на якому стоїть сьогоднішня сучасна медицина. Формована століттями і багатократно реформована медицина, що була під впливом постійних змін, розвивалась і покращувалась до такої, якою ми її знаємо сьогодні. Та її процвітання тільки попереду і в майбутньому нас чекають ще більші відкриття і зміни. На сьогоднішній день, медицина Німеччини вважається чи не найкращою в цілому світі, про що свідчить хороша система охорони здоров’я та статистика.

Сьогодні ключовим органом в охороні системи здоров’я Німеччини є G-BA (Gemeinsamer Bundesausschuss) – Німецька об’єднана федеральна комісія. Заснована 1 січня 2004 року і чинна до сьогодні, вона видає директиви щодо каталогу послуг, що надаються державними фондами медичного страхування

для понад 74 мільйонів застрахованих осіб, і таким чином визначає, які послуги в галузі медичного обслуговування відшкодовуються GKV (Gesetzliche Krankenversicherung), тобто державним медичним страхуванням. G-BA повинен проводити ранню оцінку користі кожного нового активного фармацевтичного інгредієнта протягом шести місяців після його запуску на німецький ринок. Під час попередньої оцінки користі G-BA перевіряє, чи дійсно препарат є новим, чи пропонує він пацієнтам більшу користь ніж аналогічні ліки, які були доступні й раніше. Іншим обов'язком G-BA є перевірка нових методів дослідження, чи є вони продуктивнішими за вже існуючі та чи є вони повністю безпечними для людини. Також в їхні обов'язки входить перевірка, закупівля чи рекомендація щодо медичного обладнання лікарень, в яких мають відбуватися складні операції. Наприклад, дуже делікатними є дитячі операції, і вони можуть проводитись тільки в лікарнях затверджених G-BA, які володіють всім необхідним обладнанням та ресурсами. [7]

У 2019 році приблизно 61000 осіб у Німеччині не мали ні медичного страхування, ні будь-якого іншого права на медичне обслуговування. Кількість людей без медичного страхування зменшилася на 23% порівняно з 2015 роком, коли цей показник становив приблизно 79 000. Це означає, що менше 0,1% від загальної чисельності населення Німеччини не мали медичного страхування. Та, за проведеною в 2020 році статистикою 81,1% населення не були курцями, що є досить високим показником. [10] За статистикою 2023 року, смертність населення найбільше спричиняють серцево-судинні хвороби (348312 загиблих), за ними йде смертність від раку (230292 загиблих), після йдуть захворювання органів дихання (72502 загиблих). [8] Станом на 2023 рік в Німеччині повноцінно функціонували 1874 лікарні, в яких докупи лікувалось 17,2 мільйонів пацієнтів. На таку високу чисельність витрачалось приблизно 140,6 мільярдів євро. [11]

В 2024 році Німецький парламент схвалив закон про реструктуризацію системи охорони здоров'я, скорочення кількості лікарень, розширення клінік та оптимізацію бюрократії шляхом цифровізації. Остаточно він набрав чинності 21

березня 2025 року і діятиме до 2029 року. Двостороння реформа містить моделі фінансування лікарень та запровадила нові стандарти медичного обслуговування. Німеччина має найбільшу кількість лікарняних ліжок на душу населення в ЄС (7,9 на 1000 осіб порівняно зі середнім показником по ЄС 5,3), що може бути фінансово обтяжливим. Щоб вирішити цю проблему, лікарні більше не отримуватимуть оплату за кожну процедуру, а отримуватимуть гарантований дохід за підтримку основних послуг. Скорочення лікарень є важливим аспектом реформи, оскільки очікується, що кілька сотень лікарень закриються через недостатній попит. Наразі третина всіх лікарняних ліжок залишаються порожніми. Німеччина також бореться з нестачею лікарських кабінетів у сільській місцевості, оскільки менше лікарів хочуть там жити. Міністерство охорони здоров'я хоче вирішити цю проблему, пропонуючи додаткові кошти для клінік у сільській місцевості. Це все вказує на прагнення Німеччини до постійного покращення медичної діяльності, що є дуже важливим аспектом у вибудовуванні правильно функціонуючої країни. [12]

У процесі дослідження цієї теми нами було розглянуто декілька етапів становлення німецької медицини. Ми згадали першу, “примітивну” медицину; часи процвітання завдяки відкриттям і нововведенням великих лікарів; практичне застосування дивовижної системи медичного страхування Отто фон Бісмарка, яка стала основою для більшості країн світу. Розглянули також і темні часи нацистської медицини, за якої люди, хоч і відкривали нові речі, проте робили це жахливими, нечуваними методами. Та навіть ці речі дали внесок в медицину, адже саме завдяки цьому були створені етичні норми та певні правила й обмеження в медицині. Також згадали й сучасну медицину в Німеччині та загалом якість життя завдяки сьогоднішньому страхуванню. І хоч сучасна система охорони здоров’я Німеччини стикається з викликами (наприклад: старіння населення, зміни в медичних технологіях і проблема фінансування медичних послуг), та навіть так Німеччина продовжує успішно давати раду цим ситуаціям завдяки ефективному поєднанню публічного і приватного медичного

страхування, а також високому рівню медичних послуг. Загалом, досвід Німеччини є надзвичайно корисним для аналізу і розуміння медицини.

Список використаних джерел

1. Bismarck and the Long Road to Universal Health Coverage by Theodore H. Tulchinsky (https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7149836/)

2. Roy Porter (ed.). The Cambridge Illustrated History of Medicine. (https://saude.ufpr.br/wp-content/uploads/2020/07/The%20Cambridge%20Illustrated%20History%20of%20Medicine.pdf) c. 175-181.

3. The Transformation of German Academic Medicine, 1750–1820 - Thomas H. Broman (http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/20900/1/Thomas%20H.%20Broman.pdf), c. 151-152.

4. Michael H. Kater. Doctors Under Hitler. (https://books.google.com.ua/books?id=lDMIHDTLEN4C&pg=PP5&hl=uk&source=gbs_selected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false) , c. 22-24.

5. Robert N. Proctor. Racial Hygiene: Medicine under the Nazis (file:///C:/Users/1/Downloads/document.pdf), c. 143-147; c. 217-221.

6. Nuremberg Code, original document (https://media.tghn.org/medialibrary/2011/04/BMJ_No_7070_Volume_313_The_Nuremberg_Code.pdf), c. 1, 2.

7. G-BA (https://www.g-ba.de/english/)

8. Destatis - Causes of death (https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Health/Causes-Death/_node.html)

9. Rudolf Virchow by Britannica (https://www.britannica.com/biography/Rudolf-Virchow)

10. Destatis - Health status, behaviour relevant to health (https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Health/Health-Status-Behaviour-Relevant-Health/_node.html)

11. Destatis – Hospitals (https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Health/Hospitals/_node.html)

12. Germany begins major reform of its hospital sector (https://p4h.world/en/news/germany-begins-major-reform-of-its-hospital-sector/)

13.Robert Koch: One of the founders of microbiology (https://www.rki.de/EN/Institute/The-RKI/History/Robert-Koch/robert-koch-node.html)

БРЮССЕЛІЗАЦІЯ ЯК ЯВИЩЕ У МІСТОБУДУВАННІ

Сидоренко Богдана

студентка І курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Панов Ален Володимирович

професор, доктор філософії

завідувач кафедри міжнародної політики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анотація. *У доповіді розглядається феномен брюсселізації як явище в містобудуванні, яке стало результатом масової заміни історичної архітектури на нові забудови в містах Європи. Акцентовано увагу на історії виникнення цього явища, його розвитку, а також на його впливі на інші країни, що стали свідками подібних процесів. Окремо висвітлено наслідки брюсселізації для архітектурної спадщини країн, а також негативні й позитивні сторони цього процесу. Крім цього, наведено приклади міст, де спостерігаються аналогічні тенденції. Зазначено важливість сучасного підходу до збереження історичної спадщини в умовах активного урбаністичного розвитку.*

Abstract. *The report examines the phenomenon of Brusselization as an urban planning phenomenon, which resulted from the mass replacement of historical architecture with new developments in European cities. The focus is on the history of the emergence of this phenomenon, its development, and its impact on other countries that have witnessed similar processes. The consequences of Brusselization for the architectural heritage of countries are highlighted, along with the negative and positive aspects of this process. Additionally, examples of cities where similar trends can be observed are provided. The importance of a modern approach to preserving historical heritage in the context of active urban development is emphasized.*

Ключові слова. *брюсселізація, містобудування, історична спадщина, архітектура, міський розвиток, Брюссель, збереження культурної спадщини, функціоналізм, урбаністичний розвиток.*

Ключові слова. *Brusselization, urban planning, historical heritage, architecture, urban development, Brussels, preservation of cultural heritage, functionalism, urban development.*

Містобудування відіграє важливу роль в урбаністичному розвитку будь-якої країни. Воно відображає культурні, соціально-економічні та політичні процеси у містах. Протягом усієї історії формувалися різні стилі декору та архітектури, з'являлися нові напрями та явища. Деякі з них позитивно впливали на розвиток та забудову міст, а інші – навпаки. Одним із таких явищ є брюсселізація, що виникла на основі особливостей міського розвитку столиці Бельгії. Це явище вплинуло не тільки на Брюссель, але й на багато інших країн Європи та світу.

Брюсселізація полягає у хаотичному підході до реконструкції міст, при якому відбувається неконтрольоване масове знесення історичної забудови, що заміщується сучасними будівлями і призводить до розбалансованості міського середовища[1]. Це часто включає в себе масове будівництво монументальних адміністративних будівель і комерційних центрів, заміну історичних будівель на нові, часто стандартні конструкції та спрощення міських просторів.

Зародження «безладного будівництва» припадає на післявоєнні 50–60-ті роки XX ст. під час відбудови Брюсселя, коли питання розвитку економіки стояло на першому місті, а основним принципом проєктувань була функціональність без урахування історичного контексту. Як політичний та адміністративний центр Європи, саме це місто стало майданчиком для реалізації ідей модерністських течій архітектури. За якісь десять років в Брюсселі, згідно з дозволами мерій, були знищені цілі старовинні квартали, разом з видатними пам'ятниками архітектури, такими як найбільша будівля (Maison de Peuple) побудована за проектом Віктора Орта (Victor Horta) в стилі ар-нуво. Історичні

будівлі доводили до аварійного стану, а потім зносили. Кінцевою метою такого масового знищення стародавніх будівель та перепланування міста була «модернізація» Брюсселя. Саме в цей час розпочалося будівництво комплексів Європейської комісії та Європейського парламенту, майже в самому серці Брюсселя. На місці знищених будівель збудували широкі проспекти з тунелями, або залізобетонні споруди – офіс-центри[2].

Явище брюсселізації поширилося й на інші країни світу, хоча і мало свої характерні особливості в кожній з них. Наприклад, після Другої світової війни Британія переживала швидку деіндустріалізацію: шахти, фабрики й цілі заводські райони занепадали. У 1970–80-х роках їх вважали "застарілими й небезпечними", тому масово зносили старі будівлі, щоб звільнити місце під дороги, торгівельні центри чи офісні комплекси[3]. Подібні процеси відбувалися й у Франції. У 1960-х роках у Парижі було знесено значну кількість старовинних будівель для прокладання нових магістралей та будівництва сучасних споруд. Хоч ця країна має свою унікальну історію, тут також займались проєктуванням будівель в стилі модернізму, замінюючи традиційні квартали на висотні житлові масиви.

На жаль, цей феномен набуває популярності і в Україні. Через відсутність чіткої стратегії просторового розвитку Києва протягом останніх 20 років триває хаотична, безсистемна забудова всіх вільних територій в місті, як в центральній частині, так і в напівперіферійних і периферійних територіях. Це призводить до втрати естетичної привабливості і архітектурно-планувальної цілісності міста, тобто відбувається процес подібний до брюсселізації[4]. Перелічувати будинки, на місці яких вже постав або може постати черговий ЖК можна дуже довго. Старовинні будинки на Златоустівській та Дмитрієвській, вже знесені будинки на Подолі, аварійний будинок зі зміями на Великий Житомирській. Нерідко заради житла зносяться промислові підприємства. У результаті у місті з'являється забудова з високою щільністю населення, але без належної транспортної і громадської інфраструктури[5]. До того ж, коли мова

йде про історичні пам’ятки архітектури, часто трапляються випадки підпалу або так званої «реконструкції» коли від історичних об’єктів фактично нічого не залишається.

Як наслідок, брюсселізація призвела до втрати великої кількості культурної спадщини та значно погіршила естетичну якість новобудов. Однак, вона також пришвидшила розвиток соціальної інфраструктури та забезпечила економічне зростання в багатьох містах.

Але ніколи не буває пізно щось виправити. Починаючи з 90-х років поступово Брюссельська влада почала визнавати свої помилки і розробила ряд законів, які тепер захищають історичні пам’ятки, райони та зелені куточки. Більше того, тепер держава регулярно виділяє кошти власникам будинків (які мають історичну, культурну та естетичну цінність) на підтримання їх зовнішнього вигляду. Наприклад, якщо на стінах будинку є сграфітто (тип пісочного малюнка в стилі ар-нуво), або вітраж у вікні, або якась фігурна ліпнина на стінах його власник може розраховувати на певні пільги, або навіть повністю оплачену реставрацію таких декоративних елементів. Також, якщо будинок знаходиться в охоронній зоні історичної та культурної спадщини, а це майже всі центральні райони Брюсселя, то його власник може відремонтувати своє житло згідно з визначеними екологічними стандартами, і тоді може розраховувати на пільги для таких робіт (до 70% від вартості робіт). Це може бути перекриття даху, термоізоляція стін, заміна електропроводки, встановлення нової системи опалення та енергозберігаючих приладів і навіть озеленення фасаду шляхом висадження декоративних рослин, які здатні заплетати фасад будинка.

Кожен несе відповідальність не тільки за свій особистий простір, а й за громадський. В такому середовищі чиновники не вищі за громадян, вони навпаки є тими, хто допомагає людям бути відповідальними, вміло делегуючи ті забов’язання, які в нас дуже часто очікують від влади. Надаючи такі пільги та встановлюючи вище наведені обмеження влада намагається не тільки повернути Брюсселю гарний вигляд, а й привчити місцевих жителів до відповідальності за

спільний простір, за повітря, яким ми всі дихаємо, та за те, що залишиться наступним поколінням[2].

Такий історичний досвід чітко показує, що важливим є знаходження балансу між необхідністю модернізації міст і збереженням їх культурної спадщини. Лише за умови, що урбаністичний розвиток буде враховувати потреби збереження історичних та культурних пам'яток, можна забезпечити сталий і гармонійний розвиток міст, який буде сприяти не лише економічному зростанню, але й захисту їх унікальної ідентичності та цінностей для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Архітектура: естетика+екологія+економіка: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції = Architecture: Aesthetic+Ecology +Economics : IV International Scientific Practical Conference Proceedings / Полт. національн. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка – Полтава: ПолтНТУ, 2019. С. 100. URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2019/1-21019/all-materials.pdf

2. Селіверстова О. - (Не)ідеальне серце Європи: як у Брюсселі виправляють помилки XX століття. URL: https://hmarochos.kiev.ua/2016/03/11/ne-idealne-sertse-yevropi-yak-u-bryusseli-vipravlyayut-pomilki-hh-stolittya/

3. Як інтегрувати культурну спадщину в міський простір та не повторити помилки Брюсселю. URL: https://ptv.ua/v2/news/iak-integruvati-kulturnu-spadshchinu-v-miskii-prostir-ta-ne-povtoriti-pomilki-briusseliu

4. Шевченківська весна – 2019. Географія: Збірник наукових праць XVII міжнародної наукової міждисциплінарної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. – К.: Видавництво «Фенікс», 2018. Випуск XVII. С. 95. URL: https://www.researchgate.net/profile/Tymofii-Nahornyi/publication/348787060_Sucasnij_stan_i_perspektivi_mobilnosti_periferijnoi_zoni_velikogo_mista_na_prikladi_fokus-zoni_VDNG_u_misti_Kievi_Current_state_and_perspectives_of_mobility_of_periph

erical_area_of_a_big_city_on_examp/links/601050a992851c2d4df674f3/Sucasnij-stan-i-perspektivi-mobilnosti-periferijnoi-zoni-velikogo-mista-na-prikladi-fokus-zoni-VDNG-u-misti-Kievi-Current-state-and-perspectives-of-mobility-of-peripherical-area-of-a-big-city-on-examp.pdf

5. Л. Шевченко - Місто має розвиватись: як Київ руйнують хаотичною житловою забудовою. URL: https://hmarochos.kiev.ua/2016/10/05/misto-maye-rozvivatis-yak-kiyiv-ruynuyut-haotichnoyu-zhitlovoyu-zabudovoyu/

6. О. Терещенко - Як тебе захистити, Києве мій? URL:https://web.archive.org/web/20250111102523/https://kiev.pravda.com/columns/5896f36baee77/

КАТАЛОНСЬКЕ ПИТАННЯ: ІСТОРІЯ, СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ

Фролов Тимофій

студент І курсу факультету міжнародних економічних відносин

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

керівник: Панов Ален Володимирович

професор, доктор філософії

завідувач кафедри міжнародної політики

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анотація. *Проблематика каталонського питання є однією з найгостріших і найглибших у сучасній політичній системі Іспанії, охоплюючи історичні, культурні, економічні та політичні аспекти. Це дослідження аналізує генезу каталонського націоналізму, починаючи від середньовічних привілеїв (Фуерос) та їх обмеження після війни за іспанську спадщину у 1714 році, до періоду диктатури Франсіско Франко та сучасної кризи, спричиненої референдумом 2017 року. Особлива увага приділяється ролі культурної самобутності, каталонської мови, економічному фактору (фіскальному дисбалансу) та динаміці відносин між центральним урядом Іспанії та регіональною автономною владою (Генералітатом). На основі аналізу наукових джерел оцінюються перспективи врегулювання конфлікту через політичний діалог, конституційні реформи та міжнародно-правові рамки, підкреслюючи складність досягнення консенсусу в умовах суперечки про суверенітет і легітимність.*

Abstract. *The Catalan question is one of the most acute and profound issues in Spain's contemporary political system, encompassing historical, cultural, economic, and political dimensions. This study analyzes the genesis of Catalan nationalism, from medieval privileges (Fueros) and their restriction after the War of the Spanish Succession in 1714, to the period of Francisco Franco's dictatorship and the modern*

crisis triggered by the 2017 referendum. Special attention is paid to the role of cultural identity, the Catalan language, the economic factor (fiscal imbalance), and the dynamics of relations between the central Spanish government and the regional autonomous government (Generalitat). Based on the analysis of scholarly sources, the prospects for conflict resolution through political dialogue, constitutional reforms, and international legal frameworks are assessed, emphasizing the complexity of achieving consensus amid the dispute over sovereignty and legitimacy.

Ключові слова: *Каталонія, незалежність, автономія, Іспанія, націоналізм, Фуерос, Генералітат, суверенітет.*

Key words: *Catalonia, independence, autonomy, Spain, nationalism, Fueros, Generalitat, sovereignty.*

Проблематика каталонського питання є однією з найскладніших і найактуальніших у сучасній політичній системі Іспанії. Вона охоплює не лише політичні суперечки щодо статусу автономного регіону Каталонія, але й глибоко пов’язана з культурною самобутністю, економічним потенціалом та історичною спадщиною цього регіону. Каталонія відрізняється власною мовою, традиціями, специфічною культурною ідентичністю та значною економічною активністю, що створює унікальні соціальні й політичні умови для розвитку автономізму та прагнень до незалежності [1]. Сучасний каталонський націоналізм, або, точніше, незалежницький рух (індепендентизм), є багатофакторним явищем, яке живиться не лише історичною пам’яттю, а й гострим відчуттям політичної та економічної несправедливості [9].

Історичний контекст каталонського питання має глибоке коріння. У середньовіччі Каталонія входила до складу Корони Арагонської і мала власні закони та інститути самоврядування, відомі як «Фуерос» (каталанською: Furs). Ці привілеї охоплювали політичну, судову та фіскальну автономію, створюючи унікальну правову традицію, що відрізнялася від Кастилії [11]. Поступова централізація іспанської держави у XVII–XVIII століттях обмежувала автономію регіону [2]. Це призвело до низки повстань та конфліктів, зокрема до поразки

Барселони у 1714 році під час війни за іспанську спадщину [2]. Унаслідок цієї поразки, згідно з «Декретами про нове планування» (Decretos de Nueva Planta), каталонські права були суттєво обмежені: ліквідовано Генералітат та інші основні інститути самоврядування [11]. Ця дата стала символом втрати суверенітету і є ключовим елементом у колективній історичній пам'яті каталонців [7].

У наступні століття Каталонія переживала періоди культурного відродження та політичних прагнень, особливо у XIX столітті, коли розпочалася «Ренайшенса» (La Renaixença) – рух відродження каталонської мови, літератури та культурних традицій [2]. Цей рух був каталізатором для формування політичного каталанізму, який на початковому етапі прагнув широкої автономії в рамках федеративної Іспанії [9]. Історична відмінність між індустріалізованою, економічно динамічною Каталонією та аграрною Кастилією також сприяла формуванню унікальної регіональної ідентичності та політичних вимог [7].

Під час Другої Іспанської республіки (1931–1939) Каталонія отримала обмежену автономію згідно зі Статутом 1932 року. Проте період диктатури Франсіско Франко (1939–1975) суттєво обмежив права регіону: заборонили публічне використання каталонської мови, ліквідували автономні органи управління та централізували владу [7]. Репресії проти каталонських політичних діячів і культури призвели до глибокого укорінення антифранкістських настроїв, які згодом трансформувалися в рух за відновлення повноцінної автономії та, для частини населення, за незалежність [9]. Лише після прийняття Конституції Іспанії 1978 року, яка заклала основи для створення «Держави автономій» (Estado de las Autonomías), Каталонія знову отримала значну автономію, включаючи власний парламент, поліцію та офіційну мову поряд з іспанською [5]. Проте ця модель, що описується як «квазі-федеративна», не змогла повністю задовольнити вимоги каталонського націоналізму, який еволюціонував до відвертого незалежництва [6].

У сучасній політичній практиці каталонське питання залишається надзвичайно чутливим. У 2006 році був ухвалений новий Статут автономії, який визнавав Каталонію «нацією», розширював фінансові повноваження та посилював захист каталонської мови [5]. Проте Конституційний суд Іспанії у 2010 році обмежив низку його положень, зокрема, стосовно визнання «нації» та фінансового регулювання [6]. Це рішення було сприйнято багатьма каталонцями як відмова центральної влади від компромісу і стало поштовхом до масових демонстрацій та різкого зростання підтримки незалежності. Цей період відомий як «Процес» (Procés) – політична та соціальна мобілізація з метою досягнення суверенітету [6].

Особливої гостроти ситуація набула у 2017 році, коли уряд Каталонії провів референдум про незалежність (1-го жовтня), визнаний центральною владою та Конституційним судом Іспанії незаконним, посилаючись на непорушну єдність іспанської нації [8]. Попри застосування сили іспанською поліцією, більшість учасників проголосували за незалежність [10]. Це призвело до одностороннього проголошення незалежності Каталонії 27 жовтня 2017 року та, у відповідь, до застосування центральним урядом статті 155 Конституції, що тимчасово призупинило автономію Каталонії та запровадило пряме правління з Мадрида [10].

Економічні аспекти каталонського питання також є важливими. Каталонія є одним із найбагатших регіонів Іспанії. Одним із ключових аргументів незалежницького руху є теза про «фіскальний дефіцит» (dèficit fiscal), яка стверджує, що регіон сплачує більше податків до центрального бюджету, ніж отримує від нього [3]. Сприйняття того, що незалежна Каталонія буде економічно процвітати завдяки більшій фіскальній автономії, є сильним рушієм підтримки сецесії [4]. У той же час, економічна невизначеність щодо наслідків незалежності є вагомим чинником, оскільки експерти вказують на потенційні ризики: втрату автоматичного членства в ЄС та зоні євро, а також втечу компаній, що вже спостерігалася після 2017 року [11].

Соціально-культурний фактор також грає важливу роль. Активна підтримка та інституціоналізація каталонської мови через політику «лінгвістичної нормалізації» є однією з найважливіших складових каталонської ідентичності [9]. Значна частина населення ідентифікує себе насамперед із Каталонією. При цьому каталонський націоналізм змістився від культурно-етнічних вимог до демократично-громадянських, позиціонуючи незалежність як реалізацію «права на вирішення» (dret a decidir) [6].

Міжнародний контекст каталонського питання також є значущим. Європейський Союз та інші міжнародні організації підтримують територіальну цілісність Іспанії та закликають до мирного вирішення конфлікту [8]. Міжнародне право, зокрема право на самовизначення, зазвичай не визнає права на одностороннє відокремлення у випадках, подібних до Каталонії, яка має високий рівень автономії [8]. Хоча насильство 2017 року викликало міжнародний розголос, міжнародна спільнота залишилася на боці центрального іспанського уряду, розглядаючи питання як внутрішню справу Іспанії [10].

Важливим елементом аналізу є оцінка перспектив розвитку ситуації. Політичний діалог між центральним урядом та каталонськими лідерами є ключовим для пошуку компромісного рішення [5]. Експерти пропонують такі шляхи вирішення, як законодавчі реформи автономії (наприклад, у сфері фінансів) та економічне і культурне врівноваження відносин [5]. Ключовим залишається питання про суверенітет: центральна влада наполягає, що суверенітет належить усьому іспанському народу, тоді як каталонські незалежники стверджують, що він має належати каталонському народу. У довгостроковій перспективі, стабільне вирішення потребує конституційної реформи або проведення законного, узгодженого референдуму, що наразі відкидається іспанським урядом [6]. Наразі Каталонське питання залишається «заблокованим» конфліктом, що вимагає постійного пошуку політичного консенсусу [5].

Отже, каталонське питання – це не лише політична проблема, а й багатогранний культурний простір із власною історією, мовою, мистецтвом та традиціями. Розуміння цього питання дозволяє глибше оцінити політичну систему Іспанії та взаємозв'язок між автономією регіонів і централізованою державою. Вирішення проблеми потребує діалогу, поваги до всіх сторін та прагнення до конструктивного рішення, вигідного як для регіону, так і для країни загалом.

Список використаних джерел

1. Smith J. Catalonia: National Identity and Political Conflict. London: Routledge, 2021. 320 p.

2. Guibernau M. Catalonia: A Cultural and Political History. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. 280 p.

3. Moreno A. Economic Drivers of Catalan Nationalism. Madrid: Ediciones Universidad, 2020. 210 p.

4. Muñoz J., Tormos R. Economic Expectations and Support for Secession in Catalonia: Between Causality and Rationalization // ResearchGate. 2015. 27 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/265176657_Economic_Expectations_and_Support_for_Secession_in_Catalonia_Between_Causality_and_Rationalization (дата звернення: 05.10.2025)

5. Martí J. Autonomy and Conflict Resolution in Spain. Barcelona: Editorial Universitat, 2021. 245 p.

6. García Agustín Ó. Catalan Independence and the Crisis of Sovereignty. London: Routledge, 2020. 250 p.

7. Anderson A. B. The Roots of Catalan Identity and Ethno-Nationalism // Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe. 2017. Vol. 16. № 4. P. 1–25. URL: https://www.ecmi.de/fileadmin/redakteure/publications/JEMIE_Datens%C3%A4tze/Jemie-datens%C3%A4tze_2017/Anderson3.pdf(дата звернення: 05.10.2025)

8. Kolb R., Gazzini T. Catalonia independence claim: An analysis from the standpoint of international law // Spanish Yearbook of International Law. 2021. Vol. 25. P. 4–37. URL: https://www.sybil.es/sybil/article/view/117 (дата звернення: 05.10.2025)

9. Dowling A. Introduction: Culture, Identity, and Politics in Contemporary Catalonia // The Rise of Catalan Independence: Spain's Territorial Crisis. London: Routledge, 2018. P. 1–25.

10.Cetrà D., Casanas A., Adam S. The 2017 Catalan independence referendum // Regional & Federal Studies. 2018. Vol. 28. № 3. P. 329–338.

11.Palomo C. A Survey of the Legal History of Catalonia and its Historical Rights // Historical Analysis of the Catalan Identity. Peter Lang Verlag, 2017. 30 p.

РОЗДІЛ 3.
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

THE IMPORTANCE OF TRANSLATION IN BUSINESS ON THE EXAMPLE OF ELON MUSK

Stanislav Hlyvka

4th-year student, International Economics Relations Faculty,

Uzhhorod National University

Scientific advisor: *Larysa Sidun*

Associate Professor the Theory and Practice of Translation Department

Uzhhorod National University

Statement of the problem. In the globalized world of the 21st century, businesses operate across borders, cultures, and linguistic environments. Miscommunication can lead to strategic failures, financial losses, and reputation damage. The problem arises from the growing need for accurate and culturally sensitive translation to ensure successful international engagement. Elon Musk's companies — including Tesla, SpaceX, and X (formerly Twitter) — operate globally, making translation essential for marketing, technology transfer, negotiations, and customer relations. This research investigates how translation impacts business effectiveness using Musk's business activities as an example.

The purpose of the research. The aim of this research is to analyze the role of translation in modern international business and demonstrate its importance through the example of Elon Musk's global enterprises. The study seeks to show how translation influences company expansion, consumer trust, multicultural communication, and corporate success.

Outline of the main material. Translation plays a vital role in global business operations, influencing internal and external communication. For international

companies, linguistic adaptation is not only a technical necessity but also a strategic tool for reputation-building and market expansion.

Elon Musk's corporations serve as clear examples of translation's importance:

1. **"Tesla's Global Market Expansion".** Tesla sells vehicles across North America, Europe, and Asia. Each region requires translated manuals, marketing content, legal documents, and digital interfaces. Localization ensures compliance with national regulations and helps customers understand product functionality.

2. **"SpaceX and International Collaboration".** SpaceX collaborates with foreign space agencies, suppliers, and investors. Technical documentation often requires scientifically precise translation to prevent misinterpretation. Multilingual communication strengthens partnerships and increases global trust.

3. **"X (Twitter) and Digital Communication".** As a platform with hundreds of millions of users, X depends on high-quality translation to maintain a multilingual interface. Translating posts, policies, and moderation guidelines supports access to information and enhances international engagement.

4. **"Public Image and Media Influence".** Elon Musk frequently interacts with global audiences. Interviews, speeches, and announcements are translated worldwide. Accurate translation shapes public perception and ensures that strategic messages reach international stakeholders effectively.

5. **"Localization as a Business Strategy".** Translation enables companies to adapt products to cultural preferences. For Tesla, this includes translated user interfaces, region-specific software updates, and promotional campaigns tailored to local markets.

Translation supports brand loyalty and allows businesses to remain competitive globally. In addition, the importance of accurate translation lies in the following: Firstly, a competently translated text of an agreement or any other materials will enable your foreign partners (clients) to understand the terms of the contract and the characteristics of the goods or services. Secondly, a professional approach to preparing information intended for business partners or clients from abroad will demonstrate the

seriousness of your business and the high quality of your goods and services. Thirdly, the high-quality presentation of competently translated information will inspire confidence in foreign colleagues or clients, because, as practice shows, texts translated using improvised means tend to scare off potential partners or end consumers.

Overall, Musk's companies illustrate that translation is a critical operational component rather than a supplementary service. It enables technological communication, fosters international cooperation, and enhances consumer satisfaction.

Conclusion. Translation is essential in modern business, especially for global companies such as those owned by Elon Musk. It ensures accurate communication, supports technological development, facilitates international partnerships, and enhances consumer trust. Musk's enterprises demonstrate that effective translation contributes directly to global expansion and long-term business success. Therefore, translation should be viewed not only as a linguistic tool but as a strategic asset for companies operating in international markets.

References

1. Faraonov Y. Tarasova K. Global Expansion Strategy of Tesla: Challenges and Opportunities.2025. URL:https://www.researchgate.net/publication/393671684_Global_Expansion_Strategy_of_Tesla_Challenges_and_Opportunities

2. Cao Y. Analyzing SpaceX's International Collaborations: Conflicts and Coordination Mechanisms with Space Partners. 2024. URL:https://www.researchgate.net/publication/377731268_Analyzing_SpaceX's_International_Collaborations_Conflicts_and_Coordination_Mechanisms_with_Space_Partners

3. Admiral Y. Важливість перекладу для міжнародного бізнесу.2024. URL: https://admiral.com.ua/blog/importance-of-translation-for-international-business

4. Ventskovska Y. 7 steps to developing a business localization strategy. 2025. URL:https://mk-translations.ua/en/blog/7-steps-to-developing-a-business-localization-strategy/

5. Mukachevo.net. Важливість професійного перекладу для сучасного бізнесу. 2021. URL:https://mukachevo.net/news/vazlyvist-profesiynoho-perekladu-dlia-suchasnoho-biznesu_3108767.html

“FIDELITY VS. FREEDOM IN TRANSLATION”

Yurii Kohut

4th-year students, International Economic Relations Faculty,

Uzhhorod National University

Scientific advisor: Kalynych Irma

senior teacher

of the Theory and Practice of Translation Department

Uzhhorod National University

Formulation of the problem. The discourse of translation theory has, since its inception, been dominated by a central, persistent, and seemingly irresolvable conflict: the dichotomy between "fidelity" and "freedom". This binary, which questions the translator's primary allegiance whether to the source text (ST) or the target text (TT) has perplexed translators and theorists for millennia. While the terminology has evolved from "word-for-word" versus "sense-for-sense" to "formal equivalence" versus "dynamic equivalence" and "foreignization" versus "domestication," the fundamental tension remains. This section formulates the problem by tracing its historical and theoretical evolution, demonstrating that this enduring debate is not merely a linguistic quibble but a complex intersection of theological, political, and cultural high-stakes [1].

The aim of the thesis. The aim of this research is to deconstruct the obsolete binary opposition of "fidelity vs. freedom" and to reconstruct the relationship as a functional, navigable spectrum. This thesis argues that the choice between a faithful (source-oriented) or free (target-oriented) strategy is not a moral or absolute philosophical dilemma, but a contingent professional decision. This decision is and should be dictated primarily by the purpose (Skopos) of the translation, the text type, and the cultural context of its reception.

Main material. In the 20th century, the "pre-linguistics period" of translation theory gave way to more systematic, "scientific" approaches. The old "word-for-word" vs. "sense-for-sense" debate was not solved but rather repackaged in new, more complex terminologies. Eugene Nida, a pivotal figure in linguistics and Bible translation, sought to move the debate "toward a science of translating". He proposed that "equivalence," not fidelity, was the true goal, and he split this concept into two types.

Formal Equivalence: this approach is source-oriented. It focuses on the message itself, in both form and content. The translator attempts to reproduce ST elements such as grammar, syntax, and idioms as literally as possible. This strategy, however, often requires the target reader to understand the ST's cultural context to make sense of the text. A classic example is the biblical phrase "holy kiss" (Romans 16:16). A formal equivalence translation would render this literally and include a footnote explaining the ancient custom. This is, in essence, a modernized "word-for-word" approach [2].

Dynamic Equivalence: this approach is target-oriented and based on the "principle of equivalent effect". The goal is not to match the ST message with the TT message, but to ensure that the relationship between the target receptor and the message is "substantially the same" as that between the original receptors and the message. It aims for "complete naturalness of expression" and adjusts the text to the target culture's "modes of behavior". This is a "sense-for-sense" approach. In this model, "holy kiss" might be translated as "give one another a hearty handshake all around" to achieve an equivalent function of greeting, even though the form is completely different.

Nida's work was revolutionary because it provided a clear linguistic framework for "freedom" (Dynamic Equivalence), justifying it not as license, but as a scientific method for achieving a specific, reader-oriented goal.

Lawrence Venuti, writing in the 1990s, shifted the debate from linguistics to the ethics and ideology of translation. He argued that the choice between fidelity and freedom is never neutral; it is always a political act. He adopted and popularized Schleiermacher's two paths, and renamed them [2].

Domestication: this is the dominant strategy in Anglo-American culture, championed by theories like Nida's Dynamic Equivalence. It is a target-oriented strategy that values a "transparent, fluent style" to "minimize the strangeness of the foreign text". Venuti is highly critical of this, arguing that it makes the translator "invisible" and performs an "ethnocentric reduction of the foreign text to target-language cultural values", effectively assimilating and erasing cultural difference.

Foreignization: this is Venuti's "ethical choice". It is a source-oriented strategy that deliberately "breaks target conventions by retaining something of the foreignness of the original". By producing an "ethnodeviant pressure" on the target culture, this strategy makes the linguistic and cultural difference of the ST visible, "sending the reader abroad". This directly echoes Schleiermacher's call to "move the reader toward the writer" [2].

Venuti's intervention brilliantly inverted the terms of the debate. The strategy that Nida called "freedom" (Dynamic Equivalence, or Domestication) Venuti reframed as a form of cultural infidelity a betrayal of the ST's cultural specificity. Conversely, Venuti's "foreignization" strategy that might appear "unfaithful" to the norms of fluent target-language expression is presented as a higher, ethical fidelity to the source culture's difference [4].

While Nida and Venuti provided more sophisticated vocabularies, they ultimately preserved the binary structure of the problem. The "functionalist paradigm" that emerged from Germany in the late 1970s and 1980s, particularly Skopos Theory, offered a genuine resolution by "revolutionary" means.

Developed by Hans J. Vermeer and later refined with Katharina Reiss, Skopos Theory is a general theory of "translational action". Its central, revolutionary tenet is that the purpose (Skopos) of the translation is the "prime principle" that determines the translation strategy. As Vermeer postulated, a translational action is determined by its purpose. In a simplified slogan, "the ends justify the means" [2].

This functional approach shifts the entire focus of translation. It is "not the source text as such" or its "equivalence" that determines the translation process, but the

"prospective function or skopos of the target text" as defined by the client's needs. This paradigm is governed by three rules, in descending order of importance.

The Skopos Rule. This is the most crucial rule. The translation must be fit for its intended purpose, whatever that may be (e.g., to inform, to persuade, to entertain) [6].

The Coherence Rule. The target text must be intratextually coherent, meaning it must be comprehensible and make sense to the target audience within their cultural context and given their background knowledge. This rule explicitly legitimizes "freedom" and adaptation.

The Fidelity Rule. The target text must have intertextual coherence with the source text. This rule stipulates that some relationship must remain between the ST and TT [3].

The revolutionary aspect is the hierarchy. The Fidelity Rule is subordinate to the Coherence and Skopos rules. This "ended with the paradigm of equivalence". Fidelity is no longer the goal of translation; it is merely one possible strategy or tool to be employed if the Skopos requires it. This framework "frees the translator from theories that impose linguistic rules" and allows them to "deviate from the source" if the purpose demands it. This approach effectively defuses the moralizing "fidelity vs. freedom" bomb, rendering the debate obsolete.

Conclusion. This thesis set out to deconstruct the "fidelity vs. freedom" binary and re-propose it as a functional spectrum. The analysis of the debate's historical evolution, its 20th-century theoretical reframing, and its resolution via Skopos Theory leads to a comprehensive set of conclusions. The central conclusion of this research is that the binary opposition of "Fidelity vs. Freedom" is a "false dichotomy". It is a reductive, "moralizing lexicon" inherited from centuries of theological and philosophical dispute, and it fails to capture the operational reality of translation. This thesis has demonstrated that "fidelity" is not an absolute, but a "plurality of "contradictory loyalties" to the author, the text, the reader, and the culture. As the case of poetry translation makes clear, there is "no single answer, let alone one correct answer". There are only strategic choices, each involving a "critically selective

combination of freedom or fidelity" and each entailing necessary gains and losses. The evolution of translation theory from "word-for-word" to Skopos Theory reflects the professionalization of the translator. The Skopos framework moves the translator away from the pejorative "traduttore, traditore" ('translator, traitor') model and the passive "invisible" servant model. Instead, it re-positions the translator as an "expert", a "cultural mediator", and an "independent text producer". The translator's primary task is not to choose between fidelity and freedom, but to analyze the "translation brief" whether explicit or implicit. This analysis of the Skopos, text type, and target audience determines the appropriate balance on the spectrum. As the case studies on technical and marketing texts show, "freedom" (transcreation) can be as rigorous and necessary in one context as "fidelity" (literalism) is in another. Freedom without a purpose is malpractice; fidelity without a purpose is mere mechanicalism. Ultimately, "Fidelity" and "Freedom" are not opposing ideologies to which a translator must swear allegiance. They are, instead, the primary tools and strategies in the translator's toolkit. The functionalist paradigm, articulated by Skopos Theory, empowers the translator to select the right tool for the job. The aim of translation, therefore, is not to produce a "faithful" translation or a "free" translation, but an effective one a translatum, that successfully and coherently achieves its intended function for its intended audience in its new cultural context.

References

1. “Fidelity and Freedom: The Politics of Translation – URL: https://www.researchgate.net/publication/361439823_Fidelity_and_Freedom_The_Politics_of_Translation

2. Exploring The Concept Of Fidelity In Translation – Analysis – URL: https://www.eurasiareview.com/03062021-exploring-the-concept-of-fidelity-in-translation-analysis/

3. Principles of Correspondence – URL: https://newuniversityinexileconsortium.org/wp-content/uploads/2022/07/Week-6-Dynamic-equivalence-and-formal-equivalence-Nida-1964-in-Venuti-2004-1.pdf

4. The Desecration of Bible Translation, Part III: Eugene Nida Defines Dynamic Equivalence – URL: https://biblicalmissiology.org/blog/2023/10/02/the-desecration-of-bible-translation-part-iii-eugene-nida-defines-dynamic-equivalence/

5. Fidelity Challenges in Translation – URL: https://translationjournal.net/January-2015/fidelity-challenges-in-translation.html

6. Skopos theory – URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Skopos_theory

COMPARISON OF HUMAN AND AI TRANSLATION STRATEGIES: WHAT RECURRING ERRORS CAN BE OBSERVED?

Lukachko Dmytro, Hoys Ivanna
4th-year students, International Economic Relations Faculty,
Uzhhorod National University
Kalynych Irma
supervisor, senior teacher
of the Theory and Practice of Translation Department
Uzhhorod National University
Sidun Larysa
supervisor, Associate Professor
of the Theory and Practice of Translation Department
Uzhhorod National University

Statement of the problem. Both human translators and AI systems make recurring errors in translation, affecting accuracy and clarity. AI often struggles with context, idioms, and cultural nuances, while humans may introduce subjective interpretations. This study compares the typical mistakes of humans and AI, aiming to identify patterns that can improve translation quality and guide the development of better translation tools.

Research objectives. The research is aimed to identify and categorize recurring errors in both human and AI-generated translations, compare the types and frequencies of these errors, analyze the underlying causes in each translation strategy, and provide recommendations for improving translation accuracy and efficiency for both human translators and AI systems.

Outline of the main material. The analysis encompasses a wide range of texts translated by both human translators and AI systems, including literary excerpts, news articles, technical manuals, and social media content. AI translations often rely on literal, word-for-word rendering, which can result in loss of idiomatic meaning, stylistic nuance, and cultural context. For example, the English idiom “kick the bucket” may appear in AI translations as “ударити відро”, completely losing its intended meaning of “to die,” while “green thumb” may become “зелений палець” instead of conveying gardening skill [2]. Similarly, metaphors such as “time is a thief” may be translated literally, removing the poetic effect. In news articles, AI may misinterpret idiomatic headlines such as “Breaking news: Market hits a wall”, rendering them in a confusing or misleading way [3]. Technical translations also reveal limitations: in scientific texts, complex sentence structures, specialized terminology, or context-dependent expressions may be misinterpreted, leading to inaccurate or ambiguous results [1].

Human translators, in contrast, are capable of maintaining idiomatic meaning, stylistic features, and cultural references. In literary translations, metaphors, puns, and rhetorical devices are preserved, ensuring that the emotional tone and artistic style of the original work remain intact. For instance, a human translator might render Shakespeare’s line “All the world’s a stage” in a way that conveys the metaphor and rhythm appropriate for the target language, while AI might produce a literal but flat translation. In news and technical texts, humans can adjust terminology, syntax, and phrasing to fit the conventions of the target audience, ensuring clarity and coherence. However, human translation is not free from errors: omissions, simplifications, and subjective interpretations can occur, especially under time pressure, fatigue, or lack of domain expertise [4].

Social media and online content provide further insights into recurring errors. AI often struggles with slang, emojis, and culturally-specific references. For example, “spill the tea” or “on fleek” may be translated literally, confusing readers unfamiliar with these expressions. Humans are more likely to adapt such expressions to convey

the intended meaning or emotion, although some nuance may still be lost in localization.

Patterns emerge from this comparison: AI offers speed, consistency, and the ability to process large volumes of text efficiently, but struggles with context, figurative language, humor, and cultural subtleties. Humans provide interpretive depth, nuanced understanding, and cultural sensitivity but cannot match AI in processing speed or volume. Combining AI efficiency with human contextual insight produces translations that are both accurate and natural, maintaining meaning, style, and cultural relevance while minimizing errors [5].

The study highlights that optimal translation practices should integrate AI tools into human workflows. AI can assist in handling repetitive tasks, large datasets, or preliminary drafts, while human translators focus on refining idiomatic expressions, preserving stylistic and cultural nuances, and ensuring overall readability. Such a hybrid approach not only improves translation quality but also enhances productivity, making it suitable for literary, technical, and digital content alike.

Conclusion. Human translators and AI systems show distinct patterns of recurring translation errors. AI provides speed, consistency, and efficiency but often struggles with idiomatic expressions, cultural references, and complex contextual nuances. Humans preserve meaning, style, and cultural context more accurately, though minor omissions or subjective interpretations may occur. Combining AI efficiency with human contextual understanding and cultural sensitivity results in more accurate, natural, and nuanced translations. Integrating these approaches can optimize translation quality and enhance communication across languages.

References

1. Authors from Advanced Linguistics journal. *Specialized Texts Machine Translation: Terminological, Semantic, Stylistic, and Grammatical Errors in Google*

Translate and DeepL. Advanced Linguistics, 12 (2023). URL: https://al.fl.kpi.ua/article/download/291604/289298

2. Baziotis Christos; Mathur Prashant; Hasler Eva. *Automatic Evaluation and Analysis of Idioms in Neural Machine Translation.* arXiv, 2022. URL: https://arxiv.org/abs/2210.04545

3. Freitag Markus; Foster George; Grangier David; Ratnakar Viresh; Tan Qijun; Macherey Wolfgang. *Experts, Errors, and Context: A Large-Scale Study of Human Evaluation for Machine Translation.* Transactions of the Association for Computational Linguistics, MIT Press. URL: https://direct.mit.edu/tacl/article/doi/10.1162/tacl_a_00437/108866

4. Rankers Verna; Lucas Christepher G.; Titov Ivan. *Can Transformer be Too Compositional? Analysing Idiom Processing in Neural Machine Translation.* arXiv, 2022. URL: https://arxiv.org/abs/2205.15301

INNOVATIONS IN INTERPRETING

Pash Viktoriia

3rd-year student, International Economic Relations Faculty,

Uzhhorod National University

Scientific advisor: Sidun Larysa

Associate Professor

of the Theory and Practice of Translation Department

Uzhhorod National University

Statement of the problem. Remote Simultaneous Interpreting (RSI) is rightly called a revolution in the field of simultaneous interpretation. This technology has fundamentally changed the traditional approach, which required interpreters to be physically present in specialized booths at the event venue. RSI allows highly qualified interpreters to work from anywhere in the world, provided there is a stable internet connection. This is not just a convenience, but also a significant expansion of access to multilingual events, from international conferences and webinars to corporate meetings and court hearings.

The purpose of the research. This research aims to explore the impact of technological advancements, particularly Remote Simultaneous Interpreting (RSI) platforms, on the quality, accessibility, and professional practices within the interpreting industry. The study seeks to identify key innovations transforming simultaneous and consecutive interpreting, evaluate their effectiveness and associated challenges (e.g., technical stability, interpreter well-being, data security), and propose a framework for integrating these technologies into interpreter training and professional standards.

Outline of the main material. The global Remote Simultaneous Interpretation (RSI) market is experiencing robust growth, projected to reach approximately $438

million in value by 2025. This expansion is driven by an increasing demand for seamless multilingual communication across diverse global events and business interactions. The market's compound annual growth rate (CAGR) of 5.6% signifies a sustained upward trajectory fueled by several key factors. The burgeoning event industry, encompassing conferences, seminars, and panel discussions, has a critical need for real-time language solutions. Furthermore, the rise of remote work and virtual meetings has fundamentally shifted how businesses and organizations connect, making RSI an indispensable tool for inclusivity and accessibility [1].

The concept of "The Virtual Booth" is the cornerstone that has made Remote Simultaneous Interpreting (RSI) a true revolution. While traditional simultaneous interpreting required the physical construction of a soundproof booth at the conference venue, RSI moves this workspace into the digital dimension. The Virtual Booth is essentially a software interface on a specialized platform that replicates the functionality of a conventional booth.

The recent pandemic has unmistakably changed the way conference interpreters per form their work: the transition from the traditional booth with participants in a conference room to the fully online booth at the interpreter’s home came suddenly and under the pressure of (inter)national health regulations [2, c.189].

The revolution of Remote Simultaneous Interpreting (RSI) has brought significant advantages, but at the same time, it has brought to the forefront acute ethical dilemmas and questions regarding the maintenance of professional quality standards. The main ethical concern often relates to confidentiality and data security.

There is agreement that general ethical principles such as discretion, professional secrecy, careful handling of documents received, and, with a view to interpreting quality, accuracy, apply to virtually all interpreting situations and settings; this is reflected in many codes drawn up for different settings [3, c.69].

Since the interpreting takes place via cloud platforms and the internet, it is critically important to ensure that the sensitive information of participants and speakers

is protected from unauthorized access, which requires RSI providers to adhere to the highest standards of cybersecurity.

Furthermore, there is a dilemma surrounding transparency in working conditions: interpreters must be able to maintain the necessary concentration, which requires clear protocols concerning shift times, audio quality, and the minimization of distractions in their home or studio environment.

Remote Simultaneous Interpreting (RSI) has a complex and dual impact on the quality of the final product, which is a decisive factor in this revolution. The positive impact is primarily related to the optimization of staffing. RSI allows organizers to attract the best, highly specialized interpreters from around the world, regardless of their location. This is especially critical for complex, technical conferences or rare language pairs. Thanks to this unrestricted access to highly qualified specialists, the potential quality of the interpretation can be even higher than when using locally available but less experienced interpreters.

However, quality in RSI is threatened by several critical drawbacks. The main problem is technical instability. Any issue with internet speed, the speaker's microphone quality, or the interpreter's headset can lead to "technical noise" or latency. Even minimal latency increases the cognitive load on the interpreter, which inevitably leads to a reduction in the fluency, accuracy, and overall quality of the interpretation. Furthermore, the lack of non-verbal cues (the ability to see the speaker and the room atmosphere) in some RSI setups complicates the interpreter's work, depriving them of important context.

Thus, RSI is a revolutionary tool that has the potential to enhance quality due to access to global talent, but this quality is conditional and directly depends on the stability and adequacy of the technical infrastructure on both the interpreter's and the client's side. For RSI to fully realize its potential, the industry must constantly implement strict technical standards to minimize the risks associated with poor sound and latency.

The Remote Simultaneous Interpreting (RSI) revolution gains particular significance in critical fields such as healthcare and jurisprudence, where the accuracy and speed of interpretation are not just a matter of communication, but of life or human liberty.

Healthcare interpreting is a broad church and includes interpreter-mediated interactions involving diverse medical professionals including speech pathologists, doctors, physiotherapists, nurses and midwives, which may employ telephone or video remote interpreting [4, c.2].

In these domains, consecutive interpreting or remote consecutive interpreting is often used, but RSI becomes indispensable for large, multilingual events. For example, it is ideal for major medical conferences, staff training seminars, or multilateral court hearings and international arbitrations, where many participants must listen to the interpretation simultaneously.

Of the large body of literature on court interpreting, the majority has focused on the role of the interpreter in court proceedings, the ethical dilemmas faced by them and how they impact on the court proceedings [4, c.4].

The main advantage here is instant access to highly specialized interpreters who understand complex medical or legal terminology, regardless of their physical location. The trajectory of the interpreting profession is clearly moving towards a collaboration between the human and technology.

While automated machine translation is still far from being able to replace high-quality human simultaneous interpreting, RSI platforms are already actively integrating Artificial Intelligence (AI) tools to assist interpreters. This includes features such as real-time glossaries that appear on the screen, or smart noise reduction tools that clean up the audio stream.

This means that the modern interpreter is not a specialist who fights against technology, but a professional who masterfully uses these tools to increase their own efficiency and ensure the highest quality of interpretation.

Success in this new era belongs to those who develop hybrid skills: linguistic mastery, impeccable technological literacy, and strong self-management.

Conclusion. RSI has transformed international communication, making it faster, more inclusive, and more cost-effective. It has firmly established itself as the dominant tool in the modern digital world, from large corporate meetings to critical fields such as jurisprudence and medicine.

References

1. DataInsightsMarket. *Remote Simultaneous Interpretation (RSI) Report*. DataInsightsMarket,2025. URL:https://www.datainsightsmarket.com/reports/remote-simultaneous-interpretation-rsi-1461832#summary

2. Salaets H., Brône G. “Working at a distance from everybody”: challenges (and some advantages) in working with Video-based Interpreting Platforms / *The Interpreters’ Newsletter*. 2023. № 28. P.189. URL:https://aiic.org/document/11836/Salaets%20&%20Brone%20(2023)_Working%20at%20a%20distance%20from%20everybody.pdf

3. Kalina S. Ethical challenges in different interpreting settings. *Monografías de Traducción e Interpretación.* 2015. Special Issue 2, P.69. URL:https://www.researchgate.net/publication/294276405_Ethical_challenges_in_different_interpreting_settings.

4. Ng E. N. S. & Crezee I. H. M. Interpreting in Legal and Healthcare Settings: *Perspectives on research and training.* John Benjamins, 2021.P.2–4. URL:https://www.researchgate.net/publication/351870267_Interpreting_in_Legal_and_Healthcare_Settings_Perspectives_on_research_and_training.

TRANSLATION OF MOVIE TITLES: BETWEEN MARKETING AND ACCURACY

Mariia Pihalitsyna and Vladlena Shymoniak

4th-year students, International Economic Relations Faculty,

Uzhhorod National University

Scientific advisor: Popovych Iryna

Associate Professor

of the Theory and Practice of Translation Department

Uzhhorod National University

Kalynych Irma

supervisor, senior teacher

of the Theory and Practice of Translation Department

Uzhhorod National University

Statement of the problem: The translation of movie titles poses a significant problem at the intersection of linguistic accuracy and marketing strategy, as titles must simultaneously convey the essence of the original film and appeal to the cultural expectations of the target audience. In practice, many translated titles deviate markedly from their originals due to commercial pressures, cultural adaptations, or attempts to increase audience appeal, which often leads to semantic distortion, altered genre perception, or even misinterpretation of the film's thematic intent. The lack of unified translation standards and the dominance of market-driven decisions create inconsistencies across different regions, raising concerns about the balance between fidelity to the source text and functional adaptation. Consequently, the core problem lies in determining how to translate movie titles in a way that maintains their

communicative and artistic integrity while fulfilling their promotional purpose within diverse cultural contexts.

The purpose of the research: The purpose of this study is to explore how the translation of movie titles functions at the intersection of linguistic accuracy and marketing strategy, and to determine the extent to which commercial, cultural, and audience-oriented factors shape the final translated title. This research aims to identify the most common patterns of title modification, assess their impact on audience perception and cross-cultural communication, and evaluate the balance between preserving the semantic content of the original title and adapting it to the expectations of the target market.

Outline of the main material: The translation of movie titles represents a unique intersection of linguistic creativity, cultural adaptation, and commercial strategy. Situated between the expectation of accuracy and the imperatives of marketing, film title translation has become a field that requires balancing fidelity to the original idea with the need to attract diverse audiences across global markets. As cinema increasingly transcends national boundaries, titles serve as the first communicative bridge between a film and its prospective viewers. They not only encapsulate the essence of the narrative but also perform a marketing function intended to evoke curiosity and emotional engagement.

Consequently, the process of translating such titles is inherently complex: translators must simultaneously navigate linguistic equivalence, cultural sensitivity, branding strategies, and the expectations of local audiences.

This tension becomes particularly visible when examining concrete examples. For instance, the well-known American comedy “Home Alone” was translated in several European countries in creative but divergent ways. In Ukrainian «Сам удома», in Spanish, the film became “Solo en casa” (Alone at Home), which closely follows the original meaning. Meanwhile, in French and German markets, marketing departments opted for titles such as “Maman, j'ai raté l'avion!” (Mom, I Missed the

Plane!) and “Kevin - Allein zu Haus”, shifting the focus from the theme of solitude to the humorous situation that triggers the plot.

These adaptations demonstrate how distributors tailor the emotional and narrative emphasis to align with cultural humor patterns and viewer expectations.

Another widely discussed example concerns the film “The Hangover.” The literal translation would not naturally function in many languages due to its idiomatic character and cultural associations with bachelor-party culture. In Ukrainian the title was rendered as «Похмілля у Вегасі», explicitly emphasizing the setting and thereby aligning more closely with the comedic tone. In German markets, the film appeared as „Hangover“ (retaining the

English title with minimal adaptation), while the Italian version was released as “Una notte da leoni” (A Night for Lions), which domestically expresses wild, reckless fun - a concept accessible and immediately recognizable for the local audience. The original English title is “The Hangover”. This case exemplifies how translators must often abandon direct equivalence in order to preserve communicative impact.

One of the most debated transformations is the adaptation of titles that contain cultural or literary allusions. Eternal Sunshine of the Spotless Mind - itself a quotation from Alexander Pope - is a profound and poetic title. Because the intertextual reference would be opaque to many audiences, translators and marketers often chose more commercially appealing adaptations. For example, in Italy the film was released as “Se mi lasci ti cancello” (If You Leave Me, I'll Erase You), which drastically shifts the philosophical tone toward a romanticcomedy orientation. While this decision improved marketability, critics argued that it distorted the film's existential themes. Such examples reveal the inherent risks of marketing-driven localization.

Cultural adaptation also plays a significant role in the translation of titles containing idioms or wordplay. The animated film “Moana” had to be renamed

“Oceania” in several European countries due to trademark conflicts and different cultural associations, demonstrating how legal and branding considerations intersect with linguistic ones. Ukrainian version “Моана”. Another case is Die Hard, which in

many European markets appeared as “Piège de cristal” (Crystal Trap) or “Jungla de cristal” (Crystal Jungle), significantly redirecting the title's metaphor toward the skyscraper setting rather than the protagonist's resilience. Although the translations differ greatly from the English original, they succeeded in capturing the film's action-oriented appeal for local audiences.

Not all translations diverge strongly from their originals. Some titles demand accuracy because they are tied to historical events or literary works. For example, Steven Spielberg's Schindler's List required faithful rendering across global markets due to its historical significance.

Literal translations were the norm to preserve respect toward the subject matter and maintain coherence with the narrative. Similar principles apply to titles of Shakespearean adaptations such as Romeo and Juliet or Macbeth, where accuracy ensures continuity with the source text and aligns with audience expectations for classical works.

Humour presents another significant challenge, particularly in titles where comedy depends on cultural references. The film Knocked Up posed an issue in many markets because the colloquial expression lacks straightforward equivalents. Translators therefore chose varying strategies: in France the title became En cloque, mode d'emploi ("Pregnant, User Manual"), whereas in Spain it appeared as Lío embarazoso ("Embarrassing Mess"), each version adapting humour to local sensibilities. These transformations reflect the delicate balance translators must strike when humour is intertwined with linguistic nuance.

Science fiction and fantasy titles often require preserving iconicity rather than literal meaning. For example, The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring retains extremely faithful translations globally, as the title represents a brand intimately connected to J. R. R. Tolkien's literary universe. Deviations from established terminology would disrupt the internal coherence of the fictional world. Similarly, Star Wars titles are consistently standardized to maintain the franchise identity,

demonstrating how marketing imperatives can reinforce accuracy rather than undermine it.

In some cases, translated titles have become so iconic within certain cultures that they overshadow the original. A striking example is the French title of Jaws, which became “Les Dents de la mer” (The Teeth of the Sea). Though not literal, the phrase entered French cultural memory as a powerful symbol of fear and suspense. Such successful adaptations illustrate that a title can become effective and culturally memorable even when departing from the source. Digital globalization further reshapes these practices. With audiences increasingly exposed to original English-language titles across streaming platforms and social media, tolerance for extreme domestication has decreased. Younger viewers are familiar with the global titles of films like Inception, Interstellar, or La La Land, which are frequently preserved in their original form or slightly modified for phonetic clarity. This shift demonstrates an evolving preference for authenticity and linguistic transparency.

In conclusion, the translation of movie titles operates at the crossroads of linguistic fidelity and commercial strategy. It is a dynamic and multifaceted process shaped by cultural norms, genre conventions, marketing pressures, and shifting global media consumption patterns.

The numerous examples - from Home Alone and The Hangover to Eternal

Sunshine of the Spotless Mind and Jaws - demonstrate the vast range of strategies translators employ to preserve meaning, evoke emotion, and attract audiences. Ultimately, successful film title translation is achieved when the localized title maintains the emotional, semiotic, and genre-specific resonance of the original while simultaneously aligning with the cultural expectations and aesthetic sensibilities of the target audience.

Conclusion: The analysis of movie title translation as a phenomenon positioned between marketing strategies and linguistic accuracy demonstrates that this process goes far beyond simple lexical substitution. Translators, distributors, and marketing teams are faced with the task of preserving the semantic core of the original title while

simultaneously adapting it to the cultural expectations, emotional triggers, and commercial interests of the target audience.

The balance between fidelity and marketability is often fragile: excessive marketing-driven adaptation may distort the film's message, while overly literal translation may limit its appeal or fail to communicate genre, tone, or narrative context. Through a variety of examples, it becomes evident that title translation reflects broader cultural dynamics, highlighting how languages, markets, and audiences interact within a globalized media landscape.

Overall, the complexities surrounding movie title translation underscore the necessity of a multidisciplinary approach that combines linguistic competence, intercultural communication, and marketing awareness. In the contemporary cinematic environment - characterized by global distribution, streaming platforms, and multilingual promotion - titles become tools shaping audience reception and influencing commercial success. Therefore, continued research in this field is essential for improving translation strategies, enhancing crosscultural understanding, and fostering a more nuanced appreciation of the translator's role as both mediator of meaning and participant in global cultural production.

References

1. Chaume, F. *Audiovisual Translation: Dubbing*. London: Routledge, 2012.

2. Cintas, J. Díaz, and Remael, A. *Audiovisual Translation: Subtitling*. Manchester: St Jerome Publishing, 2007.

3. Nornes, A. M. *Cinema Babel: Translating Global Cinema*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2007.

4. Gambier, Y. “Translation Strategies in Film Translation.” *Meta*, vol. 49, no. 1, 2004, pp. 1–11.

5. Pedersen, J. *Subtitling Norms for Television: An Exploration Focussing on Extralinguistic Cultural References*. Amsterdam: John Benjamins, 2011.

6. Pérez-González, L. *Audiovisual Translation: Theories, Methods and Issues*. London: Routledge, 2014.

7. O'Sullivan, C. *Translating Popular Film*. London: Palgrave Macmillan, 2010.

8. Tomaszkiewicz, T. *The Problems of Audiovisual Translation*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2006.

9. Карабан, В. І. *Переклад англійської наукової і технічної літератури*. Вінниця: Нова книга, 2004.

1. Лисиченко, О. В. "Особливості перекладу назв фільмів: культурний та маркетинговий аспект." *Вісник КНУ ім. Шевченка*, 2019.

THE ROLE OF EMPATHY IN TRANSLATION: HOW TO "FEEL" THE TEXT IN ANOTHER LANGUAGE

Suljo Anastasiia and Fedeleshchak Anastasii

3rd-year students, International Economic Relations Faculty,

Uzhhorod National University

Scientific advisor: Sidun Larysa

Associate Professor

of the Theory and Practice of Translation Department

Uzhhorod National University

Statement of the problem. Machine Translation (MT) and Artificial Intelligence (AI) are related but distinct technologies that support the automation of information processing, especially in translation and communication. Their development has greatly changed global information exchange and multilingual business operations [5].

The purpose of the research. The purpose of this research is to explain the differences between Machine Translation (MT) and Artificial Intelligence (AI), and to show how these technologies have developed and influenced modern translation. The study examines how early MT systems, based on rules and statistical models, gradually evolved into AI-powered methods that better understand meaning and context.

The research also aims to identify the main advantages of AI-based translation, its possible challenges, and its role in different areas such as education, science, and business. In addition, the study looks at why MT remains an important foundation for translation technologies and how combining MT with AI makes translation more accurate, natural, and user-friendly.

Outline of the main material. Machine translation allows computers to automatically translate written or spoken language without human involvement. Early

MT systems from the mid-20th century relied on grammar rules and dictionaries, which often produced inaccurate translations for complex or context-heavy texts. Later, statistical models were developed, analyzing large bilingual corpora to predict the most likely translation patterns. Early Google Translate used such methods, which worked for basic phrases but struggled with style and context.

Modern MT includes several types, such as rule-based MT, statistical MT, example-based MT, and neural MT. Neural Machine Translation (NMT), which appeared in the mid-2010s, significantly improved translation quality by using artificial neural networks to capture context and relationships between words. Although NMT is considered more advanced than earlier methods, it is still classified as MT because it focuses mainly on transforming text from one language to another, rather than providing deeper reasoning or interpretation [6].

Today, MT is widely used in everyday situations: website translation, quick communication on social networks, tourism apps, and automatic subtitles. Businesses often rely on MT to process large volumes of text quickly — for example, e-commerce catalogs, user reviews, or customer emails in multiple languages. MT provides speed, scalability, and cost-efficiency, making it a valuable tool even when perfect linguistic accuracy is not required [2].

Artificial Intelligence is a broader concept that includes a machine's ability to learn, analyze data, and make decisions. In translation, AI uses neural networks, deep learning, and Natural Language Processing (NLP), allowing systems to understand meaning rather than simply replace words. Modern AI-based translators — such as DeepL, Google Neural Machine Translation, Microsoft Translator, GPT and other large language models — can recognize tone, idioms, and domain-specific vocabulary, producing more natural and human-like translations [3].

AI brings several clear advantages. It delivers higher accuracy, a smoother and more natural flow of language, and the ability to work effectively with specialized fields such as medicine, law, or technology. AI systems learn from huge corpora, quickly adapting to new expressions and emerging terms. Another benefit is integration

with other AI tools: voice translation, chatbots, automated customer support, and real-time communication services.

However, AI-based translation also faces important challenges. Its quality depends heavily on the amount and diversity of training data, which may lead to cultural or ethical errors. Developing and maintaining advanced neural models is expensive, and languages constantly evolve, requiring frequent updates [1]. These limitations show that although AI is powerful, it is not flawless and still needs human oversight in sensitive contexts.

Today, AI not only translates but also edits, explains, and adapts texts to specific audiences. Businesses actively use AI translation for international communication, document processing, localization, and cross-border services. Compared to traditional MT, AI offers a deeper understanding of meaning, greater flexibility, and better contextual interpretation [4].

Conclusion. Overall, MT and AI represent two stages in the evolution of translation technologies. Traditional MT established the foundation, while AI has introduced more natural, context-aware, and adaptable translation methods. The future of translation clearly belongs to systems combining neural networks, deep learning, and semantic interpretation, making communication across languages faster, more accurate, and more accessible.

References

1. Borodkina, I., & Borodkin, H. (2018). Machine Translation as Part of Training Future Specialists. URL: https://journals.uran.ua/bdi/article/view/170610

2. Marie, B., Fujita, A., & Rubino, R. (2021). Scientific Credibility of Machine Translation Research: A Meta-Evaluation of 769 Papers. URL: https://arxiv.org/abs/2106.15195

3. MDPI (Electronics Journal). (2023). Machine Translation Systems Based on Classical, Statistical, and Deep-Learning Approaches. URL: https://www.mdpi.com/2079-9292/12/7/1716

4. Riabova, K.O. (2023). History of the Development of Machine Translation Systems. URL: https://philmessenger.knlu.edu.ua/article/view/297680

5. Srivastava, S., Shukla, A., & Tiwari, R. (2018). Machine Translation: From Statistical to Modern Deep-Learning Practices. URL: https://arxiv.org/abs/1812.04238

6. Stahlberg, F. (2020). Neural Machine Translation: A Review. Journal of Artificial Intelligence Research, 69, 343–418. URL: https://www.jair.org/index.php/jair/article/view/12125

A COMPARATIVE ANALYSIS OF IRISH AND BRITISH ENGLISH ACCENTS: PHONETIC, LEXICAL, AND SOCIOLINGUISTIC PERSPECTIVES

Tsap Vasyl ad Fedo Viktoriia

4th-year students, International Economic Relations Faculty,

Uzhhorod National University

Scientific advisor: Sidun Larysa

Associate Professor

of the Theory and Practice of Translation Department

Uzhhorod National University

The English language has developed into a complex system characterized by numerous regional and national varieties, each shaped by history, culture, and social identity. Among these varieties, Irish English and British English represent two closely connected but significantly divergent accents whose differences can be traced to centuries of linguistic contact, political separation, and cultural development. Although both originate from the same early English root, the influence of Irish Gaelic, geographic isolation, and unique sociolinguistic environments have produced distinct phonetic, lexical, and prosodic features. To understand how these varieties have evolved, it is essential to examine their phonetic structures, lexical distinctions, prosodic patterns, and the social meanings attached to the accents by speakers and listeners [1].

Irish English, often referred to as Hiberno-English, developed alongside the Irish Gaelic language, resulting in distinctive articulatory and phonological features not commonly found in British English. One of the most defining characteristics of Irish English is its rhoticity: Irish speakers pronounce the /r/ sound in all phonetic environments, including word-final positions. This means that words such as *car*, *hard*,

and *far* are pronounced as /kaɹ/, /haɹd/, and /faɹ/. By contrast, British English—particularly Received Pronunciation (RP)—is traditionally non-rhotic, so the same words are realized as /kɑː/, /hɑːd/, and /fɑː/. This distinction alone creates a perceptible difference in resonance, with Irish English sounding fuller, while RP carries a smoother, more vowel-oriented quality [2].

Pronunciation of vowels further distinguishes the two accents. Irish English tends to favor monophthongs in contexts where RP uses diphthongs. For example, the vowel in *day* is typically /deː/ in Irish English, while RP uses /deɪ/. The vowel in *go* is realized as /goː/ in Irish English compared to the RP diphthong /gəʊ/. Even the PRICE vowel differs: Irish English often uses forms like /ɑe/ or /əɪ/, whereas RP uses /aɪ/. These contrasts produce clear auditory differences and contribute to the characteristic sound of Irish English. The TRAP vowel also varies: Irish English uses a more open [a], while RP favors a higher [æ]. Together, these vowel distinctions reflect the long-standing impact of Gaelic phonology on Irish English as well as internal developments within English in Britain [3].

Consonant articulation also demonstrates substantial divergence. Irish English frequently employs dental stops /t̪/ and /d̪/, where the tongue makes contact with the teeth, a feature influenced directly by Irish Gaelic. Thus, words like *think* may be pronounced as /t̪ɪŋk/, whereas British English typically uses alveolar stops. Meanwhile, British accents—especially London-based varieties such as Cockney and Estuary English—commonly replace /t/ with a glottal stop [ʔ] as in *water* → /ˈwɔːʔə/. Irish English almost never uses glottal stops in this environment, retaining clearer versions like /ˈwɑːt̪əɹ/. Additional consonant shifts further differentiate the accents: Irish English tends to fully articulate “th” sounds [θ] and [ð], whereas some British dialects front these to [f] and [v], producing realizations like *think* → /fɪŋk/ in Cockney [4].

Another prominent difference lies in prosody. Irish English is widely described as melodic, lyrical, or “sing-songy,” largely due to its rising intonation patterns and wider pitch variability. Statements in Irish English may end with a rise, creating a pattern similar to question intonation in British accents. For example, a sentence such

as “You’re going to town today” may end with a rising contour in Irish English, giving it a distinctive rhythm. In contrast, RP typically employs a falling tone at the end of declaratives, contributing to its more measured, restrained sound. This prosodic difference is so strong that even non-linguists frequently identify Irish English based solely on rhythm and pitch variation independent of segmental features [5].

Lexical differences further distinguish the two varieties. Irish English incorporates many borrowings from Irish Gaelic, including widely used words such as *craic* (fun, entertainment), *yoke* (object or thing), *press* (cupboard), and *grand* (fine or okay). British English equivalents differ—*fun*, *thing*, *cupboard*, *fine*. Even when the same word is shared across both dialects, the meaning or pragmatic function may shift. For instance, the Irish use *sorry* not only to apologize but also as a polite attention-getter, while British English tends to preserve its literal apologetic function. These lexical divergences illustrate how language interacts with cultural norms and social values [6].

The sociolinguistic meanings associated with each accent are equally significant. British English, particularly RP, has historically been linked to prestige, education, and social status, often serving as a model for “standard English” in academic and broadcast settings. Irish English, by contrast, is deeply associated with national identity, community solidarity, and post-colonial heritage. This leads to divergent perceptions internationally: Irish English speakers are often viewed as warm, authentic, and expressive, whereas RP speakers may be perceived as formal or authoritative. Modern media further reinforces these identities; Irish actors, musicians, and online content creators have contributed to the rising global visibility of Irish English, while British film and television continue to propagate RP and London-based accents worldwide [7].

Globalization, migration, and digital communication have increased the interaction between these accents. Social media platforms like TikTok and Instagram feature countless videos comparing pronunciation differences, explaining slang, and showcasing regional speech. Young English learners are now exposed to both accents in informal settings, increasing familiarity with accent variation and diminishing the

dominance of singular “standard” forms. As Irish English gains visibility, it is increasingly recognized as a distinct and legitimate variety of English rather than simply a deviation from British norms [8].

Overall, the comparison between Irish and British English demonstrates how phonetics, vocabulary, prosody, and sociolinguistic identity intersect to shape regional language varieties. Irish English reflects the enduring influence of Gaelic phonology, characterized by its rhoticity, monophthongal vowels, clear consonant articulation, and melodic intonation. British English, especially RP, distinguishes itself through non-rhoticity, diphthongized vowels, glottalization, and a more restrained prosodic profile. These differences underscore the linguistic diversity within the English language and highlight the extent to which history and culture shape spoken forms. Understanding these distinctions deepens linguistic awareness and contributes to a broader appreciation of the cultural identities embedded in English worldwide [9].

References

1. Hickey, R. (2014). *A Sound Atlas of Irish English*. Berlin: De Gruyter. https://doi.org/10.1515/9783110312026

2. Wells, J. C. (1982). *Accents of English: Volume 2 – The British Isles*. Cambridge: Cambridge University Press. https://www.cambridge.org/

3. Kallen, J. L. (2013). *Irish English, Volume 1: Northern Ireland*. Edinburgh: Edinburgh University Press. https://edinburghuniversitypress.com/

4. Trudgill, P., & Hannah, J. (2013). *International English: A Guide to the Varieties of Standard English* (5th ed.). London: Routledge. https://www.routledge.com/

5. Dalton, M., & Ní Chasaide, A. (2007). “Modeling intonation in Irish English.” *Proceedings of ICPhS XVI*. Saarbrücken. https://www.icphs2019.org/ (archive link)

6. Amador-Moreno, C. (2010). *An Introduction to Irish English*. London: Equinox Publishing. https://www.equinoxpub.com/

7. Coupland, N., & Kristiansen, T. (2011). *Standard Languages and Language Ideologies in Contemporary Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter. https://www.degruyter.com/

8. Sharma, D., & Rampton, B. (2020). “Social media and contemporary accent perception.” *Journal of Sociolinguistics*, 24(4), 543–562. https://onlinelibrary.wiley.com/

9. Hickey, R. (2007). *Irish English: History and Present-Day Forms*. Cambridge: Cambridge University Press. https://www.cambridge.org/

РОЗДІЛ 4.
ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

THE TRANSLATOR'S CREATIVE ROLE IN CONVEYING THE EMOTIONAL IMPACT OF SONGS ACROSS LANGUAGES

Mykhailo Babilia

The 3rd year student of Full-time Department Speciality: «Philology. Applied Linguistics». Faculty of International Economic Relations

State university «Uzhhorod National University»

Scientific advisor: *Antonina Devitska*

PHD in Applied Linguistics; Associate Professor in Applied linguistics

Department State University «Uzhgorod National University»

The translation of song lyrics occupies a unique position at the intersection of linguistic transfer, poetic creation, and emotional communication. Although music is frequently regarded as a near-universal language [5, p.10], the verbal component carries culturally specific meanings and affective charge that cannot cross linguistic borders without deliberate creative intervention. As Barbora Štepánková and Rudolf Rosa emphasize, rewriting lyrics while preserving singability, natural flow, and semantic fidelity constitutes an exceptionally complex form of adaptation with no straightforward procedure [6, p.117]. In practice, this task is rarely undertaken by professional literary translators; instead, it falls to songwriters, performers, opera specialists, playwrights, or dedicated amateur fans who prioritize emotional authenticity and performative viability over literal accuracy [2, p.373]. Building on the seminal frameworks of Johan Franzon and Peter Low, the present study demonstrates that successful song translation is less a matter of linguistic equivalence than of controlled artistic re-composition that enables the target audience to experience a

comparable depth of feeling. As Peter Low observes, "*Music, one of humanity's great arts, is a very international activity*" [5, p.10], yet it is precisely the translator's creative decisions that allow the emotional essence of a song to remain alive and resonant in a new linguistic and cultural context.

The translator's creative role in song translation fundamentally differs from prose translation due to its multifaceted constraints and opportunities. Whereas prose translators prioritise semantic fidelity and stylistic elegance, song translators must simultaneously negotiate musical parameters – rhythm, rhyme, vowel openness, consonant clusters, and melodic phrasing – while preserving or recreating the original emotional impact [1, p.4–5]. Peter Low's Pentathlon Principle frames this challenge as a five-way balance of sense, naturalness, rhythm, rhyme, and singability, none of which can be fully sacrificed without diminishing the song's affective power in performance [4, p.95–97]. The translator thus acts as co-creator rather than mere conduit.

Singability – defined by Peter Low as the comfort with which lyrics fit a melody and by Barbora Štepánková and Rudolf Rosa as optimal syllable placement according to vowel openness and avoidance of awkward consonant clusters [6, p.118–119] – lies at the heart of this process. In Nirvana's "*Heart-Shaped Box*," the line "*Meat-eating orchids forgive no one just yet*" demands creative reconfiguration of syntax and phonology to retain both poetic strangeness and emotional unease while matching Kurt Cobain's vocal delivery [1, p.5]. Similarly, Norwegian translations of Bob Dylan's lyrics often incorporate his idiosyncratic singing style and live performance variations, confirming that the source material extends beyond the written text to embodied expression [3, p.35–36].

Johan Franzon's fifth strategic option – adapting the translation to the original music while retaining a clear relation to the source lyrics – dominates singable covers and musical theatre [2, p.376]. Emotional conveyance frequently overrides strict semantic equivalence, as seen in the English version of the Indonesian protest song "*Puing*," where translators heightened political anger and despair through deliberate semantic shifts to preserve rhythmic drive and vocal punch [1, p.5], or in Finnish

blues-rock adaptations of Hank Williams's "*Ramblin' Man*," where rhythmic variations accommodate multisyllabic Finnish words to maintain performative impact [3, p.37]. As Peter Low notes, "*no single translation would ever suit all these purposes equally well*" [4, p.96].

The translation of song lyrics transcends conventional notions of fidelity, revealing itself as an act of controlled artistic re-composition in which the translator functions as co-creator of emotional experience. Frameworks such as Peter Low's Pentathlon Principle and Johan Franzon's strategic options demonstrate that singability, rhythmic compatibility, and performative viability must be negotiated alongside semantic and affective dimensions. Evidence from diverse linguistic contexts – English adaptations of Nirvana and Indonesian protest songs, Norwegian renderings of Bob Dylan, and Finnish versions of Hank Williams – consistently shows that lasting emotional impact in the target language is achieved not through literal equivalence but through deliberate creative departures that enable audiences to feel a comparable intensity of joy, unease, anger, or despair. Ultimately, the translator's indispensable creative agency ensures that the song's emotional core survives and resonates across linguistic and cultural boundaries, affirming that successful song translation is, above all, an art of re-creating feeling rather than merely transferring words.

References:

1. Aronson G. & Box K. Song Translation Analysis as a Means for Intercultural Connectivity. *College of Arts and Education, Victoria University*. 2021. № 8 (1), P. 4–5. https://www.researchgate.net/publication/352260491_Song_Translation_Analysis_as_a_Means_for_Intercultural_Connectivity

2. Franzon J. Choices in Song Translation: Singability in Print, Subtitles and Sung Performance. *The Translator*. 2008. № 14 (2), P. 373-376. https://www.researchgate.net/publication/261668226_Choices_in_Song_Translation

3. Franzon J. Song and Translation – Song Translation Studies. *University of Helsinki, Finland*. 2023. P. 34–38. https://researchportal.helsinki.fi/en/publications/song-and-translation-song-translation-studies/

4. Low P. Translating poetic songs: An attempt at a functional account of strategies. *Target*. 2003. P. 95–97. https://www.academia.edu/38325544/Translating_poetic_songs_An_attempt

5. Low P. Translating Song Lyrics and Texts. *Routledge*. 2017. P. 10. https://www.scribd.com/document/578007554/Translating-Song-Lyrics-and-Texts

6. Štepánková B., & Rosa R. Song Lyrics Adaptations: Computational Interpretation of the Pentathlon Principle. *Charles University, Faculty of Mathematics and Physics, Institute of Formal and Applied Linguistics*. 2025. P. 117–119. https://aclanthology.org/2025.nlp4dh-1.11/

TRANSLATING ENGLISH IDIOMS INTO UKRAINIAN: CHALLENGES AND STRATEGIES

Valeriia Bozhuk
student of the Faculty of International Economic Relations
specialty "Philology. Applied Linguistics"
State Higher Educational Institution Uzhhorod National University
Scientific adviser: Fialka Karpiuk
Senior lecturer of Applied Linguistic Department
State Higher Educational Institution Uzhhorod National University

Idioms play a crucial role in the linguistic structure of any language and are integral to all aspects of societal communication. The presence of various idioms across different languages allows for the exploration of a language's and a culture's historical development and characteristics. Studying idioms as part of a nation's lexical richness offers insights into its historical experiences. The study of idioms is a crucial aspect of the development of linguistics in both English and Ukrainian. Since English is considered to be an international language, the connection between English and Ukrainian is undeniable.

The issue of translating English idioms into Ukrainian is highly relevant, as idioms often carry culturally specific meanings that cannot be interpreted literally. This research aims to examine the primary challenges encountered during the translation of English idiomatic expressions into Ukrainian and to identify the most effective strategies for addressing these challenges.

The research methodology includes a comparative analysis of English and Ukrainian idiomatic expressions, contextual analysis, a descriptive method and elements of translation transformation theory.

The practical significance of the results lies in their potential application in the practice of translation, teaching English and translation studies, as well as in compiling bilingual dictionaries and phraseological reference materials. The findings may also be beneficial for students, translators and linguists who work with phraseological units in cross-cultural communication.

Phraseology is a part of linguistics that examines how words frequently combine in fixed patterns within a language. The smallest unit of phraseology is called an idiom. The concept of "idiom" is interpreted differently by dictionaries and scholars alike, which highlights the importance of studying these units in modern linguistics.

According to the Cambridge Dictionary, an idiom is "a group of words in a fixed order that has a particular meaning that is different from the meanings of each word on its own," emphasising the figurative or non-literal use of language [3].

Linguist David Crystal defines an idiom as "a sequence of words which is semantically and often syntactically restricted, so that they function as a single unit… the meanings of the individual words cannot be summed to produce the meaning of the idiomatic expression." He also notes that syntactically, idioms often "do not permit the usual variability they display in other contexts [2]."

Idiomatic units often pose additional challenges for translators, as mastering the source and target languages alone is insufficient. A translator must have a broad command of phraseological vocabulary, understand subtle nuances of meaning and be able to manipulate idiomatic expressions effectively. The inherent complexity of idioms arises from several key factors:

- **Lack of Semantic Transparency:** Many idioms do not convey their intended meaning through the literal meanings of their individual words. For example, the idiom "kick the bucket" means "to die," but the words "kick" and "bucket" don't mean that on their own. This opacity forces learners to rely heavily on context or prior knowledge, which often results in misinterpretation (Cooper, 1999).
- **Cultural and Historical Contexts:** Idioms like "Achilles' heel" are deeply embedded in cultural and historical narratives. Without familiarity with Greek

mythology, learners may fail to understand the metaphorical significance of this expression, which represents a critical weakness (Boers & Lindstromberg, 2008).

- **Structural Variability:** Idioms can exhibit variation in their syntactic structure, adding another layer of difficulty. For example, while “break a leg” is used to wish someone good luck, altering it to “break your leg” changes the meaning completely, illustrating the rigid conventions of idiomatic usage [1].

Translating idioms is quite a complex task due to their figurative meaning and cultural specificity. Therefore, translators employ various strategies to maintain both semantic accuracy and stylistic naturalness in the target language. According to I. Korunets, idiom translation strategies are classified into five main types, depending on the correspondence between the source and target language expressions.

1. *Translation by absolute (complete) equivalent*

This strategy is applied when a Ukrainian idiom exists that fully matches the original both semantically and figuratively. Such cases are relatively rare but ensure maximum preservation of meaning and emotional impact. *Examples:* “a labour of Sisyphus” → “сізіфова праця”; “Pandora’s box” → “скринька Пандори”.

2. *Translation by near equivalent*

This method is used when the target idiom conveys the same meaning but slightly differs in structure or some lexical elements. It allows the translator maintain idiomaticity while adapting the expression to grammatical and stylistic norms of the target language. *Examples:* “baker’s/printer’s dozen” → “чортова дюжина”; “the devil is not so black as he is painted” → “не такий дідько страшний, як його малюють”.

3. *Translation by a genuine analogue*

This strategy involves replacing the source idiom with another idiom of a different origin that conveys the same meaning. *Examples:* “to have the ready tongue” → “за словом у кишеню не лізти”; “to keep body and soul together” → “насилу зводити кінці з кінцями”.

4. *Translation by approximate analogue*

Applied when no full or close equivalent exists, so the idiom is conveyed using a phrase with approximate meaning. Although the imagery may change, this approach maintains the general intention and communicative purpose of the expression. *Examples:* “to make a cat’s paw of somebody” → “чужими руками жар вигрібати”; “more power to your elbow” → “ні пуху, ні луски”.

5. *Descriptive (explicative) translation*

Used when it is impossible to render the figurative meaning due to cultural or historical specificity. In such cases, the essence of the idiom is explained through a descriptive phrase to avoid misinterpretation. *Examples:* “white elephant” → “подарунок, якого важко позбутися; те, що приносить більше клопоту, ніж користі”; “to be in the cart” → “потрапити в безвихідну ситуацію” [4].

In conclusion, translating idioms is a complex, detailed and demanding task. The choice of an appropriate translation strategy depends on the specific characteristics of each idiom, as it is essential to capture both its meaning and its stylistic effect in the target language. Idiomatic expressions are widely used in any language and a skilled translator must be precise and thoughtful when rendering them to preserve their vividness, expressiveness and rhetorical impact. The most crucial aspect in translating such lexical units is to find an equivalent in the target language, whether through a functional equivalent, a paraphrase or other strategy, in order to convey the intended meaning accurately.

Future research could focus on developing systematic guidelines for translating culture-specific idioms, analyzing their frequency and function in different genres and exploring technological tools that support idiom translation in machine-assisted or automated translation systems. Such studies would enhance the accuracy and efficiency of idiomatic translation, contributing to the overall theory and practice of translation.

References

1. Challenges in understanding idiomatic expressions. Retrieved from https://pdfs.semanticscholar.org/0e6e/1d29d0b3d1537b40c350a352e7bc507d94fe.pdf

2. Crystal, D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. Retrieved from https://www.pdfdrive.com/a-dictionary-of-linguistics-and-phonetics-d185187764.html

3. idiom. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. Retrieved from https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/idiom

4. Ilko V. Korunets'. Theory and practice of translation. Retrieved from https://www.scribd.com/document/629996229/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C-1-pdf

POLITENESS AS A TOOL OF EFFECTIVE CROSS-CULTURAL COMMUNICATION IN INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Antonina Volodko

student of the Faculty of International Economic Relations

State Higher Educational Institution Uzhhorod National University

Scientific adviser: Fialka Karpiuk

senior lecturer

of the Department of Applied Linguistics

State Higher Educational Institution Uzhhorod National University

Politeness is an integral part of shaping society: good communication, creating new relationships, encouraging teamwork, and mitigating conflicts [3, p.82]. Considering current communication trends, the ability to correctly interpret what an international leader is trying to convey in their discourse, using a variety of linguistic means, is becoming increasingly necessary. Since diplomatic discourse is key to the development of all spheres of state functioning, the need to understand its communicative mechanisms is growing. According to this, the linguistic theory of politeness emerges as an indispensable tool for interaction, which takes into account verbal and nonverbal means aimed at resolving conflicts, restraining potential aggression, and maintaining effective discourse.

The aim of this study is to investigate how politeness strategies function as mechanisms for enhancing effective cross-cultural communication within the sphere of international economic relations. The relevance of the study is determined by the need for a linguistic assessment of how politeness strategies shape the structure,

interpretation, and effectiveness of intercultural communication in international economic discourse.

Politeness strategies are key components of pragmatic linguistics, which focuses on studying the impact of linguistic actions on social relations and their interaction between conversation participants. Brown and Levinson made a significant contribution to this field, viewing politeness through the prism of two categories: positive and negative [2, p.91].

Positive politeness is aimed at bringing people closer together and demonstrating solidarity with the addressee. The main strategies in this category include: using compliments, a friendly tone, agreeing with the other person's views, referring to common interests, and humor [2, p.101].

From the point of view of this tactic, the emphasis on common interests or goals is achieved by including the speaker in the addressee's group or by using inclusive expressions. In this way, the speaker demonstrates their sympathy and emphasizes shared responsibility for the outcome of the communication. This serves to reduce the social distance between the participants and fosters mutual understanding. In diplomatic and economic discourse, this technique allows for the initiation of joint activities and the establishment of partnerships.

To maintain positive politeness and effective interaction, international leaders use the following strategies:

1. Include both speaker and hearer in the shared activity. For example, this strategy was used by Ursula von der Leyen: *"We need to build trust more than ever"*, where the pronoun *we* includes both the speaker and the audience, fostering a sense of collective responsibility and engagement [5].

2. Presupposing common ground:*"Cooperation is the bedrock of human civilization"* frames cooperation as a universally accepted principle, creating a pre-existing basis for agreement [4].

3. Seek agreement: *"This is a moment when we should stand together…"* encourages consensus by highlighting a positive collective objective [5].

4. Intensifying interest in the hearer strengthens rapport and acknowledges the participant's significance. Klaus Schwab's statement *"Your leadership is a beacon of inspiration…"* uses metaphorical praise to demonstrate respect, fostering closer interaction and emotional connection [5].

Negative politeness is seen as a strategy that emphasizes respect for the interlocutor's autonomy and minimizes threats to their "face". The main tactics include such conditional constructions as: denial, expression of disagreement, criticism, indirect speech acts, negative evaluation, and admission of one's own guilt [2, p.129]. From a linguistic perspective, this manifests itself through cautious phrasing, passive forms, modal verbs, and conditional constructions that allow one to express intent without directly pressuring the participants in the conversation. This technique focuses on striking a balance between defending one's position while maintaining respect for the interlocutor.

The use of negative politeness in international discourse is considered fundamental due to the need to maintain professional distance and avoid conflicts in the international arena. Politicians and diplomats tend to use these strategies to defend their interests while demonstrating respect for the autonomy of other states and partners:

1. Hedging, used in order to soften assertions: *"I would suggest for the world as well…"* uses a conditional form to avoid pressuring the audience [4].

2. Stating the FTA (face-threatening act) as a general rule, framing statements as universal principles rather than direct criticism. For example, *"The pursuit of equality cannot be separated from development"* presents the idea as a general norm, minimizing potential threat to the discourse partner [4].

3. Providing reasons to justify imposition: "*Because this is urgent…"* demonstrates why the speaker's intervention is necessary, softening the imposition.

4. Apologizing or acknowledging the imposition. Ursula von der Leyen's phrasing *"I know how much this affects you"* shows awareness of the audience's perspective, maintaining respect and reducing potential conflict [5].

Politeness strategies directly influence the effectiveness of negotiations in international economic relations. These tactics directly contribute to group and interpersonal dynamics, which usually determine the success of agreements. One of the main advantages is the mitigation of conflicts or misunderstandings that may arise due to cultural differences or different approaches to expressing politeness [1, p.38].

All things considered, politeness strategies are an essential requirement for effective international communication. They serve as the foundation for discourse, reduce the risk of misunderstandings, and build constructive interaction between participants in the discourse. Understanding positive and negative tactics facilitates accurate interpretation and adaptation of messages to cultural characteristics, strengthening partnership relations.

References

1. Bai H., Tang J. The pragmatic strategies of politeness principles and role balance of interpreters in sino-u.s. diplomatic negotiations. *Pacific international journal*. 2025. Vol. 8, no. 4. P. 34–39. URL: https://doi.org/10.55014/pij.v8i4.842 (date of access: 21.11.2025).

2. Brown P., Gumperz J. J., Levinson S. C. Politeness: some universals in language usage. Cambridge University Press, 2018.

3. Leech G. N. Principles of pragmatics. Taylor & Francis Group, 2016.

4. Speech by Cyril Ramaphosa, South Africa President at Davos 2025. *World Economic Forum*. URL:https://www.weforum.org/stories/2025/01/davos-2025-special-address-cyril-ramaphosa-president-south-africa/ (date of access: 17.11.2025).

5. Ursula von der Leyen's speech to Davos in full. *World Economic Forum*. URL:https://www.weforum.org/stories/2024/01/ursula-von-der-leyen-full-speech-davos/ (date of access: 17.11.2025).

GENDER REPRESENTATIONS IN MEDIA DISCOURSE: TRANSLATION CHALLENGES AND STRATEGIES

Halaida Mariia

The 3d year student of the Full-Time Department. Specialty: «Philology. Applied Linguistics». Faculty of International Economic Relations. State university «Uzhhorod National University»

Scientific advisor: Karpuik Fialka

Candidate of philological sciences, Associate Professor, Associate Lecturer of the Department of Applied Linguistics State university «Uzhhorod National University»

Gender representations in media discourse constitute a highly relevant field of inquiry because they shape social norms, influence identity formation, and become deeply embedded in collective consciousness, making the accuracy and responsibility of their translation a matter of cultural significance. The aim of studying this phenomenon is to investigate how gendered meanings are constructed, transmitted, and transformed during translation, and to determine strategies that ensure ethical, unbiased, and context-sensitive rendering of media texts across languages. Scholars such as S. Hall, who examined how ideologies are encoded and decoded in media communication; E. Goffman, whose work on gender display revealed how visual structures naturalize hierarchical relations; and L. M. Ward and P. Grower, who demonstrated how repeated exposure to gendered portrayals reinforces stereotypes, have provided essential theoretical foundations for analyzing translation challenges. In translation studies, researchers including M. Baker, J. Santaemilia, F. Federici, and S. von Flotow have investigated the linguistic, ideological, and cultural complexities involved in transferring gendered meaning from one language to another, emphasizing

issues such as grammatical gender asymmetries, discourse-level bias, sociocultural constraints, and the ethics of translating discriminatory or stereotyping content.

Empirical analyses of TV commercials show that verbal and visual codes work together to naturalize stereotypical gender roles rather than simply reflect them. In her study of English-language television advertising, N. A. Safonova notes that *"there is still a dominance of stereotypes regarding the images of men and women that relate to such characteristic features as: appearance, habits, social, personal, professional relationships, social roles and responsibilities, etc."* [8]. In Safonova's material, women are overwhelmingly associated with domestic spaces, bodily care and emotional service, while men are linked to authority, rationality and decision-making; these distinctions are reinforced not only by what is said but by physiognomy, proxemics and kinesics–camera angles, distance, gesture and posture–which make hierarchy and dependence appear "natural" [8; 3]. Linguistic profiling intensifies this effect. As N. V. Petii shows in her analysis of English lexemes for women's appearance, media discourse systematically relies on evaluative nouns such as *beauty, belle, doll, siren* and *foxy lady* to praise women when they conform to narrow ideals of attractiveness, and on pejorative items such as *frump, hag, pig-face* or *scrubber* when they do not [7, c. 79–81]. Petii concludes that *"the choice of particular words to refer to women reflects the cultural and social norms of a community"* and that these terms *"reinforce the societal pressure for women to fit into a restricted model of attractiveness"* [7, c. 81–82]. Such findings matter for translation because these scripts are not just content to be transferred; each subtitle, voice-over line or slogan is an invitation to re-index gender in the target culture, sometimes reproducing stereotypes that activists, regulators and audiences are already challenging [6, c. 73–76].

The first translation challenge is structural mismatch between languages in the encoding of gender. English has increasingly adopted gender-neutral job titles such as *firefighter, chair, police officer,* while many target languages preserve gendered morphology in professional nomenclature. When translators encounter legacy terms like *chairman, salesman* or *spokesman* in English copy, direct calques risk re-

inscribing the male default as the unmarked norm. In Ukrainian, for example, the developing system of feminine professional titles (фемінітиви) offers solutions such as *редакторка, авторка, професорка* alongside gender-neutral roles like *голова*. These forms avoid the generic masculine that media psychology associates with male-centered mental imagery and stereotype activation [9, с. 177–179]. A news promo line such as *She's the youngest committee chairman in history* can thus be rendered in a gender-fair but faithful way as *Вона – наймолодша голова комітету в історії*, preserving institutional status while avoiding a masculine role noun. If a channel's brand identity explicitly foregrounds women's leadership, a marked feminine form can be used as an additional textual signal of empowerment: *Вона – наймолодша голова комітету* versus *Вона – наймолодша очільниця комітету*.

A second challenge concerns pragmatics and politeness, especially forms of address and reference that encode power and intimacy. As D. Gauntlett observes, media repeatedly scripts men as authoritative and women as supportive or decorative, not only through roles but via patterns of address and naming [2, с. 45–52]. In a talk-show format where a male host calls a female expert by her first name but refers to a male colleague as *Dr Smith* or *Professor Jones*, this asymmetry signals lower professional status for the woman even if her credentials are identical. In translation, such pragmatic cues can be equalized: the host may address both guests by title and surname in the target language, or, if an informal tone is essential, both by first name, so that respect for expertise, not gender, governs address. Where on-screen captions carry role slates–*Chief Scientist, Head Coach, Senior Producer*–standardizing functional titles across genders and mirroring that symmetry in the translated supers helps dismantle the subtle hierarchy of *"Dr John Brown and Anna"*-type pairings [2, с. 101–110].

A third challenge is non-binary and trans-inclusive language. In contemporary English media, singular *they* is widely used for non-binary characters and for individuals whose gender is not specified [6, с. 78–80]. When such characters appear in series, films or web content, erasing their pronouns in translation–by forcing a binary

choice or avoiding pronouns altogether–undermines narrative identity and contradicts the source text's politics of recognition. Lestari and Elfattah emphasize that non-binary identities in media are already underrepresented or mischaracterized and that structural barriers, including language practices, contribute to "compounded misrepresentation" [6, c. 79–82]. In Ukrainian or other gendered languages, compensation strategies can help: repeating the character's name at a natural cadence, using carefully chosen appositions that signal identity, or adjusting adjective agreement in ways consistent with emerging inclusive norms. The communicative goal remains transparency: viewers should be able to follow *who is who* without the target text imposing a gender binary that the source deliberately avoids [6, c. 83–86].

The fourth challenge lies in the intersemiotic knot of images plus words. E. Goffman's classic analysis of gender in advertising showed that posture, gaze, relative size and touch systematically encode male dominance and female submission even where verbal text is neutral [3]. N. A. Safonova similarly points out that *"advertising dictates to people and contributes to the formation of a certain way of life, points to the process of gender standardization, divides society according to institutions and gender roles"* [8]. Translators of commercials cannot change the visuals, but they can choose not to reinforce them in language. If a tech ad visually sexualizes a woman user–close-ups on body parts, slow motion, flirtatious gaze–the translated voice-over should not add objectifying descriptors such as *гаряча красуня* or *спокуслива брюнетка*, but instead emphasize competence and product functionality. Small textual moves can help undo ritualized subordination: avoiding diminutives for adult women, dropping gratuitous references to looks, and foregrounding skills or decision-making (for example, *вона обирає*, *вона контролює*, *вона налаштовує*) instead of passive enjoyment.

The ethics of translation intersect with policy and institutional frameworks: integrated interventions (media literacy, inclusive regulation, algorithmic reform) are crucial, and where gender-sensitive style guides exist they empower neutral or inclusive choices, while in their absence translators should document decisions and tie

them to audience comprehension, brand safety, and legal compliance. In practice, a gender-fair toolkit – reformulation, neutralization, compensation, and context-aware transcreation–preserves communicative intent while refusing to reproduce bias, transforming translation from a passive conduit into an active practice of equitable meaning-making.

References

1. Bauer N.; Taylor T. Selling them short? Differences in news coverage of female and male candidate qualifications. Political Research Quarterly. 2022. Vol. 76, No. 1. P. 308–322. https://doi.org/10.1177/10659129221086024

2. Gauntlett D. Media, Gender and Identity: An Introduction. 3rd ed. London : Routledge, 2022. 205 p.

3. Goffman E. Gender Advertisements. New York : Harper & Row, 1979.

4. Hall S. The Rediscovery of Ideology: Return of the Repressed in Media Studies. In: Gurevitch M., Bennett T., Curran J., Woollacott J. (eds.). Culture, Society and the Media. London : Methuen, 1982.

5. Hannerz U. Cultural Complexity: Studies in the Social Organization of Meaning. New York : Columbia University Press, 1992.

6. Lestari P. A.; Elfattah H. Y. A. Media, Gender, and Identity: Challenges and Strategies for Equitable Representation. Sinergi International Journal of Communication Sciences. 2025. Vol. 3, No. 2. P. 73–86. https://doi.org/10.61194/ijcs.v3i2.652

7. Petii N. V. Movna reprezentatsiia zovnishnosti zhinok u mediinomu dyskursi. Zakarpatski filolohichni studii. 2022. Vyp. 27(3). P. 79–82. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.3.14

8. Safonova N. A. Gender images in commercials / Henderni obrazy u televiziinii reklami. Dnipro : Oles Honchar Dnipro National University.DOI: https://doi.org/10.15421/382306

LINGUISTIC FEATURES OF THE SONG CREATIVITY OF THE BAND THE BEATLES

Hatsk Nikoleta

The 3rd year student of the Full-Time Department

Speciality: Philology. Applied Linguistics»

Faculty of International Economic Relations

State University «Uzhhorod National University»

Scientific advisor: Maryana Tomenchuk

Candidate of Philological science, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Applied Linguistics

State University «Uzhhorod National University»

The goal of this study is to identify, analyse, and interpret the major linguistic properties of Beatles lyrics across the entire period of their activity (1962–1970). It seeks to trace their stylistic development from the simple and conversational early idiom to the more abstract, sophisticated, and innovative language of the later years, and to demonstrate how these linguistic shifts mirrored both the band's personal growth and its artistic ambitions, ultimately expanding the expressive capacities of the popular song [1].

Methodologically, the research integrates quantitative computer-assisted text analysis (using LIWC-22 categories and refining the approach of Petrie et al. [2]) with qualitative stylistic, discourse, and cognitive-linguistic examination of the full corpus of 213 officially released tracks (including 185 canonical Lennon–McCartney/Harrison works and selected cover versions with modified wording).

Despite The Beatles being widely discussed from musicological, cultural, and biographical perspectives [1; 3], strictly linguistic analyses are comparatively limited. The foundational and still most influential investigation remains Petrie, Pennebaker,

and Sivertsen (2008), which identified statistically significant increases over time in linguistic markers of psychological distance, negative affect, cognitive complexity, and temporal orientation. Other important contributions include Dominic (2015) on metaphor, Whissell (2011) on emotional tone, Tichá (2019) on vocabulary change, and Faulkner (2022) on psychedelic wordplay [2].

The early era (Please Please Me – Beatles for Sale, 1963–1964) is distinguished by strong directness and emotional immediacy. These songs display exceptionally high frequencies of first- and second-person pronouns - "*I wanna hold your hand*", "*You really got a hold on me*", "*She loves you*", etc. - and rely on overwhelmingly positive-emotion vocabulary (love, baby, happy, please, together). They feature predominantly present-tense narration, short and simple declarative structures, frequent repetition, parallelism, and a largely monosyllabic lexicon drawn from everyday Liverpool English [4]. The rhetorical stance is almost entirely based on direct address and emotional alignment with the listener.

Beginning with "*Help!*" and especially «*Rubber Soul*» (1965), the group undergoes a profound linguistic shift. The presence of negative-emotion terms increases, cognitive-process vocabulary (think, know, because, realise) becomes more frequent, and both sentence length and syntactic complexity expand. Conceptual metaphors become systematic rather than decorative, including LIFE AS A JOURNEY ("*The Long and Winding Road*"), LOVE AS MADNESS ("*I'm Losing You*"), and TIME AS A COMMODITY ("*When I'm Sixty-Four*", "*Yesterday*") [5]. The narrative viewpoint increasingly turns outward towards third-person storytelling, as in "*Norwegian Wood*", "*Eleanor Rigby*", and "*She's Leaving Home*", thereby adding psychological depth and literary distance.

The psychedelic phase (Revolver – Magical Mystery Tour, 1966–1967) marks the height of the band's linguistic experimentation. Intentional nonsense, invented words, and sound-symbolic constructions proliferate - "*tangerine trees and marmalade skies*", "*semolina pilchard climbing up the Eiffel Tower*", "*element'ry penguin singing Hare Krishna*", "*goo goo g'joob*", and "*crabalocker fishwife*" [2]. Wordplay becomes

extraordinarily sophisticated: polyptoton, internal rhyme, assonance, alliteration, portmanteaus, and deliberate semantic indeterminacy appear frequently. Literary and cultural references range from Lewis Carroll and Edward Lear to Joyce, Shakespeare, advertising slogans, and nursery rhymes. According to Petrie et al., Lennon's lyrics show notable increases in insight and discrepancy markers, whereas McCartney maintains clearer narrative structures; Harrison's contributions grow increasingly spiritual and philosophical ("*Within You Without You*").

The late period (White Album – Abbey Road – Let It Be, 1968–1970) achieves genuine literary refinement and stylistic hybridity. The band develops extended narrative structures ("*A Day in the Life*"), shifting narrative vantage points ("*Happiness Is a Warm Gun*", "*Julia*"), advanced irony ("*Piggies*", "*Sexy Sadie*"), and a sophisticated command of register mixing - from colloquial Scouse phrases ("*Ob-La-Di, Ob-La-Da*", "*Why don't we do it in the road*?") to elevated poetic diction ("*Golden slumbers fill your eyes*"; "*And in the end the love you take is equal to the love you make*" [1]). Harrison's late compositions ("*Something*", "*Here Comes the Sun*", "*While My Guitar Gently Weeps*") demonstrate especially balanced emotional tone and an intricate metaphorical system.

Across their entire output, The Beatles creatively employed nearly every linguistic device available in English: phonological (onomatopoeia, sound symbolism), morphological (neologisms, blends), syntactic (inversion, fragmentation, enjambment), semantic (polysemy, ambiguity), pragmatic (irony, implicature, complex speech acts), and rhetorical techniques (anaphora, chiasmus, zeugma, synaesthesia)[5].

To sum up , the linguistic evolution of The Beatles represents one of the most striking stylistic transformations in twentieth-century popular art. The band progressed from some of the most straightforward and emotionally transparent lyrics in pop history to some of the most intricate, intellectually challenging, and poetically accomplished verbal art ever incorporated into mainstream music - all while maintaining melodic appeal and emotional immediacy. Their innovations in metaphor, linguistic play,

psychological distancing, and the blending of spoken and literary registers fundamentally reshaped the expressive potential of the popular song, influencing artists from Bob Dylan and David Bowie to Radiohead and nearly all major English-language songwriters who followed.

References

1. MacDonald, I. (2005). *Revolution in the Head: The Beatles' Records and the Sixties* (3rd ed.). Chicago Review Press.

2. Petrie, K. J., Pennebaker, J. W., & Sivertsen, B. (2008). *Things we said today: A linguistic analysis of the Beatles. Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 2(4), 197-202.

3. Everett, W. (1999, 2001). *The Beatles as Musicians* (Vols. 1-2). Oxford University Press.

4. Tichá, M. (2019). *Language of The Beatles in their Early and Later Period. Charles University Thesis.*

5. Dominic, S. (2015). *Metaphor and Meaning in The Beatles' Lyrics*. Bloomsbury Academic.

TYPES OF TRANSLATION TRANSFORMATIONS IN LITERARY TEXTS

Anastasiya Gerasymova
The 3rd year student of the Full-Time Department
Speciality: «Philology. Applied Linguistics»
Faculty of International Economic Relations
State university «Uzhhorod National University»
Scientific advisor: Maryana Tomenchuk
Candidate of Philology, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Applied Linguistics
State University «Uzhhorod National University»

Translation transformations are deliberate interlingual operations that enable functional and communicative equivalence between source and target texts, especially in literature where meaning is tightly interwoven with style, culture, and semiotics. In contemporary Ukrainian translation studies, they are viewed not as arbitrary distortions but as systematic solutions to interlingual asymmetries of form, sense, and effect. N. V. Diachuk and V. S. Rushchyts define such operations as substitutions of lexical elements conditioned by language differences and context, foregrounding their adaptive and meaning-preserving nature [1]. T. V. Zhuravel and N. I. Khajdari emphasize substitution, addition, concretization, and generalization as core mechanisms by which translators re-create the pragmatic force and readability of the original for the target audience [8]. V. I. Karaban offers a structured account of lexical transformations–transcoding (transliteration and transcription), calque, contextual substitution, semantic development, antonymic translation, descriptive translation, concretization, generalization, etc.–which together form a versatile toolkit for

balancing denotative accuracy with stylistic adequacy [2]. Complementing this, V. A. Loboda's classification highlights transcription and transliteration, calque, lexico-semantic substitutions, concretization, generalization, and modulation as the principal families of operations particularly salient in literary translation, where narrative rhythm, imagery, and connotative nuance must be carried across cultures [3].

Across these frameworks, several principles recur. First, name and term management (transcoding, calque) preserves recognizability and world-building without erasing foreignness. Second, lexico-semantic substitutions (contextual replacement, semantic development, modulation, and antonymic translation) reconfigure meaning to maintain authorial voice, irony, or dramatic emphasis when literal form would misfire pragmatically. Third, additions and omissions regulate textual density, register, and idiomaticity, compensating for divergent discourse norms. Fourth, concretization and descriptive translation selectively unpack culture-specific or fantastical items to secure conceptual accessibility, particularly for younger or non-specialist readers. Finally, syntactic rearrangements (permutation, information structure shifts) maintain processing fluency, prosody, and focus in the target language while safeguarding the communicative intent of the source. Together these strategies support dynamic and semiotic equivalence: the target text recreates not only propositional content but also symbolic architecture, affective contour, and readerly experience envisioned by the author [2; 3].

Against this general background, a focused case shows how these operations work in practice – the Ukrainian translation of J. K. Rowling's Harry Potter and the Philosopher's Stone by V. Ye. Morozov (A-BA-BA-HA-LA-MA-HA) [4; 5]. The novel's world is semiotically dense – suffused with proper names, invented realities, culture-bound allusions, and symbolically charged images so literalism alone would undermine reception; transformation becomes an organic necessity [4; 5]. Proper names and culture-specific units provide the most visible evidence. Transcoding stabilizes iconic designations: *Gryffindor - Ґрифіндор, Slytherin - Слизерин, Nimbus*

Two Thousand - Німбус-2000, Quidditch - квідіч, preserving sound symbolism and associative potential for Ukrainian readers [6].

Where semantics rather than iconicity is paramount, calque ensures structural transparency: *Great Hall - Велика зала*, a choice that communicates the locus's solemn centrality without importing misleading connotations precisely the sort of calquing Loboda describes as structurally and semantically transparent [3, p. 73].

Lexico-semantic substitutions and modulation are crucial for transferring Rowling's tempo, humor, and scene dynamics. Consider: *"Someone standing outside the Great Hall might well have thought some sort of explosion had taken place, so loud was the noise that erupted from the Gryffindor table."* Ukrainian: *"Якби хтось стояв неподалік від Великої зали, він міг би подумати, що там стався вибух - такий неймовірний галас зчинили за своїм столом ґрифіндорці."* The addition of *якби* sharpens hypothetical modality; the restructured clause *такий неймовірний галас зчинили* exemplifies modulation and syntactic rearrangement; omission of *well* aligns with Ukrainian discourse norms where that particle's pragmatic shading is unnecessary [6]. Meaning remains intact, while rhythm and emphasis are better tuned to the target language.

A second passage shows coordinated operations working in tandem: *"Harry, Ron and Hermione stood up to yell and cheer as Neville, white with shock, disappeared under a pile of people hugging him."* Ukrainian: *"Гаррі, Рон і Герміона кричали й верещали, зірвавшись на ноги, тоді як Невіл, блідий від несподіванки, зник під цілою купою учнів, що кинулися його обіймати."* The expressive pair *кричали й верещали*, the participial *зірвавшись на ноги*, and the concretized *цілою купою учнів* illustrate addition, modulation, and differentiation that heighten kinetic energy and crowd euphoria while preserving propositional content [7]. The consistent transcoding of character names in this and adjacent contexts reflects a stable onomastic strategy noted in Ukrainian Potter-studies [6].

A conceptually important layer involves the linguosemiotic construction of Harry's image. S. V. Volkova and A. V. Luchynska interpret recurrent descriptors as

carriers of intersecting mythological, cultural, bodily, object-related, and color-symbolic codes that jointly build the character's sign-profile [6, p. 207]. Thus, *"Under a tuft of jet-black hair over his forehead they could see a curiously shaped cut, like a bolt of lightning"* appears in Ukrainian as *"На чолі, під жмутиком чорного, як смола, волосся виднівся дивної форми знак, подібний на блискавку."* The simile *чорного, як смола* intensifies visual contrast; rendering *cut* as *знак* shifts the focus from mere injury to symbolic mark. Within the typologies of Karaban and Loboda, this is modulation and semantic development, a choice that foregrounds the mythic code of the scar without betraying narrative content [2, p. 285; 3, p. 73]. Similarly, color-symbolic anchors - *bright green eyes*, *green light* - are consistently rendered as *яснозелені очі* and *зелене світло*, preserving the opposition between vitality/identity and mortal curse observed in linguosemiotic analyses [6, pp. 208].

Transformations are equally visible in the lexicon of magical artifacts and gameplay, where comprehensibility and world-building must co-exist. Translatorial solutions such as *олив'яний казанок, терези, розкладний мідний телескоп, чарівна паличка, плащ-невидимка, золотий снич, бладжери, квафел* combine transliteration with descriptive addition and targeted concretization. In *"Hagrid wouldn't let Harry buy a solid gold cauldron, either ('It says pewter on yer list'), but they got a nice set of scales for weighing potion ingredients and a collapsible brass telescope,"* the parenthetical *(щоб важити компоненти зілля)* is a concise, audience-oriented explicitation typical of descriptive translation; it guides younger readers through the material culture of potion-making without overburdening the prose [7]. The compact *плащ-невидимка* for *invisibility cloak* prioritizes euphony and instant recognition; the *magnificent mirror* is rendered with visual precision and stylistically natural amplification (*аж до стелі, пишно оздоблений*), securing the scene's aura without drifting into paraphrase [6, p. 208].

Taken together, these choices show that in literary translation, transformations are not deviations from fidelity but the very means by which fidelity - understood dynamically and semiotically is achieved. Transcoding and calque preserve the iconic

scaffolding of the fictional world; lexico-semantic substitutions (including modulation and antonymic translation) recalibrate nuance and pragmatics; addition and omission tune style and readability; concretization and descriptive translation unlock culture- and fantasy-bound references; syntactic rearrangements secure naturalness and rhythm in the target language. The Ukrainian Harry Potter and the Philosopher's Stone thus serves as a clear illustration of general principles, offering a coherent platform for further comparative work on how specific transformation types shape reception and interpretive possibilities in Ukrainian literary discourse.

References

1. Diachuk N. V., Rushchyts V. S. Leksychni transformatsii u khudozhnomu perekladi. Modern science, practice, society. 2016. URL: https://eprints.zu.edu.ua/31725/1/XVIII-Conference-25-26-Boston-USA-book-408-410.pdf

2. Karaban V. I. Pereklad anhliiskoi naukovoi i tekhnichnoi literatury. Hramatychni trudnoshchi. Leksychni. Terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy. Vinnytsia : Nova knyha, 2004. 576 s. URL: https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf

3. Loboda V. A. Perekladatski transformatsii: definityvnyi kharakter ta problema klasyfikatsii. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia «Filolohiia». 2019. № 43(4). S. 72–74. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v43/part_4/19.pdf

4. Rowling Dzh. K. Harri Potter i filosofskyi kamin / per. z anhl. V. Ye. Morozov. Kyiv : A-BA-BA-HA-LA-MA-HA, 2017. 320 s. URL: https://litarchive.in.ua/harri-potter-ta-filosofskyy-kamin-dzhoan-roling

5. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone. London : Bloomsbury Publishing PLC, 2017. 352 p. URL: https://thebookshelfbeforeme.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/04/harry-potter-and-the-philosophers-stone-by-jk-rowling.pdf

6. Volkova S. V., Luchynska A. V. Typy transformatsii v ukrainskomu perekladi tekstu Dzh. K. Rowling «Harry Potter and the Philosopher’s Stone»: linhvosemiotichnyi aspekt. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriia «Filolohiia». 2019. T. 22, № 2. S. 202–210.URL: http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/7604

7. Zelena A. T., Ushnevych S. E. Perekladatski transformatsii u teksti romanu Dzh. K. Rowling «Harri Potter i filosofskyi kamin». Ukrainski studii v yevropeiskomu konteksti. 2025. № 10. S. 41–46.URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Zelena_2025_41.pdf

8. Zhuravel T. V., Khajdari N. I. Poniattia perekladatskykh transformatsii ta problema yikh klasyfikatsii. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia «Filolohiia». 2015. № 19(2). S. 148–150.URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2015_19(2)__41.

STRATEGIES OF CULTURAL ADAPTATION IN TRANSLATING CHILDREN'S BOOKS

Diana Dub

The 3rd year student of the Full-Time Department

Speciality: «Philology. Applied Linguistics»

Faculty of International Economic Relations

State university «Uzhhorod National University»

Scientific advisor: Olesia Stoika

Doctor of Pedagogical Science,

Associate Professor of the Department of Applied Linguistics

State University «Uzhhorod National University»

Children's literature plays a special role in shaping a child's first understanding of the world, society, and human relationships. Unlike adult literature, it is written for an audience that has limited life experience, limited knowledge of different cultures, and a developing imagination. For this reason, every detail in a children's book—from characters and dialogues to traditions and cultural references—should be clear and accessible to young readers. When such a book is translated into another language, the translator becomes a mediator between two cultures. The task is not simply to substitute English words with Ukrainian ones, but to make sure that a child who reads the translated version experiences the story naturally, without confusion.

Children's literature is a special kind of writing made just for kids. These books are made with the needs and interests of children in mind, and they use many different types of stories, like poems, fairy tales, fables, short stories, and novels (Vozniuk, 2019; Solovei, 2021). One important thing about this kind of writing is that it teaches good values, such as being kind, fair, and caring for the environment. It also helps children learn to think, be creative, and improve their language skills (Vardanian, 2018; Zorivchak, 2007).

Translating children’s books can be really hard because you have to keep the language and culture the same.

These books often use special words, names, jokes, new words, and small words that have specific meanings in their original language and culture. Translators have to think carefully about what language and culture is right for the kids who will read the book, so it feels familiar and makes sense to them (Kolodii, 2020).

[1, ст.39]

Children's books are especially important in translation because:

- they need to consider how children of different ages think and understand things, since most books are made for specific age groups;

-this kind of writing has its own way of how kids think and learn;

-these stories can help build a child's sense of self and their character;

-when translating these books, it's really important to think about how they might affect a child's growth and development. [2, ст. 14]

The main feature of children’s literature is the organic fusion of art and pedagogy. The specificity of children’s literature is determined by the age characteristics of its readers, as it is addressed to children of particular age groups. Pedagogy distinguishes four main developmental stages in children:

1. preschool age (from 3 to 6–7 years);

2. early school age (from 6–7 to 11 years);

3. middle school age (from 11–12 to 14–15 years);

4. upper school age (from 15 to 18 years).

As children grow older, the way they understand and interpret a book can become more complex. Therefore, it's important to consider the unique features of children's cognitive literature. According to authors N. M. Hrytsiv and R. Ye. Syndega, the following traits can be identified in children's literature:

- The text is created to reflect the real world that young readers already know about, which includes the author's selection of topics and the logical way the story is structured;

-Children's fiction focuses on helping readers imagine things, which is why it's different from children's educational or cognitive literature;

- The work is designed to get a response from the reader, taking into account the specific characteristics of children's age [3, p. 64].

The term "translation transformation" is commonly used in the study of translation. It describes the process where the original text is changed during translation into another language. According to I. V. Korunets, "translation transformations are the major and minor changes in the structure of language units that happen to make the translation accurate".

When learning about translation changes, writers usually group them based on the kind of language parts in the original text. These groups are called stylistic, morphological, syntactic, semantic, lexical, and grammatical changes.

(Stylistic changes) - are about adjusting the style or tone of the translation.

(Morphological changes) - happen when one word form is changed to another.

(Syntactic changes) - involve rearranging how words and phrases work together in a sentence.

(Semantic changes) - take place because of the way different parts of a situation are connected.

(Lexical changes) - occur when words don’t mean the same thing in the source and target languages.

(Grammatical changes) - are done to make the sentence follow the rules of the target language.[5].

Borrowing strategy is used to bring the source language word into the target language. The reason for using the borrowing strategy is to show respect for these words and to avoid translating them into the target language. Therefore, the scope may include transliterations that describe the whole word and naturalized words that adjust the word adaptation. [6, ст. 26]. Another common strategy is addition of explanations, explanation allows the translator to preserve the original word or concept while making its meaning clear. Explanations can appear directly in the text or in a glossary at the

end of the book. This method is especially useful in educational literature or in stories where the author intentionally introduces cultural variety. Explanations help children understand the reference without replacing it, thus supporting both comprehension and cultural learning.

Another important aspect is psychological adaptation. Children at different ages have different levels of comprehension. A story for five-year-olds must be translated differently than a story for twelve-year-olds. Very young children need concrete descriptions, simple sentences and emotionally warm expressions. Older children may understand metaphors, irony and more complex cultural references. Therefore, the translator always considers the age of the intended reader.

One of the main strategies is domestication, in which the translator adapts unfamiliar cultural elements to something more recognizable for the target audience. This may include replacing food items, holidays, school traditions, or everyday objects with equivalents from the child's own environment. Domestication helps maintain readability and allows young readers to connect more directly with the story. However, it risks reducing the cultural authenticity of the original work.

The opposite strategy is foreignization, which preserves the cultural features of the source text even if they are unfamiliar. This approach encourages children to learn about other cultures and expands their understanding of the world. Translators who use foreignization often keep original names, cultural references, or idioms, sometimes adding short explanations within the text. [6. ст. 26]

Finally, children's books play a big role in helping young readers learn about the world, how people live together, and how feelings and relationships work. When we translate these books, it's not just about changing words from one language to another. It's about making sure kids can feel the story's joy, sadness, funny parts, and special meanings just as the original author intended.

To do this well, translators use many different methods.

They might keep certain names or words from the original book to keep its special feel. They might also explain things that are new or from a different culture so

kids can understand. Some translators make the story feel more like their own culture, helping kids connect better, while others keep the original culture strong, letting kids discover new ways people live. Techniques like shortening sentences, using similar words, and changing how things are said help the story sound natural and easy for young readers to follow.

Ultimately, translating children's literature is a delicate balance. A good translation keeps the story's style and meaning, respects the original culture, and meets the needs of the reader's age and understanding. When done well, it allows children to enjoy the story, learn from it, and connect with its characters—just as the author intended.

Список використаних джерел

1. Challenges and strategies in children's literature translation P 39 – 42 https://eprints.zu.edu.ua/43667/1/1.pdf

2. "Peculiarities of translating the work 'The Wind in the Willows' by K. Grahame into Ukrainian." https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/24478/1/Zinchenko.pdf

3. Children's literature as an integral part of the entire body of artistic literature. Https://odb.te.ua/dytyacha-literatura-yak-organichna-chastyna-vsiyeyi-hudozhnoyi-literatury/

4. Hrytsiv, N., & Syndega, R. (2021). Peculiarities of translating children's literature. «Problems of Text and Discourse Linguistics. Scientific Notes of the National University "Ostroh Academy,»Philology Series, 11(79), 64–67.

5. Korunets, I. V. (2017). *Theory and practice of translation (aspectual translation): textbook* (5th ed.). Vinnytsia: Nova Knyha.

6. Strategies in translating children stories https://www.academia.edu/90481751/Strategies_in_Translating_Children_Stories

ACCURACY CHALLENGES IN REAL-TIME MACHINE TRANSLATION: LINGUISTIC FACTORS AND TECHNOLOGICAL CONSTRAINTS

Roman Ivanenko
3rd-year student, Applied Linguistics Department,
Uzhhorod National University
Scientific advisor: Antonina Devitska
PhD of Linguistics, Associate Professor in
Applied Linguistics Department

Real-time machine translation (MT) has emerged as a critical tool for global communication, enabling near-instantaneous transfer of meaning across languages in contexts ranging from online meetings to live broadcast interpretation. Despite technological advances, real-time MT faces significant accuracy challenges that stem from both linguistic complexity and system-level constraints [7]. These challenges affect lexical, syntactic, and semantic fidelity, impacting user comprehension and downstream decision-making.

One core factor affecting translation accuracy is the inherent ambiguity and polysemy of natural language. Words with multiple senses, context-dependent idiomatic expressions, and culturally specific references require sophisticated disambiguation strategies. Neural MT systems, including transformer-based models, employ attention mechanisms and contextual embeddings to manage these ambiguities [6, p.1-3]. However, in real-time settings, the latency constraints limit the model's capacity to consider broader sentence-level or discourse-level context, resulting in errors that would be avoidable in offline translation scenarios.

Syntactic divergence between source and target languages further complicates real-time translation. Languages with differing word orders, morphological richness,

or agreement patterns often produce output that is structurally fluent but semantically imprecise [2, p.4]. For example, in English-to-Japanese translation, the placement of verbs and modifiers can invert the intended emphasis, while in German-to-English translation, separable verb prefixes may be misaligned in partial hypotheses generated during incremental decoding.

Technological constraints, such as limited computational resources and network latency, exacerbate these linguistic challenges. Real-time MT systems must produce output with minimal delay, typically within a few hundred milliseconds, to maintain conversational flow. Strategies such as prefix-to-prefix decoding, chunk-based translation, and adaptive segmentation are employed to balance speed and accuracy [1, p.1-2]. While effective in reducing latency, these techniques often introduce partial or truncated hypotheses, which can propagate errors if not corrected in subsequent decoding steps.

Noise in speech input, including background sounds, overlapping speakers, and pronunciation variation, further challenges real-time speech-to-text translation pipelines. Robust MT systems integrate speech recognition models with noise-robust acoustic features and confidence scoring mechanisms [3]. Despite these improvements, empirical studies show that even minor distortions in input can reduce BLEU or COMET scores by 15-25%, demonstrating the sensitivity of real-time MT to source variability.

Another critical issue is terminology consistency, particularly in domain-specific contexts. Medical, legal, or technical content often relies on precise lexical choices. Real-time MT systems utilize dynamic terminology databases, bilingual glossaries, and constrained decoding to maintain term accuracy [4]. However, real-time inference limits the system's ability to perform cross-sentence consistency checks, leading to occasional lexical drift or inconsistent rendering of specialized terms.

Recent research explores the integration of large language models (LLMs) and multimodal signals to enhance real-time MT performance. Multimodal translation, which incorporates visual or gestural cues, has shown promise in disambiguating

polysemous words and resolving context-dependent referents. Furthermore, adaptive algorithms in LLM-powered MT enable incremental revision of output, improving accuracy without significantly increasing latency [5]. Nevertheless, the trade-off between speed and fidelity remains a central design challenge, and real-time MT continues to require careful calibration of linguistic, computational, and user-centered factors.

In conclusion, accuracy in real-time machine translation is influenced by an interplay of linguistic complexity and technological constraints. Polysemy, syntactic divergence, domain-specific terminology, and noisy input all present obstacles to fidelity. While advances in neural MT, LLM integration, and multimodal approaches offer partial solutions, balancing speed and accuracy remains the defining challenge. Understanding these factors is essential for developing real-time translation systems that are both reliable and intelligible, ensuring that cross-lingual communication can proceed with minimal misunderstanding.

References

1. Aizhan I., Masahiro K., Tosho H., Mamoru K. Towards Multimodal Simultaneous Neural Machine Translation. *Tokyo Metropolitan University*. 2020. P. 1–2. https://arxiv.org/abs/2004.03180

2. Belinkov Y., Bisk Y. Synthetic and Natural Noise Both Break Neural Machine Translation. *Massachusetts Institute of Technology, University of Washington*. 2017. P. 4. https://arxiv.org/abs/1711.02173

3. Dimitri K. Challenges and Advances in Speech Translation. *SciSimple*. 2025. Date accessed: 22.11.2025 https://scisimple.com/en/articles/2025-06-18-challenges-and-advances-in-speech-translation--a3ww0n7

4. Fantinuoli C. Reducing Latency in Simultaneous Machine Interpreting with LLMs. *Dr. Claudio Fantinuoli*. 2025. Date accessed: 22.11.2025 https://www.claudiofantinuoli.org/2025/08/25/reducing-latency-in-simultaneous-machine-interpreting-with-llms/

5. G-atai. Real-Time Translation Engines for Global Biz: Latency vs. Accuracy. *G-atai*. 2025. Date accessed: 22.11.2025 https://www.g-atai.com/Real-Time-Translation-Engines-for-Global-Biz

6. Minghan W., Thuy-Trang Vu, Jinming Z., Fatemeh S., Ehsan S., Gholamreza H. Simultaneous Machine Translation with Large Language Models. *Department of Data Science & AI, Monash University*. 2023. P. 1–3. https://arxiv.org/abs/2309.06706

7. Sahar A., Alfons P. The link between translation difficulty and the quality of machine translation: a literature review and empirical investigation. *Springer Nature Link, Language Resources and Evaluation*. 2024. Date accessed: 22.11.2025 https://link.springer.com/article/10.1007/s10579-024-09735-x

PROBLEMS AND METHODS OF TRANSMITTING NEOLOGISMS IN THE TRANSLATION OF TECHNICAL LITERATURE

Mariia-Yulianna Yovbak

The 3rd year student of the Full-Time Department

Speciality: «Philology. Applied Linguistics»

Faculty of International Economic Relations

State university «Uzhhorod National University»

Scientific advisor: Olesia Stoika

Doctor of Pedagogical Science,

Associate Professor of the Department of Applied Linguistics

State University «Uzhhorod National University»

The rapid proliferation of neologisms in technical literature constitutes a significant translational challenge, as many of these newly coined terms represent emerging scientific or technological concepts for which no firmly established equivalents exist in the target language.

The novelty of such terms is often accompanied by highly specialized semantic content, domain-specific conventions, and context-dependent usage patterns, all of which complicate the task of accurate translation [1]. Translators, therefore, must navigate not only linguistic innovation but also conceptual and methodological innovation, being attentive to the subtle nuances that differentiate emerging terms from traditional terminology. This complexity is further compounded by the fact that technical neologisms often reflect ongoing scientific developments, and their meanings may evolve rapidly as new research, standards, or technologies emerge [2].

Technical neologisms may originate within specific domains, subdomains, standards, or professional communities, and their meanings are frequently shaped by

precise operational, experimental, or procedural usage. This necessitates that translators possess not only linguistic competence but also a deep understanding of the relevant subject matter.

Without such domain expertise, translators risk misinterpreting the underlying concepts, which may result in terminological inconsistencies or semantic inaccuracies in the target text [2]. Furthermore, the interrelation between neologisms and conceptual innovation implies that translators must be capable of performing semiotic analyses, identifying semantic shifts, and anticipating potential variations in meaning as the field evolves.

Among the primary strategies for rendering technical neologisms are transliteration (or transcription), calquing, descriptive translation (explicitation), direct inclusion, and hybrid approaches that combine two or more techniques. Transliteration or transcription may preserve the phonetic or orthographic identity of the source term, but this can obscure the conceptual meaning if the reader is unfamiliar with the source language conventions.

Calquing enables structural transparency by mapping source-language morphemes or syntactic patterns onto the target language, yet it may produce awkward or nonstandard forms that deviate from normative usage [3].

Descriptive translation, or explicitation, provides clarity by offering semantic or functional explanations of the neologism, though at the cost of brevity and the compactness characteristic of technical discourse. Hybrid approaches—where transliteration is combined with descriptive notes, or calquing is supplemented by parenthetical explanation-often yield optimal results by balancing terminological precision, readability, and cognitive accessibility [3, 4].

A central challenge in translating technical neologisms lies in achieving a balance between functional equivalence and comprehensibility. Functional equivalence emphasizes maintaining terminological precision and conceptual integrity, ensuring that the translated term accurately reflects the source meaning. However,

literal borrowings or excessively faithful renderings can impede readability and hinder effective communication.

Conversely, overly descriptive or explanatory strategies may enhance comprehensibility but risk diluting the compactness and formal structure typical of technical writing, which may affect the perception of professional rigor [5]. Consequently, translators must engage in careful metalinguistic analysis and evaluative judgment, considering both the target audience's familiarity with the subject matter and the communicative function of the text.

Professional competence is a critical factor in this process. Translators with a thorough understanding of morphological processes, word formation mechanisms, and derivational patterns are better equipped to recognize innovative structures and interpret their semantic load accurately. Such competence enables translators to apply informed strategies, such as identifying productive morphemes, modeling semantic shifts, and predicting how new terms may integrate into established terminological systems [4].

In situations where no adequate target-language equivalent exists, explanatory methods-such as glossaries, parenthetical annotations, footnotes, or brief in-text definitions-may be employed to convey full meaning without compromising terminological rigor.

Moreover, the dynamic and rapidly evolving nature of technical fields necessitates continuous updating of terminological databases, glossaries, and corpora. Translators must maintain close collaboration with domain specialists, researchers, and technical writers to ensure terminological consistency, prevent semantic drift, and minimize the risk of misinterpretation.

Such interdisciplinary cooperation is especially critical in highly specialized or emergent fields, such as nanotechnology, biotechnology, artificial intelligence, or renewable energy systems, where neologisms can arise frequently and may carry highly nuanced implications [1].

Therefore, an effective approach to translating neologisms in technical literature is inherently holistic. It requires a combination of linguistic creativity, in-depth subject matter expertise, strategic selection of translation techniques, terminological management, and ongoing interdisciplinary collaboration. Only such a comprehensive strategy can ensure that translations are both precise and functionally adequate, preserving the innovative content and conceptual integrity of the source text while rendering it accessible and intelligible to the target audience.

In essence, the translation of technical neologisms is not merely a linguistic task but a complex cognitive and professional activity, integrating semiotic analysis, domain knowledge, and communicative strategy to facilitate the dissemination of scientific and technological knowledge across linguistic and cultural boundaries.

References:

1. Prysiazhniuk I. H. Neologisms of "science and engineering", "communication technologies" thematic groups: word formation methods and ways of translation / I. Prysiazhniuk // Visnyk NTUU "KPI": Philology and Educational Studies. — 2022. — Vol. 12, № 1. — P. 45–60. — DOI: 10.12345/kpi.phil.2022.12.1.45.

2. Diachuk L., Dovzhenko I. English-based coronavirus-neologisms in media texts and peculiarities of their reproduction in the Ukrainian translation / L. Diachuk, I. Dovzhenko // International Journal of Philology. — 2021. — Vol. 25, № 1. — P. 80–87. — DOI: 10.31548/philolog2021.01.080.

3. Hlushko A. V. Means of translating English neologisms into Ukrainian based on media examples / A. V. Hlushko // Магістерські студії. Альманах. — Херсон, Івано-Франківськ: ХДУ, 2024. — Вип. 24. — С. 21–25.

4. Ihnatiuk O., Ionane N. The key features of translation and localization of scientific and technical texts / O. Ihnatiuk, N. Ionane // SWorld Journal. — 2025. — Vol. 32, № 4. — P. 142–158. — DOI: 10.30888/2663-5712.2025-32-04-025.

5. Radetska S., Grinchenko B. Challenges and innovations in scientific and technical translation: terminological complexities and 'false friends' / S. Radetska,

B. Grinchenko // The Modern Higher Education Review. — 2024. — № 97. — P. 30–48. — DOI: 10.28925/2617-5266/2024.97.

A COMPARATIVE ANALYSIS OF LITERARY AND MACHINE TRANSLATION

Vikroriia Kapustei
3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,
Applied Linguistics Department,
Uzhhorod National University
Scientific advisor: Maryana Tomenchuk
Candidate of Philology, Associate Professor in
Applied Linguistics Department

A comparative examination of human and machine translation requires a carefully selected text corpus capable of revealing differences in lexical precision, stylistic nuance, and the handling of culturally marked elements. Scholars emphasize that materials with primitive vocabulary are unsuitable for such analysis because "simplified texts artificially inflate the quality of machine translation" (Khoroshun, 2021, p. 335). For this reason, the corpus must include complex literary passages that contain metaphors, allusions, polysemy, and rhythmic organization.

Using simplified texts may distort the findings because machine translation systems demonstrate disproportionately high performance on short, formulaic structures. For example, A. Hudmanyan and colleagues note that NMT systems "maintain grammatical accuracy but lose the pragmatic force of the utterance" (Hudmanyan, Sitko, Struk, 2019, p. 4). This becomes especially evident when analyzing irony, wordplay, and culturally specific elements.

For this reason, researchers often rely on parallel corpora that combine the original literary text, a professional translation, and a machine-generated version. In the Ukrainian context, a high-quality benchmark is provided by the official translations of Ivan Malkovych, in which, according to critics, "the rhythm and sound organization of the text are reproduced as closely as possible to the original" (Annisa Fauziya, 2023).

Comparing such translations with the outputs of DeepL or Google Translate demonstrates significant discrepancies in conveying the author's style and emotional tone.

Methodologically, the study must combine both quantitative and qualitative tools. Quantitative analysis may apply n-gram frequency statistics, lexical distribution metrics, and syntactic pattern tracking. For example, Guerberof Arenas & Toral (2022) show that machine translations exhibit "lower lexical variation and more formulaic sentence structures" (p. 12). These parameters allow for an objective identification of the mechanical nature of NMT style.

Qualitative analysis targets deeper interpretive layers—semantic fidelity, metaphor preservation, coherence, and emotional expressiveness. The CREAMT study notes that readers are "less immersed in a literary text when the translation is performed by NMT due to reduced narrative engagement" (Guerberof Arenas & Toral, 2022, p. 358). It thus becomes evident that machine systems reproduce content but do not interpret the author's intention.

Readability and reader perception are equally important. For instance, in Ukrainian literature, rhythmic forms and word-formation features that carry figurative meaning are often lost. This is confirmed by research emphasizing that "deep semantic relations and emotional semes do not lend themselves to algorithmic analysis" (Khoroshun, 2021, p. 336). Therefore, a human translator, unlike NMT, can reproduce not only meaning but also artistic form.

Existing research demonstrates that human translators significantly outperform machine systems in conveying stylistic richness, idiomatic expressions, and intertextual resonance. Guerberof Arenas & Toral (2022) stress that NMT acts as "a constraint on creativity" (p. 7), as it produces overly literal and monotonous phrases. Although modern models approach human-level performance grammatically, they remain noticeably weaker in the realm of literary translation.

For Ukrainian literature, corpus selection must consider the structural characteristics of the language as well as the stylistic signature of Ukrainian translators.

Malkovych, for example, is known for avoiding calques and enhancing the imagery of the text, whereas machine systems often “flatten” metaphorical expression (Hudmanyan et al., 2019, p. 5).

Future research may integrate genre-based comparisons, cross-linguistic case studies, psycholinguistic assessments of reader engagement, and broader analyses of literary machine translation performance. Such an approach will help clarify the boundaries between human and machine translation and allow for a deeper understanding of the nature of artistic meaning transfer.

References

1. Гудманян, А. Г.; Сітко, А. В.; Струк, І. В. Функціонально-прагматична адекватність машинного перекладу публіцистичних текстів. *Львівський філологічний часопис*, № 5, 2019. DOI: 10.32447/2663-340X-2019-5-8. URL: https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/article/view/1172

2. Хорошун, О. О. Машинний переклад: історичний огляд. *Нова філологія*, № 82, 2021, с. 333-337. DOI: 10.26661/2414-1135-2021-82-53. URL: https://eprints.zu.edu.ua/33642/

3. Annisa.Fauziya. DeepL vs Google Translate comparison. *Linguise automatic translation service for websites.* URL: https://www.linguise.com/uk/блог/керівництво/deepl-проти-google-translate/

4. Guerberof-Arenas, Ana; Toral, Antonio. “Creativity in Translation: Machine Translation as a Constraint for Literary Texts.” *Translation Spaces*, 2022. DOI: 10.1075/ts.21025.gue. URL: https://arxiv.org/abs/2204.05655

5. Guerberof-Arenas, Ana; Toral, Antonio. “CREAMT: Creativity and narrative engagement of literary texts translated by translators and NMT.” *Proceedings of the 23rd Annual Conference of the European Association for Machine Translation*, Ghent, Belgium, June 2022, pp. 357-358. URL: https://aclanthology.org/2022.eamt-1.68/

LINGUOCULTURAL FEATURES OF ECONOMIC PHRASEOLOGICAL UNITS AND STRATEGIES FOR THEIR TRANSLATION

Teodora Kachur
3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,
Applied Linguistics Department,
Uzhhorod National University
Scientific advisor: Olesia Stoika
Doctor of Pedagogical Science,
Associate Professor of the Department of Applied Linguistics
State University «Uzhhorod National University»

Economic phraseological units have become an important part of current linguistic and cultural studies because they clearly demonstrate the relationship between language, culture, and social experience. In economic discourse, these units assist speakers and writers in communicating complicated concepts in a more intelligible manner. They increase the expressiveness and vividness of economic communication while also reflecting cultural attitudes on work, money, success, dangers, and financial behaviour. English economic idioms are frequently derived from real-life experience, historical events, and cultural traditions, making their study essential both linguistically and culturally. At the same time, translating these idioms into Ukrainian necessitates great care since literal translations sometimes ruin their metaphorical meaning. When dealing with economic phraseological units, translators must take into account both semantic and cultural considerations [4, c.112].

The purpose of this study is to define the key linguocultural aspects of English economic phraseological units and to find the most successful translation procedures for Ukrainian. The research also intends to show how economic idioms reflect national worldviews and what issues arise when translators attempt to retain meaning,

expressiveness, and cultural context in the target language. To attain these objectives, numerous linguistic research methodologies were employed. The descriptive technique assisted in identifying the structural and semantic properties of idioms. The comparative strategy allowed researchers to identify parallels and differences between English and Ukrainian counterparts. Contextual study demonstrated how idioms are used in genuine economic texts such as business articles, financial news, and analytical studies. Finally, linguocultural analysis enabled us to uncover cultural values and notions concealed inside economic metaphors [2, c.178].

Economic idioms in English vividly demonstrate the cultural paradigm of economic behavior prevalent in English-speaking cultures. One of the most typical characteristics is the link between economic activity and daily physical activities. For example, the term "to tighten one's belt" expresses the concept that during difficult times, individuals must manage their expenditures and accept responsibility for their financial circumstances. This concept is directly related to the cultural ideal of self-discipline. Another example is the expression "to give someone a run for their money," which conveys the concept of competitiveness and active striving for achievement. It demonstrates that competition is not only acceptable, but also valued. The term "cash cow" emphasizes the cultural value of consistent profit, long-term company planning, and efficient investment. At the same time, idioms like "the invisible hand of the market" reflect deeper philosophical and economic beliefs that have impacted English-speaking nations for centuries, such as adherence to free-market principles and minimum government action [3, c.54].

These idioms demonstrate that economic language is both technical and culturally symbolic. Many metaphorical terms come from realms like food ("big cheese"), sports ("level playing field"), animals ("bear market," "bull market"), weather ("a perfect storm"), and physical action ("to jump-start the economy"). The usage of such metaphors contributes to the formation of clear mental images that aid in the comprehension of abstract economic ideas. Because metaphors are inextricably linked to cultural experience, comprehending them necessitates knowledge of cultural

context. For example, the metaphors "bear" and "bull" in financial markets have historical antecedents and cannot be comprehended literally by someone who associates these animals with power or danger. Instead, these idioms are associated with a certain financial culture [1, с.203].

Many cultural linkages are distinct or lacking in Ukrainian language heritage, making it difficult to translate economic idioms from English to Ukrainian. Direct translation frequently yields strange or nonsensical language. For example, translating "to jump-start the economy" literally would sound strange in Ukrainian because the metaphor comes from auto mechanics and is not widely used in Ukrainian society. As a result, translators must first establish the metaphorical meaning before determining the appropriate technique for conveying the cultural message [5, с.66].

One of the primary issues is the lack of direct counterparts. Some phrases, like "to tighten one's belt," have straightforward Ukrainian translations ("затягнути пасок"), while others demand creative alternatives. For example, the term "too big to fail" must be translated descriptively because Ukrainian lacks a phraseological counterpart. Another issue is the use of metaphors based on cultural ideals more associated with English-speaking nations, such as individualism, personal responsibility, and competitiveness. Translators must consider these cultural variations and avoid translations that might mislead the reader [6, с.92].

A variety of solutions are typically utilized to address these translation issues. Equivalent translation is used when Ukrainian already has a phraseological unit with the same figurative meaning. This technique preserves both visual and cultural expression. However, equal translation is not always feasible. In such instances, functional or sense translation is essential. This method maintains the idiom's fundamental meaning while changing its form. It is beneficial when the original metaphor does not exist in Ukrainian culture or a straight translation might confuse the reader. Another approach is descriptive or explicatory translation. This strategy is used when there is no counterpart for the idiom and it has to be described in depth. Although descriptive translation is less expressive, it helps to maintain accuracy and semantic

clarity. Borrowing or calque is less common, reserved mostly for foreign phrases or well-known idioms in global economic debate [3, c.141].

During the investigation, it became evident that the translation technique is determined by various elements, including the type of text, the intended audience, the intricacy of the metaphor, and the cultural implications of the idiom. To avoid misunderstandings in scholarly or analytical works, translators frequently use descriptive translation. Expressive equivalents can be utilized in journalistic or creative economic articles to sustain reader attention and emotional impact. In all circumstances, the translator must strike a balance between correctness and expressiveness, taking into account both language and cultural components [1, c.215].

As a result, the investigation revealed that English economic phraseological units express key linguocultural values as well as parts of national perspective. They reflect cultural perspectives on money, work, competitiveness, and achievement. Their translation into Ukrainian necessitates not only verbal proficiency, but also cultural understanding and the capacity to properly perceive metaphors. Equivalent translation, functional translation, descriptive translation, and calques were found to be the most successful. Each has a distinct purpose and must be used cautiously depending on the situation [1, c.278; 2, c.193].

Aside from the examination of this specific notion, future research might focus on other intriguing avenues. One of them is a comparative study of economic idioms in several languages, which might help us better grasp universal economic metaphors and cultural differences. Another option is to investigate how globalization and digital communication impact the emergence of new economic idioms. Many new terms arise in online trading, cryptocurrency ecosystems, and financial-related social media debates. Exploring these dynamics may help us understand how modern economic culture is evolving. Another intriguing avenue is to investigate how economic metaphors alter people's knowledge of financial processes and influence public opinion. Such study would benefit not only languages, but also economics, psychology, and communication studies [4, c.150].

References

1. Charteris-Black, J. (2004). Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis. Palgrave Macmillan. P. 278. https://link.springer.com/book/10.1057/9780230000612

2. Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A Practical Introduction* (2nd ed.). Oxford University Press. P. 296.https://global.oup.com/academic/product/metaphor-9780195374940?cc=ua&lang=en&

3. McCloskey, D. N. (1998). *The Rhetoric of Economics*. University of Wisconsin Press. P.256.https://www.manoa.hawaii.edu/ctahr/aheed/Carl/supplementary%20readings/McCloskey_1983_The_rhetoric_of_economics.pdf

4. Baker, M. (2018). *In Other Words: A Coursebook on Translation* (3rd ed.). Routledge.https://www.academia.edu/12307257/In_Other_Words_A_coursebook_on_translation

5. Dobrovol'skij, D. & Piirainen, E. (2009). *Cultural Linguistics and Phraseology.* Mouton de Gruyter. P.350.https://www.academia.edu/84371348/Dobrovol_skij_Dmitrij_O_Elisabeth_Piirainen_Figurative_Language_Crosscultural_and_Cross_linguistic_Perspective_Current_Research_in_the_Semantics_Pragmatics_Interface_Volume_13_Amsterdam_etc_Elsevier_2005

METAPHORICAL COMPARISONS IN CHILDREN'S LITERATURE: BRIDGING REALITY AND FANTASY

Olena Kilb
3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,
Applied Linguistics Department,
Uzhhorod National University
Scientific adviser: Fialka Karpiuk
Senior lecturer of Applied Linguistic Department
State Higher Educational Institution Uzhhorod National University

The study of metaphorical comparisons in children's literature is an increasingly significant area within linguistics, literary studies, and developmental psychology. These comparisons provide young readers with a mechanism to understand abstract or emotionally complex ideas through vivid, concrete imagery. Children's literature, as a reflection of cultural values and psychological development, relies heavily on metaphor not merely as a stylistic device but as a cognitive tool that scaffolds understanding, nurtures imagination, and facilitates emotional growth.

This research aims to explore how metaphorical comparisons operate as bridges between reality and fantasy, enabling children to interpret unfamiliar experiences, develop emotional awareness, and engage with moral and ethical lessons embedded in narratives. The tasks of this study include defining metaphorical comparisons in the context of contemporary cognitive and linguistic theory, analyzing the role of metaphor in structuring fantasy worlds, investigating developmental and psychological factors affecting children's comprehension of metaphor, and illustrating these processes through selected literary examples.

A metaphor is a figure of speech that directly compares two unrelated things by stating that one is the other. Metaphors can be objects, actions, or ideas that are used to symbolize something else.

Metaphors are a form of figurative language, which refers to words or expressions that mean something different from their literal definition. Abstract ideas can be challenging to put into words, so comparing them with something easier to understand is often useful [3].

Metaphors in children's literature translate internal states, ethical dilemmas, and complex social interactions into tangible and perceptible forms. For example, courage might be portrayed as "a small flame that grows brighter," while sadness can be described as "a heavy raincloud overhead." Through these metaphors, children relate abstract emotional experiences to concrete, sensory images, gradually expanding their ability to think symbolically[2]. Developmental studies suggest that children move from understanding basic perceptual metaphors to recognizing relational and psychological metaphors as their cognitive and social capacities grow. This progression highlights how literature can adapt to the child's cognitive stage, offering metaphors that are increasingly complex and nuanced.

Metaphors play a crucial role in children's literature, offering young readers an imaginative and concrete way to understand abstract concepts. Among the different types of metaphors, active or live metaphors are particularly important because they are fresh, novel, and highly imaginative. These metaphors are not yet conventionalized in language, and their originality makes them engaging for children. Active metaphors often stimulate curiosity and foster creativity, encouraging children to draw connections between abstract ideas and tangible images. For instance, phrases like "You are my sunshine" liken a child or a beloved character to sunlight, symbolizing warmth, affection, and joy. Similarly, when a character is described as a "pretty rabbit," the metaphor evokes innocence and delicate beauty, while the expression "recreation is food for thought" links playful activity to nourishment for the mind, emphasizing the importance of mental growth through enjoyable experiences. Active metaphors are especially effective in developing associative thinking in children and promoting emotional engagement with the text.

In contrast, dead metaphors, also known as conventional metaphors, have become so familiar that their original imagery is often overlooked. They are widely used in both spoken and written language, and children can easily recognize and understand them. Dead metaphors provide a stable conceptual framework for learning and often carry cultural or idiomatic meaning. Examples such as “time is running out” communicate urgency by personifying time as a moving entity, while “fall in love” transforms a physical action into an emotional experience. Expressions like “the light of my life” signify someone who is cherished, and “he is a cool cucumber” conveys calmness and composure under pressure. By using dead metaphors, authors can introduce children to common expressions, helping them develop cultural literacy and an understanding of figurative language in familiar contexts.

Extended metaphors are another important category in children’s literature. Unlike single expressions, extended metaphors unfold over a series of sentences, paragraphs, or even throughout an entire story or poem, creating layered and nuanced imagery. They provide sustained comparisons that deepen a child’s understanding of abstract concepts. For example, Emily Dickinson’s poem *“Hope is the thing with feathers”* consistently portrays hope as a small bird that lives in the soul, sings continuously, and withstands storms. This extended metaphor conveys resilience, optimism, and the enduring nature of hope. Similarly, poems that personify seasons often employ extended metaphors: spring may be described as a “princess of hope,” summer as a “promenade queen,” autumn as a “princely master,” and winter as a “king with a powerful voice.” Through these extended metaphors, children can comprehend complex concepts such as time, change, or the qualities of human emotions, while also engaging with the text on an imaginative and emotional level.

Implicit metaphors, by contrast, do not explicitly state the comparison but instead imply it through context. They require children to infer meaning and use reasoning skills to understand the metaphorical connection. An example might be the expression “ready to hit the sack,” which implies going to bed, or “we were drinking the white,” which could suggest milk or another beverage depending on the context.

Another example is “she had the screaming,” where the source or reason for the screaming is implied rather than directly stated. Implicit metaphors challenge children to think critically and draw upon context, enhancing inferential thinking and comprehension skills. They also encourage imagination, as children must mentally visualize the connection between the literal and metaphorical meaning.

Compound and complex metaphors combine multiple images or comparisons to create rich, layered meanings. These metaphors are often more sophisticated and can describe abstract concepts that are difficult to grasp. For instance, “the mind is an ocean, and thoughts are waves” combines two metaphorical images to illustrate the complexity and vastness of human thought. Similarly, “life is a rollercoaster of ups and downs” merges motion, amusement ride imagery, and emotional experience to represent life’s unpredictability and variability. Expressions such as “laughter is the music of the soul” evoke a combination of sensory and emotional imagery, linking sound, emotion, and the concept of well-being. Compound and complex metaphors help children develop multi-layered thinking, encouraging them to integrate multiple conceptual frameworks to understand abstract ideas. They also enrich the literary experience, providing depth, creativity, and imaginative engagement[3].

The creation of fantasy worlds in children’s literature is particularly enriched by metaphorical logic. In *Alice’s Adventures in Wonderland*, Lewis Carroll’s depiction of Alice changing size serves as a metaphor for the instability of identity and the unpredictability of childhood experiences. While young readers may not articulate this understanding explicitly, they intuitively connect these transformations to feelings of uncertainty and self-doubt. Similarly, Roald Dahl’s exaggerated characters, such as Miss Trunchbull in *Matilda*, embody extreme authority or cruelty, offering children a symbolic representation of fear and oppression. The giant peach in *James and the Giant Peach* becomes a metaphorical vehicle for adventure, creativity, and empowerment, illustrating how fantasy can reflect a child’s emotional reality while simultaneously offering imaginative escape.

Modern children's literature continues to employ metaphor to depict emotional and psychological states. In J. K. Rowling's *Harry Potter*, Dementors metaphorically represent depression and trauma, while the Patronus charm embodies hope and resilience. These symbolic representations allow children to explore complex emotions safely, providing frameworks for emotional understanding and coping. Similarly, magical creatures, supernatural forces, or enchanted objects in contemporary fantasy often serve as metaphors for internal struggles, fears, or desires, making abstract experiences more approachable[1].

Metaphors also facilitate moral and ethical understanding. Narratives often convey moral lessons symbolically: a dark forest may signify danger or the unknown, a journey may symbolize personal growth, and monsters can represent fears or destructive tendencies. By engaging with metaphorical scenarios, children internalize lessons through experience rather than direct instruction. They learn to interpret cause and effect, understand consequences, and empathize with characters, fostering moral reasoning and reflective thinking.

The developmental and psychological impact of metaphor comprehension cannot be overstated. Research in cognitive psychology, including Theory of Mind studies, indicates that understanding metaphor enhances social cognition, empathy, and perspective-taking. Children who grasp metaphorical language are able to infer others' mental states and navigate social interactions. Moreover, the act of interpreting metaphor encourages cognitive flexibility, teaching children that one object or character can simultaneously represent multiple ideas. This skill underpins creative problem-solving and abstract reasoning, essential for academic and personal growth.

Fantasy, mediated through metaphor, also cultivates imaginative and creative thinking. Children learn to recognize symbolic relationships, make analogical connections, and construct mental models that integrate reality and imagination. Metaphor allows literature to function as both a mirror and a lens: reflecting children's lived experiences while simultaneously encouraging them to explore alternative realities. In this way, metaphor transforms simple narratives into multidimensional

experiences, fostering intellectual curiosity, emotional literacy, and imaginative exploration.

Ultimately, metaphorical comparisons make children's literature intellectually and emotionally rich. They allow stories to operate on multiple levels: entertaining, instructing, and nurturing cognitive and emotional development simultaneously. Whether in Carroll's playful distortions, Dahl's grotesque exaggerations, or the symbolic psychology of contemporary fantasy, metaphor remains central to connecting reality with imagination. Through metaphor, children interpret emotions, navigate moral landscapes, and explore fantastical worlds with understanding and engagement. This dual function — grounding the abstract in the concrete while expanding the imaginative horizon — is what makes metaphor indispensable in children's literature, shaping young readers' perceptions, empathy, and creative capacities.

REFERENCES:

1. Catching Lightning in a Jar: The Craft of Metaphor in Children's Literature. Retrieved from https://static1.squarespace.com/static/54f259e5e4b0a7bce1b38a47/t/65f1d9a39176fa5343385755/1710348708677/Catching_Lightning_in_a_Jar_The_Craft_of-1.pdf

2. From Metaphorical to Literal Door-Openings in Children's Literature... and Back Retrieved from https://hal.science/hal-04020384v1/document

3. What Is a Metaphor? Definition and Examples. Retrieved from https://www.grammarly.com/blog/literary-devices/metaphor/

PECULIARITIES OF TRANSLATING CULTURAL REALITIES IN A LITERARY TEXT: PROBLEMS AND WAYS TO OVERCOME THEM

Marta Kopchak

3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,

Applied Linguistics Department,

Uzhhorod National University

Scientific advisor: Olesia Stoika

Doctor of Pedagogical Science,

Associate Professor of the Department of Applied Linguistics

State University «Uzhhorod National University»

The translation of literary texts is usually regarded as intercultural communication where meaning is constructed using language signs and culturally specific knowledge accessed by the translator. In response to the ever-growing globalization and intercultural exchange, authors create texts relating to their imaginary world or culture-related texts; they may most likely employ different concepts, objects, and activities related to their social life accessed by their target audience, and create their own style. Consequently, texts may have many culturally distinctive features which have no direct equivalent or equivalent values beyond their linguistic limits, such as jokes, slang expressions, and many different references to cultures [4, p.2]. These features may include culturally distinctive facts or aspects of daily life or even national rituals of huge importance to cultures, and are called cultural realities or realia.

The challenge of interpreting these units is expected to become enormous because their meaning transcends lexical interpretations to become part of shared cultural knowledge, shared experience. A very literal translation may thus lead to meaning being lost or become distorted, while too many changes may thus lead to losing the initial cultural identity of the text itself. Consequently, translating cultural

reality implies making writerly choices that include but are not limited to interpretations and understandings of one's own culture and knowledge base of one's intended audience. This theme of finding this kind of balance is thus crucial to this discussion as it addresses the major concerns and techniques involved in translating cultural reality into literary text.

The reality is that cultural reality is interrelated with national specificity and functions as an identity signifier in stories or texts. Cultural reality is significant for highlighting the uniqueness of a setting while also displaying the established cultural affiliations of individuals, thereby facilitating some understanding among readers regarding such contexts. This is because deprivative strategies may cause grammatically apt but culturally deficient writing to emerge. A widely recognized conceptual framework describes various types of cultural realities within stories or texts, such as ecological references, material culture definitions, social and institutional terms of association, and units of customs or gestures to prove that cultural reality is entrenched at the community level [1, p.7]. It is notable for discussion on literary translation because:

However, translation of cultural realities also involves some challenges associated with the natural attributes of culture-bound expressions. One of the translation difficulties is often a lack of lexical equivalence in the target culture. Cultural reality is also linked to its socio-historical setting, and where the target culture does not have something similar to the object or institution associated with this reality, translation may become difficult to accomplish without distortion or loss of meaning. This is especially apparent for expressions associated with native attire, dishes, bureaucratic processes, and social norms.

Several strategies have been discussed to overcome such difficulties and guarantee the transfer of cultural realities intact while avoiding loss of their cultural meaning. One of the most widely practiced strategies is to retain the use of the same name and occasionally include a brief explanation in text form at first reading to avoid confusion for the reader before reading further. Another strategy is named

transliteration. This involves adjusting the reading of words to conform to the new language system but maintaining their same meaning or reference to culture. Also, some translators recommend avoiding unnecessary employment of informative notes, synonyms, and transferences [1, p.198].

Another helpful approach is descriptive translation, where the meaning of a cultural element is explained briefly within the text itself [2, p.73]. Although this may make the text somewhat longer, it helps the reader understand all the connotative meanings that might otherwise be missing. When maintaining subject accessibility is a priority, translation or using a 'functional equivalent' can also be considered. This involves replacing the original with a familiar counterpart.

A flexible strategy may include blending techniques together within a hybrid approach that permits the translator to shift between foreignizing and domesticating strategies as required by narrative functions. At the same time, employing footnotes, endnotes, or glossaries can also facilitate understanding within the text without necessarily interrupting the narrative flow, especially for texts that incorporate historical or dense cultural elements.

In conclusion, Translation of Cultural Realities is one of the most prominent concerns of literary translation because these units always contain the cultural memory and identity of the source culture. The translation of cultural realities is thus one of the most pressing concerns of literary translation because all these units always contain the cultural memory and identity of the source culture.

References

1. Afrouz M. Factors affecting translation of realia in classical literary masterpieces: access to the previous translations, the SL natives, and the SL experts [Electronic resource] / Mahmoud Afrouz // Dialnet. – 2022. – Access mode: https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/8551129.pdf.

2. Ana Fernández Guerra, Translating culture: problems, strategies and practical realities, *Art and Subversion* 19.12.2012. No. 1, P. 1-27.

https://www.researchgate.net/publication/261642137_Translating_Culture_Problems_Strategies_and_Practical_Realities

3. Khazrin Zeynalova, Translation Challenges of Cultural Realia in English Literary Texts: Semantic and Pragmatic Aspects, *Euro-Global Journal of Linguistics and Language Education* Vol. 2 No. 2 (2024): Pavasaris, P. 70-78. https://doi.org/10.69760/egjlle.250008

4. Razumna K., Movchan M. Realia vs irrealia in non-fiction vs fiction texts: A case study of translation [Electronic resource] / Karyna Razumna, Maryna Movchan // Frontiers in Language Studies. – 2023. – Vol. 6, No. 1. – Access mode: https://ojs.acad-pub.com/index.php/FLS/article/view/v6i1.1946

VERBAL MARKERS OF HATE SPEECH IN GERMAN-LANGUAGE ONLINE DISCOURSE

Anna Kostandova

3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,

Applied Linguistics Department,

Uzhhorod National University

Scientific advisor: Andrianna Milio

Doctor of Philosophy, Associate Professor in

Applied Linguistics Department

In the contemporary era of digital communication, social media platforms have evolved into primary arenas for public discourse, yet this democratization of speech is accompanied by the proliferation of hate speech (Hassrede). German-language online discourse presents a unique case study within this landscape, distinguished by a strict legal framework governing speech exemplified by the NetzDG and § 130 StGB (Volksverhetzung) and the specific linguistic mechanisms of the German language itself, which facilitate the creation of complex discriminatory compounds. Consequently, the relevance of investigating this topic lies in the urgent need to identify the evolving linguistic markers that aggressors employ to bypass automated content moderation filters.

The definition of hate speech varies between legal and sociolinguistic perspectives, but it is fundamentally distinct from simple insults. L. Azhniuk defines it as a communicative act intended to insult, intimidate, or harass individuals based specifically on their group identity [1]. In German academic discourse, this phenomenon is often analyzed through the lens of "group-focused enmity" (Gruppenbezogene Menschenfeindlichkeit). Unlike generic abuse, hate speech targets the collective identity of the victim, aiming to dehumanize the entire group and legitimize violence against them [2]. An analysis of German-language user comments on platforms such as Facebook, X (Twitter), and Instagram reveals that verbal markers

of hostility operate on three distinct but interconnected linguistic levels: the lexical-morphological, the semantic-metaphorical, and the pragmatic.

At the lexical and morphological level, the German language's capacity for compounding allows for the creation of highly specific "ad-hoc slurs." Aggressors frequently utilize derogatory compounding, combining neutral or descriptive nouns with pejorative elements to label minority groups. Prominent examples include Asylschmarotzer (asylum parasite), Sozialtourist (social tourist), or Passdeutscher, a term implying that an individual is German only "on paper" rather than ethnically. Complementing this strategy is pejorative prefixation, where prefixes such as Scheiß-, Drecks-, or Scham- are attached to group labels to create intensified slurs like Drecksausländer. Furthermore, to manufacture a veneer of legitimacy, hate speech often employs pseudo-intellectual vocabulary derived from right-wing ideologies, utilizing neologisms such as Umvolkung (ethnic replacement) or Ethnomasochismus.

Moving beyond individual words, semantic and metaphorical markers play a crucial role in dehumanization strategies. By mapping concepts from source domains like "disaster" or "disease" onto the target domain of "migration," speakers strip subjects of their humanity. Migration is frequently framed through natural disaster metaphors, depicting it as an uncontrollable force of nature via terms like Asylantenflut (flood of asylum seekers), Welle (wave), Tsunami, or Dammbruch (dam breach). The phrase Das Boot ist voll (The boat is full) serves as a coded metaphor within this framework to justify exclusion [3]. Even more pernicious are biological and disease metaphors, where minorities are described using terminology related to illness or infestation, such as Geschwür (ulcer), Parasiten (parasites), or Krebsgeschwür (cancerous tumor). This language explicitly serves to justify "surgical" solutions, implying the necessity of violence or expulsion. Additionally, dehumanization strategies frequently employ zoomorphisms, comparing groups to animals like Ratten (rats) or Ungeziefer (vermin), effectively removing them from the sphere of moral obligation.

Finally, as content moderation algorithms become more sophisticated, verbal markers have shifted towards pragmatic strategies and camouflage. A prevalent tactic is the use of irony and sarcasm, specifically through semantic inversion where positive words are used with ironic intent. For instance, the term Goldstücke (gold pieces) - originally used by a politician to praise the potential of refugees—is now widely co-opted in hate speech comments to mock migrants who commit crimes, making it difficult for AI models to detect the hostility [3]. This discourse also relies heavily on "Us vs. Them" rhetoric (Wir-Gruppen-Rhetorik), constructing a binary opposition where the in-group is labeled Patrioten (patriots) or das Volk (the people), while the out-group is framed as Invasoren (invaders) or Systemlinge (servants of the system). These strategies are often underpinned by conspiracy narratives, where terms like Lügenpresse (lying press) or Großer Austausch (Great Replacement) signal adherence to extremist narratives without necessarily using explicit profanity.

The linguistic landscape of hate speech in German online discourse is thus highly dynamic. While explicit insults remain a core component, there is a discernible shift towards "camouflaged" aggression involving irony, complex compounding, and coded metaphors that require cultural context to decipher. These verbal markers fulfill several communicative functions: they strengthen the internal cohesion of the aggressor group, silence the victims (the "silencing effect"), and gradually shift the boundaries of acceptable public discourse (Sagbarkeitsfeld). Future research must therefore focus on the multimodal aspects of this phenomenon, including the use of emojis and memes as non-verbal markers of hostility.

References

1. Azhniuk, L. (2024). Mova vorozhnechi y politkorektnist u suchasnii suspilno-politychnii komunikatsii [Hate speech and political correctness in modern sociopolitical communication]. Movoznavstvo, 2, 9–23. URL: https://doi.org/10.33190/0027-2833-335-2024-2-002

2. Beutler, K., Buschmann, L., Felling, M. et al. (2024). Hass im Netz. Informationen für pädagogische Fachkräfte [Hate on the Net. Information for pedagogical specialists]. Düsseldorf: klicksafe & AJS NRW

3. Landeszentrale für politische Bildung Baden-Württemberg. (n.d.). Hate Speech – Hass im Netz [Hate Speech – Hate on the Net]. URL: https://www.lpb-bw.de/hatespeech

4. Hanns-Seidel-Stiftung. (n.d.). Hassrede Assistent: Beispiele [Hate Speech Assistant: Examples]. URL: https://www.hss.de/gegen-hatespeech/hassrede-assistent/hassrede-beispiele/

GENDER SENSITIVITY IN LITERARY TRANSLATION: CHALLENGES AND STRATEGIES

Yana Makuta
3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,
Applied Linguistics Department,
Uzhhorod National University
Scientific advisor: Olesia Stoika
Doctor of Pedagogical Science,
Associate Professor of the Department of Applied Linguistics
State University «Uzhhorod National University»

Literary translation has never been simply a matter of moving words from one language to another. It has been a process of cultural negotiation, interpretation, and, at times, even reinvention of meaning. The last couple of decades have seen gender sensitivity becoming an essential factor in the field of translation studies and, in particular, the literary texts that bear complex sociocultural significances. The manner in which the translator deals with gender-related language could contribute quite a lot to the reading of the characters and the understanding of the relationships in the works being translated. This concern becomes extremely pertinent in the current situation, where the dialogues around the issue of gender identity have turned out to be much more subtle and, to be honest, more complicated than they were just a decade ago.

I am going to delve into the difficulties the translators face when translating sex-and-gender-oriented literature and the practices of those strategies which are claimed "to work" in theory. The purpose is not just to see the linguistic manifestation of gender differences but also to determine the extent to which the meaning is retained when the author's perspective is kept and, at the same time, the modern gender issues are acknowledged. However, the question still stands: how to act when the source text intentionally avoids gender markers? This remains an open question.

For this research, I carried out a comparative analysis of different translated texts and consulted the writings of translation scholars on the topic of gender, assessing real cases where translators made interesting masculine or feminine choices and trying to notice the patterns coming from their decisions. Thus, the approach to some extent allows me to witness not only the theoretical aspect but also the practical one, which is more beneficial for me as a researcher.

There has been a gender in translation discourse for a long time. Luise von Flotow, one of the early theorists, was the one who pointed out that translation could be one of the means to overcome sexist language [1, p. 71]. The main point of her argument was that translations do not necessarily have to tolerate the gender problems present in the original texts—they can be active in opposing them. The viewpoint is very interesting to me as it reshapes the concept of the translator's position. The recent discourse on gender by researchers is no longer limited to the categories of masculinity and femininity. They are examining the existence of third genders and the strategies for translation of gender-neutral terms, which is quite intricate. José Santaemilia spoke of how the assigned roles of translator can be so that one choice enhances the stereotype while the other one goes counter to it, and it will be necessary to consider the connection between language, gender, and power [2, p. 112]. Another point to note is that translators, when performing the task of translation, bring their own gender views to the work, which can affect the selections they often make without their conscious awareness.

The main issue that I spotted translators encounter is grammar. Some languages have very complex gender grammar, and some others do not have any at all. For example, English has practically no grammatical gender. Still, if I happen to translate English into Spanish or French, all of a sudden, I have to make gender decisions that were not given in the source language. Suppose an English narrator uses "they" to refer to one individual. The Spanish translator must choose between male and female forms, which may not be the author’s intention. To illustrate, if I am working on contemporary literature that intentionally employs the singular "they" to erase the gender of a

character, then Spanish grammar, in a way, compels me to pick one. The reverse case is also difficult. For instance, in case I am translating a text from a gendered language into English, I am caught between the dilemma of either maintaining those gender distinctions or making the language more neutral.

Another issue – and I consider this one an overlooked problem in the literature – is how people treat each other in conversation. Cultures have no uniformity in the way they address people as names or titles, and one of the factors that greatly influences this is gender. Choice of language determines the perception of social position and power [3, p. 8]. In some languages, the use of a person's first name or title is decided by gender and the social relationship. When working with dialogic text, the translator has to give up on these social signals while at the same time letting the conversation sound natural. And I doubt that it is easy because the solution that works in one culture might look strange in another. There is a possibility that sometimes it might even be interpreted as rude.

Moreover, the issue of how authors use gendered language to unveil their characters raises. At times, writers intentionally choose gender-specific words to inform us about the character's personality or social class. Other times, they might employ stereotypical language as a critique, or perhaps they just mirror the old-fashioned attitudes of their era. The translators have to make the decision about what to preserve and what to alter. This becomes problematic with the classic texts, where the historical background is significant, but the gender attitudes may put off contemporary readers. Should we tolerate historically accurate sexism? Or should we modify it? There is no consensus among the scholars, and in my view, there is no one-size-fits-all answer.

Translators have resorted to multiple avenues for navigating through these challenges. One way is to be adaptable and make different decisions based on the circumstances rather than rigidly adhering to rules. It appears to me that it is preferable to retain gendered language where it is relevant to the plot, and then allow for neutral language where the gender aspect is not of consequence.

The most important aspect is to identify the reason behind the use of gendered language by the author, and then to find a way in the target language to produce the same effect. Yet, to be completely honest, this is not always very clear even after thorough examination. Additionally, working with other people is beneficial. If I am translating a writer who is still alive, then I can always ask them what they meant and what they want. Even when talking to the writer is out of the question, it is still helpful to engage with people who can explain the culture or predict the reactions of various readers [4, p. 18]. The process of translation is not an entirely solitary activity – it requires us to know the expectations and the preferences of different social groups. In the opposite situation, however, too much consultation can lead to slowness, which is why I think there is a need to find the right spot.

Certain translators talk about compensation. If a character gets gendered when they were ambiguous before because the grammar forces me to, maybe it's better to balance that out by being extra careful with other parts of how that character is presented. This allows keeping some of the complexity from the original, even if I cannot keep all of it. But it really is demanding to grasp how gender operates at different levels in a text to pull this off. Conversely, compensation might highlight gender too much in ways the original text didn't intend, which boils down to an issue.

Many scholars today argue that translators require gender literacy. This is more than just being aware of the grammatical rules. It is about being knowledgeable about the gender politics, being informed about the discussions around the use of inclusive language, and being perceptive to the perspective of different communities regarding gender. A translator with this kind of knowledge will have a much clearer understanding of when a gender-inspired choice is significant and when it is not.

In my opinion, this should be part of the translator's training, although it is very often not the case.

It is very clear when we analyse the different approaches of different translators to the same text that, usually, there is no single correct answer. Translators make different choices, all of them equally valid, depending on their reading of the text, their

audience and their purpose. What matters is that the choices are made with sufficient understanding and not just mechanically or automatically. That is, they should come from a position of gender awareness and not from just importing stereotypes uncritically. We can say that today's translators are more aware of the gender issue than the previous generations, but at the same time, it is quite difficult for them because the norms are constantly changing, and different readers have different things that they want. At times, these demands are in total opposition to each other.

In conclusion, I think gender sensitivity in literature translation has made it necessary to grapple with linguistic problems, cultural questions and ethical decisions at once. The translator is obliged to deal with switching between different grammatical systems, bringing in culturally specific words and conventions, and making decisions about how to portray characters and social situations. The flexibility to adjust, the willingness to collaborate, the ability to adapt, and really knowing gender are all helpful. Instead of searching for universal rules, it is better to closely observe the functioning of gender in each particular text and context. The complexities are indeed there in my view, and the translators must acknowledge them. However, we also must concede that perfection is not attainable - often the most effective translation is only the one that offers thoughtful compromises while still being aligned with the essence of the original work.

References

1. Von Flotow L. Feminist Translation: Contexts, Practices and Theories. TTR: traduction, terminologie, rédaction. 1991. № 4(2), P. 69–84. https://doi.org/10.7202/037094ar.

2. Santaemilia J. Gender and Translation: Towards a Relational Approach. MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación. 2017. № 9, P. 107–130. https://doi.org/10.6035/MonTI.2017.9.4.

3. Braun F. & Sczesny S. Gendered Language and Gender Representation in Translation Studies. Language and Linguistics Compass. 2019. № 13(5), P. 1–16. https://doi.org/10.1111/lnc3.12329.

4. Paloposki O. Limits of Freedom: Agency, Choice and Constraints in the Work of the Translator. Translators' Agency. 2017. P. 13–28. https://doi.org/10.1163/9789004337831_003.

THE TRANSLATOR'S DETECTIVE WORK: MAINTAINING LOGICAL COHERENCE WHILE ADAPTING CULTURAL REFERENCES

Victoria Moldavchuk

3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,

Applied Linguistics Department,

Uzhhorod National University

Scientific advisor: Antonina Devitska

PhD of Linguistics, Associate Professor in

Applied Linguistics Department

Detective fiction relies on precise wording, culturally shaped references and a carefully constructed sense of suspense, which makes its translation a demanding task, as Shokhidova notes [5, p. 18]. To translate such texts effectively, the translator must consider not only linguistic form but also genre conventions and culturally embedded elements that influence how clues and narrative signals function in the story. Seago emphasises that crime fiction reflects the social and institutional values of its culture, and these features shape how readers interpret behaviour, motives and the significance of certain details [3, p. 4-5]. Because detective plots require readers to assemble clues into a coherent whole, Link highlights that the translator must preserve the sequence and relevance of narrative fragments, ensuring that the target reader follows the same interpretive path as in the original [1, p. 2]. Maintaining logical coherence therefore depends on how successfully the translator retains cultural references and structural cues that guide the investigation across languages. Therefore, the translator’s task becomes not just transferring meaning, but recreating the same cognitive process the original text triggers in its readers.

Patrick Langan notes that detective narratives require the reader to construct a coherent sequence of events by linking seemingly unrelated fragments, because the

logic of the mystery emerges only when these scattered details are organised into a meaningful pattern [2, pp. 235–237].Since understanding the narrative requires combining multiple small hints into a meaningful whole, Link points out that the reader effectively performs a form of investigative reasoning while assembling fragmented clues [1, p. 10-11]. This structure places additional responsibility on the translator, who must preserve the sequence of interpretive steps that guide the reader through the original logic. Shih notes that translation work is inherently analytical, showing that much of the translator's effort relies on continuous problem-solving and the evaluation of alternative decisions. As the translation progresses, individual difficulties may shift or expand, requiring them to be broken down into smaller tasks before a consistent solution is achieved, a process Shih describes as the reorganisation of evolving translation problems [4, p. 1]. In detective fiction, such decisions become especially significant because each translational adjustment influences how the chain of clues is perceived and whether the target reader can follow the intended line of reasoning without losing coherence.

Maintaining logical coherence in the translation of detective fiction requires careful attention to culturally coded elements that shape how clues are recognised and interpreted. As Seago notes, crime narratives rely on readers' familiarity with what is considered "normal" within a specific culture, and departures from these norms often function as decisive clues [3, p. 2-3]. Because such signals are rooted in shared cultural knowledge, the translator must preserve the meanings embedded in everyday references: a character's choice of a *pub* rather than a café, the presence of a *red telephone box*, or the description of a *Victorian terrace* can all serve as markers that guide the reader's reasoning about social background, movement patterns or possible motives. Shokhidova observes that culturally loaded vocabulary influences how motives and relationships are understood, so failing to convey the connotations of a seemingly ordinary object or location may distort the reader's interpretation [5, p. 19]. Link further emphasises that detective fiction requires the reader to detect patterns hidden in ordinary details, meaning that altering the cultural resonance of such items

can redirect the logic by which the solution is reconstructed [4, p. 10-11]. For this reason, the translator must evaluate which cultural symbols carry narrative weight and ensure that their meaning is transferred accurately enough to support the intended chain of clues.

Translating forensic and investigative terminology in detective fiction requires particular precision because even minor elements may carry crucial evidential value. As noted by Shokhidova**,** references to judicial procedures, investigative techniques and law-enforcement structures differ across cultures, and these culturally embedded terms must be rendered in a way that does not obscure the detective's reasoning or distort key details [5, p. 20]. This complexity increases when idiomatic or culturally specific expressions are involved, since their misinterpretation may alter how evidence, motives or interactions are perceived. Seago emphasises that detective fiction often relies on partial clues and small details, and an omission or inaccurate rendering - such as simplifying a phrase that indicates the presence of a forensic object can weaken the carefully constructed chain of clues, because ambiguity and scattered hints form the backbone of this genre, the translator must attend closely to the semantic and cultural implications of every investigative term to maintain the logical structure on which the resolution depends [3, p. 6]**.**

The translation of detective fiction demands careful attention to how clues, cultural references and investigative details contribute to the logic of the narrative. Because readers reconstruct meaning from partial information, the translator must preserve the functions of every element that guides this process, whether it involves culturally embedded signals, institutional terminology or subtle narrative patterns. Maintaining coherence across languages requires analytical decisions similar to those made by a detective: identifying relevant details, evaluating alternative interpretations and ensuring that the sequence of clues remains meaningful. When these features are accurately transferred, the translated text allows the target reader to follow the same reasoning as the original audience and experience the story as a coherent investigative

puzzle. In this way, the translator plays a key role in sustaining both the cultural context and the logical structure that define detective fiction as a genre.

References

1. Link S. J. Narratological Approach to Lists in Detective Fiction. *Springer Nature.* 2023. P. 2-11. https://www.researchgate.net/publication/372323334_A_Narratological_Approach_to_Lists_in_Detective_Fiction

2. Langan P. The integration of narrative thinking and detective logic in Chesterton's Father Brown. Comunicación y Hombre. 2022. P. 235-237. https://comunicacionyhombre.com/wp-content/uploads/2023/02/16.-PATRICK-LANGAN-INGLES.pdf

3. Seago K. Introduction and overview: Crime (fiction) in translation. *City University of London*. 2014. P. 2-6. https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/3851/

4. Shih C. Y. Translation as Evolving Decision-Making: A Process-Based Study. *Across Languages and Cultures*. 2015. P. 1-11.

https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1493149/1/Claire%20Y%20Shih_article%20in%20Across%20Languages%20and%20Cultures.pdf

5. Shokhidova M. Linguistic Problems in Translating Detective Fiction. *American Journal of Social Science and Humanitiy Research*. 2025. P. 18-20. https://inlibrary.uz/index.php/ajsshr/article/view/72878

TRANSLATION AS A TOOL OF CULTURAL EXCHANGE

Olexandra Rusyn

3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,

Applied Linguistics Department,

Uzhhorod National University

Scientific advisor: Maryna Tymchyk

PhD in Pedagogy, Senior Lecturer of the Department of Applied Linguistics

State University «Uzhhorod National University»

For a very long time, translation has been much more than just a linguistic practice of exchanging one word for another. It serves as a cultural mechanism that allows people from different societies to communicate, exchange ideas, and approach each other's values and worldviews. In today's globalized world, translation has become one of the key forces that enables the movement of literature, advancements in science and technology, media content, political ideas, and sharing of historical insights among diverse cultures. Without it, many cultural perspectives would remain isolated. Through the work of translators, communities learn to notice connections that unite them and to appreciate differences that enrich international cultural diversity. For this reason, translation occupies a central place in contemporary intercultural communication and plays a crucial role in shaping how cultural exchange unfolds in the modern world [1].

The aim of the study is to investigate the crucial role of translation in facilitating and sustaining international cultural exchange across various sectors, including literature, science, and media.

A language is not just grammar or vocabulary; it embodies a unique way of interpreting reality. Idioms, metaphors, humour, social etiquette, and culturally marked expressions create layers of meaning that cannot be accessed through literal understanding alone. Translation makes these layers visible. A translator becomes a mediator who explains cultural references and adapts them so that foreign readers can

understand them without losing the essence. This process requires not only linguistic training but also cultural competence, a sense of context, and the ability to foresee how a certain idea will be received in another society. Therefore, translation opens an opportunity to encounter how other cultures live, think, and express emotions, serving as a bridge between distinct cultural experiences [2].

Literary translation is one of the most powerful channels of cultural transmission. Literature preserves collective memory, emotional heritage, and national identity. When novels, poems, or plays are translated, they bring with them not only stories but also cultural patterns, philosophical ideas, and artistic traditions. Thanks to translation, readers worldwide discovered Japanese aesthetics, Latin American magical realism, and Ukrainian poetic styles. Good translation not only protects cultural heritage but also stimulates creative reinterpretations in other cultures. For this reason, translated literature expands the horizons of world literature by encouraging cross-cultural dialogue and artistic interaction [3].

Equally important is the translation *of folklore and national heritage*. Folk stories, legends, songs, and rituals represent the deepest cultural layers of a community. Translating them requires careful attention to symbolism, humour, and worldview that may be unfamiliar to those outside the culture. When translated with sensitivity, folklore gives international audiences access to the cultural imagination of another nation. Such translations often inspire new adaptations—animated films, theatre productions, children's books—allowing traditional stories to live new lives in foreign contexts. Consequently, translation functions as a tool for preserving intangible heritage and promoting cultural respect globally [4].

With the digital revolution, *audiovisual translation* has gained exceptional importance. Subtitles, dubbing, and voice-over techniques allow films, documentaries, series, and online content to spread globally in a matter of hours. For that reason, people around the world absorb new cultural narratives, communication styles, social norms, and humour traditions. The worldwide popularity of Korean dramas, Bollywood films, and Western educational platforms is largely due to accessible and high-quality

audiovisual translation. This type of translation fosters empathy, broadens cultural awareness, and helps audiences question stereotypes by presenting diverse social realities through an understandable medium [5].

Translation is equally significant in *diplomacy and political communication*. International negotiations depend on precise, context-sensitive translation. A single misinterpreted phrase can provoke tension, whereas careful translation helps maintain dialogue, cooperation, and peace. Diplomatic translators often serve not only as interpreters but also as cultural consultants, guiding political representatives through culturally sensitive communication. In this sense, translation becomes an essential element of international relations and a safeguard for intercultural understanding [6].

Scientific and technical translation plays a major role in distributing knowledge across countries. Research articles, scientific reports, manuals, medical guidelines, and technological documentation must be translated to ensure that breakthroughs are not confined to one linguistic community. This exchange accelerates scientific progress, enables joint international projects, and reduces inequality in access to knowledge. Technical translation also allows researchers from different cultural backgrounds to share methods, ethics, and innovations, contributing to a more unified global scientific community [7].

Despite its value, the translation process poses many challenges. Cultural differences, wordplay, idioms that have no equivalents, and sensitive historical references often make translation complex. Translators must decide how to adapt culturally loaded material without losing meaning or creating misconceptions. Literal translation may confuse readers, while too much adaptation can distort the cultural background. This balancing act requires creativity, analytical thinking, and a deep understanding of the cultures involved. It proves that translation is not simply a linguistic task, but an intercultural process that demands both empathy and expertise [8].

Translation also plays a crucial role in protecting linguistic diversity. In multilingual societies, translation helps preserve minority languages by allowing their

literature and oral traditions to reach wider audiences. When works from smaller linguistic communities are translated, these cultures gain representation in global cultural discourse. This prevents cultural homogenization and ensures that less dominant voices remain part of international communication. As global interconnectedness increases, translation becomes a tool for advocating cultural identity and supporting linguistic diversity [9].

In contemporary communication, translation increasingly overlaps with *localization*—a process widely used in marketing, digital platforms, and software development. Localization does more than translate text: it adapts design, cultural references, humour, and even storylines to match the expectations of a specific audience. This approach demonstrates sensitivity to cultural differences and strengthens user engagement. In this way, localization represents a new stage in the evolution of translation practices, highlighting how cultural understanding has become essential in the digital era.

Ultimately, translation builds intercultural empathy by allowing people to encounter and emotionally connect with experiences that differ from their own. Reading translated literature or watching subtitled films introduces individuals to unfamiliar perspectives and encourages them to reflect on their own cultural assumptions. This emotional engagement supports tolerance, reduces prejudice, and promotes harmonious coexistence. As societies navigate increasing cultural complexity, translators—acting as mediators and cultural ambassadors—remain vital to sustaining meaningful intercultural relationships.

In conclusion, translation plays a fundamental role in enabling cultural exchange. It helps circulate artistic expression, scientific insight, and historical knowledge across borders. It supports cultural diversity, strengthens mutual understanding, and builds bridges between people and nations. As global communication grows more dynamic, translation will remain indispensable—not only as a linguistic skill but as a cultural force that brings humanity closer together.

References

1. Bassnett S. Translation Studies. London: Routledge, 2014. 208 p.

2. Nida E. A. Language, Culture, and Translating. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press, 2001. 246 p.

3. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London: Routledge, 2008. 353 p.

4. Toury G. Descriptive Translation Studies and Beyond. Amsterdam: John Benjamins, 2012. 312 p.

5. Díaz Cintas J., Remael A. Audiovisual Translation: Subtitling. London: Routledge, 2021. 280 p.

6. Schäffner C. (ed.) Political Discourse, Media and Translation. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2010. 305 p.

7. Byrne J. Technical Translation: Usability Strategies for Translating Technical Documentation. Dordrecht: Springer, 2006. 269 p.

8. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge, 2018. 370 p.

9. Crystal D. Language Death. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 212 p.

SOCIOLINGUISTIC ASPECTS: ACCENT PERCEPTION, INTELLIGIBILITY, AND IDENTITY IN EUROPEAN CONTEXTS

Ivanna Savko
3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,
Applied Linguistics Department,
Uzhhorod National University
Scientific advisor: Antonina Devitska
PhD of Linguistics, Associate Professor in
Applied Linguistics Department

Accent is one of the most noticeable features of spoken language and significantly shapes communication in multilingual European contexts. As Munro and Derwing point out, "*one of the most salient aspects of speech is accent … speaking with an L2 accent … has strong social, psychological, and communicative consequences.*"[4, p.476-479]. Because English functions as a lingua franca across Europe, accent becomes not only a phonetic marker but also a factor influencing interaction and mutual understanding.

Accent additionally intersects with questions of personal identity. Derwing and Munro note that "*achievement of mutual communication is critical … accent is, for many people, an aspect of personal identity*."[1, p.99]. This connection is especially visible in Europe's bilingual and mobile societies, where pronunciation often signals cultural belonging and social positioning.

At the same time, scholars emphasize that evaluations of accents often reflect societal biases more than linguistic facts. Trudgill stresses that attitudes toward non-standard accents are shaped by social judgments rather than inherent linguistic qualities, encouraging researchers to examine how perception, intelligibility, and identity function within European communication [6, p.1].

Accent perception in Europe is shaped by long-standing hierarchies, historical ideologies, and expectations about which forms of English qualify as “standard.” A well-known example is Received Pronunciation (RP), traditionally associated with education, authority, and prestige in England. Trudgill explains that RP is marked by the absence of regional features, which has contributed to its symbolic status and influenced learner preferences [3].

In practice, accents closer to idealized norms are often evaluated as more competent or trustworthy, while regional or non-native accents may be seen as less proficient irrespective of real communicative ability. Such judgments arise largely from social conditioning rather than linguistic justification, revealing that accent perception reflects broader cultural narratives surrounding authority, legitimacy, and belonging.

Accent intelligibility plays an essential role in Europe’s multilingual settings, where people from diverse linguistic backgrounds interact frequently. Munro and Derwing (2011) define intelligibility as “*the degree of a listener’s actual comprehension of an utterance … how much the listener actually understands …*” [4, p.476-479], emphasizing understanding rather than aesthetic qualities of accent.

Applied linguistic research reinforces this practical view, noting that what matters most is whether speakers can be understood — not the degree to which their accent resembles a native model. Scholars also highlight that intelligibility and accentedness do not always align; modifying one’s accent does not automatically increase comprehension. Instead, intelligibility depends on clarity, familiarity with different varieties of English, and shared communicative strategies [5, p.43].

Thus, in European lingua-franca communication, intelligibility is shaped by effectiveness rather than correctness, reflecting the realities of cross-cultural interaction.

Accents in Europe also function as markers of social and cultural identity. Trudgill, quoted in Crystal, notes that regional accents can influence how listeners

evaluate both the speaker and their message, demonstrating the symbolic weight of pronunciation in social interpretation [3].

Research on sociolinguistic identity further shows that individuals often define their group membership in contrast to others. People may adjust their accent to align with a desired social group or to distance themselves from another [2, p.2]. This dynamic is especially visible in European contexts, where English is used by speakers with diverse cultural backgrounds. Accent thus becomes an expressive resource through which individuals signal heritage, negotiate belonging, or seek social acceptance.

In conclusion, this analysis demonstrates that accent in European English use shapes communication at the perceptual, intelligibility, and identity levels. Accent perception is influenced by social hierarchies that privilege standardized forms, while intelligibility research shows that understanding—not accent conformity—is central for effective communication, and that accentedness does not necessarily hinder comprehension. At the same time, accents act as powerful identity markers, allowing speakers to express cultural backgrounds and navigate group affiliations within Europe's multilingual landscape. Together, these findings reveal that accent is not merely a phonetic feature but a significant social and communicative resource shaping how Europeans interact across diverse linguistic contexts.

References

1. Alghazo S. Achievement of mutual communication: accent and personal identity. Jordan University eAcademic. 2015. P. 99. https://eacademic.ju.edu.jo/S.Alghazo/Lists/Published%20Research/Attachments/6/Alghazo%2C%20S%202015c%20%282%29.pdf

2. Gaete C. Accommodation in English as a Lingua Franca (ELF): a socio-psychological and sociolinguistic study. PhD Thesis, University of Southampton, 2022. P. 2. https://eprints.soton.ac.uk/471218/1/Carmen_Gaete_PhD_Thesis_Final_version.pdf

3. Linguisticus. Language Variation Theorists – Cheshire, Evans, Algeo, Esling, Trudgill, Milroy, Eckert. 2023. https://linguisticus.wordpress.com/4-5-language-variation-theorists-cheshire-evans-algeo-esling-trudgill-milroy-eckert/

4. Munro M., Derwing T. The foundations of accent and intelligibility in pronunciation research. 2011. P. 476-479. https://www.researchgate.net/publication/231904462_The_foundations_of_accent_and_intelligibility_in_pronunciation_research

5. Vicasa. English pronunciation teaching and research: contemporary perspectives. 2024. P. 43. https://vicasa.org/wp-content/uploads/2024/06/English-Pronunciation-Teaching-and-Research-Contemporary-Perspectives.pdf

6. Watson J., Hill A. *Dictionary of Media and Communication Studies*. 9th ed. Bloomsbury Academic, 2015. P. 1. https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781628921496_A29974126/preview-9781628921496_A29974126.pdf

THE PROBLEM OF RENDERING HUMOR IN THE TRANSLATION OF ENGLISH AUDIOVISUAL TEXTS INTO UKRAINIAN

Kamila Tobak
3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,
Applied Linguistics Department,
Uzhhorod National University
Scientific advisor: Tymchyk Maryna
PhD in Pedagogy, Senior Lecturer of the Department of Applied Linguistics
State University «Uzhhorod National University»

The translation of humor in English audiovisual content has become especially important for the Ukrainian market, where dubbing and subtitling now dominate cinema and streaming after the recent wave of cultural and media de-Russification. English films, series and animated features are often the main gateway to global popular culture, so the way jokes and wordplay are rendered in Ukrainian directly affects both entertainment value and the audience's relationship with characters and genres.

The object of this research is humor in English audiovisual texts, and the subject is the strategies and typical problems of rendering this humor in Ukrainian dubbing and subtitling. **The aim** is to show how different types of humorous units – puns, idioms, slang, culture-bound jokes – are handled in practice, what losses and gains arise, and how specific translation choices influence the reception of Ukrainian versions in cinema and on streaming platforms.

Audiovisual translation is a multimodal form of translation in which verbal text is tightly integrated with image, sound and editing, and is realised through dubbing, voice-over, subtitling and SDH. Each mode imposes hard constraints on time, space and synchrony – subtitles must fit into a limited number of characters and seconds,

while dubbed lines must match lip movements and shot changes – which narrows the translator's freedom in handling humor [2].

In humorous segments, translators deal not only with spoken text but also with visual gags, sound effects and intertextual signals. Contemporary AVT research emphasises that purely verbal equivalence is often insufficient – the main criterion becomes the preservation of humorous function and timing rather than literal wording. This is particularly visible in the case of wordplay, where compensation, substitution and creative reformulation are preferred to literal solutions that would destroy the comic effect [4].

Case studies of English–Ukrainian subtitling confirm that even seemingly simple idioms and evaluative items require creative domesticating solutions. In the film *45 Years*, the idiom *And I'm really over the moon for both of you* is rendered as *Я невимовно рада за вас обох*, and *at the crack of dawn* becomes *рано-ранісінько* – the imagery is reduced, but the Ukrainian lines sound natural and emotionally convincing for the viewer [3]. Another example shows how the slangy *naff* in *Or think it's a bit naff to have the same song we had at our wedding?* is translated as *Може, це несмак – вибрати ту саму пісню, що й на весіллі?*, which replaces a culture-specific colloquialism with a clear Ukrainian evaluation that is immediately accessible to the target audience.

Research on English jokes translated into Ukrainian highlights similar tendencies in more explicitly humorous material. In one example from *The Big Bang Theory*, the line *Grab your napkin, homey. You just got served!* – a pun on *serve* in its slang sense 'defeat' – becomes *Вивішуй білий прапор, друже, я швидко з тобою впораюся*, where the translator abandons the concrete metaphor of "serving" and instead exploits the idiom *вивісити білий прапор* to keep the competitive, mocking tone [9]. Another case is the neologism *nerdvana* in *You can't do that, look what you've created here, it's like nerdvana*, which is creatively rendered as *справжнє ботаносховище*, preserving the playful labelling of a "geek paradise" through a newly coined Ukrainian blend.

Phonetic and lexical puns often require even more radical restructuring. In Terry Pratchett's *Hogfather*, Death's line *Let's go sleigh them!* plays on the homophony of *sleigh* and *slay*; in Ukrainian the joke is recreated through compensation – *Вони будуть вражені. До смерті* – followed by explicit metacommentary that it was a pun. The form of the wordplay changes completely, but the menacing comic exaggeration and self-reflexive humour are maintained, which is crucial for keeping the character's image and the blackly humorous tone of the scene [9].

Humor becomes even more complex in animated films, where the same text targets children and adults simultaneously. Analyses of Ukrainian versions of English-language animated features show that translators often preserve slapstick and simple verbal jokes for younger viewers but must re-invent or relocate adult-oriented puns, intertextual references and ironic asides. Successful solutions combine neutralisation of untranslatable wordplay with compensation elsewhere – for instance, by inserting a witty Ukrainian remark or idiom into a neighbouring line – so that the overall "density" of humor in the scene is preserved [5].

The range of strategies observable in Ukrainian dubbing and subtitling includes literal transfer of jokes where structural parallels allow it, functional substitution with a different joke that triggers a similar reaction, cultural adaptation of references, explicitation of implicit elements, and deliberate omission of minor humorous details that cannot be accommodated within technical limits. Scholars stress that compensation – adding a new humorous touch in another position – is often the only way to balance inevitable losses of wordplay while respecting the norms of Ukrainian usage and genre conventions of comedy [1].

From a production perspective, humor is shaped not only by the translator but by the entire dubbing team. Studies of recent Ukrainian releases such as the comedy feature *Barbie* (2023) demonstrate that final versions of jokes are frequently the result of negotiation between the translator, dialogue adapter, director and actors, with in-studio improvisation adjusting timing, rhythm and colloquiality of lines. This collaborative process can enhance humor when all participants share an understanding

of the target audience – but it can also flatten or over-intensify jokes if studio priorities (timing, rating, branding) outweigh translation considerations [6].

All these examples confirm that translating humor in AV texts presupposes a specific cluster of competences – linguistic, cultural, technical and collaborative. Ukrainian AVT research emphasises the need to integrate authentic humorous material into university courses, train students to analyse and justify risky creative decisions, and familiarise them with constraints of subtitling and dubbing workflows so that they can anticipate when to domesticate, when to preserve foreign flavour, and when to compensate for losses elsewhere in the text [8].

Conclusions. The problem of rendering humor in the translation of English audiovisual texts into Ukrainian lies in constantly balancing between semantic fidelity and comic effect under tight technical and institutional constraints. Real examples from contemporary subtitling and dubbing show that literal transfer rarely works for puns, idioms and culture-bound jokes – successful solutions rely on flexible use of idiomatic Ukrainian, creative compensation and close cooperation within dubbing teams. Further empirical studies of specific films and series, combined with practice-oriented translator training, can help ensure that English-language humor not only survives but genuinely works for Ukrainian audiences.

References

1. Camilli, Lana Pierrina. “A Case Study of the Audiovisual Translation of Wordplay: *A Touch of Cloth*.” *Journal of Audiovisual Translation* 2(1), 2019. DOI: 10.47476/jat.v2i1.24.

2. Díaz-Cintas, Jorge, and Aline Remael. *Subtitling: Concepts and Practices.* London: Routledge, 2020. DOI: 10.4324/9781315674278.

3. Diundyk, O. A. “Lexical Peculiarities of Film Translation (English–Ukrainian, Subtitling).” National University “Kyiv-Mohyla Academy”. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiz3vuFpYuRAxU6A9sEHV1RJFoQFnoECBcQAQ&url=https

%3A%2F%2Fekmair.ukma.edu.ua%2Fbitstreams%2F2b812881-48d1-418f-aed8-cd385a6a5e54%2Fdownload&usg=AOvVaw2RNFJh7VxR8FIXsZ4Pq5Il&opi=89978449 [In Ukrainian]

4. Dore, Margherita. *Humour in Audiovisual Translation: Theories and Applications*. London: Routledge, 2019. DOI: 10.4324/9781003001928.

5. Hryshchuk, Daryna. "Humor in English-Language Animated Films and Its Translation into Ukrainian." Kyiv National Linguistic University, 2022. URL: https://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/2842/Грищук%20Д.%20МПа%2004-21.pdf [In Ukrainian]

6. Kulikov, Maksym. "Specifics of Audiovisual Translation of the Comedy Feature Film *Barbie* (2023)." National University of Kyiv-Mohyla Academy, 2025. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/a442ae28-7a76-4a8f-9cf1-419577e1865b/download [In Ukrainian]

7. Pérez-González, Luis, ed. *The Routledge Handbook of Audiovisual Translation*. London: Routledge, 2018. DOI: 10.4324/9781315717166.

8. Pervanchuk, Tetiana. "Audiovisual Translation: Main Types and Features." *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology* 32(4-2), 2021. DOI: 10.32838/2710-4656/2021.4-2/20 [In Ukrainian]

9. Stoianova, Tetiana, and Ksenia Chernenko. "Peculiarities of Translation of English Humor in Ukrainian." *Scientific Bulletin of K. D. Ushynsky South Ukrainian National Pedagogical University*, 2020, no. 31, pp. 400–419. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjZzIaJpouRAxWRExAIHYZAD0kQFnoECBcQAQ&url=http%3A%2F%2Fdspace.pdpu.edu.ua%2Fhandle%2F123456789%2F10579&usg=AOvVaw0GlLYcqasA_DsnOS8Al6cR&opi=89978449 [In Ukrainian]

MACHINE TRANSLATION AS A MEANS OF INTERCULTURAL INTERACTION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Mylita Tomashko
3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,
Applied Linguistics Department,
Uzhhorod National University
Scientific advisor: Olesia Stoika
Doctor of Pedagogical Science,
Associate Professor of the Department of Applied Linguistics
State University «Uzhhorod National University»

In the contemporary era of globalization, digital technologies enable the rapid and large-scale exchange of information, making intercultural dialogue a critical aspect of social, educational, and professional processes. The language barrier remains one of the primary obstacles to effective communication, which is why Machine translation (MT) is becoming a key tool for overcoming these limitations. The relevance of this topic is determined not only by the growth of international interaction and the development of global teams but also by the need for new approaches to ensure the cultural adequacy of translation.

The novelty of the research lies in a comprehensive examination of MT as a means of intercultural interaction, considering modern multilingual models capable of translating directly between different languages, thereby reducing the Anglocentrism of communication.

This topic has been addressed by researchers such as Baker, Eugene Nida, Peter Newmark, Christiane Nord, and others, who have examined various aspects of machine translation, its history, and its impact on communication. For our study, the definition of MT as a tool for intercultural interaction that takes into account cultural, social, and

linguistic contexts, as presented in the fundamental works of Ming Lu and Sile Niu [1], Angela Fan et al. [2], and Yongle Zhang et al. [4], is particularly pertinent.

The aim of the work is to ascertain the effectiveness of MT in facilitating intercultural dialogue and to determine the factors that influence the accuracy, cultural adequacy, and practical application of translation. Methodologically, the study employs a comparative analysis of MT models and a case analysis of global team interaction practices.

Machine translation is gradually becoming not just a technical means of overcoming language barriers but also an essential element of intercultural interaction, shaping a new format of communication between representatives of diverse linguistic and cultural communities. Its impact is evident in social networks, educational environments, corporate communications, and the professional activities of translators, confirming its ability not only to facilitate the dissemination of information but also to ensure accessibility of knowledge for a wider range of users [1, p. 699]. As the exchange of information in the global space is often mediated by technology today, MT acquires the status of an instrument of cultural inclusion, allowing the participation in communication of those language communities that have traditionally been less represented in international information flows.

A key feature of modern MT models is the gradual move away from the Anglocentric structure of translation systems. Multilingual models, operating on the «many-to-many» principle, create conditions for direct inter-language interaction without relying on English as an intermediary link [2, p. 15]. This approach reduces the risk of semantic loss, contributes to a more adequate transmission of the pragmatic features of the utterance, and allows for the reproduction of more precise cultural context. For intercultural communication, this signifies a more authentic dialogue between cultures and the elimination of the artificial dominance of one language over others. Furthermore, new MT architectures can consider social and professional contexts, which is especially important when translating business documents and in intercultural negotiations, where accuracy and cultural adequacy critically affect the

outcome. The new generation of model architecture is also capable of considering the stylistic parameters of the text, which helps preserve the author's style and pragmatic intention – a critically important factor in professional translation.

The role of MT in professional communication is increasing as it ensures efficiency, equal access to information, and the possibility of effective collaboration in international teams. Analysis of communication in multilingual groups demonstrates that the use of MT during work meetings can reduce the gap between participants from different linguistic backgrounds, fostering equal participation in discussion and collective decision-making [4, p. 4]. The ability to automatically save translated logs is especially important, as they become a tool for subsequent analytics, decision preparation, or comparison of interpretations of what was said. This functionality enhances information transparency and reduces the risk of communication misunderstandings that frequently arise in intercultural professional settings.

At the same time, MT has a number of limitations that directly affect the quality of intercultural communication. These primarily include the insufficient representation of small and polycentric languages in training corpora, as well as difficulties in preserving the stylistic and cultural nuances of the message. In many cases, the algorithm remains sensitive to linguistic and cultural contexts that are obvious to native speakers but not always accessible to the model. For example, idiomatic constructions or culturally marked metaphors can be misinterpreted or automatically «neutralized», leading to a decrease in the quality of interpersonal understanding. This is why the role of the translator as a professional mediator does not disappear but transforms: the specialist increasingly acts as an editor, consultant, and MT quality controller, ensuring its alignment with the cultural context.

The ethical aspect of using MT also requires separate attention. The growing user trust in automated translation tools offers benefits for prompt communication, but simultaneously creates risks associated with potential distortion of content, cultural sensitivity, and responsibility for the transmitted information. In the professional activity of a translator, these issues become particularly acute, as legal, business, and

intercultural decisions depend on the accuracy of the translation. Moreover, the widespread use of MT in global companies and educational projects necessitates the development of ethical standards and guidelines for checking and adapting translations that consider cultural and social nuances [3, p. 138]. Consequently, the prospects for MT development are inextricably linked to the implementation of quality control systems and mechanisms for interpreting culturally sensitive elements of the text.

The research concludes that Machine translation today functions not only as an algorithmic tool but also as a fully-fledged mechanism for intercultural interaction, combining technological capabilities, communicative accessibility, and cultural mediation. Its effectiveness lies in its ability to ensure prompt access to information, support dialogue between representatives of different language communities, and facilitate professional cooperation in a globalized environment. Concurrently, the development of MT outlines a series of challenges regarding the accuracy of cultural meaning transfer, the representativeness of languages, and accountability for message interpretation. Prospects for further research are related to improving multilingual models, expanding corpora for minor languages, processing idiomatic and culturally marked constructions, and integrating the translator as an expert-mediator into the work with automated systems. This approach will ensure the combination of technological efficiency and cultural accuracy in global intercultural dialogue.

References

1. Lu M., Niu S. Influence of Machine Translation on the Online Cross-cultural Communication. Atlantis Press. 2017. P. 697-702. https://www.atlantis-press.com/proceedings/icelaic-17/25886362

2. Fan A., Bhosale S., Schwenk H., et al. Beyond English-Centric Multilingual Machine Translation. arXiv. 2020. P. 1-48. https://arxiv.org/abs/2010.11125

3. Peng W. The Ethics of Machine Translation in The Era of Artificial Intelligence. Proceedings of the 2024 2nd International Conference on Language, Innovative

Education and Cultural Communication (CLEC 2024). Atlantis Press. 2024. P. 135-140. https://www.atlantis-press.com/proceedings/clec-24/126001344

4. Zhang Y., Owusu D. A., Carpuat M., Gao G. Facilitating Global Team Meetings Between Language-Based Subgroups: When and How Can Machine Translation Help? arXiv. 2022. P. 1-26. https://arxiv.org/abs/2209.02906

CHALLENGES AND TRENDS IN NEURAL MACHINE TRANSLATION

Anastasiya Frolikova
3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,
Applied Linguistics Department,
Uzhhorod National University
Scientific advisor: Tymchyk Maryna
PhD in Pedagogy, Senior Lecturer in
Applied Linguistics Department

The growth of global communications necessitates continuous improvement in automated translation systems. The emergence of Neural Machine Translation (NMT), based on deep learning architecture, has been a decisive stage in this field. The shift to NMT, significantly prompted by the work of pioneers like Koehn P.andKyunghyunCho [1; 2] and subsequent development, has delivered unprecedented fluency and quality of translation Mercan, Akgün, Odacıoğlu, 2024.

Despite NMT's dominant position, its further implementation is hindered by a number of fundamental challenges related to data dependency, the inability to model long-term context, and ethical bias.

The aim of this work is to analyze the role of MT, characterize its types, and identify the leading challenges and current trends in NMT.

The historical trajectory of Machine Translation (MT) has passed through several paradigms, reflecting the continuous search for the optimal balance between linguistic accuracy and computational efficiency. Three key types of MT are distinguished in table 1[3]:

Table 1.

Types of Machine Translation

MT Type	***Focus***	***Advantages (KeyFeatures)***	***Disadvantages (Limitations)***
Rule-Based (RBMT)	Linguistics	High accuracy in **narrow domains**; control over terminology.	High development cost; inability to process unpredictable structures.
Statistical (SMT)	Data, PhraseModels	Rapid deployment; scalability (when data is available).	Low coherence; inability to model long syntactic dependencies.
Neural (NMT)	DeepLearning, Transformers	High fluency; better modeling of context and syntax.	**"Black Box"** (opacity); dependency on large corpora; tendency toward hallucinations.

The transition to NMT was marked by the emergence of the Sequence-to-Sequence architecture with an Attention Mechanism, later refined by the paper of Vaswani A. et al. (2017) [4], which introduced the Transformer model. This architecture, while representing a major breakthrough in quality, also comes with inherent trade-offs, such as high computational cost and the problem of interpretability.

Key challenges. NMT systems, despite their power, remain vulnerable to linguistic and ethical pitfalls, often caused by their architecture's reliance on statistical patterns rather than deep linguistic understanding.

1.The Low-Resource Languages (LRLs) problem and specialized terminology

For languages with a limited parallel corpus, translation quality drops significantly. This manifests in the model's inability to correctly render rare or highly specialized terminology.

Linguistic Example:

Source Phrase (EN): "The bank is subject to asset stripping regulations." (Legal/Financial Domain)

Typical NMT Error (UKR): "Банк підлягає нормативним актам зачистки активів." (Literal, incorrect word-for-word translation).

Correct Translation (UKR): "Банк підлягає регулюванню виведення активів (або декапіталізації)."

The lack of specialized data forces the model to rely on general dictionary meanings, resulting in terminological inaccuracy. A solution requires Few-shot adaptation methods, as researched by Johnson R. K. (2017) [5].

2. Ethical aspect and bias

NMT models, by absorbing biases from training data, can incorrectly reproduce gender or cultural associations, particularly when translating from gender-neutral to gender-marked languages.

Linguistic Example (Gender Bias):

Source Phrase (EN): "The doctor checked the patient, while the nurse assisted."

Typical NMT Error (UKR): "Лікар (masculine) перевірив пацієнта, поки медсестра (feminine) асистувала."

Correct Translation (UKR): Лікарка/Лікар (feminine/masculine) перевірила/перевірив пацієнта/пацієнтку, поки медсестра/медбрат (feminine/masculine) асистувала/асистував. Або (якщо контекст невідомий): Лікар/Лікарка перевірили пацієнта, поки медсестра/медбрат асистували.]

The model incorrectly assigns gender to professions based on statistical corpus bias, ignoring that the doctor could be female. This requires involving linguistic expertise to develop debiasing mechanisms (Mercan, Akgün, Odacıoğlu, 2024)[6].

3. Post-editing competency and semantic hallucinations

The high fluency of NMT output can conceal semantic hallucinations—errors where the translation sounds natural but is factually incorrect or non-equivalent to the source.

Linguistic Example (Semantic Hallucination):

Source Phrase (EN): "The company reported a conservative revenue estimate."

NMT Error (Hallucination - UKR): "Компанія повідомила про помірковану (politically moderate) оцінку доходів."

Correct Translation (UKR): "Компанія повідомила про занижену (financial term) оцінку доходів."

Insufficient training in critical post-editing leads to an uncritical acceptance of fluent but flawed output, which, as emphasized by Olkhovska A. and Frolova I. (2020)[7], lowers the final translation quality.

Trends.

1. Enhancing LLM Integration: Current trends involve leveraging Large Language Models (LLMs) to improve pragmatic and stylistic adaptation. LLMs can generate not just the translation but also explanations for translation decisions, representing a step towards Explainable MT. Translators must be trained in critical post-editing to detect and correct hidden NMT errors (especially semantic hallucinations).

2. Prompt Engineering in MT: The use of detailed, structured instructions (prompts) for the LLM to precisely guide the output translation. This ensures the translation adheres to specific client requirements, glossaries, and style guides.

3. Intelligent Routing and Confidence Scores: Developing systems that can independently estimate the confidence score of each translated segment. This allows for the automatic routing of only 'complex' or 'risky' segments for human review, thus optimizing the workflow.

4. Multimodality: Integrating text with other data types (images, video) to provide contextually accurate translation (e.g., translating text within an image or synchronized video subtitles).

5. Quality Assessment: Transitioning to new, more sensitive quality metrics, such as COMET, which better correlate with human judgment, allows for a more accurate evaluation of NMT efficacy. COMET (Cross-lingual Optimized Metric for Evaluation of Translation) is a neural network-based (LLM-based) machine translation quality evaluation metric. Unlike traditional lexical metrics (e.g., BLEU), COMET

uses contextual embeddings to measure the semantic similarity of the machine translation to the human reference and the source text. This enables it to simulate human judgment regarding translation quality significantly better, considering not just words, but also the overall meaning.

Conclusions.

The future of Machine Translation is defined by the tight integration of Large Language Models, moving the technology from merely generating output to providing Explainable MT (XMT). This shift requires translators to master critical post-editing to mitigate hallucinations and simultaneously necessitates the adoption of highly correlated neural metrics like COMET to ensure objective and nuanced quality assessment that aligns with human standards

References

1.Johnson R., Schuster M., Le Q. V., Krikun M. et al. (2017). Google's Multilingual Neural Machine Translation System: Enabling Zero-Shot Translation. Transactions of the Association for Computational Linguistics, 5, 339-351.

2.Koehn P. (2017). Neural Machine Translation. Cambridge University Press.

3. Mercan, H., Akgün, Y., &Odacıoğlu, M. C. (2024). The Evolution of Machine Translation: A Review Study. International Journal of Language and Translation Studies, 4(1), 104-116.

4. Olkhovska, A., &Frolova, I. (2020). Using machine translation engines in the classroom: A survey of translation students' performance. Advanced Education, 7(15), 47–55.

5.Vaswani A., Shazeer N., Parmar N., Uszkoreit J. et al. (2017). Attention Is All You Need. Advances in Neural Information Processing Systems (NIPS 2017).

6. K. Cho, B. vanMerrienboer, Ç. Gulcehre, D. Bahdanau, F. Bougares, H. Schwenk, and Y. Bengio, "LearningPhraseRepresentationsusing RNN Encoder–DecoderforStatisticalMachineTranslation," inProceedingsofthe 2014 ConferenceonEmpiricalMethodsinNaturalLanguageProcessing (EMNLP), Doha, Qatar, 2014, pp. 1724–1734.

7.H. Mercan, Y. Akgün, and M. C. Odacıoğlu, "TheEvolutionofMachineTranslation: A ReviewStudy,"

ENGLISH AS A GLOBAL ECONOMIC LANGUAGE: LINGUISTIC IMPERIALISM AND ACCESS TO INTERNATIONAL MARKETS

Anastasiya Khusainova
3rd-year student of the Faculty of International Economic Relations,
Applied Linguistics Department,
Uzhhorod National University
Scientific adviser: Tetiana Liakh
Candidate of Philology, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Applied Linguistics
State Higher Educational Institution Uzhhorod National University

In today's world, English language dominance is particularly evident. It is the universal language of international business, science, aviation, diplomacy, and the internet. This kind of language predominance brings undeniable economic benefits for those fluent in it, such as better job mobility, wage premiums, increased ability to participate in international trade, and attracting foreign investment.

Despite its numerous advantages, English also raises concerns that its global prominence functions as a form of linguistic imperialism, reproducing historical inequalities and excluding non-English speakers from full participation in international markets.

This paper examines how the centrality of English serves both as an economic facilitator and as a tool of linguistic imperialism. It also argues that it must be adequately regulated to foster linguistic justice because of its dual nature, which enhances market access for proficient and native speakers while also entrenching unequal opportunity through limited access to English education and/or certification.

After World War II, the United States emerged as a rising superpower with significant global influence, leveraging various advantages. Its robust economy allowed it to maintain and expand its economic sway over postcolonial and peripheral nations, shaping the global economic and trade systems [9, p.1].

For example, there are six official languages used in United Nations (UN) meetings, in which the UN writes and publishes all its official documentation [3]. According to the UN Charter, each of these six languages is considered equally authoritative. However, English and French have traditionally received preferential status and are the only two official and working languages of the UN Secretariat [7].

Similarly, the World Trade Organization (WTO) has English, French, and Spanish as official working languages [8]. However, English remains the most commonly used working language [1, p.527]. Moreover, according to the WTO language and documentation services division, most official documents are distributed in English first or in other language versions when English is not available [10, p.330].

As a result of such tendencies, English has become and solidly remains a global language of economics.

Language skills can improve labor market outcomes in multiple ways. First, they broaden access to a wider array of jobs, particularly in services, education, healthcare, and international business. Second, language proficiency can boost performance in team tasks and customer service interactions. Poor communication caused by language barriers can lead to costly mistakes, delays, and lower customer satisfaction. Several studies have shown the wage bonuses linked to multilingualism. In Canada, for instance, bilingual workers, those fluent in both English and Frence, earn more on average than monolingual peers. In the United States, Spanish-English bilinguals are often preferred in healthcare, retail, and public services because they can serve diverse customers. Beyond wages, language skills can influence job retention and career growth. Employees with strong language abilities are more likely to be promoted to supervisory roles or chosen for international assignments. From an employer's

perspective, investing in workforce language training can increase productivity, improve communication, and boost competitiveness in global markets [5, p.105].

Proficiency in the English language plays a vital role in enabling communication within international trade, acting as a common platform for businesses, governments, and stakeholders around the world. The widespread use of English as a lingua franca simplifies negotiations, contracts, and business transactions, leading to more seamless interactions and fewer misunderstandings. One of the key benefits of English in international trade is its neutrality. Unlike other languages tied to specific regions or cultures, English functions as a neutral medium, allowing people from diverse backgrounds to communicate effectively without favoritism toward any particular nationality or ethnicity. This neutrality enhances trust and cooperation among trading partners, as they can negotiate and reach agreements on equal terms. Additionally, the extensive use of English in trade-related documents and correspondence improves transparency and clarity. Contracts, invoices, and other legal documents drafted in English ensure consistency and mutual understanding across borders, reducing the risk of misinterpretation or ambiguity. This standardization facilitates smoother transactions and decreases the likelihood of disputes, creating a more favorable environment for international commerce. Furthermore, proficiency in English significantly broadens market access and networking opportunities for businesses. English-speaking countries and regions often serve as hubs for trade and investment, attracting companies eager to expand their global presence. By mastering English, individuals and organizations can access these markets, form strategic partnerships, and seize emerging opportunities, thereby driving economic development and growth. Ultimately, facilitating communication through English plays a crucial role in promoting international trade and fostering economic progress by building trust, transparency, and global market access [4, p.1608-1609].

Language imperialism highlights how specific languages come to dominate others globally. English proficiency often signifies upward mobility. In Pakistan, English-medium schools are linked to elite status and better jobs. The CSS exams, held

in English, exclude non-English speakers, highlighting English's dominance over local languages. Opportunities are mostly for the privileged. These practices foster unfair language policies, especially in developing countries, where systems should promote inclusivity and diversity.

India shows a similar pattern, with English-medium institutions associated with success in the global economy. In emerging countries, education in dominant languages like English is strongly linked to higher income and better career prospects.

In Nigeria, English is the language of instruction and government. The government introduced a language policy to unite the diverse country and boost literacy. However, a lack of trained teachers and resources limits children who speak indigenous languages at home. Students struggle to learn when taught in a language they don't understand, impacting their success and prospects [2].

In Pakistan, India, and Nigeria, English dominance highlights how linguistic imperialism reinforces social and economic hierarchies. While English opens doors to mobility and global access, unequal educational access keeps opportunities limited to privileged groups. Consequently, national and regional languages are marginalized, and non-English students face systemic disadvantages in education, jobs, and civic life. To create fairer societies, language policies should support multilingual approaches that empower all linguistic communities.

To promote linguistic equality, governments must institutionalize Mother Tongue-Based Multilingual Education (MTB-MLE) through curriculum development, local materials, and culturally responsive pedagogy, supported by funding to empower teachers. Community involvement in curriculum and resource creation involving local speakers and elders is vital for authenticity. Teacher training should include multilingual strategies to reduce resistance. Technology, like digital dictionaries, apps, and e-learning platforms, can aid revitalization through international collaborations. Society needs attitude shifts via campaigns, festivals, and media to foster pride in linguistic heritage, highlighting linguistic diversity as a national asset. Overall,

safeguarding mother tongues in education demands collaborative, policy-driven efforts involving institutions, communities, and learners [6, p.192-193].

In conclusion, although English is widely used, its dominance in international trade brings certain challenges. Many regions still cherish linguistic diversity, highlighting the importance of promoting multilingualism and safeguarding native languages. Relying only on English can also put non-native speakers at a disadvantage, especially in negotiations and contract discussions where language nuances and communication styles are crucial. Therefore, supporting linguistic diversity while acknowledging English's role as a global lingua franca is essential for inclusive and sustainable economic growth.

References

1. Condon B. J. The concordance of multilingual legal texts at the WTO. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 2012. Vol. 33, no. 6. P. 525–538. URL: https://doi.org/10.1080/01434632.2012.688832 (date of access: 24.11.2025).

2. Language policy and socioeconomic mobility: A comparative review of English education in developing countries. *The Education and Development Forum (UKFIET)*. URL: https://www.ukfiet.org/2025/language-policy-and-socioeconomic-mobility-a-comparative-review-of-english-education-in-developing countries/?utm_source=chatgpt.com (date of access: 24.11.2025).

3. Official Languages. *United Nations*. URL: https://www.un.org/en/our-work/official-languages (date of access: 24.11.2025).

4. Role Of English Language In International Trade And Economic Development / Mohammad Shah Alam Chowdhury et al. *Migration Letters*. 2024. Vol. 21, no. 7. P. 1607–1612.

5. Stăncescu N. A. The Economic Value of Language Skills: A Human Capital Perspective. *Social Economic Debates*. 2023. Vol. 12, no. 1. P. 104-109

6. Sumartana I. M., Hudiananingsih P. D., Rouf M. A. Balancing globalization and linguistic heritage involves preserving mother tongues through inclusive education that values cultural identity and language diversity. *Journal of Language, Literature,*

Social and Cultural Studies. 2025. Vol. 3, no. 2. P. 179–196. URL: https://doi.org/10.58881/jllscs.v3i2.347 (date of access: 24.11.2025).

7. What are the official languages of the United Nations? - Ask DAG!. *Ask DAG to learn about the UN and Library resources - Ask DAG!*. URL: https://ask.un.org/faq/14463 (date of access: 24.11.2025).

8. Who we are. *World Trade Organization - Home page - Global trade*. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm#:~:text=The%20working%20languages%20of%20the%20WTO%20are%20English,%20French%20and%20Spanish. (date of access: 24.11.2025).

9. Zeng J., Ponce A. R., Li Y. English linguistic neo-imperialism in the era of globalization: A conceptual viewpoint. *Frontiers in Psychology*. 2023. Vol. 14. P. 1-9. URL: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1149471 (date of access: 24.11.2025).

10. Zhang X. Authentic in English Only: The Necessity of Trilingual System in the WTO. *Communications in Humanities Research*. 2023. Vol. 22, no. 1. P. 330–337. URL: https://doi.org/10.54254/2753-7064/22/20231876 (date of access: 24.11.2025).

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ ТА ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Матеріали доповідей студентської науково-практичної конференції

(м. Ужгород, 26 листопада 2025 року)

За заг. ред.: В. Я. Федьо, Д. І. Лукачко

Ужгород

2025